N. 6

DIONYSII AREOPAGITAE OPERA OMNIA QVAE EXTANT.

EIVSDEM VITA.

Scholia incerti auctoris in librum De Ecclesiastica Hierarchia.

Quæ omnia nunc primùm à Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, HENRICI Gallorum Regis interprete, conuersa sunt.

AD ILLVSTRISSIMVM CARDINALEM VINDOCINENSEM, PRINCIPEM.

LVTETIAE
Parisiorum, ex officina typographica Michaëlis Vascosani, uia Iacobæa ad insigne Fontis.

M. D. LVI.

Cum priuilegio Regis.

CARDINALI VINDOCINENSI PRINCIPI, IOACHIMVS PERIONIVS BENEDICTINVS CORMOERIACENVS, S. P. D.

NON sum nescius, Cardinalis & princeps clarissime, multos esse miraturos, quid sit, quamobrem cùm tam multi adhuc Dionysij Areopagitæ Atheniensis primùm, deinde Parisiẽsis Pontificis, atque adeò Gallorũ Apostoli, Opera ex Græcis ad nostrorũ hominum cognitionem transtulerint, ego nunc demum eadem conuertenda susceperim. Itaque initio totius operis, quo facilioribus & æquioribus illis utar, eorúmque facilius reprehensiones linguásque uitem, causas, quæ me & maximæ & grauissimæ impulerunt, exponendas iudicaui. Multi me quidẽ atque in his Theologi, cùm in Aristotelis operibus uersantem animaduerterent, Theologum ab humanis ad diuinas literas tractandas conuertendásque sæpè iam tum reuocare studuerunt: méque quem lucem illius obscuris sentẽtiis attulisse intelligerent, ut idem in Dionysij huius operibus præstarem, præsertim cum & obscurè essent conuersa, & res hæc illa me esset dignior, hortabantur. Ego qui me in uarias iam hominum reprehensiones, quòd Aristotelis opera à multis conuersa noua interpretatione explicassem, incurrisse sentirẽ, in aliis potius, quæ nondũ trãslata erant, libentius opera studiúmque posteà positurum me esse respondi. Quod institutum diligenter studioséque persequentem me, quemadmodũ Iustinus martyr, & Origenes, ut alios prætereã, argumento esse possunt, tum uoluntatis tuæ interposita auctoritas paulùm quasi de uia deflectere coëgit. Tanti enim ponderis non solùm apud me est, sicuti certè esse debet, uerum etiam apud omnes bonos, propter summam & Vindocini principatus claritatem, & diuinarum literarum doctrinam, quæ in te sita maximã istam tuam Ecclesiasticæ præfecturæ dignitatem ornat, ut certatim omnes tibi, qui non nisi iusta petere & iubere potes, satisfacere ac parêre & uelint, & se debere fateantur. Atque eo me libẽtius adduxit uoluntas tua, quòd cùm multorum aliorum, tum Scauri Theologi sermone te huius operibus tantum tribuere auctoritatis intellexi, ut secundum diuina illa scripta, quæ ueteris ac noui testamenti nomine feruntur, plurimum iis legendis temporis impertias. Quod tu mihi quidem certè iure ac meritò facere uideris. Est enim is Dionysius, qui cum Paulum primùm, deinde Hierotheum, quos sæpè honorificè honorísque causa, ut scis, nominat, audisset, ea ferè omnia quæ de mysteriis, ceremoniis & institutis religionis nostræ usque ab illis temporibus, Ecclesia & dicit, & sentit, ab Apostolis accepta, ut ipse ait, nobis tradidit. In iis sunt, quæ in Baptismo, quę in Eucharistia, quæ in Ecclesiasticis ordinibus, quæ in unguẽti quod Chrisma uulgò appellamus confectione, quæ in

mortuorum sepultura seruantur. Quæ si huius ætatis hæretici, sicuti debent, approbassent, profectò non se ab Ecclesia secreuissent, sed nobiscũ de rebus ad disciplinam nostram pertinentibns, unum idémque sentirent. Conuerti autem omnia eius opera quæ extãt, id est, De Cælesti Hierarchia librũ unũ, De Ecclesiastica Hierarchia librum unum, De mystica Theologia librum unum, De diuinis nominibus librum unum, Epistolas decem. Scholia etiã quædam incerti auctoris in librum de Ecclesiastica Hierarchia, nondum à quoquam, quod sciam, translata, quæ edita sunt Basileæ in officina Heruagiana, conuerti: Vitam quoque eiusdẽ Dionysij, quæ edita est Græcè iampridẽ Venetiis cum illius operibus, quæ modo enumerata sunt. Hæc omnia tibi uni, qui hoc onus mihi imposueris, dicanda censui, & dico, ut tu unus pro summa auctoritate, qua multis de causis uales, laboris quem iussu tuo suscepi, & approbator esse uelis, & patronus optimus. Lutetia quidẽ ad cœnobium Dionysianum unà cum Andrea Duditio Pannonio iuuene, quem amo plurimùm, me contuli, eo consilio primùm, ut Dionysij insignis præclaræque antiquitatis opera, si possem, quemadmodũ imperaueras, utẽda acciperem, quò emendatiora hæc nostra cum illis collata ederentur: deinde si minus hoc ipsum impetrare possem, saltem ea uiderẽ, atque tãtum quantũ per ociũ, & Dionysianorũ Benedictinorũ liberalitatẽ liceret, cõferrem: nostram enim interpretationẽ atque uulgata illius Græca opera portaueram: sed superius illud impetrare nõ potui. Quod quidẽ mihi tua, studiosorúmque omnium causa, fuit molestissimum. Nam cùm succisiuis operis librũ ipsum euoluens, conferendis scholiis quæ à me, ut dixi, conuersa eduntur, eadẽ in eo, nõ ascripto auctoris nomine, atque alia in reliquos illius libros eiusdem auctoris scholia reperissem, nulla oratione consequi possum, quantoperè cupierim illa transferre, quòd ad te primùm, deinde ad omnes laborem hunc nostrum gratiorem peruenturum esse sperarem. Sed quoniam officium in eo efficiẽdo quod & potui præstiti, & quod debui: peto à te maiorem in modum, Illustrissime princeps & Cardinalis, téque uehemẽter rogo, & obsecro, ut nõ minus probare uelis hoc in te officium meum, me inuito, ut ita dicam, mancum & inchoatum, quàm si plenè cumulatéque tibi à me in eo præstando satisfactum esset: præsertim cùm si tua auctoritate hoc mihi in secunda editione concedatur, sicuti fore confido, hoc me opus, quod modo institui, absoluturum esse pollicear. Nec uerò hac in re tantùm meorum in te officiorum perpetuæque fidei & obseruãtiæ testimonium extabit, uerùm etiam in iis omnibus, quæ tibi grata fore intelligam. Vale illustrissime princeps & Cardinalis. Cormœriaci. V. Calend. Maij. M. D. LVI.

BEATI DIONYSII AREOPAGITAE GALLIARVM Apostoli, uita, incerto auctore, à Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno Henrici Galliarum Regis interprete, conuersa.

POST beatã gloriosissimãmque Domini ac Dei nostri IESV CHRISTI resurrectionem, uerúque Dei humani ipsius templi Iudæorum scelere, ut ipse prædixerat, procuratam dissolutionẽ, quemadmodum diuina sua potestate tertio die à mortuis excitatus est: post elationem ex nostra humilitate, quam sibi carne assumpserat, & ascẽsum super omnem cęlestem exercitum, omnésque angelorum ordines, quo Deo & patri se ipsum sua uoluntate obtulit: post effusum sanctum eius spiritũ in sanctos Apostolos, post dies sancti eius ascensus, cuius spiritus effusione ligandi atque soluendi acceperunt potestatem, sanctísque eius ecclesiis principes præficiẽdi, sicuti ante orbem conditum constituerat: anno octauo & octingentesimo post natam Romam, cum imperium adeptus esset Nero Cæsar, quintus ab Augusto, beatus Petrus Apostolus cum aliis etiam Apostolis missus est, qui Euangelium uniuerso orbi prædicaret. Is post multos annos prædicationis suæ, suprema urbe Roma occupata & delecta, ibi diuinitus prædicandi munus accepit, ut quasi uertex & princeps sanctorũ Apostolorum in ordine muneris Apostolici factus, primus Romæ in certaminibus, eorum quæ Christus perpessus erat, socius ac particeps fieret. Vrbs enim illa quemadmodum in magnis erroribus uersabatur: sic maioribus remediis egebat, ut corrigeretur: ut ubi grauissimus errat error, ibi etiam maxima gratia abũdaret. Deinde, quemadmodum dictum est, tyrannus & impius Nero, qui se tyrannidi suæ terram & mare subacturum speraret, furore crudelitatis suæ, uíque amentiæ in rabiem adactus, in Christi seruos exarsit, ac quarto decimo tyrannici imperij sui anno beatos Petrum & Paulum iniqua morte cõdemnauit beati eorum sanguinis effusione: & per martyrij uictoriam pro meritis, etsi inuitus, eos ad regnum cælorum misit. Verumtamen antè quàm beatus Petrus uictoria martyrij uitam quæ in regno cælorum degitur, meritus esset, beato Clementi ecclesiæ potestatem tribuit his uerbis, Vt à Domino meo Iesu Christo ligandi atque soluendi mihi concessa est potestas: sic eandem quoque potestatem in perpetuum tibi do & tribuo, ut quẽcunque in terra ligaueris, in cælis ligatus sit. Hanc potestatẽ plenam & perfectam posteris qui perfecti & digni essent, reliquit, in ecclesiis quæ clerum antecederet. Ac de his quidem quoniam ex connexione consequutionéque illius Apostolicæ ecclesiæ temporis pauca diximus, ad beati Dionysij certamina conuertimus orationem, ut sicut dictum est, ex temporũ consequentia de eo pauca narremus. Post clarissimum Domini & Dei nostri Iesu Christi in cælos ascensum, beatus Paulus Spiritus sancti concessu & mune-

re, ab errore perfidiæ in uiam salutis rediit, ita ut fidem & religionem, quam paulò antè oppugnauisset, tandem expletam, cum laude & gloria prædicauerit, Dominíque instituto in gentibus factus sit uas electionis. Tum enim tum Domini nostri Iesu Christi nomen ignaris gentibus prædicans, Athenas uenit, atque ibi sanctum etiam uirum hunc Dionysium, gentium moribus & institutis paulò antè implicatum ad uiam salutis ductu suo conuertit, eúmque sacrosancto baptismo, ut ita dicam, regeneratum & renatum diuina sanctitate rursus confirmauit. Tum, inquam, spinas & carduos erroris ex profundo cordis sui, Spiritus sancti beneficio & gratia euellit, ac præcidit, fructúmque & nouam gemmã siue germen, ut in bona terra irrigatum diuino uerbo atque hinc contemplatione, edidit. Cum uerò etiam Christi milites quotidie diuino amore inflammati, in omnes partes diuina gratia diuinitus eos comitante currerent: tum beatus quoque hic Dionysius crucis aratro mare diffindens, Athenis Romam cælesti diuináque uoluntate ut à Deo dilectus uenit. Ingressus, cùm beatum Clementem inuenisset, qui, ut suprà dictum est, Apostolicæ sedis potestatem habebat, ab eo cum digno honore statim, ut uires suppetebant, receptus est. Eóque tempore cum beatus uir Dionysius, ad beati Clemẽtis uestigia & pedes accessit, Apostolicǽque sanctitati se insinuauit, cùm ipse etiã magister declaratus esset, & more magistro dignissimo à sancto Clemente honoratus, dignúmque ab eo & aptissimum honorem ut à Deo adeptus, munus accepit: & interim Deus rerum omnium præpotens beato Dionysio præterea tribuit uitæ seminandæ idoneam facultatẽ, qui ad nos usque religionis causa omnibus apparuit. Tum etiam sanctus Clemens Philippum quendam Hispaniæ Episcopum præfecit: potestatem quoque, quam ipse diuinus Clemẽs à beato Petro acceperat,
» ei dedit his uerbis, Proficiscere ad partes Occidentis, illícque prædica Euan-
» gelium regni cælorum, tibíque esto ligandi ac soluendi potestas, ut Christi
» Euangelium à te etiam lõgè latéque diffundatur, ut à Domino tanquam fi-
» delis seruus audire mereare: Euge, serue bone & fidelis, quia super pauca
» fuisti fidelis, supra multa te constituam. Intra in gaudium Domini tui. Socij autem beati Dionysij fuerunt Saturninus, Marcellus, & Lucianus, qui cum eo erant, ut ex ore duorum uel trium testium, fides Christianorum partibus quæ eam ignorabant, traderetur. Hi cùm conuenissent, & unà iter facerent, peruenerunt ad portum Arelatensis urbis. Tum sanctus Dionysius, Marcello misso in Hispaniam, ut Christi Ecclesiis uerbũ uitæ proponeret: ipse Spiritus sancti calore incẽsus, & Apostolicæ potestatis plenus, quæ à Spiritu sancto cum sancto Clemente diuini uerbi semina spargenda & serenda gentibus accepisset, omnibus partibus quæ ad Occidentem pertinent distribuit. Duriciã autem & ferocitatem imperitarum barbararúmque gentium, quæ illic erant, non ueritus, nec impiis sceleribus deterritus, beati principis Apostolorum qui Romę fuerat, & perfidis ad supplicium datus erat, Spiritu fretus, ad præconium se contulit. Cúmque à Gallia sensim subducens plus gentilibus institutis errorẽ regionis illius feruere comperisset, tum diuino scu-

to

to protectus, potēs ac uerus probatus est, séque certaminibus obiecit, ut qui professione & perfectione dignus esset, martyr etiā fieri minimè dubitaret. Aquitaniæ uerò partibus misso sancto Saturnino, ipse cum sancto Luciano, sancto Rustico, & sancto Eleutherio Lutetiā Parisiorū uenit. Sanctus autē Lucianus presbyterij honore ornatus, ad Bellouacorū urbem missus est, qui etiā infidelibus populis ueritatis Euāgelium prædicaret. Ipse porrò sanctus Dionysius Lutetiæ Parisiorū mansit: quod oppidum etsi paruū & exiguum, tamen gentilis erroris & inquinationis plenum erat. Sed ut scriptum est, etsi magno gentium errore plenum & inquinatum erat, tamen idem erat fertile, consitúmque & ornatum arboribus. Vitibus autem & uuis, ut quod fontibus allueretur, & suis suppeditaret, erat nobile: in his etiam mensariorum negotiis innumerabili copia urbis & finitimorum munitum erat. Piscium præterea copiam ex amne quasi ex maris ore undarum instar proferēs, præbebat. Nec uerò exiguum præsidium amnis ipse mœnibus ferre intelligebatur. Is enim latitudinem urbis latitudine sua insulæ specie aqua circūdabat. Hunc igitur Dei seruus cum peragrasset locum, fidei robore armatus, Deo rerum omnium præpotenti, qui ubique ipsi auxilium opémque tulisset, & comes itineris fuisset, illic templum pro uirili sua, quòd nouus admodū aduena esset, Dominíq; nostri Iesu Christi honoris causa excitauit: nouúmque populum in Euangelij ueritate eruditum sancto baptismo rursum illic illustrauit. Diu autem beatus uir interdiu noctúque disciplinæ religionis ac pietatis multitudinē instituit: Christíque populus ex ueteris hostis faucibus ereptus est: & quos prius Dæmon distrahebat & auocabat, eos ipse dignè per fidē in cælos studebat mittere. Eius uerò sanctitatis fama statim lōgè latéque peruagata est. Itaque nō exigua populi qui fidelis erat multitudo dignū eum, quē episcopū haberet, putabat. Sic ergo deinceps Ecclesiastici gradus diuinis obsequiis ac muneribus distribuendis intētus, & consecrans probatos homines, ut dignos & idoneos ad gradum promouebat. Sed Dominus noster Iesus Christus, qui Dionysij uiri beatissimi, ut positæ in candelabro lucernæ, famam latere etiam non patiebatur, in eorum qui à religione nostra abhorrebant mentibus, eius lumen radij specie adhibuit, tantásque per eum uirtutes fieri uoluit, ut infestarum rebelliúmque gentium corda, non minus quàm earum, quibus nunciatum erat Euangelium, instituerit. Itaque eius uirtutibus ac miraculis quotidie corroborabantur & addebantur ut eo tempore, cum hæc ab initio facta sunt. Cum autem sanctus uir ut uox clamaret, longè latéque peruagata nominis eius fama, ita tum celebrata est, ut etiam Domitianus, qui secundus post Neronem Christianos exagitauit, eum ad se in palatium suum uenire iusserit. Idémque tantam iracūdiæ atrocitatísque rabie exarsit, ut imperaret, ut ubicunque Christianum aliquem aut ipse, aut sui inuenirent, uel ut immolaret inquinatis dæmonibus, persuaderent, uel uariis tormentis obiectum morti gladij traderent. His uerò legibus cum sibi genera uocata subegisset, magna Christi seruis coorta est ut tempestas, sic persequutio, quæ ad eos qui illic erant, pertinebat: quip-

pe cùm nulla prorſus præſentis uitæ uſura, iis qui pro Chriſto certarēt, concederetur. Neque enim aliqua ſanctis martyribus ſuppetebat libertatis ſiue defenſio, ſiue deprecatio. Quinetiam omnes qui edicti ſcelus & impietatē obſeruabant, quod ipſis à Cæſare præſcriptū erat, nulla ex parte uiolare audebant. Miſit præterea delectorum multitudinem cum magna uoce & crudelitate ad omnes occidentis regiones, qui hunc ſanctum uirum Dionyſiū quærerent, & ſi poſſent, inuenirent, ut uel edicto eorum uerbis & minis adductus parēret, uel ſi nollet, ſuppliciis immenſis interficeretur, uel morte capitis præciſione occumberet. Hoc principis edicto promulgato, multitudo Galliæ coacta eſt per fines ſuos ſiue uicinias tyrannis tranſitum concedere. Sic ergo ut eis præſcriptum fuerat, celerrimo curſu, parato animo, hilari uultu, Lutetiam Pariſiorum ingreſſi, illic ſanctum uirum hunc Dionyſium inuenerunt cum alienis à religione noſtra hominibus bellantem, & doctrina quotidie multitudines populorum ad fidem Chriſti hortantem: ac cum eo beatum uirum Ruſticum preſbyterum, & Eleutherium diaconum, quos ipſe beatus uir in ſuis ordinibus conſecrauerat. Eos quidem, qui & eius doctrinæ ac diſciplinæ diſcipuli, & perſequutionum ſocij erant, ferocitas & impietas ſimul inuenit. Hi enim ſancti uiri à beato Dionyſio diſiūgi nō poterant, quos etiam diuina pietas cohæredes fore prænouerat. Gaudebat igitur delectabatúrque bonus parens duobus liberis, qui progreſſus faciebant, quòd digni eſſent filij, qui patris onus quod per Spiritum ſanctis leue eſt, ſubleuarent, ut carnis grauitate depoſita, ad purum liquidum aëra euolare poſſent: in quibus etiam lumen quoddam erat inſitum. Miror* autem, quî inermibus uiris non poterat multitudo armata obſiſtere. Tum denique auctor malorū hoſtis qui & potētiam ſuam diſſolui, & illā Domini conſeruari ac uincere animaduerteret, & populi fidem quotidie progredi: omni arte ſua inimicitias hoſtiles, quæ armatę erant, in eos conuertit: eíſque qui unum ac uerum dominum eſſe, atque ſanctum baptiſmum, iam horum doctrinæ ac diſciplinæ pleni credebant, ſtudebat perſuadere multis ſuppliciis ac tormentis, ut ſibi credere faterentur. At ſancti uiri, confeſſores atque martyres, eius atque impiorum illorum hominum furorem doctrina ſua, magníſque uirtutibus comprimentes, diſcipulos confirmabant: occurrētéſque ſceleſtis, nec ullius impiorum metus rationem habentes, Eccleſiam Chriſti florētem beatámque reddebant. Et cum Eccleſia à ſuis doctoribus Dei uerbo ſatis fundata fuit, etſi maximè conturbata eſſet, & quaſi tempeſtate cōfuſa, quòd tum perſequutores tyrannide creſcerent: tum ipſa etiam Germania magna regio, quæ ferarum crudelitate & impietate erat prædita, cum ſubacto compunctóque animo ceruicem ſuam Chriſti iugo ſubmiſiſſet, ac domita eſſet, pręceptorum fide confirmata gaudebat: deiecerúntque ſimulachra ſua, quæ à ſua profectione ædificata erant, inuentóque portu ſalutis, ſimulachrorum nauigia periſſe lætabātur. Lamentabatur ergo tum pars ſublata diaboli, cum uictrix Eccleſia fidelium legione deuicit. Cum hæc geſta ſunt furore impietatis, miniſtri crudelitate inflammati, unum ex his ſanctum uirum Dionyſium

**Eſt δὲ in Græco. Fortaßis legēdū δὴ, id eſt, Itaque miror, & cætera.*

ſium

ſium uidentes,magni animi & fidei facinus edere non dubitantem,his uerbis eum,cum acceſſiſſent,conuenerunt,Num tu es ignobilis ille ſenex, qui Deorum noſtrorum cultum religionémque ſuſtuliſti, & inuictis principibus obſiſtis,eorúmque edicta contemnis? Dic nunc, cuius tu ſis cultor:aut quam poteſtatis tuæ profeſſionem præferas.Tum ergo hi ter beati uiri,Dionyſius,Ruſticus, & Eleutherius, trium puerorũ in fornace ignis inambulãtium ſpiritu pleni,& muneribus,quaſi uno ore hoc reſponſum rogantibus dederunt,Seruitus noſtra Chriſtianorum legi ſubacta eſſe cognoſcitur. Itaque quem profitemur, eum planè auribus ueſtris inſonamus. Confitemur enim & prædicamus,ſicut etiam credimus: Patrem,Filium,& Spiritum ſanctum:Patrem ingenitum,Ieſum à ſolo patre genitum, Spiritum ſanctũ, qui à patre procedit.Ad hæc impij perſequutores & tyrãni beatos interrogabãt, his uerbis,Ergo principum noſtrorum edictum à uobis contemnitur, deſpicitur,nec ueſtra confeſſio inuictorum Deorum auctoritati poteſtatíque ſubiicitur. Sancti autem, ut ſuprà dictum eſt,uno animo reſponderunt,hoc modo, Vt paulò antè diximus,Chriſtum Ieſum natum ex Maria uirgine omni populo uerè annunciantes, prædicantes, audentes & credimus,& profitemur,& ore laudare non deſiſtimus. In hac ſanctorum uirorum fide & apoſtolatu firmati perſeueremus. At impij perſequutores & tyranni cùm paululum animum recepiſſent, beatarum ceruicum quæ propter Chriſti fidem paratæ erant,gladio capita amputauerũt, reddentes terræ corpora,beatis animis cælo redditis:declarata autem ſancta bonitate ſanctis martyribus, quorum coniuncta eſt uictoria. Nam cum corpore,præciſum caput magiſtri,illis qui fide uidere poterant, cum lingua Domino confiteri, ut uiuum & progrediẽs, uidebatur.O uerè beata multitudo, & cum Domino cõiuncta & gratia & charitate:ô ſancta laudabilíſque fraternitas eorum,in quibus nec primus ſecundus eſſe poteſt, nec tertius: ſed ſanctæ Trinitatis gloriam profitentes,quaſi ab uno ſigno urbis, in paruo colle martyrio digni fuiſtis, ſancti effecti à ſancta Trinitate.Iacebãt ergo in collis cacumine trunca corpora ſine honore, abſoluta Chriſti martyrio, quemadmodũ de rebus futuris prædixerunt prophetæ,Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius.Cum igitur etiam declarata eſſet martyrum atque ſacerdotum dignitas & gloria propter ſalutarem magiſtri fidem,quę refloruiſſet:cœpit fructus oriri,atque illi maior gloria euenire,eorum qui per martyrij ſui uictoriam ſimul erant. Beati autem Dionyſij & Pontificis honorantes martyrium,ſanctum eius ſine animo corpus excitatum eſſe credimus. Etenim beata manu ſua caput ex corpore à nefariis hominibus gladio præciſum ſumpſit, & ſuſpenſum brachio amplexus eſt atque à collis uertice duo milia plena forti animo pedibus ingrediens portauit. Nouum profectò ac uetus & poſterorũ fama celebrandum miraculum,corpus eſſe ſine animo & capite, quod uiui inſtar pro more currat:hominémque iam mortuum, qui ingrediatur firmis ueſtigiis.Impij ergo homines illi ueriti rurſus,ne fortè fide probata populus conueniẽs optabilia corpora Ruſtici & Eleutherij præſidij atque auxilij ſui

causa in sepulchris tumulísque conderet, ea in nauiculã imposita de omniũ consilio in profundum fluminis deiicere statuerãt. Sed Deus rerum omniũ præpotens, bonus, iustus, & misericordiæ plenus, qui misericordiam suam in humano genere nunquam neglexit, qui Pharaonis exercitum in mare rubrum demersit, & Achitophel ceruicem laqueo præcidit: is etiam infirmũ istorum consilium misericordia sua dissoluit, ut ne clara splendidáque duo lumina profundo aquarum submergerentur, sed Christi Ecclesia eos semper fortes propugnatores haberet. Dum hæc agerētur, mulier nobilis & clara, Catulla nomine, quæ gentilibus institutis ualde addicta erat, cõuersa tum ad fidem Christi propter Martyrum miracula, seipsam prostituit, uímq; desiderij & uoluntate & re declarauit, ac Dei misericordia compuncta interueniente ei ui diuina, consilium cepit, ut ad conuiuium persequutores supplex inuitaret. Cúmque multa eis munera detulisset, bona fide nefariũ consiliũ, quod illi aduersus martyres ceperant, * enũciauit: exposito autem nostris animi sui consilio, pręcepit, ut clam preciosa corpora martyrum auferrent in unam partē urbis, ut in saxo quod situm esset in agello consito, posteà defoderent. Illi diligenter imperata fecerunt. O furtum laudabile, quod damnum non dedit, sed potius profuit. Deinde ut solent ij qui agros colunt pullos suos admittere, ut fructũ ferãt: sic ager ille beatorum martyrũ & dote completus est, & gratia affluit, ut & centuplum fructum agricolæ fideles percipiant, salutem, & magnum thesaurum sanctitatis posteris relinquant. Mulier honestissima quam dixi, nõ immemor sanctitatis martyrum, ut uidit tyrannorum iracundiã deferbuisse, locum idoneum qui sanctorum martyrum ossa custodire debebat, omni diligētia quæsiuit, inuentóque magno colle, ædificium notauit. Hanc præstãtissimam fœminam & matremfamilias non sine merito, nec sine metu martyrum * credimus, propterea quòd nisi eam etiam redemptor omnium in fidem nominis sui uenire uoluisset, nunquam eius animus eiusmodi consilium aperuisset. Verùm ex hoc citra controuersiam eam credimus beatorum martyrum ossa conseruasse prudēti consilio, ut quæ eis digna fuerit, atque illorum precibus uerè in fide progressus fecerit. Christianorum autem multitudo, quæ erat quasi ciuitas beatorum martyrum doctrina conuersa, omni opera & studio ut poterãt cum precibus magnáque cupiditate supra beata corpora sanctorum martyrum templum ædificauit, & in sancta gloria sanctę Trinitatis dignè cum aromatibus sancta corpora condiderunt ac deposuerunt, Deo rerum omnium prępotente, qui opitulatur quotidie in bonis ac beatis, qui uirtutibus signísque clarent. Quæ igitur oratio, aut quæ lingua, tam magnorum uirorum mira & inusitata opera possit exponere, cum ne ipsi quidem humana ratione sua intelligere possint? Aegrotis enim salutē, claudis incessum, cæcis lumen, surdis auditum, & mutis sermonem dantes, immundósque spiritus qui in corporibus insident, exagitantes, assiduè remedia afferunt. Nos quoque & salutari uoto, & beata obedientia diuites, etsi maximè indignos, eorum tamen precibus adiutos, salutem assequuturos credamus, aut etiam deserti ut indigni,

Est in Græco, ἐξήνεγκεν in singulari. Fortaßis ἐξήνεγκαν in tertia numeri multitudinis legendum est, ut ad satellites referatur, quasi inter pocula mulieri cõsilium suũ aperuerint de demergendis sanctis corporibus.

** est in Græco ὁμοιωθῆναι, sed non conuenit.*

gni,faciamus ut in illorum meritis ſit nobis auxilium & pręſidium cõſtitutum.Neque enim à noſtris moribus habuimus,aut à noſtra prænotione,ſed ex ueteri narratione à nobis perfectũ eſt: quæque pauca à certa firmáq; antiquitate,& à longis temporibus audiuimus,ea ut potuimus literis mandauimus,non prætermiſſa, ut dictum eſt, expoſitione, ſed ut magnorum doctorum res geſtas cognitas habuimus,ueriti Deum,charitatíſque ſtudio incenſi,multa & pręclara beatorum uirorum quæ mira ſunt,facinora conati ſumus Chriſti laudis cauſa,gloriæque martyrum & memoriæ, ſanctis literarum monumentis prodere: ne ſi neglexiſſemus ac contempſiſſemus, ueteríque hoſti noſtro qui in perniciem & exitium noſtrum uigilat,& inuidet, parentes,reticuiſſemus hæc omnia,eodem modo quo ij qui flamma & igne ea quæ de eis ſcripta erant,deflagraſſe dicunt,eorum gratia amicitiáque priuemur.Cum autem cogitationes noſtræ & illorũ gratia uigilent, & ex paucis ſcriptis prodeant:ea quæ cogitata ſunt & dicta, magna eſſe poſſunt. Hæc uerò ipſos ſine metu, multóſque alios Chriſti cauſa & nomine certamina pertuliſſe credimus,cum etiam ad hæc uſque tempora tot támque mira opera & miracula per eos uis diuina palàm edi uelit: ut omnes incolæ & aduenæ obſtupeſcant.Ergo perpeſſi ſunt mortem Chriſti martyres,Dionyſius,Ruſticus & Eleutherius,ſeptimo Calendas Octobris,Domitiano imperatore in Gallia, Lutetiæ Pariſiorum,regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto cum Patre & ſancto Spiritu,nunc & ſemper,& in ſecula ſeculorum. Amen.

PRIVILEGII SENTENTIA.

CAVTVM eſt authoritate HENRICI II. Francorum Regis, ne quis alius præter Vaſcoſanũ, hæc B. DIONYSII Areopagitæ Opera, à Ioachimo Perionio Regio interprete conuerſa, ante decennium ab eo die quo impreſſa erunt, excudat, néue uendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna in ſanctione æſtimata, mulctabitur. Lutetiæ Pariſiorũ, VII. Idus Februarij. M.D.LIII.

Ex mandato Regis, D. Renato Baillet, libellorum ſupplicum in Regia magiſtro, præſente.

Mahieu.

D. O. M.

B. DIONYSII AREOPAGITAE AD TIMOTHEVM PONTIFICEM DE Cœlesti Hierarchia liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno Regio interprete.

Omnem diuinam illustrationem, quæ propter bonitatem uariè ad ea quæ prouidentia gubernantur, proficiscitur, manere simplicem: neq; hoc solùm, sed etiam unum facere ea quæ illustrantur. Cap. I.

OMNE datum optimũ, & omne donum perfectũ de sursum est, descendés à Patre luminum. Quinetiam luminis, quod patris instinctu ac nutu effunditur, progressus omnis, ad nos concessu ac munere Dei perueniens, rursum nos, ut uis coniungens excitando dilatat, atque ad colligentis spiritus, ut ita dicam, unitatem diuinámq; simplicitatẽ conuertit. Nam & ab eo proficiscuntur, & ad eundem conuertuntur omnia, quemadmodum sacrosancta scripta tradiderũt. Itaque appellato IESV, qui lux est Patris, quæ est, quæ uera est, quæ omnem hominem in hunc mundum uenientẽ illuminat, cuius benignitate nobis ad Patrem, lucis auctorem, aditus patuit, ad illustrationes sacrarum scripturarum, quas patres tradiderunt, quoad eius fieri poterit, ueniamus: cœlestiúmque mentium atque naturarum hierarchias, quas nobis signis ac intelligentiis quibusdam subobscuris expresserunt, pro ingenij nostri uiribus, consideremus, luménque illud primigenium, principióque superius, quod munere patris, qui est diuinitatis fons ac principiũ, datum est, & beatissimas angelorum hierarchias nobis signis quibusdam figuratis exprimit, materiæ expertibus ac tremore uacuis mentis oculis secuti, rursus nos ex eo ad simplicem ipsius radium splendorémque referamus. Neque enim unquam ipsum sua illa intima cõiunctio deserit, sed cùm ad excitandas in cœlum hominum mentes, coniunctionémque eorum quę prouidentia reguntur, largè benignéque augeatur, & progrediatur: manet tamen ipsum secum firmum ac stabile, in eodémque statu immobili fixum permanet: eósque qui ad se, quantum cuique licet, aspirant, & pro cuiusque modo ac captu excitat, & pro simplici sua unitate copulat. Neque enim ali-

ter diuinus radius, nisi & sacrosanctorum integumentorum uarietate aptè ad erigendas in cœlum mentes obtectus, & paterna in nos cura ac prouidẽtia aptè accommodatéque distinctus atque comparatus, nos illustrare ullo modo potest. Itaque sanctissimam nostram hierarchiam prima illa sacrorũ mysteriorum institutio cùm diuina cœlestium hierarchiarum imitatione dignã iudicasset,& hierarchias quas omni materia carere dixi,figuris corporeis uariisq; formis distinxisset, tradidit,ut ꝓ captu nostro simulacris sacrosanctis illis ad simplicium illarum, & minime figuris adumbratarum rerũ uitam similitudinémque efferamur. Non enim mens nostra ad illam cœlestium hierarchiarum materiæ expertem imitationem contemplationémq; excitari contenderéque potest, nisi rerum corporearum sibi notarum præsidio utatur,tum pulchritudinẽ quæ uideatur, speciei ac pulchritudinis occultæ atque recõditæ simulacrũ quoddam esse cogitans,tum suaues odores, qui sub sensum cadant, effigies esse eius suauitatis, quæ sola ratione intelligatur:tum lumina hæc corporea,luminis incorporei quod datur simulacrũ: tum satietatis eius, quæ sola mentis contẽplatione habetur, sacras disciplinas, quæ latè patẽt: tũ habitus rebus diuinis accõmodati atque ad eas intẽti eas graduum & ordinum, qui hic sint,descriptiones:tum Iesu cõmunionis, diuinæ Eucharistiæ perceptionem, aliáque omnia quæ naturis illis diuinis diuinitus,nobis uero signis quibusdam tradita sunt. Huius ergo diuinitatis pro captu nostro adipiscendæ causa, Deus pro sua in genus hominum benignitate & charitate cœlestes etiã hierarchias nobis patefaciẽs, nostrámq; hierarchiam ita absoluens, ut ministerio communi quàm possimus proximè ad diuini eorum muneris officiíque similitudinem accedamus: simulacris sub sensum cadentibus mentes illas cœlestes in sacrosanctis scripturæ libris descripsit,ut nos & rebus sensum mouentibus ad eas quæ animo ac ratione cernuntur, & signis quæ efficta sint, ad summam cœlestium hierarchiarum simplicitatem perducat.

Res diuinas atque cœlestes,aptè dissimilibus signis exprimi. Cap.II.

AC primùm quidem exponendum esse arbitror, quem omni hierarchiæ finem propositum esse existimemus, quódque adiumentum iis, qui ipsi dediti sint, afferat: deinde cœlestes hierarchias laudibus ornandas esse, ex iis quæ in sacris libris de illis expressa sint. Postremo exponemus, quibus formis ac figuris cœlestes ordines, sacra scriptura delineat, & quam ad simplicitatem iis quæ formata sunt,excitari,perducíque debeamus, ut ne idem quod plerique impiè sentiamus, cœlestes illas atque diuinas mentes ita fictas compositásq; esse, ut & multos pedes habeant, & multiplex eis facies data sit, & ad bouis pecuinam naturam, aut leonis immanitatem, aut etiam aquilæ in rostro adũcitatis speciem,aut ad auium in pennis plumescentibus speciem fictæ sint: aut rotas quasdam igneas

igneas in cœlo esse putemus, & solia cor porea ad sedendum, & accubandū apta diuinitati, equósque multis uariísq; coloribus præditos, & hastatos belli duces, & cætera, quæ nobis diuina scripta signorum expressorum uarietate tradiderunt. Etenim scripta diuina plane sacra simulacra, quæ ficta sunt, mentibus, quæ omnibus lineamentis carent, adhibuerūt, cum & nostræ mētis, ut dictum est, imbecillitati consuluissent, & accommodatam ipsi atque cognatam ad superiora traductionem prouidissent, & sacrosanctas descriptiones, in quibus uis est quædam sursum excitandi animi, ad eandem mentem nostram effingendo accommodassent. Quòd si cui uideātur sacræ quidem compositiones approbandæ, ꝙ simplices res per se nobis ignotæ incognitæque sint, nec cerni possint: sanctarū autem mentiū idem in sacris libris simulacra effingendo expressa nō esse existimet, omnémque hunc durū angelicorum nominum apparatum, oportuisséque dicat eos, qui de diuinis rebus disserant, cum ad fingenda corpora eorum, quæ corpore uacant, uenissent, plane aptas, & quoad eius fieri potest, cognatas eis formas exprimendo affingere, eas quæ ex præstātissimis naturis nostris, atq; iis materia uacātibus atq; summis ductæ essent, nō cœlestibus, diuinísq; ac simplicibus naturis eas quæ in terra infimæ sint, figuras circūdare: quòd illud quidē maiorē uim ad excitandas mentes nostras in cœlum habuisset, nec cœlestes naturas ad dissimilitudines inanes abiecisset: hoc autem indignis contumeliis diuinas illas naturas afficiat, & mentem nostram uagari aberraréq; cogat, in earum alienis compositionibus: ac fortasse putet cœlestia quibusdam leonum & equorum cœtibus, laudibus mugiētium animalium, auium principatu, aliísque animantibus, corporibúsque uilioribus referta esse, atque aliis quæ omnino disimiles sanctarum scripturarum exprimentium similitudines ad absurdum, corruptionem, & perturbationē reuocatæ describūt: tamen ueritatis, ut mihi quidem uidetur, inuestigatio diuinā scripturarum sapientiam declarat, quæ utrunque in cœlestium mentium effictionibus prouiderit, ut neque diuinæ naturæ contumeliis afficerentur, neque nos ad simulacra abiecta adhæresceremus: figuras enim rerū quæ figuris carent, & formas eorū quæ ad speciem & exemplum non fingūtur, rectè propositas & inductas esse, non hæc solum causa afferri potest, quòd naturæ nostræ in hoc habita sit ratio, quæ per se ac sine duce, ad rerum quę animo ac ratione intelligūtur, contemplationem peruenire non potest, egétque accommodatis sibi & cognatis adminiculis, quæ formas rerum, quæ formis carent, quas consequi posimus, nobis proponant: sed illa etiam, quòd hoc occultis scripturis est dignisimum & consentaneum maximè, abditis sacrísque obscuritatibus inuolui, nec patêre aditum plerisque ad diuinam & occultam diuinorū mentium ueritatem. Neque enim omnes sunt idonei & sacri, neq; omniū est, ut ait scriptura, fides & scientia. Quòd si quis simulacrorum disimiles descriptiones atq; picturas improbet, quòd pudore prohiberi se dicat, tam deformes figuras naturis, quæ & diuinitatem imitentur, & sint sanctisimæ, affingere, ad eū hæc satis erit oratio, Duplex esse sacrosanctæ expresionis genus,

unum, quod ex ſimilibus fictis imaginibus progreditur, alterum quod ex diſsimilibus formarum lineamētis ad aliud omnino diſsimile & obſcurius peruenit. Itaque beatam illam, quæ omnes naturas uincit, diuinitatem ſacrę ſcripturę myſteria, interdum ut uerbum, mentem, & eſſentiam laudibus afficiunt, eóque ipſo præſtantem eius rationem ſapientiámque declarant, eandémq; uerè ſtatum, & omniū naturarum ſtatus cauſam ueram, & ut lumen effingunt, uitámque appellant: quæ quidem ſacræ huiuſmodi imagines, etſi præſtantiores ſunt, formáſque materiæ compotes quodammodo ſuperare uidentur: tamen hac etiam ex parte multum à diuinitatis ſpecie ſimilitudinéque abhorrent. Omnem enim eſſentiam ac uitam longe multúmque ſuperat, cum nec ullum lumen eius ſpeciem exprimat, & ratio atque mens omnis infinitis partibus ab eius ſimilitudine uincatur. Nōnunquam uerò diſſimilibus interpretationibus quæ negant, ab eiſdem ſcripturis laudibus ornatur, ut cum eā, ut ita dicā, inuiſibilem dicūt, immenſam, atque incomprehenſibilem, quæ quidem non quid ſit, ſed quid non ſit, ſignificāt. Hoc enim mea quidem ſententia, magis propriè in ea dicitur: quādoquidem id quod occulta ſacerdotúmque diſciplina expoſuit, eam quidem nō eſſe eo modo, quo aliquid eorum quæ ſunt, uerè dicimus, ſed ignoramus eius interminatam naturam, quæ & naturas omnes ſuperat, nec animo cerni, nec ratione comprehendi, nec oratione explicari poteſt. Quòd ſi negationes in diuinis rebus ueræ ſunt, affirmationes uerò non conueniunt, nec dignæ ſunt maieſtate Dei omnium occultiſſimi: certè accommodatior aptiórque eſt in rebus quæ ſub aſpectum non cadunt, ex diſſimilibus imaginibus ducta expreſſio. Honorem igitur tribuunt cœleſtibus naturis, nō eas ignominia & dedecore afficiūt ſacræ ſcriptorum diuinorum deſcriptiones, quæ eas diſſimilibus figuris exprimunt & inducunt, atq; ex his ipſis eas docēt rebus omnibus corporeis, ſuprà quàm animus hominis capere poteſt, excellere. Nec uerò quēquam eorum, qui rectè ſentiant contradicturum arbitror, quin mētem noſtram magis excitent, tollántque in cœlum obſcuræ ſimilitudines. Veriſimile enim eſt nonnullos eſſe, qui in ſacra ſimulacrorū, quæ honore digna ſunt, effictione aberrauerint, quòd naturas cœleſtes & aureas eſſe exiſtimarent, & homines quoſdam luce perfuſos, fulgentes, ueſte collucente ac ſplēdida indutos, ignémque ſine iniuria & incommodo euomentes, aliáſque omnes pulchritudines atque formas, quibus mentes naturáſque cœleſtes Theologia effinxit. Quod ne iis accideret, qui nihil iis, quæ pulchra apparent in cœlo, ſublimius excelſiúſque intellexerunt: ſanctorum Theologorum ad ſuperiora pertinens ſapientia, etiam ad obſcuras diſſimilitudines ritè deducitur, quæ nec corpus noſtrum in deformibus ſimulacris conquieſcere patitur, & animi noſtri partem, quæ ſurſum fertur, excitat, & cōpoſitionū deformitate offenditur, quaſi neque fas, neq; uerum iis etiam, qui rebus corporeis dediti ſunt, eſſe uideatur, cœleſtes diuináſque naturas reuerà ſimiles eſſe rebus tam deformibus: præſertim cùm hoc intelligendum ſit, nihil eſſe in natura rerum, quod omni ex parte boni ſit expers. Si quidem, ut diuinorū ſcriptorum

ptorum ueritas loquitur, ualde bona erant omnia. Præclarę igitur contemplationes ex omnibus intelligi spectaríque possunt: rebúsque & sub intelligentiam cadentibus, & mente præditis, ex corporeis eas similitudines, quæ dissimiles dicantur, licet affingere, cùm alio modo res mente præditæ ea habeant, quæ alio etiam modo rebus sensum mouētibus tributa sunt. Ira enim in iis quæ rationis expertia sunt, quadam cum affectione coniuncta inest, plenúsque est omnis amentiæ eorum motus iracundię. At in rebus, quæ mētis sunt participes, alio modo ira accipienda est declarare, ut mihi quidē uidetur, earum uiro dignam rationem: statúmque uolubilitatis mutationísq; expertem, in diuinis illis immobilibúsque sedibus. Eodémque modo cupiditatem in bestiis quidem inconsyderatam temerariámque quandam & terrenam, ex innato motu aut consuetudine in iis quæ immutantur immoderatè insitam perturbationem, & à ratione auersam impotentiā corporeæ cupiditatis, quæ totum animal ad id quod sensu desyderabile est, impellat. Cū autem dissimiles similitudines rebus iis, quæ sola ratione intelliguntur, attribuentes, cupiditatem eis affingimus, ipsa amor diuinus esse intelligenda est, materiæ uacuitatis siue simplicitatis tantæ, quanta nec ratione, nec animo comprehendi potest: appetitúsque constans præstanti modo castæ, omnique perturbatione carentis contemplationis, ac sempiternæ, & quæ sola ratione intelligitur, cum puro illo summóque splēdore, pulchritudinéque ac specie omnis erroris experte, & pulchritudinis effectrice, societatis. Et impotentiam intelligamus animi contentionem, quæ nec mutari, nec à re ulla intermitti aut interrumpi potest, propter & diuinæ pulchritudinis amorē, qui omnis admixtionis atque cōmutationis expers est, & totam ad id quod reuera expetendum est, propensionem. Quinetiam ipsam & rationis, & sensus uacuitatem, in animantibus quidem rationis expertibus, uel rebus inanimatis, propriè rationis ac sensus priuationem uocamus: In naturis autem incorporeis, & quæ intelligentia continentur, rectè id quod in eis infinitis partibus, & rationem nostram caducā ac corpoream, & sensum corporeum, atque alienum mentibus corpore uacantibus, superat, profitemur. Cœlestibus ergo formæ consentaneæ ex iis etiā partibus corporis, quæ minimum sunt in honore ac precio, adhiberi possunt, præsertim cum corpus etiam ipsum, quod à uera pulchritudine statum suum accepit, in omni partium suarum descriptione, quædā dignitatis ac pulchritudinis, quæ animo cogitatur, uestigia adumbrata habeat. Fieríque potest, ut per eas animus noster ad primam speciem materiæ expertem excitetur, in quo etsi dissimiliter, ut dictum est, similitudines sumantur, atque eędem non eodem modo, tamen congruenter & aptè in naturis, & quæ intelligentia, & quę sensu continentur, proprietates explicantur. Hæc nos à Theologis iis, qui in rebus occultis uersantur, non solum cœlestium ordinum explicandis naturis affingi reperiemus, uerum etiam in ipsa diuinitate exprimenda iisdem utuntur, atque illud modò ex iis quę in cœlo honore digna uidentur, laudant, ut solem iustitię, ut stellam matutinam in mēte orientē, & ut lumen quod per-

ſpicuè lucet modo ex iis quæ medium cœli locum tenent, ut ignem ſine incõmodo illuſtrantem, ut aquam uitalis perfectionis miniſtrã, & per tranſlationem, in uentrem influentem, fluuióſque continenter labẽtes implentem. Nonnunquam etiam ab infimis, ut unguẽtum odoriferum, ut lapidem angularem. Quinetiam beſtiarum ei figurã adhibent, leoníſque ei & pantheræ proprietatẽ attribuunt, & pardum ipſum fore confirmãt, inexpugnabilémque urſam. Addam etiam, id quod & omniũ uiliſſimum eſſe, & magis abſurdum uidetur, ipſum ſibi uermis ſpeciem adhibere, ab iis qui in rebus diuinis multum diúque uerſati ſint, eſſe traditum. Sic omnes qui diuina ſapientia præditi ſunt, & occultæ enũciationis interpretes à rebus inchoatis atque minus perfectis & prophanis, ſancta ſanctorum ſine ulla maculæ contagione ſecernunt, rationémque ſimulacrorum effingendorum ex rebus diſſimilibus probant & prædicant: ut nec à profanis diuinæ res facilè accipiantur, nec ij qui ſacra ſimulacra ſtudioſè ſpectant, in his talibus lineamentis, ut ueris immorentur, utque rebus diuinis & ex ueris negationibus, & diuerſis cum extremis ueſtigiis earum ſimilitudinibus, honos tribuatur. Nõ eſt igitur alienum, ſi etiam cœleſtes naturas ex diſſimilibus ſimilitudinibus effingant, iis cauſis ducti quas diximus. Nam ne nos quidem fortaſſe ex dubitatione ad exquirendum uerum, nec ad ſenſum anagogicum accurata ſacrarum rerum inueſtigatione ueniſſemus, niſi nos deformis Angelorum interpres effictio excitaſſet ac cõturbaſſet, quæ mentem noſtrã in figuris abſurdis penitus defigi, & cõmorari nõ ſinebat, ſed eã & excitabat ad corporearũ perturbationum aſpernationẽ, & aſſuefaciebat ex iis quæ cerneret, ad cœleſtiũ rerum contemplationem contendere. Ac propter corporeas quidem & obſcuras figuras, quas Angelis diuina ſcripta adhibẽt, hæc à nobis dicta ſint. Sequitur, ut quid ipſam Hierarchiam eſſe putemus, & quã utilitatem Hierarchia iis, qui eam adepti ſint, afferat, ſtatuendum eſſe uideatur. Sit autem ſermonis dux & auctor Chriſtus, ſi mihi fas eſt dicere, meus, cuius afflatu uniuerſæ hierarchicæ interpretationis ratio conſtat. Tu uero, fili, pro ſancta eorum, quæ nobis de Hierarchia diuinitus tradita ſunt diſciplina, & ipſe qua decet religione ea quæ ſanctè dicuntur, diuinus in rerum diuinarum inſtitutione factus audi, & intima mentis parte res ſacroſanctas, obtectas à prophana multitudine, ut quæ unum faciãt, tuere. Neque enim fas eſt, ut ſacra ſcriptura præſcribit, margaritarum, quæ ſola ratione cernantur, purum, ſplẽdidum, pulchritudiníſq; effectorem ornatum ante ſues proiicere.

Quid ſit Hierarchia, quæque ex Hierarchia capiatur utilitas. Cap. III.

EST quidem Hierarchia, mea quidem ſententia, ſacer ordo, ſcientia & actio, quæ & ad diuinitatis ſimilitudinem, quoad eius fieri poteſt, accedit, & pro portione illuſtrationum, quæ ei diuinitus datæ ſunt, ad Dei imitationem traducitur. Pulchritudo autē quæ Deo digna eſt, ut ſimplex, ut bona, ut auctor perfectionis, non eſt illa quidem admixta omnino ulli diſſimilitudini, ſed tamen impertitur ſuum cuiq; lumen pro cuiuſque dignitate, & in diuino myſterio pro immutabili eorum qui ritè initiantur ad ſe effictione perficit. Finē igitur Hierarchia ſibi propoſitū, & Dei habet imitationem, quantum hoc licet, & cum illo coniunctionem, eúmque omnis ſacroſanctæ ſcientiæ atque actionis ducem ſequitur: diuinámq; eius dignitatem & cōſtanter intuetur, & quoad eius fieri poteſt, exprimit: ſuóſque in rebus diuinis collegas, ſimulacra diuina efficit, ſpecula maximè perlucida & immutabilia, quæ diuinum primæ lucis radium recipere poſſunt: facitque ut eadem lucis quidem, quæ eis data eſt, plena ſint, eam autem rurſus ex diuinis legibus ſine inuidia in ea quæ ſequuntur, infundant. Neque enim fas eſt, uel ſacrorum præceptoribus, uel iis qui ſacris initiantur, omnino quicquam efficere, prçter ſacras cuiuſque ſacrorum principatus præſcriptiones: quin ne ſtare quidē aliter poſſūt, ſi diuinæ ipſius lucis cupiditate ducantur, eámque qua dignitate debent, intueantur, & ad cuiuſque ſacrarum mentium modum captúmque exprimantur. Itaque qui Hierarchiam dicit, is profecto ſacram quādam declarat deſcriptionem, quæ & diuinæ ſit pulchritudinis ſimulacrum in præſcriptis ſcientiiſque Hierarchiā attingentibus, & ſuę illuſtrationis myſteria ſacra peragat, & ad ſui principij ſimilitudinem, quàm poteſt proximè accedat. Vniuſcuiuſq; enim eorum, qui in Hierarchia cooptati ſunt, in eo poſita perfectio eſt, ut ꝓ ſua quiſque uirili parte ad Dei imitationē cōtēdat: & id, quo nihil diuinius eſt, Dei, ut ſacra ſcriptura loquitur, fiat adiutor, diuinámque in ſe actionem, quantū poteſt, oſtēdat. Ita quoniam ordo Hierarchiæ hoc poſtulat, ut alij purgētur, alij purgent, quidam luce doctrinæ illuſtrentur, nonnulli illuſtrent, & aliqui perficiātur, alij perficiant: unicuique hac quidē ratione, diuina imitatio accommodabitur. Ac diuina quidem illa beatitudo, libera eſt, ut ita dicam more hominum, ab omni diſſimilitudine, æterni luminis plena, perfecta, nec ullius perfectionis indiget, expiat, illuminat, & perficit, aut potius ſacra eſt expiatio, lux & perfectio, omni purgatione, & luce præſtantior, ipſa perfectionis auctor principalis: & omnis quidē Hierarchiæ cauſa eſt, ſacris autem omnibus dignitate antecellit. Ij ergo qui expiātur & purgātur, mea quidem ſententia, puri omnino effici debent, & ab omni diſsimili concretione liberari: qui autem illuminantur, diuino lumine compleri, caſtiſque mētis oculis ad habitum uimque contemplandi excitari: ij uerò qui perficiun-

tur, ſublato eo, quod in eis minus abſolutũ erat, participes fieri debent ſciẽtiæ, quæ perficiendi uim habeat, ſacrorum quæ uiſa ſunt. Quibus autem uis expiandi & purgandi data eſt, ij abundantia quadam purgationis, qua ualent, aliis impertiri ſanctitatem ſuam. Quorum uerò eſt illuſtrare, ij ut mentes clariores, & eiuſmodi, quæ & lumen recipere, & aliis impertiri poſſint, ſacro ſplendore offuſi, lumen illud, quo undique circunfuſi ſunt, in eos qui illo digni ſint, deriuare & effundere. In quibus uerò perficiendi uis ineſt, ij ut impertiendæ perfectionis arte ac ſcientia inſtructi, iis qui perficiantur, abſolutam ſacrorum quæ inſpexerint, initiando ſcientiam tradere. Vnuſquiſque igitur Hierarchicæ diſtinctionis ordo pro ſua quiſque uirili eò cõtendit, ut diuinitatem adiuuet, eáque Dei conceſſu ac munere gerit, quæ & in Deo natura inſunt, & ab eo modo quodam, quẽ capere natura noſtra non poteſt, aguntur, & ad mentiũ quæ Deo charæ ſunt, imitationem, quæ earũ naturæ conceſſa eſt, aperiuntur.

Quid Angelorum nomen ſignificet. Cap. IIII.

QVoniam rectè à nobis Hierarchia, quid ſit definitũ eſt, ſequitur ut Angelicam Hierarchiã laudibus ornemus, ſacráſque eius effigies, quæ in ſacris literis tradũtur, cœleſtibus oculis inſpiciamus, ut & myſticis ſimulacris ad earum ſimplicitatem, quæ diuinam proximè imitatur, transferamur, & omnis Hierarchicæ ſcientiæ auctorem ac principem religione Deo digna colamus, eíque gratias agamus. Illud autem primum omnium uerè dici poteſt, Deum bonitate ductum omnes naturas in lucem protuliſſe. Eſt enim hoc omniũ auctoris & bonitatis, quæ ad omnia pertinet, proprium, naturas ad ſui communionem uocare, ut cuiuſque captus modúſque poſtulat. Ac omnes quidem naturę prouidentia ſummæ omniúmque effectricis diuinitatis gubernantur. Neque enim eſſent, niſi eorum quæ in rerum natura ſunt, eſſentiæ principiique eſſent participes. Ea quidem omnia, quæ uitæ beneficio carent, hoc ipſo quòd ſunt in natura rerum, ea participant. Omnium enim ſtatus eſt, quæ ſtatum omnem longè multúmq; ſuperat, diuinitas. Ea uerò quæ uiuunt, ipſa ui effectrice uitæ, quæ uitam omnem ſuperat, participant. Eæ autem naturę, quæ rationis & mentis ſunt participes, eiuſdem per ſe perfectę ac principalis ſapientiæ, quę omni & rationi & menti plurimum præſtat, ſunt compotes. Perſpicuum eſt autem eas naturas circum diuinitatem eſſe, eíque præſto eſſe, quæ multis modis eius communione teneantur. Itaque ſancti cœleſtium illarum naturarũ ordines maioribus ac pluribus diuinitatis muneribus ac beneficiis, quàm eæ naturę, quæ tantum ſunt in rerum natura, quæ rationis expertes ſunt, & quæ apud nos ratione utuntur, aucti ornatique ſunt. Nam quoniam & mente ſe ad Dei imitationem exprimunt atq; effingũt, & admirabiliter diuinitatis ſimilitudinẽ intuentur, & mẽtis ſuæ ſpeciẽ ad eam formare cupiunt: meritò

maiore

maiore cum ea ſocietate iunguntur, dum uicinæ quidē ſunt, & ſemper, quātum fas eſt, ad maiora & meliora in diuini ſtabiliſq; amoris contentione nituntur, & illuſtrationes, quæ à principio proficiſcūtur, ſine materia ulláque concretione recipiunt, ad eáſque ſe accommodant, & uitam omnem mentis propriam habent. Hæ enim ſunt, quæ cum primò ac uariè diuinitatis ſint participes, primo etiam loco ac multis modis, diuinitatis ueritatem tenebris quibuſdam tectam aperiunt, & enunciant. Itaque ſemper ac ubique Angelorum præcipuè nomine appellantur, propterea quòd primum in eis inſit diuina illuſtratio, ac per eas ad nos perueniant eæ, quæ naturam noſtram ſuperant, patefactiones. Sic enim lex, ut diuina ſcripta teſtantur, per Angelos nobis data eſt. Atque etiam claros illos, qui legem anteceſſerunt, eámque ſecuti ſunt, patres noſtros Angeli ad diuinitatis notitiam perduxerunt, cum uel id quod agēdum erat, inducerent, uel ab errore eos, uitáque ſceleſta, ad rectam ueritatis uiam traducerent, uel ſacros eis ordines, uel myſteriorum diuinorum occultas uiſiones, aut diuinas quaſdam prædictiones interpretādo enūciarent, & aperirēt. Quòd ſi quis illinc etiam per ſe, ſine ullo medio, nonnullis ſanctis Deum uiſum eſſe contendat: is diſcat hoc etiam apertè ex ſacris literis, id quod in Deo occultum ſit, uidiſſe aut uiſurum eſſe neminem: Deū uero ſanctis uiſum ac oſtenſum eſſe illum quidem, ſed enūciationibus, quæ Deo dignæ ſint, per quaſdā ſacras, & eorum, quibus oſtēduntur, captui accōmodatas uiſiones. Theologia autem ſapientiſſima, uiſionem illam, quæ in ſe deſcriptā diuinitatem, quaſi ſpecie & habitu eorū, quæ nulla forma depingi poſſunt, prodidit, rectè ex eo quòd ad diuinitatem eos quibus oſtēditur, erigat, Dei uiſionem nuncupat, propterea quòd ea in mentibus eorum, qui uident, quendam diuini luminis radium infundat, & aliqua rerum diuinarum doctrina eos erudiat. Has autē diuinas uiſiones clariſſimi illi patres noſtri cœleſtium uirtutum opera didicerunt. An non etiam ſacram illam legiſlationem illinc quidem à Deo Moſi datā & conceſſam eſſe diuina ſcripta tradiderunt, ut nos uerè eam diuinæ ac ſacræ ſimulacrum eſſe doceant? Sed hoc etiam eadem Theologia nos docet, eam Angelorum ad nos opera perueniſſe, quaſi illud ordo diuinæ legis ſanciat, ea quæ ſecundum locum obtinent, ab iis quæ primum, ad diuinitatem erigi, & excitari? Etenim non ſolum in ſummis atque infimis mentibus, ſed in iis etiam, quæ ſunt eiuſdem ordinis, hæc lex à Deo ſancita eſt, ut in quaque Hierarchia & primi ſint, & medij, & poſtremi ordines, inferiorúmque ſuperiores doctores ſint, eíſque quaſi digito uiam monſtrent, aditúmque oſtendant ad diuinitatem, illuſtrationem, atque cōſociationem. Diuinum etiam humanitatis Ieſu myſteriū Angelis primùm enunciatum ac patefactū eſſe uideo, deinde per eos ad nos cognitionis beneficium peruenit. Sic Gabriel Zachariam, quidem pontificem docuit, fore, ut puer propheta ex ipſo necopinato diuina benignitate naſceretur, ex quo diuinum Ieſu opus, quod & adiumentū & ſalutem mundo afferret, facile perſpiceretur: Mariam autem, quemadmodum in ea diuinum myſteriū, quo Deus homo factus eſt, fieret. Alius uerò Angelus Ioſeph

docuit, uerè completa esse, quæ diuinitus Dauidi promissa fuerāt. Alius pastoribus, qui se à multis secernendo & quiescendò, pura integráque mente essent, gaudium nunciauit, cúmque eo multitudo cœlestis exercitus hominibus magna laude dignum illud gloriæ elogium tradidit. Sed ut summas, quæ à scriptura tradūtur, luminis uisiones recordemur, ipsum etiam Iesum qui cœlestium essentiarum auctor est omni essentia superior, cum sine ulla mutatione speciem figurámque nostram indutum uenisset, ab eo ordine homine dignissimo, quē ipse præscripsisset atque delegisset, nō discessisse animaduerto, sed eū facilè patris ac Dei per Angelos figuris obscurè expressisse: eorúmque officio Ioseph filij in Aegyptum secessio, quæ patris prouidentia extitit, nunciatur, ac eiusdem ex Aegypto in Iudæam reuersio: eundémque per Angelos patriis legibus subiectū cernimus. Prætermitto enim dicere ut sciēti ea, quæ sacrosanctis nostris institutis tradita sunt, de Angelo qui Iesum cōfirmauit, aut illum ipsum, cum pro sua in salutem nostram beneficentia, in numerum eorum, qui mysteria enunciant, ascriptus esset, magni consilij appellatū esse Angelum. Etenim, ut ipse pro angeli nunciique dignitate dixit, omnia quæ à patre audiuit, nobis nunciauit.

Cur omnes cœlestes essentiæ communi nomine Angeli uocantur. Cap. V.

Atque hæc quidem causa est, cur scripta diuina Angelos nuncupēt. Quærendum autem est, quid sit quamobrem Theologi omnes quidem illos cœlestes spiritus appellēt Angelos: Cum autem ad exprimendas cœlestes ipsas distinctiones ueniunt, ordinem angelicum propriè appellent, eum qui diuinos cœlestésque ordines explendo claudat: supra hunc uerò Archangelorum descriptiones collocent, Principatus, Potestates, atque Virtutes, eásque omnes naturas, quas his superiores, sacrorum librorum interpretationes esse sciunt. Hoc autem confirmamus, in omni sacra descriptione, eos quidem ordines qui superiores sint, eorū etiā qui inferiores sunt, illustrationibus uirtutibúsque esse præditos: extremos autem iis quæ in superioribus insint, carere. Ac sanctissimos quidem summarum naturarum ordines, etiam Angelos ij, qui de diuinis rebus disseruerunt nuncupant, propterea quòd ij etiam diuinæ illustrationis sunt interpretes. Eum autem cœlestium naturarum ordinem, qui postremum locum tenet, absurdū est Principatus, & Thronos, ac Seraphim uocare. Neq; enim summarum illarum naturarum est particeps, sed quemadmodum is ordo sacros principes, qui hîc sunt diuina mente permoti, ad eos splendores diuinitatis, qui eis præscripti sunt, erigere solet: sic sanctæ Virtutes, quæ huic ordini præstant, perducere solēt ad diuinitatem, quæ Angelicas hierarchias explet. Nisi quis fortè hoc etiam afferat, Angelorum nomen commune esse cœlestium naturarum omnium ad diuinitatis similitudinem, & diuini luminis munus

inferioribus concedendum, & eximiam excellentémque conſociationem. Sed quò facilius ea quæ dicimus diſtinguãtur, uniuſcuiuſq; cœleſtis deſcriptionis proprietates, quæ nobis in ſcriptis diuinis traditæ expreſſæque ſunt, uideamus.

Quænam ſit prima cœleſtium naturarum deſcriptio, quæ media, quæ extrema. Cap. VI.

QVot ſint & qui cœleſtium naturarũ ordines, & quemadmodum eorum hierarchiæ conſecrentur, ſolum eorum diuinum principem certò ſcire iudico, & prætereà eos noſſe uim ſuam atque illuſtrationes, ſacrámque ſuã & cœleſtem deſcriptionem. Nos enim cœleſtium mentium myſteria, ſanctiſſimáſque eorum perfectiones intelligere non poſſumus, niſi fortè ea contendat aliquis nos intelligere, quæ nos per eos, ut qui ſua præclarè cognita habeant, diuinitas docuit. Itaque nihil nos impulſu uique noſtra dicemus. Quæ autem Angelorum uiſa & formas ſancti Theologi contemplati ſunt & cognouerunt, eas quoad eius fieri poteſt, exponemus. Omnis quæ de Deo diuiníſque rebus diſſerit ratio & ſcientia, omnes cœleſtes naturas nouem nominibus appellauit. Has diuinus noſter ſacrorum initiator, in tres terniones diſtribuit atque diſtinxit, ac primum quidem uult eſſe eorum, qui ſemper Deum circunſtãt, & quibus hoc datum eſt, ut cum eo toto animo, & præ cæteris nulla re interiecta coniungantur. Nam & ſanctiſſimos Thronos, & quæ multos oculos, & quæ multas alas habent, Cherubim & Seraphim, Hebræorũ ſermone uocata, quàm proximè Deum circunſtare, ſcriptis diuinis proditum eſſe dicit. Hác igitur, quæ ex tribus conſtat, diſtinctionem, ut unam & eiuſdem generis, ac uerè primã hierarchiam clariſſimus præceptor noſter tradidit, qua non eſt altera diuinior, & quæ in primis diuinitatis in agendo illuſtrationibus ſine interuallo maiore ſtudio occupatur. Alteram eſſe dicit eam, quam Poteſtates, Dominationes, Virtutéſq; expleant. Tertiam in extremis cœleſtibus hierarchiis, Angelorum, Archangelorum, Principatuúmque deſcriptionem.

De Seraphim, Cherubim, & Thronis, & de eorum hierarchia, quæ prima eſt. Cap. VII.

QVoniam hunc ſanctarum hierarchiarum ordinem approbamus, omnem cœleſtium naturarum appellationem diuinę, quę in quoque ineſt, proprietatis ſignificationem habere profitemur. Ac ſanctorum quidem Seraphim nomen tradũt ij qui Hebraicè ſciunt, uel incenſores, uel caleſcentes declarare. Cherubim autem ſcientiæ cognitioníſque copiam, uel ſapientiæ concurſionem. Iure igitur ac meritò cœleſtium hierarchiarũ prima à ſummis

excelsissimísque naturis administratur, quæ ordine cæteris præstantiore ita continetur, ut nulla re interiecta Deo præsto sit, primæque Dei patefactiones, & initiationes ad eam ut uicinam maximè, primùm ac maximè perueniant. Ac calefacientes quidem etiam Throni appellantur, & sapientiæ confusio, quod nomen diuinas eorum affectiones exprimit atque declarat. Nam eorum quidem perennem in diuinis rebus mobilitatem, atque perpetuitatem, calorémque & acumen, singularémque feruorem continuatæ, & quæ intermitti interrumpique non potest motionis, uimque similia efficiendi sursum ducendo, ea quæ subiecta sunt, quasi calore feruoréque suo illa ad similem calorem excitantem, idque quod uim ardore totiúsque rei incẽdio expiandi habet, ac lucis participem luminísque effectricem proprietatẽ, quæ clara est, nec restingui potest, & unius eiusdémque modi est, omnísque obscuritatis ac tenebrarum causæ expultrix est, & exterminatrix, Seraphim nomen exprimit ac docet. Cherubim autem nomen, uim & scientiæ & cõtemplationis diuinæ, quæ in eis inest, dãdæque summæ lucis receptaculum, atq; diuinæ pulchritudinis uim quæ primũ locum obtineat, aspectum, & quod plenum est munerum quæ sapientiam efficiant, eáque largè copioséque cõmunicat natura cum secundis sapientię quę concessa est, effusione. Thronorum uero summorum & excelsorum nomen declarat, id quod ab omni terrena humilitate, sine admixtione secretum est, quódque ad superiora diuino studio fertur, nec in infimis ullis rebus habitat, sed totis uiribus in eo, qui uerè summus est, immobiliter firmitérque hæret, diuinúmque aduentum sine ulla motione atque materia recipit, ac Deum portat, officioséque ad ea quæ diuina sunt, capiẽda, propensum est. Atque hęc quidem est nominum ipsorum, quantum capere possumus, interpretatio. Quam autem eorum hierarchiam esse putemus, dicendum est. Omnem enim hierarchiã eò spectare, ut ex diuina imitatione constanter pendeat, omnémque hierarchiarũ rationem in sacram communionem traditionémque simplicis ac diuini luminis perficientísque scientię, quæ purgent & expient, diuidi: satis iam à nobis dictum esse existimo. Nunc uerò pro summarum mẽtium dignitate cupio dicere earum hierarchiam diuinis literis & oraculis explicari. Primis illis naturis & essentiis, quæ post Deum earum essentiarũ effectorem locatæ & quasi in eius uestibulo sitæ, omnem naturam ac uirtutem, quæ facta & sensum oculorũ effugit, & sub sensum cadit, superat, hierarchia ut propria, & omni ex parte similis esse putanda est. Ac mundæ quidem ipsæ existimandæ sunt, non quòd ab impuris sordibus maculísque solutæ sint ac liberæ, nec quòd in eas corporea uisa non cadant, sed quòd omni submissione sine ulla admixtione, omníque re sacrosancta quæ subiecta est, excelsiores à summa puritate supra omnes diuinas uirtutes locatæ sint, contentionémque suam, quæ ex diuini amoris cõstantia æterno eóque interiore ac suo motu cietur, constanter retineant, & in peius mutationem atque imminutionem nulla ex parte agnoscant, sed simplicem diuinæ proprietatis suæ constantiam immutabilem semper, fixamque obtineãt. Contemplatrices autem rursus esse

iudicandæ

iudicandæ ſunt, non quòd ſigna quæ ſub ſenſum cadunt ,& animo cernuntur, cognoſcant & contemplentur , nec quòd contemplationis quæ diuinis ſcriptis tradita eſt , uarietate ad Deum excitentur, ſed quòd altiore omni cognitione quæ materiæ expers eſt, lumine refertæ ſint, plenæq; pro captu ſuo diuinæ atque cœleſtis pulchritudinis,ea quæ pulchritudinis effectrix eſt atque principium,contemplatione. Eodémq; modo eas dignas habitas , quæ Ieſu participes fierent,exiſtimare debemus,non quòd in ſacroſanctis imaginibus quæ fictæ factæque ſint, diuinā ſimilitudinem ſpecie adumbrēt & exprimant,ſed quòd reuera ad eum ut primum ſcientia diuinorum eius luminum præditæ ſunt,proximè accedant : quódque eis ſummè conceſſa ſit Dei imitandi poteſtas, & participes ſint pro captu ſuo prima ui diuinarum eius humanarúmque uirtutum. Perfectæ etiam intelligendæ ſunt,non quòd illuſtratæ ſint ſciētia,quæ uaria ſacræ ſcripturæ loca explicet, ſed quòd eas prima atque præſtanti gratia, qua cum Deo coniunguntur,ſumma,ut in angelis , diuinorum operum ſcientia compleuerit. Non enim aliis ſanctis eſſentiis,ſed Deo ipſi parent ut principi,dum ad eum nullius interuentu contendunt & nituntur ui,qua nulla eſt præſtantior,& ordine:atque in ſumma puritate,perfectáque ſtabilitate corroborantur,& ad pulchritudinem quæ materiæ expers eſt, rationéque intelligitur, ut fas eſt,cōtemplandam accedunt, diuinorúmque operum rationes,quæ ſcientiam gignunt, ut primæ, & quæ Deo præſto ſunt,diſcūt à Deo ipſo,cui diuino eximióq; modo parēt.Hoc enim Theologi planè tradunt,inferiores cœleſtium naturarum ordines à ſuperioribus ritè diuinas ſcientias diſcere: ſummos autem à Deo ipſo pro ſuo captu , doceri myſteria . Quaſdam enim earum inducunt ritè à prioribus hoc diſcere, Dominum eſſe uirtutum cœleſtium, regémq; gloriæ eum, qui in cœlos,ut hominem decuit,elatus eſt. Alias autem ad ipſum Ieſu aſpectum hæſitantes , diuiníque eius pro nobis ſuſcepti operis ſcientiam diſcētes , Ieſúmque ipſum eas per ſe docentem , ac primum eis ſuam in homines benignitatem explicātem. Ego enim,inquit,loquor iuſtitiam & iudicium Saluatoris.Miror autem primas etiam cœleſtes naturas & eſſentias,quæque tantum prȩſtant omnibus,diuinarum illuſtrationum atque diſciplinarum, quaſi medium locū teneant,timidè cupiditate duci.Neque enim per ſe quærunt,Cur rubra ſunt ueſtimenta tua: ſed ſecum primò dubitant : in quo declarant quidem ſe diſcere, diuinámque ſcientiam cupere , ſed doctrinam & illuſtrationem , quæ concedatur diuino progreſſu & ordine,non occupant. Ergo prima cœleſtiū ſpirituum hierarchia à Deo recta ſacro imperio , dum ad eum per ſe nullius interuentu tota animi contentione fertur , refertáque pro ſuo captu ſanctiſſima ingentis luminis à prima perfectione profecti purgatione,purgatur,illuſtratur,atq; perficitur, ita ut & nihil ſubmiſſionis admixtum habens, & primi luminis plena, & cognitionis ac ſcientiæ quæ prima datur,particeps,abſoluatur ſuis numeris omnibus.Hoc etiam paucis iure ac meritò poſſum dicere,& purgationem eſſe,& illuſtrationem, & perfectionem diuinæ ſcientię communionem,dum & quaſi purgat atque expiat

ignorationem perfectorum mysteriorum ſcientia,quæ cuique pro dignitate conceditur:& illuſtrat diuina cognitione,qua etiam purgat eam,quæ antea non uiderat omnia,quæ nunc excelſa illuſtratione enunciantur:& perficit rurſus ipſo ſtabilis ac firmæ clariſſimorum myſteriorum ſcientiæ lumine. Atque hic quidem eſt, quantum intelligere poſſum, primus cœleſtium naturarum ordo, qui Deum nullius interiectu circũſtat,ſimplicíque modo, & qui comprehendi non poteſt,æternam eius ſcientiam ſumma,ut in angelis firmitate quæ ſempiterno motu cietur, obit & peragrat, ita ut & multas beatáſque res purgatis oculis contempletur,& ſimplicibus medióque uacãtibus ſplẽdoribus illuſtretur,& diuino cibo,qui multus eſt ille quidem primæ largitionis effuſione, ſed unus ſimplici, & unius effectrice diuini epuli, ut ita dicam, unitate ſatietur. Idem etiam ordo magna Dei familiaritate & conſuetudine operúmque coniunctione dignus eſt habitus, præclararum eius,& uoluntatum & actionum,pro ſuo captu,imitatione: multas quoque diuinas res eximiè tenet, diuináque ſcientia, & cognitione quatenus licet, eſt præditus. Itaque eius laudes Theologia iis qui terram incolunt tradidit, quibus ſummæ illuſtrationis illius ordinis præſtantia enunciatur. Alij enim ordinis illius,ut more hominum loquar,quaſi uox & fremitus aquarũ multarum clamant, Benedicta gloria Domini de loco ſuo: alij præclarum illud & ueneratione digniſſimum canticum magna uoce pronunciant,Sanctus, ſanctus,ſanctus Dominus Deus ſabaoth: plena eſt terra gloria eius. Hæ autem ſummę cœleſtium mentiũ laudes,iam quidẽ in iis quæ de diuinis hymnis ac laudibus ſcripſimus,expoſitæ ſunt,dictúmque eſt de eis ibi pro captu noſtro,& officio ſatis,ex quibus admonendi cauſa hoc tantum ſatis eſt dici, hoc tempore primum ordinem ſcientia de Deo diſſerendi,id eſt,Theologia illuſtratum eſſe, pro captu ſuo, ab hac diuina bonitate, eámque hierarchiam bonitatis ſpeciem gerentem, etiam eos ordines, qui ipſum deinceps ſequuntur,eiuſdem ſcientiæ participes feciſſe,illud,ut breuiter dicam,exponentem,ueneratione dignam ipſam, excellentíque ac omni laude celebrandam diuinitatem,iure fas eſſe,à mentibus quæ Deum recipiunt,pro ſuo captu cognoſci atque laudibus ornari. Sunt enim hæ, ut diuina ſcripta tradũt, diuinæ requietis,quòd diuinam ſpeciem præ ſe ferãt,diuinæ ſedes. Illud etiam docet,monadem eſſe atque unitatem in tribus perſonis, quæ à cœleſtibus naturis,ad poſtremas mundi huius, optimam ſuam prouidentiam in ea, quæ ſunt omnia diffundat,ut quæ ſit primum omnis eſſentiæ principium & cauſa: eandémque omnia eximio modo complexu ſuo,qui inuictus ſit,continere.

De Dominationibus, Virtutibus, & Poteſtatibus, ac de media earum hierarchia. Cap. VIII.

VEniendũ autẽ nũc nobis eſt ad mediam cœleſtiũ mentium deſcriptionem, aſpiciendæq; ſunt cœleſtibus oculis, quoad eius fieri poteſt, dominationes illæ, & ſpectacula quæ uerè multum poſſunt, diuinarum poteſtatum atque uirtutum. Vnumquodque enim nomen naturarũ quæ nos ſuperant, declarat earum diuinæ ſimilitudinis imitatrices proprietates. Sanctarũ quidẽ Dominationũ nomẽ, quod myſterium enunciat, declarare arbitror excitationem quandam ad ſupera, à ſeruitute omníque ſummiſſione, &, ut ita dicam, ſubiectione ſolutam ac liberã, quæ & nulli tyrannicæ diſſimilitudini ullo prorſus modo ſeipſam, id quod libero dignum eſt, ut quæ dominatio ſit nullis blanditiis cedens, ſubiicit: & rem omnem ſeruitutis, quæ caput diminuit, effectricem ſuperat, & omni ſummiſſioni pertinaciter obſiſtit, & ab omni diſſimilitudine ſoluta eſt, & ueræ dominationis, dominíq; principatus ſemper cupiditate tenetur, & ad ueram ratámque ſui ſimilitudinem, tum ſe, tum ea quæ ipſam ſequuntur, quantum licet, probè fingit ac format, & ad rem nullam earum, quæ temerè uidentur atque approbantur, ſed ad id quod propriè eſt, omnino conuerſa eſt, & ſemper diuina bonitate, quantum poteſt, participat. Sanctarum autẽ Virtutum nomen ſignificari puto, uirilem quãdam inuictámque fortitudinem ad diuina omnia obeunda munera quæ eas attingunt, quæ ad nullam diuinam illuſtrationem earum, quæ eis offeruntur, & quaſi inſeruntur, percipiendam imbecilla eſt, quę magnis uiribus ad diuinitatis imitationem nititur, nec diuino motui atque impulſui ignauia ſua deeſt, ſed magna cõtentione cœleſtem illam, uirtutíſque effectricẽ uirtutẽ intuetur, & illius quoad eius fieri poteſt, ſimulachrum uirtutis ſpeciem præferẽs efficitur, ita ut & ad eam, quaſi uirtutis principium, pro uirili parte conuerſa ſit, & ad ea quæ ſecundum locum tenent, uirtutis dandæ cauſa diuinęque ſimilitudinis inſtar prodeat. Sanctarum uero Poteſtatum nomine, quod unius eſt & eiuſdem, cuius Dominationes & Poteſtates, ordinis, declarari exiſtimo, aptam quandam & ab omni admixtione liberam in accipiẽdis rebus diuinis diſpoſitionem, cœleſtíſque ac ſpiritalis poteſtatis ordinem, quæ non tyrannorum more in peius poteſtatis uiribus abutitur, ſed inuicto animo ad diuina aptè & excitatur ipſa, & ea quæ ipſam ſequuntur benignè excitat, atque ad ſummæ illius poteſtatis, quæ poteſtatis cauſa eſt, ſimilitudinem & ipſa quantum licet accedit, & eam, ut angeli poſſunt, in decoris uirtutis, quæ ſuæ eſt poteſtatis ordinibus, accendit. Media cœleſtium ſpirituum diſtinctio, quæ diuinas has proprietates in ſe continet, purgatur quidem, & illuſtratur, atque perficitur, ut dictum eſt, à diuinis illuſtrationibus, quæ ei ſecundo loco dantur & inſeruntur, per primam hierarchiæ diſtinctionem, ac per mediam illam ſecundo loco diffundũtur. Quæ enim notitia ab uno angelo ad alterũ uenire

dicitur, ea declarari dicemus, & illam quæ eminus procuratur, & perfectionem, quæ progressu ac profusione obscurè ad secundos peruenit. Vt enim ij qui probè sacrosancta religionis nostræ mysteria callent, rerum diuinarum perfectiones, quæ per se nullius interiectu existunt, præstare censent iis quarum aliqui aliorum opera & procuratione fiunt participes: sic ego etiam ex Angelicis ordinibus eorum, qui primo loco Deum spectāt, & ad eum contendunt, participationem, quæ nullius interiectu procuratur, euidentiorem clarioremque iis quæ aliorum opera efficiuntur, esse arbitror. Itaque ea quæ nobis de sacerdotali pontificioque munere prodita sunt, primos spiritus, uirtutes inferiorum perficientes, illustrantes, atque purgantes appellant, quòd eorum procuratione, & ad principiũ quod præstat, cæteris efferantur, & participes fiant pro captu suo diuinarum purgationum, illustrationumque ac perfectionũ. Hoc enim in uniuersum diuina præscriptione ac lege pro Dei dignitate sancitum est, ea quæ secunda sunt primorum procuratione participare diuinis illustrationibus. Id quod multis locis à Theologis enunciatũ expositumque inuenies. Cum enim diuina paternáque humanitas Israeliticum populum conuersionis ac pœnitentiæ eius studio sanctæq; salutis causa erudisset, ac feris crudelibúsque gentibus corrigendum tradidisset, eum omni prouidentiæ ad meliora reuocatione, captiuitatísque liberatione, benignè etiam ad pristina beneficia reuocauit. Videt Zacharias Theologorũ unus unum ex primis angelis, ut mihi uidetur, & qui Deum circunstant: Commune est enim, ut dixi, omnium, qui angelorum nomine appellantur, uerba consolationis plena de hoc didicisse à Deo: alterum autem inferioris ordinis angelum, qui priori obuiam antecedebat, eo consilio ut illustrationem acciperet fieretque particeps: deinde eundem cum ab eo diuinum consilium ut à principe didicisset, etiam Theologum ipsum ex imposito munere docuisse, fore ut Hierusalem à magna hominum multitudine incoleretur. Hoc etiam Ezechiel Theologus alius à præclara diuinitate in Cherubim sedente sancitum esse dicit. Israeliticum enim populum, ut dictum est, paterna humanitas castigatione ad meliora traducens æquitate quę Deo digna est, ab insontibus innocentes secernendos distinguendósq; censuit. Hoc primus secundum Cherubim discit is, cuius renes sapphiro præcincti erant, quique talari ueste hierarchię insigni amictus erat. Reliquos autem angelos, qui secures tenebant, diuinus ordinum princeps, diuinum de ea re iudicium iubet à priore discere. Nam hunc quidem iussit mediam Hierusalem præterire, signum imprimere in uirorum innocentum frontibus: aliis autē dixit, Transite per ciuitatem sequentes eum, & percutite, non parcat oculus uester, neque misereamini. Ad omnem autem super quem uideritis signũ, ne accedite. Quid uerò dicet aliquis de eo angelo qui Danieli dixit, Exiit uerbum? aut de primo ipso, qui ignem ex mediis Cherubim accepit? aut de illo, quod plus ualet ad docendum angelorum rectè cōstitutum ordinem, Cherubim ignem ingerere in manus eius, qui sancta stola indutus erat? aut de eo, qui Gabrieli diuinissimo cum eum accersisset, dixit, Fac illum intelligere

gere

gere uiſionem? aut de omnibus aliis, quæ à ſanctis Theologis dicta ſunt de diuina cœleſtium hierarchiarum deſcriptione? cui ſi hierarchiæ noſtræ ſtatus optimus pro uirili parte ſimilis euadat, ſurſúmque ad cœleſtem omnis hierarchiæ auctorem feratur: profectò Angelicã uenuſtatem, quaſi in imaginibus per ſe expreſſam habebit.

De Principatibus, Archangelis, & Angelis, eorúmque hierarchia, quæ eſt ultima. Cap. IX.

Reliqua eſt nobis ad cognoſcẽdum propoſita diſtinctio, quæ Angelicas hierarchias concludit & determinat, id eſt, ea quæ à diuinis Principatibus, Archangelis atq; Angelis ornatur. Ac primas quidem neceſſariò dicẽdas eſſe arbitror, pro captu ingenij mei ſanctorum eorũ nominum interpretationes. Declarat enim nomen cœleſtium Principatuum, diuinitatis inſtar præeſſe, principatúmque obtinere cum ſacro ordine, qui Virtutibus quę præſunt, ſit dignißimus: atque ad ſummum principatum, & eos omnino conuerſos eſſe, & aliis pro dignitate principatus duces ſe præbere: & illum ipſum principatũ, qui principatus auctor eſt, pro uirili parte exprimere: enunciaréque ſummum eius ordinem, Virtutum quæ principatum obtinent, deſcriptioni. Sanctorum autem Archangelorũ nomen eiuſdem quidem eſt, cuius cœleſtes Principatus, ordinis: eſt enim & eorum & Angelorum, ut dixi, hierarchia una atque diſtinctio: ſed quoniã non eſt hierarchia, quæ non & primas, & medias, & ultimas uirtutes habeat: ſanctus Archangelorum ordo communi quodam cum medio hierarchico iure extrema ſibi uendicat. Nam & cum ſanctiſſimis Principatibus cõmercium habet, & cum ſanctis Angelis: cum illis quidem, quòd ad ſummũ principatum accommodatè ad imperandum conuerſus eſt, atque ad illius ſimilitudinem, ut poteſt, ſe fingit, & Angelos decoro ſuo ordinatóque principatu, & qui cerni nõ poteſt, coniungit atque unum efficit: cum his autẽ, quòd eſt etiã ordinis, qui ab alio accepta aliis enunciat, dum & diuinas illuſtrationes hierarchię more & inſtituto, primorum opera recipit, & eas Angelis benignè nunciat, & per Angelos nobis enunciat, pro ſacroſancta ratione uniuſcuiuſque diuinarum illuſtrationum. Angeli enim, quemadmodum iam ſuprà diximus, complent ac determinant omnes cœleſtium naturarum diſtinctiones, & ordines, ut qui extremo loco inter cœleſtes eſſentias Angelicã proprietatem obtineant: eóque rectius à nobis Angeli quàm ſuperiores, ſuperiorum interpretes nominantur, quò eorum ſacroſanctus principatus in clarioribus euidentioribúſque rebus uerſatur, & magis mundum attingit. Nam ſumma quidem, ut dictũ eſt, ſpirituum deſcriptio, quòd abſtruſo Deo, ordine prima uicina eſt, obſcurè ſecundæ præeſſe exiſtimanda eſt: ſecũda autem quæ expletur & conſtat ex ſanctis Dominationibus, Virtutibúſque ac Poteſtatibus, Principatuum, & Archangelorum atque Angelorum hierar-

chiæ imperare, euidentius quidem quàm prima, obſcurius autem quàm ea quæ illam ſequatur. Principatuum uerò, Archangelorúmque & Angelorum interpres diſtinctio, hominum hierarchiis uiciſſim imperare putāda eſt, ut ſit ordine & excitatio in Deum, & conuerſio, & cum eo ſocietas, & coniunctio, aut, ut ita dicam, unio, atque etiam progreſſus, qui à Deo hierarchiis omnibus benignè conceditur, communitérque fit, ac cum ſanctiſsimo decoro. Hinc Theologia hierarchiam noſtram Angelis attribuit, cum populi Iudæorum principem Michaelem appellet, alióſq; aliarum nationum. Statuit enim altiſſimus terminos gentium, ſecundum numerum Angelorum Dei. Quòd ſi quærat aliquis, cur populus Iudæorum ad diuinas illuſtrationes ſolus efferretur & excitaretur: reſpondendum eſt, errorem, quo aliæ nationes in eos, qui dij non ſunt, deflexerint, rectis Angelorum præfecturis non eſſe tribuendum, ſed illis ipſis, qui procliuitate ſua de recta ad Deum ferente uia deflexerint amore ſui, cōtumacia, uenerationéque eorum, qui eis digni Dei nomine uidebantur. Hoc etiam ipſi eidem populo Hebræorum uſuueniſſe docetur. Agnitionem enim, inquit, repellam. &, Poſt cor tuum iuiſti. Neque enim uita nobis data eſt, cui uis illata ſit, aut impoſita neceſſitas: nec eorum quæ prouidentur libertate diuini radij illuſtrationis, quæ à prouidentia manat, uel obruuntur uel obſcurantur: ſed oculorum mentis diſſimilitudo facit, ut effluens paternæ benignitatis lucis largitio, uel omnino communicari capíque non poſſit, & propter eorum obſtaculum, ac repugnantiam, infundi: aut communiones facit diſſimiles, paruas aut magnas, obſcuras uel claras, cum unus ſit & ſimplex, eodémque modo ſemper habeat, & ualde explicatus fuſúſq; ſit diuini fontis radius: præſertim cum aliis gentibus, ex quibus nos quoque ad immenſum copioſúmq; diuinę lucis profundum, quod omnibus ultrò ſe communicandum offert, emerſimus, nō alieni dij præfuerint, ſed unum principium omnium, & ad illud Angeli qui unicuique nationi præfecti erant, ſequaces deducerent. Conſiderandus eſt Melchiſedech, qui ſacerdos erat Deo chariſſimus, non eorum qui nō ſunt, ſed altiſſimi Dei, qui uerè eſt Deus. Etenim nō ſimpliciter atq; omnino Melchiſedech Theologi Deo charum, ſed ſacerdotem quoque uocauerunt, ut ſapientibus planè ſignificarent, non ſolùm eum ad eum qui reuera Deus eſt, conuerſum eſſe, uerum etiam aliis præterea, ut pontificem, ducem ad uerum ſolúmque Deū perueniendi fuiſſe. Hoc etiam pontificiæ tuæ ſapientiæ commemorabo, & Pharaoni ab Angelo, qui Aegyptij præpoſitus erat, & Babyloniorum principi à ſuo, omnibus prouidentis atque dominantis prouidentiam poteſtatémque per uiſa miſſam eſſe, & gentibus illis ueri Dei famulos duces conſtitutos fuiſſe eorum, quæ ab Angelorum uiſis obſcurè expreſſa erant, interpretationis, quæ eadem ferè ſanctitate, qua Angeli erant, præditis hominibus, Danieli & Ioſeph, ex Deo Angelorum opera enunciata patefactáque fuiſſet. Vnum enim eſt omnium principium, una prouidentia: nec putandum eſt ullo modo, Iudæis quidem quaſi ſortito Deum præeſſe, Angelos autem propriè aut ex æquo, aut contrariis uolūtatibus, uel deos aliquos imperare aliis

natio-

nationibus. Quin etiam oraculum illud hac intelligentia accipiendum eſt, non quaſi Deus imperium noſtrum cum aliis diis aut Angelis diuiſerit, ſortitóq; ipſe Iſraelitico populo dux aut præfectus creatus ſit, ſed quòd una quidem de omnibus altiſſimi prouidẽtia omnes homines ſalutis cauſa, Angelis ſuis ad ſe deducendos diſtribuerit, ſolus autem ferè prę omnibus Iſraeliticus populus conuerſus ſit ad ueri Domini illuſtrationem accipiendam & notitiam. Itaque Theologia cum Iſraeliticum populum ſeipſum ueri Dei cultui attribuiſſe & dedidiſſe narrat, hoc ait, factus eſt pars Domini: cum autẽ exponit eundem eodem modo, quo cæteras gẽtes alicui ſanctorum Angelorum traditum & commiſſum eſſe, ut eius opera unum omnium principiũ agnoſceret, Michaelem Iudæis præpoſitum eſſe dixit, nos apertè planéque docens unam eſſe ad omnia pertinentem prouidentiam, quæ omnibus uirtutibus, & quæ obtutum oculorum effugiunt, & quæ ſenſu oculorum percipiuntur, infinitis partibus præſtet, omnes autem Angelos, qui ſingulis gentibus præſint, ad illud ipſum principium, ut proprium, eos, qui ultro ac ſponte ſequãtur, deducere.

Repetitio & concluſio Angelici ordinis. Cap. X.

HOc ergo à nobis concluſum eſt, primum naturarũ, quæ Deo præſto ſunt, ordinem, à diuina illuſtratione rectum, quòd ad eam re nulla interiecta contendat, purgari, illuſtraríque ac perfici, & obſcuriore, & clariore diuinitatis lumine: obſcuriore quidem, quòd magis ſpiritalis ſit, & ſimplicius ac magis unum efficiat: clariore autem, quòd primum datũ ſit, primúmque ſplenduerit, & magis totum ſit, magíſque in eum ordinem, ut liquidum & nitidum, effundatur. Ab hoc rurſus ordine ſecundus, à ſecundo tertius, à tertio hierarchia noſtra, eodem uenuſtæ diſpoſitionis deſcriptioniſque inſtituto, concentu diuino, & proportione ad ſummum totius ornatus principium & finem, hierarchico more deducitur. Sũt autem omnes eorum, qui antecedunt, & interpretes, & nuncij: primi quidẽ, Dei qui motum eis affert, cæteri autem eadem ratione, eorũ qui à Deo permouentur. Adeo enim ſummus ille omnium concentus uniuſcuiuſque eorum, quæ ratione utuntur, animóque cernuntur, ſacroſanctæ deſcriptioni, ratóque ductui conſuluit, ut & ipſe ſingulis hierarchiis pulchros ordines dederit, & hierarchiam omnem in primas uirtutes, medias, atq; poſtremas tributam eſſe uideamus. Quinetiam ſingulas ſpirituum, ut propriè dicam, deſcriptiones iiſdem diuinis harmoniis diſcreuit. Itaq; ipſos diuiniſſimos Seraphim Theologi alterum ad alterum clamaſſe dicunt: qua quidem re planè, mea ſententia, declarant, primos participes facere ſecũdos diuinarum rerum atque notionum. Hoc quoque non immeritò poſſum addere, unamquanque & cœleſtem, & humanam mentẽ ſeorſum proprios in ſe continere, & primos, & medios, & ultimos ordines atq; facultates, quæ eodem modo,

quo superiores singularum hierarchicarum illustrarionum proprij ductus, enunciantur: quibus unaquæq; mens pro suo captu quàm nitidissimæ purgationis, copiosissimi luminis, absolutæque perfectionis fit particeps. Nihil est enim per se absolutéque perfectum, aut quod omnino perfectionis non indigeat, nisi id quod reuera absolutè perfectum est, & perfectionis est principium.

Cur omnes cœlestes naturæ communi uerbo Virtutes cœlestes dicuntur. Cap. XI.

His ita constitutis, illud considerandum est, cur omnes simul Angelicas naturas, Virtutes cœlestes appellare soleamus. Non enim dicere possumus, ut in Angelis, omnium esse ultimã sanctarum Virtutum distinctionẽ, & ultimarum quidem sanctę illustrationis superiorum essentiarum ordines esse participes, extremas autẽ nullo modo. Ob eámque causam cœlestes quidem Virtutes omnes dicũtur diuini spiritus: Seraphim autem, Throni, & Dominationes, non item. Extremæ enim spirituum descriptiones non participant uniuersis summarũ proprietatibus. Angeli enim & Archangeli, qui Angelos antecedunt, Principatúsq; ac Potestates, qui duo ordines post Virtutes à Theologis locantur, communi nomine sępenumero à nobis, unà cum aliis sanctis essentiis, cœlestes Virtutes appellantur, hoc tamen negamus, nos cùm communi cœlestium Virtutum nomine in omnibus utimur, confusionem ullam uniuscuiusque ordinis proprietatum inducere: sed quoniam in tria omnes diuinæ mẽtes cœlesti ratione sua diuisæ sunt, in essentiam, in uirtutem, & in actionem, cum omnes aut aliquas earum sine ulla obseruatione cœlestes essentias, aut cœlestes uirtutes uocamus, nos multis nominibus per circumloqutionem eas de quibus agimus, ex uniuscuiusque earum essentia, aut ui appellare existimandi sumus. Neque enim putandi sumus, nos summam proprietatem sanctarum Virtutum, quæ iam à nobis rectè ac præclarè distinctæ sunt, etiã inferioribus essentiis Angelicarum descriptionum, ordinis qui confusus perturbatúsque non est, euertendi tollendíque causa, ullo modo attribuere. Vt enim à nobis sæpè rectè dictum est, summæ spirituum descriptiones abundè etiam inferiorum sanctas proprietates habent: ultimæ autem summas superiorum proprietates in totum non habent, cum uicissim in eas primarum opera illlustrationes, quę primum extiterunt, pro earum captu infundantur.

Cur

Cur hominum pontifices Angeli dicantur. Cap. XII.

HOc etiam quærunt ij, qui ſpiritalium ſcripturarum contemplatione ducuntur. Si enim ea quæ ultimum dignitatis gradum tenent, ſuperiorum proprietatibus omni ex parte non participāt, cur pōtifex noſter angelus Domini rerum omnium præpotentis à ſcriptis diuinis appellatus eſt? Hoc autem uerbum non aduerſatur, ut arbitror, iis quæ antè conſtituta ſunt. Dicimus enim totam atque ſummam ſuperiorum ordinum uim inferiores requirere. Sunt enim eius, quæ totius pars eſt, eorúmque captui accommodata participes, una omnium quæ concinna eſt, & colligandi uim habet, communitate. Velut ſanctorum Cherubim ordo ſapientiæ ſcientiæque altioris eſt particeps: ordines autem earum eſſentiarum quæ eis ſubiectæ ſunt, participes quidem etiam ipſi ſunt & ſapientiæ & ſcientiæ, ſed tamen eius quæ pars eſt, ut ad illos, & quæ inferiorem locum tenet. Ac particeps quidem eſſe omnino, & ſapientiæ & ſcientiæ, cōmune eſt diuinarum mentium omnium: ſine autem ullo medio, atque primum particeps eſſe, aut ſecundo loco, & inferiore, non item, ſed ut cuiq; pro captu ſuo conſtitutū eſt. Id quod etiam ſine errore de omnibus diuinis mētibus ſtatui poteſt. Vt enim primæ cum fœnore habent ſanctas inferiorum proprietates, ſic etiam illas ſuperiorum habent ultimæ, nō tamen eodem, ſed inferiore modo. Nihil ergo mea ſententia abſurdum eſt, ſi Theologia pontificem noſtrum angelum appellat, qui & pro uirili parte proprietatis angelorum, qua ab aliis accepta aliis enunciant, ſit particeps, & ad eorum ſimilitudinem interpretādi, quantum homini licet, accedat. Quinetiam inuenies Deos appellari à Theologia, & cœleſtes, quæque nos ſuperant, naturas, & uiros qui apud nos chariſſimi Deo ſanctique ſunt, etiam ſi Deus ipſe, ut ita dicam, abſconditus & abſtruſus, ab omnibus exemptus ſit, eíſque præſtet immenſa dignitate, nihilque eorum quæ ſunt, ei ſimile propriè atque omnino appellari queat. Veruntamen ea omnia quæ animo intelliguntur, rationéq; habét, & ad eius, ut ita dicam, unionem omnino, quoad eius fieri poteſt, cōuerſa ſunt, atque ad diuinas illuſtrationes pro uirili parte continenter contendūt, Dei, ſi dici fas eſt, imitatione, Dei etiam digna habita ſunt nomine.

Cur à Seraphim purgatus eſſe dicatur Eſaias propheta. Cap. XIII.

AGe uerò illud etiam pro uirili parte uideamus, cur ad Theologorum unum Seraphim mitti dicatur. Quæret enim ac dubitabit de eo aliquis, propterea quòd non quiſpiam inferiorum Angelorum, ſed is qui ſummis eſſentiis annumeratur, prophetam expiet. Nonnulli quidem in ea ſententia ſunt, ut dicant, conuenienter iis, quę iam paulò antè de omnium ſpirituum communione conſtituta ſunt, non

unam primarum mentium, quæ Deo præſto ſunt, dici à ſcriptura Theologi purgandi cauſa ueniſſe, ſed aliquem eorum Angelorum, qui nobis præpoſiti ſunt, ut purgationis prophetę effectorem eodem, quo Seraphim appellatum eſſe nomine, ex peccatorum quæ commemorata erant per incendium obliteratione, eiúſque qui purgatus & expiatus eſt, ad diuinam obedientiam recreatione. Scripturámque dicunt omnino unum ex Seraphim poſuiſſe, non ex iis qui præſto ſunt Deo, ſed ex iis Virtutibus expiatricibus, quę nobis pręſunt. Alius autem non admodum abſurdam & alienam defenſionem rationémque de hac quęſtione mihi protulit. Dicebat enim magnum illum Angelum, quiſquis tandem fuiſſet, qui uiſionem finxerat, ſuum purgandi munus, ut Theologo traderet res diuinas, in Deum, & poſt Deum, primę hierarchiæ attribuiſſe. Quæ quidem fortaſſis uera ſit oratio. Aiebat enim is, qui in ea erat ſententia, uim diuinam in omnibus aduentu ſuo ambulare, & ad omnia liberè peruenire, rurſúmq; nulli apparere nec oſtendi, non ſolùm quòd ab omnibus exempta & ſecreta ſit ſingulari modo, uerum etiam quòd obſcurè in omnes prouidentiæ ſuæ actiones operationéſque diffundat. Atqui omnibus etiam naturis, quæ ratione intelliguntur, pro eorum captu apparet, luménq; ſuum ſummis illis naturis permittēs, per eas ut primas ſeipſam inferioribus rectè & ordine, pro cuiuſque ordinis in contemplando Deo modo atque captu diſtribuit: aut (ut planiùs dicam, accommodatiſque ac propriis exemplis utar, quæ etſi abſunt à Deo, eóque indigna ſunt, cum ab omnibus ſecretus ſit, tamen nobis ſunt illuſtriora & clariora.) quòd radij ſolis diſtributio rectà aptáque diuiſione in primam materiam incidit, quæ ſit omnium & clariſſima & limpidiſſima, ac per eam euidentius ſplendorem ſuum diffundit: cum autem incidit in craſſiorem materiem, obſcurior eius ſplendor, qui diffunditur, apparet, propterea quòd materia illuſtrata minus apta ſit ad diffuſionem luminis: eóque fit ſenſim, ut ad extremum ferè non diſtributum ac diffuſum cōtrahatur. Rurſus calor ignis magis ſeipſum diffundit per ea, quę eum magis capiunt, quęque ad eius ſimilitudinem ac ſpeciem facilè cedunt atque ducuntur: in iis autem naturis quæ obſiſtunt, aut in contrariis, uel nullum, uel certè exile ac tenue quoddam igneæ actionis ueſtigium perſpicitur: quódque hoc maius eſt, in res non eiuſdem generis, per eas quæ illi accōmodatæ ſunt, incurrit, ita ut primū, ſi ita res ferat, ignea faciat ea, quæ facile igneſcunt, atque iis adhibitis aut aquam, aut aliquid aliud eorum quæ non facile igneſcunt, eodem modo calefaciat. Eadem igitur ratione, qua naturalis rectè deſcriptus ordo, primus ille omnis moderationis, & quæ uidetur, & quæ ſub aſpectum non cadit ordo lucis ſuæ ſplendorem eximiæ ac primum largè ſummis eſſentiis ſuppeditat, earúmq; opera eæ quę illas ſequuntur, diuini radij participes fiunt. Hæ enim cum Deum primæ agnoſcerent, diuinæque uirtutis ſtudio ſummoperè traherentur: hoc etiam aſſequutæ ſunt, ut primæ ad diuinæ poteſtatis & actionis imitationé pro captu ſuo peruenirent: eædémque inferiores ad eandem imitationé pro uirili parte benignè excitant, largè eis præbentes eum ſplendorem, qui in ipſas

ipsas sit effusus: ac rursus illæ inferioribus, & ita sigillatim, prima sibi proximam eius quod datum est, participem facit, eadémq; ratione ad omnes prouidentia diuinum lumen peruenit. Est igitur omnium quæ illustrantur, illuminādi principium, Deus quidem natura & reuera propriè, ut lucis essentia, ipsiúsque status & aspectus auctor: positione autē & instituto Deíq; imitatione, natura superior, quæ pars est, uniuscuiusque earum, quæ illā sequuntur, initium est illuminandi, quòd diuina lumina per eam in illam manent. Quocirca summam cœlestium mentium descriptionem cæterorum Angelorum omnium essentiæ, ut par est secūdum Deum omnis sacrosanctæ Dei & scientiæ, & imitationis principium ac fontem esse existimant, quòd illarū opera in reliquas omnes atque in nos diuina diffundatur illustratio. Itaque sacram omnem Deique imitatricem actionem ad Deum quidem, ut auctorem referunt, ad primas autem ac diuinas mētes, ut primarios effectores diuinorum operum ac magistros. Quapropter prima sanctorum Angelorum distinctio in se magis quàm cæteræ igneam proprietatem continet, fusámq; diuinæ sapientiæ communione, ac summæ diuinarum illustrationum sciētiæ usum ac peritiam, soliique proprietatem quæ apertum Dei domicilium declarat. Inferiorum autem essentiarum distinctiones ignis, sapientiæ, sciētiæ, Dei capaci ui sunt illæ quidem præditæ, sed inferiori genere, & quòd primas intuentur, earúmque opera, ut quæ primo loco diuina imitatione dignæ habitæ sint, ad id diuinæ similitudinis quod fieri potest, deducantur. Sanctas ergo proprietates, quæ enumeratæ sunt, quarum participes primarum opera, factæ sunt eæ, quæ illas sequuntur, illis ipsis secundum Deum, ut principes acceptas referunt. Dicebat ergo is qui hæc asseruit, uisionē quidem illā ostensam esse Theologo ab uno sanctorum beatorúmque Angelorum, qui nobis præpositi sunt, & ductu eius qui illustrabat, ad spiritalem illam excitatum esse contemplationem, qua & summas naturas, quæ ut ita dicam, infra Deum, cum Deo, ac circum Deū locatæ sunt, per signa cerneret, & summum Deum, qui modo quodam qui exprimi nō potest, ab omnibus atq; ab ipsis secretus est, státque in mediis superioribus uirtutibus. Intelligebat ergo ex iis, quæ cernebantur, Theologus, Deum summa omni præstantia sine comparatione omnem uirtutem, quæ cernitur, & quæ non cernitur, id est, longè multúmque superare, atque ab omnibus secretum separatúmque esse, ut qui nulla ex parte etiam primis rerum essentiis, similis sit: illud etiam præterea, eum esse rerum omnium principium causámque efficientē essentię: indissolubilísque rerum mansionis immutabilem sedem, à qua ut essent, & bene essent, primæ etiam uirtutes habuissent. Deinde ipsas sanctissimorū Seraphim diuinas uirtutes discebat, quorum sacrosanctum nomen igneum declarat, de quo nos paulò pòst dicemus, ut poterimus interpretari igneæ uirtutis ad diuinā similitudinem impulsum. Pēnarum uerò senarum sacræ fictionis absolutam ac summam in Deum in primis, mediis, ultimisq́, mentibus excitationem, quin etiam innumerabiles eorum pedes multásque facies cernens sanctus Theologus, & alis diuidi impedirique pedum facie-

rúmque aſpectum perpetuúmque mediarum pennarum motum: ad ſpiritalem eorum, quæ uidebātur cognitionem traducebatur, explicata ei ſummorum ſpirituum, ui quæ multa & peragrat & uidet, ſacráque eorum reuerentia, quam habent ſummam in temeraria, & audaci, quęque exitum habere non poteſt, inueſtigatione: ſempiternóque motu, qui & intermitti nō poteſt & ſupera petit, apta ratione actionum, quæ diuinas imitantur. Quinetiā diuinum illum præſtantémque laudum cantum diſcebat, cum angelus qui uiſionem fingebat, pro uirili parte ſacroſanctæ ſcientiæ ſuæ Theologū participem faceret. Hoc igitur etiam eum docebat, cōmunionem diuini ſplendoris, & mundiciæ pro cuiuſque captu, eſſe iis qui quoquo modo mundi ſunt, expiationi. Hæc autem purgatio & expiatio, à diuinitate ipſa, cum præcipuis cauſis in omnibus ſacris mentibus ſumma obſcuritate perficiatur, tamen naturis quæ circum eam ſunt, ut ſummis illuſtrior eſt quodammodo, magiſque ſe ipſam promit atque diffundit. In ſecundis autem, aut ultimis, aut noſtris uirtutibus, quæ animo intelliguntur, ut quæque ab ea diuinitate ipſa diſtat, ita claram eius illuſtrationem ad ſingularem obſcuritatis ſuæ ignorationem colligit. Datur uero illuſtratio primarum eſſentiarum opera ſingulis ſecundis: ac ſi ſummatim dicendum eſt, primum ex obſcuro & occulto in apertum atq; in lucem per primas uirtutes profertur. Hoc igitur Theologus ab eo angelo qui ipſum illuſtrabat, diſcebat, purgationem diuináſque actiones omnes, quæ primarum naturarum opera elucent, cæteris omnibus diuidi atque diffundi pro cuiuſque ad diuinas communiones ratione. Itaque proprietatem purgandi per ignem, Seraphim iure ſecundum Deum attribuit. Nōn ergo alienum abſurdúmque eſt, ſi Seraphim Theologum expiare dicitur. Vt enim Deus omnes hoc ipſo purgat & expiat, quòd omnis expiationis cauſa ſit: aut potius (ſimili enim exemplo utar) quemadmodum pontifex noſter per miniſtros ſuos aut ſacerdotes purgans & illuſtrans, ipſe purgare illuminaréque dicitur, quòd ordines quos conſecrat, ſacroſanctas ſuas actiones muneráque ad eum referant: ſic angelus qui Theologi expiationem perficiebat, ſuam expiandi & ſcientiam, & uim, Deo quidem tanquam auctori, Seraphim autem quaſi primo ſacrorum pontifici attribuit, dum ei quem purgabat, cum metu reuerentiáq; angelica, ut aliquis dicat, hæc tradit, Expiationis quæ in te à me perficitur, principium quidem præcipuum & eſſentia, atque effector & auctor eſt is, qui etiam primas naturas, & in lucem protulit, & collocatione, qua eas circum ſe diſpoſuit, continet atque tuetur, & ſtabiles & firmos atque immutabiles, eaſdémq; ad primas prouidentiæ ſuæ actiones permouet & impellit. (hoc enim, is qui hæc mihi tradebat, Seraphim legationē declarare dixit.) Princeps autem ſacrorū & ſecundum Deum dux, qui eſt primarum naturarum ornamentum, à quo ego diuinè expiare didici: is eſt, qui te opera mea expiat, per quem prouidētiæ ſuæ actiones ex abſtruſo loco ad nos deprompſit, is qui eſt auctor & effector omnis expiationis. Atque hæc quidem ille mihi tradebat: tibi autē ipſe trado. Tuæ uerò intelligendi diſcernendique ſcientiæ erit, aut altera cauſa earum

rum

rum quæ expositæ sunt, te ex quæstione dubitationéq; explicare, atque eam alteri, ut quæ probabilis sit, & cõsentanea, ac fortassis etiam uera, anteponere: aut per te quid cum ueritate coniunctius sit, inuenire, aut ab alio discere, Deo scilicet uerbum suppeditante, angelisque conciliantibus: ac nobis qui angelorum studiosi sumus, patefacere clariorem, si fieri potest, mihique chariorem scientiam atque contemplationem.

Quid significat Angelorum traditus numerus. Cap. XIIII.

HOc etiam dignum est, mea quidem sententia, spiritali consideratione, scripta diuina, cum Angelorum numerum tradunt, mile milia eorum esse dicere, & decies centena milia, quibus numeris maximos numeros, quos adhibemus, in se reflectunt & augent: atque his planè declarare cœlestium naturarum, qui à nobis numerari nõ possunt, ordines. Multi enim sunt beati cœlestium mentium exercitus, qui infirmum & contractum numerorum corporeorum, quibus utimur, modum superant & transeunt, atque scienter definiuntur à sola earum summa cœlestique intelligentia ac scientia, quæ eis feliciter conceditur à diuina sapientum effectrice, quæ uniuersarum rerum singulari modo, & principium est, & causa efficiens essentiæ, & uis cõtinens & complectens determinatio.

Quæ sint Angelorum imagines quæ formantur, quid ignis, quid humana species, qui oculi, quæ nares, quæ aures, quæ ora, & cætera capitis. Caput XV.

AGe uerò deinceps remittentes, si uidetur mentis nostræ aciem quam pro Angelorũ dignitate in singulares altásque contemplationes intendimus, ad diuiduam multiplicémque maximæ Angelicarum formarum & figurarum uarietatis latitudinem ueniamus, ac rursus ab eis quasi ab imaginibus ad cœlestium mentium simplicitatem retexendo reuertamur. Tibi autem hoc antè cognitũ esse uelim, imaginum quæ præclarè figuratæ sunt, obscuras explicationes, interdum easdem cœlestium naturarum descriptiones præesse declarare, ac rursus sacro principatu regi, extremásque præesse, & primas sacro imperio gubernare: easdémque, ut dictum est, & primas, & medias, & ultimas habere uirtutes, nec absurdam ullam orationem induci hoc genere explicationum. Nam si parêre quidem aliquas prioribus diceremus, deinde eisdem pręesse: prioresque rursus, quæ præsunt ultimis, ab illis ipsis quæ pareant, sacro imperio regi: profectò hoc ipsum reuera absurdum alienúmque esset, plenúmque magnæ confusionis ac perturbationis. Cum autem easdẽ & præesse & parere dicimus, non tamen eisdem, sed unamquanque eandem in superiorum quidem im-

perio esse, imperare autem ultimis: certè non improbabiliter quispiam dicet, formas & figuras sacrosanctas, quæ in scriptis diuinis fictæ sint, easdē interdum posse & primis, & mediis, & ultimis uirtutibus propriè ac uerè attribui & affingi. Itaque si eis tribuatur ad ea quæ antè sunt, conuersio & motus atque is qui circum se, & in orbem fertur, quòd custodes sint uirtutum suarum, & communi ad secunda progressu uirtutis prouidendi cōmunio: certè cœlestibus naturis omnibus uerè hæc omnia conuenient, etsi aliis, superiori modo, atque generali, ut sæpe dictum est, aliis autem, inferiori, & ut ita dicam, particulari. Sed ordiendum est, quærendúq; in prima figurarum explicatione, cur Theologia ferè præter omnes sacrosanctam ignis figurā probasse reperiatur. Eam enim inuenies non solum rotas igneas fingere, sed etiā ignea animalia, & uiros quasi fulgentes, ac circum cœlestes essentias aceruos prunarum ponere & adhibere, fluuiósque qui inuictum ignis cursum ac fluxionem ex se fundant. Quinetiam Thronos igneos esse dicit: ipsósque summos Seraphim incensos esse ex ipso nomine declarat, eísq; ignis & proprietatem & actionem tribuit: atque ut summatim dicam, semper atque ubiq; præcipuè igneam figuram probat. Ac igneam quidem formam significare arbitror cœlestium naturarum maximam in Deo imitando similitudinem. Sancti enim Theologi summam & forma carentem essentiam ignis specie multis locis describunt, quòd ignis multas diuinæ, si dictu fas est, proprietatis, ut in iis quæ uidētur, imagines ac species præ se ferat. Ignis enim, qui sensu percipitur, in omnibus & per omnia sine admixtione funditur, secernitúrque à rebus omnibus, lucétque totus simul, & abstrusus est, incognitúsq; manet ipse per se, nisi adhibeatur materia, in qua uim actionémque suā declaret: cohiberi uincique non potest, nec uideri: omnia ipse per se obtinet, ea in quibus fuerit, ad uim suam actionémque commutat: sui ipsius particeps facit, quicquid ipsi propius quoquo modo adhibeatur: renouat omnia uitali calore, illustrat aperto lumine: teneri non potest, nec misceri: dissipandi uim habet, commutari non potest, sursum fertur, celeritate magna est præditus, sublimis est, nec humilitatem ullam ferre potest: immobilis est, per se mouetur, aliis motum affert: comprehendendi uim habet, ipse comprehendi non potest: non eget altero: clam se amplificat: in materiis quæ ipsius capaces sunt, magnitudinem suā declarat: uim efficiendi habet, potens est: omnibus præsto est, nec uidetur: si negligitur, non esse uidetur: attritu autem quasi irritatione quadam, naturaliter ac propriè repētè existit, rursúsque sensum fugiens euolat: in omnibus sui communionibus, minui non potest. Multas etiam alias ignis proprietates inuenire possumus, quæ propriæ sint, ut in imaginibus sensum mouentibus, diuinæ actionis. Quod cum Theologi intellexissent, cœlestes naturas ex igne finxerunt, declarantes earum diuinam & similitudinem, & quantum licet, imitationem. Humana etiā forma ac figura eas describūt, propterea quòd homines ui intelligendi mentéque præditi sint, uimque cernendi antè habeant, & staturam rectam: & natura præsint, principatúmque obtineant: sensúmque habeant minimū quidem,

dem,si cũ cęteris animaliũ quę expertia sunt rationis, facultatibus conferatur,sed qui omnia dominatu teneant,mente magnáq; intelligendi ui & copia, scientiæq; rationis compotis potestate, & quòd natura, seruitute ac dominatu opprimi subigique non possint.Licet etiam in singulis, ut arbitror, corporum nostrorum partibus,quæ complures sunt,cœlestium naturarum consentaneas concinnásque imagines ac similitudines inuenire, si dicamus facultates uidendi declarare in eis clarissimam diuinorum luminum assensionem:rursúsque tenerum atque humidum,nec obsistens,sed celeriter mobile, ac purum & apertum diuinarũ illustrationum passionis expers receptaculum: uim autem discernendi ea quæ odorem efflãt, uim esse,quæ odoris, qui mentẽ suauitate sua uincit,effusionem recipit,atq; ea,quę non sunt eiusmodi,peritè internoscit,omninóque declinat: aurium uerò uim,id quod in eis est particeps diuinæ intelligẽtiæ ac notitiæ, eámq; recipit cum iudicio & arte:gustatum,ciborum spiritalium satietatem,diuinorúmque & alentium liquorum receptaculum: tactum, id quod in eisdem res naturæ accommodatas, aut alienas cum scientia discernit, palpebras & supercilia, id quod intelligentias notionésque diuini aspectus conseruat: pubescentem ætatem ac iuuentutem,uim uitalem,quæ semper uiget:dentes,id quod alimenti adhibiti perfectionem diuidit. (unaquæq; enim essentia, quæ mente prædita est, unicam intelligentiam,quam à diuiniore traditam accepit, ui quadam qua aliis natura cõsulit, diuidit atque amplificat, pro captu & ductu inferioris.) humeros,ulnas, & manus,faciendi & agendi,efficiendíque uim: cor autem significare dicamus diuinam uitam, quæ uitalem uim suam benignè in ea quibus consulit,dispergit: pectus autem declarare id quod superari non potest, & quod uitalem distributionem, ut supra cor situm, custodit: tergus, uim quæ uitales omnes facultates continet:pedes,uim mouendi, celeritatẽ, & cursum sempiterni motus,quo ad diuina cientur.Itaque pẽnatos sanctorum angelorum pedes Theologia finxit.Penna enim declarat & ducẽdi celeritatem, & quod cœleste est, & quod antè mouetur, & quod ab omni rerũ terrenarum studio & cupiditate abhorret, propterea quòd sursum feratur: pennarum autem leuitas,id quod nulla ex parte est terrenum,sed totum sine admixtione & grauitate,sursum effertur. Nuditas uerò,& calceorum priuatio, id quod solutum ac liberum est, atque desertum & purum ab omni externa commoditate,& quod ad diuinæ simplicitatis similitudinem, quãtum potest,contendit. Sed quoniam rursus simplex & uaria Theologia nudos tegit ac uestit,eísque uasa quædam dat portanda: age etiam sancti cœlestium mentium amictus & instrumenta,quid declarẽt,pro nostra uirili explicemus. Nam splendidam quidem uestem, atque igneam significare arbitror, & diuinam speciem ex ignis similitudine, & uim illustrandi propter præmia, quæ in cœlo sunt, ubi est lumen, & quod omnino spiritaliter illustratur. Pontificiam autem, id quod ad diuina abstrusáque spectacula perducit,& quod totam uitam consecrat: Zonas uerò,id quod fertiles ipsas uirtutes custodit,& habitum earum contractum in se singulari modo conuer-

ſum eſſe, atque circum ſe, & in orbem cum dignitate immutabili, ut ita dicam, identitate uerſari. Virgas, regiam poteſtatem, atque principatum, qui etiam diuina omnia perficit: haſtas & ſecures, id quod diſſimilia diuidit, uirtutúmque ipſarum, quæ uim diſcernendi habent, & celeritatem, & efficacitatem, & efficientiam. Geometrica fabriliáque uaſa, fundamenta iaciendi, ædificandi, abſoluendíque ædificij uim, & omnia alia, quæ ad ſecundarum munus, quod in ducendo & conuertendo poſitum eſt, pertinent. Declarant etiam interdum ſanctorum angelorum, quæ figurantur inſtrumenta, Dei in nos iudicia, eorúmque alia correctricem diſciplinam ſignificant, aut uindicem iuſtitiam, alia periculi liberationem, aut correctionis finem, aut priſtinæ ſecundæ fortunæ reditum, aut aliorum donorum exiguorum uel magnorum, quæ ſub ſenſum cadunt, aut quæ ratione intelliguntur, cumulum & acceſſionem. Nec uno nomine dubitabit mens, quæ diſcernendo ualet ea quæ clara ſunt & apparẽt, obſcuris nec apparentibus accommodare. Ventorum autem nomen in eis celerem declarat, & in omnia ferè puncto temporis penetrantem efficientiam, motúmque ex ſuperis ad infera loca, rurſúſque ex inferis ad ſupera traiiciendi, qui inferiora quidem ad ſuperiora excitat, prima autem ad progreſſum inferiorum cõmunicando & prouidendo. Dicere etiam aliquis poteſt, aërij ſpiritus uenti nomen declarare diuinam quoque ſpeciem cœleſtium mentium. Habet enim etiam hic diuinę actionis ſimilitudinem & ſpeciem (quemadmodum à nobis in Theologia ſignorum interprete, quatuor elemẽtorum explicatione pluribus demonſtratum eſt) propter uim mouendæ naturæ atque fœcunditatem, celerémque ac inuictũ curſum, ignotámque nobis & non uiſam principiorum, quæ motum afferunt, effectorúmque obſcuritatem. Neſcis enim, inquit, unde ueniat, & quò uadat. Quinetiam eis nubis ſpeciem Theologia affingit, hoc ipſo declarans ſanctas illas mentes, & plenos eſſe maximè abſtruſi abditíque luminis, & primam illam primóque apparentem lucem ſine faſtu recipere, eámque largè in ſecunda emiſſione ac pro cuiuſque captu diffundere, atque in eis & fœcunditatem, & uim tum uiuificandi, tum augendi, tum abſoluendi ineſſe ex ſpiritali imbris fœcunditate, quæ ſinum excipientem pinguibus fœcundíſque pluuiis ad uitales partus dolores excitet. Quòd ſi & ęris, & electri, & gẽmarum quæ ſint uarij coloris, ſpeciem Theologia cœleſtibus naturis adhibet: electrum quidem, ut quod auri ſimul & argenti ſpeciem præ ſe ferat, declarat ſplendorem, qui & à carie eſt liber ac ſolutus, ut in auro, & conſumi non poteſt, nec minui, & nihil admixtum habet: clarámque, ut in argento, luminis ſpeciem gerentem, cœleſtémque lucem. Aëri autem ex iis rationibus, quæ explicatæ ſunt, aut ignea, aut aurea ſpecies tribuenda eſt. Gemmarum uero uarietate colorum diſtinctas ſpecies ſignificare, aut quòd candidę ſint, lucis ſpeciem, aut quòd rubræ, ignis, aut quòd fuluæ, auri, aut quòd uirides, iuuentutem & uigorem exiſtimare debemus: atq; in unaquaque forma & figura inuenies figuratarum imaginum, quæ ad ſuperiora ferat & excitet, explicationem. Sed quoniam de his ſatis à nobis pro uirili parte dictum

ctum esse arbitror, ad exponẽdam animalium figuram, quæ cœlestibus illis naturis tribuitur, ueniendum est. Leonis quidem figuram declarare putanda est principatum, robur, inuictúmque animum, uimque qua contendunt pro uirili sua ad diuinitatis, quæ abstrusa est, nec explicari oratione ulla potest, similitudinem, insistentes spiritalium uestigiorum obscuritati, hærentésque angustiis, quarum mysterium enunciari non potest, uiæ, quæ diuina luce illustrata, ad eam ferre potest. Bouis autem robur & uigorem, qui etiam spiritales sulcos recipiendis cœlestibus fœcundisque imbribus diffindunt atque dilatant: cornua quoque seruatricem inuictámque uim. Aquilæ uerò figura, regiam potestatem, supera petendi, celeritérque uolandi uim, & ad cibum, qui uires reficiat capiẽdum, tum celeritatem, tum diligentiam, tum cursum, tum facilitatem: uim etiã robustis oculorũ intentionibus liberè, directè, ac sine ulla inflexione cõtẽplãdi largissimè ac multa luce splendescẽtem radium, quem ex se diuinus sol fundit atque iaculatur. Equorum figuram, obedientiam: qui si albi sint, candorem, maximéque cum diuina luce coniunctionẽ declarant: si cærulei, occulta & abstrusa: si rubri, igneam speciem, & efficacitatem: si ex candore nigroréque mixti sint, id significãt, quod ui quæ traiicit, extrema connectit: primáque cum secundis, & secunda cum primis, aut cõuertendo copulat, aut prouidendo. Verum nisi sermonis modum quæreremus, singulas etiam animalium, quæ cõmemorata sunt, proprietates, omnésque corporeas eorum effigies rectè cœlestibus naturis dissimilibus similitudinibus accommodaremus, ita ut iracundiam eorum, ad spiritalem fortitudinem, cuius ira extremum est uestigium: cupiditatem, ad diuinum amorem, atque ut summatim dicam, omnes animantium rationis expertium & sensus, & multa membra ad incorporeas cœlestium naturarũ intelligentias singularésque facultates referremus. Sed prudentibus non hæc modò satis multa sunt, sed unius etiam obscuræ imaginis similitudinísque explicatio, ad similium eiusdémque generis significationem. Videndum est etiam, quid sibi uelint, flumina, rotæ, & currus, quæ cœlestibus mẽtibus adiuncta dicuntur. Nam ignea quidẽ flumina diuinos riuos declarant, qui largam eis perennémq; fluxionem præbent, alúntque uitalem fœcunditatem: currus autẽ, societatem & consuetudinem, qua coniunguntur similes, quiq; eiusdem sunt ordinis: rotæ uerò, si pennatæ sunt, & antè sine reuersione & inflexione incedunt, uim actionis earum recta uia incedentis, quòd omnis spiritalis earum cursus in uiam eandem inflexibilem, atque arduã cœlesti ordine dirigatur. Licet etiam alio sensu anagogico spiritalium rotarum descriptionem interpretari. Nomen enim eis, ut ait propheta, Gel gel impositũ est, quod hebraico sermone, ut ita dicam, reuolutiones, reuelationésque declarat. Igneæ enim diuinęque rotæ conuersiones quidem suas habẽt, motu eo, quo circum bonum ipsum semper uoluuntur: enunciationes autem, obscurarum abstrusarúmque rerum interpretatione, humilium ad supera ductu & excitatione, cœlestiúmq; illustrationum in inferiores diffusione. Reliqua est nobis de gaudio cœlestium ordinum disputatio. In eos enim nullo mo-

do uoluptas noſtra,quæ cum affectione coniuncta eſt,cadit.Gaudere autem cum Deo, eíque gratulari dicuntur ob eorum,qui perierant,inuentionem, diuina uoluptate,benignáque ac copioſa lætitia, quam ex cura, & ſalute eorum,qui ad Deum redeunt, capiunt: tranquillitatéque illa, quæ nulla oratione exprimi poteſt, cuius ſæpe facti ſunt participes etiam ſancti uiri in diuino aduentu diuinarum illuſtrationum. Hæc habui, quæ de ſanctis fictionibus dicerem: quæ à diligenti quidem accuratáque earum interpretatione abſunt,ſed eò pertinent mea quidem ſententia, ut ne abiectè nos in figuratis rerum ſimilitudinibus hæreamus. Quòd ſi hoc obiicias, nos non omnium reliquo ſermone angelicarum uirtutum,quæ in ſcriptis diuinis commemorantur,aut actionum, aut imaginum, mentionem feciſſe:reſpondemus id quod res eſt, nos quorundam cœleſtem ignoraſſe ſcientiam, ac potius doctore alio eis diſcendis egere: alia, ut quæ idem, quod ea quæ dicta ſunt, ualeant & efficiant,prætermiſiſſe,quòd & modi,qui in ſermone ſeruandus fuit,rationem habuerimus,& obſcuras res,quæ ingenij noſtri facultatem ſuperant, ſilentio prætereunda duxerimus.

B. DIONYSII AREOPAGITAE
DE ECCLESIASTICA HIERARCHIA
Liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, Regio interprete.

Timotheo presbytero Dionyſius presbyter. S.

HIERARCHIAM quidem noſtram, ſanctorum filiorũ ſanctiſſime, diuinitus traditæ ac diuinæ, diuinóſque efficientis, & ſcientiæ, & actionis, & perfectionis eſſe, diuinis ſanctiſſimíſque ſcriptis, iis qui ſacroſanctæ diſciplinæ myſteriis ex pontificiis myſteriis traditionibúſque initiati ſunt, demõſtrare debemus: uide autem, ne ſancta ſanctorũ enuncies, ſed uereberis ea potius, & quę occulti Dei ſunt, cognitione mẽtis & animi in honore habebis ac precio: ita tamen, ut ea & minus perfectis non tradas, & cum iis ſolis, qui ſancti erunt, cum ſancta illuſtratione pro ſacrarum rerum dignitate communices. Sic enim, ut nobis qui diuinitus illuſtrati ſumus, Theologia tradidit, IESVS etiã ipſe, qui mens eſt, & diuina maximè, & eſſentia ſuperior, omníſque Hierarchiæ, tum ſanctitatis, tum diuinæ actionis principium, uiſque diuinitatis particeps maximè, naturas illas beatas nobiſque præſtantiores, euidentius pariter & intelligentius illuſtrat, facitque quoad eius fieri poteſt, ut ad luminis ſui ſimilitudinem accedant. Noſtras etiam, quæ multæ ſunt diſſimilitudines ac uarietates, honeſtarũ rerũ amore, qui & in ipſum excitatur, & nos excitat, coniungit ac conſtringit in uitam unius modi atque diuinam. Dat præterea nobis ſanctis dignum habitum & actionem, id eſt, uim diuini ſacerdotij, ex qua ad ſanctum ſacerdotij munus & officium uenientes, ipſi ad naturas illas cœleſtes, quæ nobis præſtant, propius accedamus: conſtantis immutabiliſq; earũ, quæ ſancta eſt firmitatis quã præſtare poſſumus imitatione: atque ex hac cum in beatam diuinámq; Ieſu radium aciem mentis intenderimus, & omnia quæ cerni poſſunt ſanctè uiderimus, myſticáque contemplationum ſcientia illuſtrati fuerimus: tum conſecrari & conſecrare, illuſtrari & illuſtrare, perfici & perficere poſſimus. Angelorum quidem & Archangelorum, quæ ſit hierarchia, cœleſtiúmque c. 1.

Principatuum,& Potestatum, atque Virtutum, Dominationúmque ac diuinorum Thronorum,aut naturarum,quæ eiusdem sunt,cuius Throni potestatis,quas scripta diuina assiduè ac semper circum Deum esse,& cum Deo tradunt,eásque Cherubim & Seraphim Hebræorum sermone appellant: sanctos descriptionum ipsarum & hierarchiarum ordines atque distinctiones legens,in eis nos inuenies earum hierarchiam laudibus ornasse,si minùs pro dignitate nostra, at certè ut potuimus,& sacrosanctarum scripturarũ Theologia explicauit.Sed tamen tantum dici necesse est,& illam hierarchiam,& omnem,& eam quæ nunc à nobis laudatur,unam eandémque in omni hierarchico munere hanc uim habere, ut & ipse pontifex, pro sua natura, modo,& ordine,in diuinis mysteriis ac rebus perficiatur,atque diuinitatẽ consequatur,eísque qui ipsi parent,diuinam similitudinem,quæ in eo diuinitus inest,pro sua cuique dignitate impertiat: & inferiores tum superiores imitẽtur, tum inferiores se ad maiora excitent,tum ipsi progressum faciant, tum pro uirili parte aliis se duces præbeant : atque hac ipsa diuinitus tradita, hierarchicique ordinis consensione, & quasi cõspiratione pro sua quisque parte,id quod uerè est,& honestum,& sapiens, & bonum cõsequatur. Sed cœlestes quidem naturæ & ordines, quorum iam sanctam mẽtionem fecimus, incorporei sunt,eorúmque hierarchia & mẽte cernitur, & cœlestis est. Nostram autem eadem ratione, qua nos ipsos, signorum quæ sub sensum cadunt uarietate crescere uidemus, quibus põtificis munere ad diuinitatis societatem, quæ unius modi est, pro captu nostro traducimur. Deum etiam, diuinámque uim illæ quidem ut mentes,sicut eis fas est,intelligunt:nos autem exemplis imaginibúsque sensum mouentibus ad diuinas cõtemplationes, ut possumus transferimur. Ac uerè ut dicam, unum quidem est, quod omnes qui unius modi sunt, expetunt: nõ tamen uno modo eius,quod unũ idémque est,fiunt participes,sed ut cuique diuina iustitia munus tribuit pro dignitate.Sed hæc à nobis in libro de iis quæ animo intelligũtur,& quæ sub sensum cadunt,fusius dicta sunt. Nunc autem hierarchiam nostram, eiúsq; & principium,& naturam ita pro mea parte exponere conabor,si Iesum,qui hierarchiarum omniũ auctor atque perfectio est, appellauero. Est quidem hierarchia omnis, ut augusta sacráque nostra tradit religio, omnis ratio sacrorum quæ subiecta sunt,uniuersáque sacrorum huius uel illius hierarchię summa.Itaque hierarchia nostra dicitur,éstque ratio complectens sacra omnia quæ ad eam pertinent, qua diuinus hierarcha perfectus, omnium sacrorum, quæ eum attingunt, ut ab hierarchia nominatus, fiet particeps. Vt enim qui hierarchiam dixit,omnium simul sacrorum dixit descriptionem: sic qui hierarcham dicit, is uirum diuino numine afflatum diuinúmq; declarat, qui omni sacra scientia sit præditus : in quo omnis quæ eum attingit hierarchia purè absoluitur ac cognoscitur. Huius hierarchiæ principiũ est Trinitas,quæ est fons uitæ, bonitatis essentia, una causa rerum omnium, à cuius bonitate,& status,& bonus status iis quę sunt conceditur.Huius autem diuinissimæ beatæque naturæ, quæ rebus omnibus præstat, & trina est

unitas,

unitas, ueréq; eſt eo modo, quem nos quidem incognitum, ipſe autem cognitum habet, uolũtas eſt à ratione profecta ſalus naturarum, & quæ noſtri generis ſunt, & quæ nobis antecellunt. Salus uerò non aliter exiſtere poteſt, niſi ij qui ſalutem cõſequuntur, dij fiant. Dei porro effectio, eſt Dei quoad eius fieri poteſt, imitatio, & cum eodem cõiunctio, atque ut ita dicam, unio. Sed omni hierarchiæ communis hic propoſitus eſt finis, aſſidua Dei diuinarúmque rerum charitas, quæ diuinè & coniunctè ſacra perficit, & ante hoc ipſum perfectus nec iterum commeãs diſceſſus à contrariis, cognitióque rerum quatenus ſunt, ſanctæque ueritatis & aſpectus, & ſcientia, ac diuina uniuſmodi perfectionis cõmunio, & aſpectus ipſius unius quantũ conceditur, cõuiuium, quod mente alat, Deúmque efficiat omnem eum, qui aciem mentis in ipſum intendat. Hoc ergo dicimus, diuinam beatitudinem, naturalémque diuinitatem, ac diuinitatis communicandæ principium, à quo ea quę diuina fiunt, ut eiuſmodi efficiantur habent, hierarchia diuina benignitate, ſalutis diuinitatiſq; adipiſcendę cauſa naturis, & quæ rationis ſunt participes, & quę animo intelliguntur, dediſſe. Ac cœleſtibus quidem beatiſque illis naturis, maiore cum puritate & intelligentia (neque enim extrinſecus eas Deus ad res diuinas excitat, ſed mente & interiore motu, dum ſplendore liquido materiæque experti diuina eis uoluntas enunciatur: nobis autem id quod eis & ſimpliciter, & coniunctè datum eſt, ex uerbis & oraculis, quæ diuinitus tradita ſunt, quantum nobis licet, conceſſum eſt, in diuiduorum diſtinctorúmque ſignorum & uarietate & multitudine. Noſtræ enim hierarchiæ uis omnis in uerbis, quæ à Deo tradita ſunt, cernitur. Sanctiſſima autem uenerationéque digniſſima uerba ea eſſe dicimus, quæ nobis à ſanctis noſtris præceptoribus in ſacroſanctis atq; Theologicis ſcripturæ libris ſunt prodita: quæque ab iiſdem ſanctis uiris inſtitutione, quæ magis à materia abhorreret, proximáque iam quodammodo eſſet ac ſimilis cœleſti hierarchiæ, ex mente in mentem uerbo corporeo illo quidem, ſed quod minus eſt materiæ particeps, ſine ſcripto ſtudiorum noſtrorum duces principéſque di dicerunt: ne ea quidem hierarchæ diuino numine permoti in commune ſacroſanctum munus apertis intelligentiis, ſed ſanctis ſignis tradiderunt. Neq; enim quiuis ſanctus eſt: nec omnium eſt, ut ait Paulus, ſcientia. Quocirca primi illi hierarchiæ noſtræ duces ac principes, çum & ipſi à diuina bonitate plene cumulatéque ſanctum hoc munus accepiſſent, & à diuina benignitate eius apud poſteros propagandi prorogandiq; cauſa miſſi eſſent, iidémque ualde ut diuini poſteros ad cœleſtia, & diuinitatis ſimilitudinem traducere cuperent: ſignis quæ ſub ſenſum cadunt cœleſtia, uarietateq; ac multitudine, id quod coniunctum connexúmque erat, & humanis diuinas res, quæque materia carent, iis quæ ex materia conſtant, ac noſtris eas quę eſſentia ſuperiores ſunt, partim ſcriptis, partim non ſcriptis ſuis inſtitutionibus ex ſacroſanctis legibus nobis tradiderunt, idque fecerunt non profanorum modo cauſa, quibus ne ſigna quidem fas eſt cõtingere & tractare, ſed etiam quòd hierarchia noſtra, id quod dixi, pro modo noſtro ſignis continetur,

cum egeat rebus quæ ſenſus mouent, ad diuiniorẽ noſtri ex ipſis ad eas quæ mente comprehenduntur, reuocationem. Sunt tamen apertæ & expoſitæ ſignorum rationes, iis qui ſacra procurant ac perficiunt, quas illis nefas eſt, iis qui etiam ſacris noſtris initiantur enũciare, quòd latores ſanctarum legum, quę à Deo traditæ ſunt, hierarchiam firmis ſimplicibúſque ornamentorum ordinibus conſentaneíſq; uniuſcuiuſq; facultati ac ſanctis diſtinctionibus deſcripſiſſe intelligant. Itaque ſanctis tuis promiſſionibus ductus (eas enim ſanctum eſt commemorare) ſacroſancti muneris pontificij, ut quod præſtet omnibus, rationem cum alio non communicabis, niſi cum diuinis ſacrorũ perfectoribus collegis tuis, quibus ſuadebis, ut profiteantur ex inſtituto põtificio, ſe mundos ac ſanctos ad ea quę ſancta ſunt, tractanda uenturos, communicaturóſque & diuina cum diuinis ſolis, & ea quæ uim perficiendi habent, cum iis qui perficiunt, & cum ſanctis ea quæ ſunt ſanctiſſima. Nam cũ alia munera quæ hierarchiæ propria ſunt, tum hoc tibi mandaui.

De iis quæ in illuſtratione fiunt.

DIctum quidem eſt à nobis, hũc hierarchiæ noſtræ finem eſſe propoſitum, Dei noſtri, quoad eius fieri poteſt, ſimilitudinem, ac cum eo coniunctionem. Hanc autem, ut diuina ſcripta tradunt, auguſtiſſimorum præceptorum amore atque effectione ſolum conſequemur. Si quis enim, inquit, diligit me, mandata mea ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quodnam eſt igitur ſanctæ auguſtiſſimorum præceptorũ perfectionis principium? Quæ ad aliorum ſanctorum uerborum & actionum ſuſceptionẽ atque approbationem animi noſtri habitus aptiſſimè format: uiámque nobis ad cœleſtis patriæ domicilium præparat ſanctæ diuiniſſimæq;, ut ita dicam, regenerationis donatio. Vt enim clariſſimus præceptor noſter dixit, prima quidem mentis ad diuina motio & cõtentio, Dei eſt charitas: ſanctæ autem charitatis progreſſus, qui principatũ obtinet ad diuina perficienda præcepta, eſt diuini in nobis ſtatus, quæ uerbis exprimi non poteſt, effectio. Si enim diuinus ſtatus diuino ortu, & ut ita dicam, generatione efficitur, profecto qui ſtatum diuinum nõ accepit, is nihil unquam eorum, quæ à Deo tradita ſunt, ſciet, nec operabitur. An non etiam nos (hominum more & ordine loquor) eſſe primum, deinde uero operari ea quæ nos attingunt, debemus? cum id quod nullo modo eſt, nec motum, nec ſtatum habeat: quod autem aliquo modo eſt, ea modo & faciat, & patiatur, quæ natura ipſius ferat. Sed hoc quidem ut mihi uidetur, perſpicuum eſt. Sequitur deinceps, ut diuina diuinæ originis generationíſque ſigna uideamus. Nec quiſquam minus perfectus ſpectatum ueniat. Vt enim iis quibus ualentes oculi non ſunt, aduerſos radios ſolis intueri periculoſum eſt: ſic pernicioſum eſt ea quę ſupra nos ſunt, aggredi. Siquidem uera eſt legis hierarchia, quæ & Oziam, quòd

quòd sacra contigit detestatur: & Core, quòd sacra quæ ad eius ordinem nõ attinebant: & Nadan atque Abiud, quòd sacris suis indignè abusi sint.

Sacramentum illustrationis.

SAcrorum quidem præfectus, qui semper Dei similitudine omnes homines salutem adipisci, & ad ueritatis notitiam uenire cupiat, prædicat omnibus ex ueris Euangeliis, Deum, qui pro sua naturalíque bonitate iis qui terram incolebant, propitius esset, ad nos pro sua humanitate uenisse, & ignis instar ea quæ unum facta sunt cõnectentem, & ut ita dicam, secum unientem, perduxisse ad sui similitudinẽ, quantum quicque eorum aptum erat ad percipiendam diuinitatem. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, nec ex uoluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. Qui autem horum, quæ uerè cœlestia sunt, particeps fieri cupit, cum ad aliquem eorum, qui initiati sunt, adiit, suadet ille quidem, ut se recta ad sacerdotem ducat, ipse autem se omnino ea quæ tradentur, sequuturum esse pollicetur: petitque ut & ad eum adducatur, & uitæ omnis quam deinceps aget, curam suscipiat. Illum autem, qui eius quidem salutis sancta cupiditate ducitur, sed ex rei magnitudine hominis ingenium metitur, horror quidem repentè, reiq; difficultas deterret, ad extremum tamen id quod petiuit, benignè se facturum esse promittit, acceptúmque eum ducit ad sacerdotem. Hic uerò lętus, quasi oue in humeros uirorum imposita, primùm quidem principium, quod unum boni causa est, & à quo uocantur ea quæ uocantur, & quæ adipiscuntur salutem, salutem consequuntur, mentis gratiarum actione, corporeáque adoratione ueneratur. Deinde omni sacro cętu & adiuuandæ celebrandæque eius salutis, & diuinæ bonitati gratiarum agẽdarum causa in sacrum chorum conuocato, ipse principio hymnum quendam, qui in diuinis scriptis continetur, cum omni Ecclesiastico ordine recitat: deinde sacram mensam osculatus, ad uirum qui adest, uenit, eúmque interrogat, cur uenerit. Ille posteà quàm pro suo in Deum amore ex iis quæ ab eo, qui illum accepit, tradita sunt, Dei priuationem, ignorationémque ueri boni, atque actionis diuinæ uitæ uacuitatem accusauit, petiitq;, ut eo quasi sequestre, Deo, & iis quæ ad Deum pertinent, potiatur: tum ei exponit rationem perfectam, qua ad Deum, qui perfectus integérque sit, accedẽdum est: explanatáque eidem diuina uita, & ut ita dicam, conuersatione, ex eo prætereà quærit, num ita instituat uiuere: cum promisit, manum eius capiti admouet: signóque edito sacerdotibus imperat, ut uiri atque sponsoris nomina perscribãt. Iis scriptis, sacras preces perficit: quas ubi uniuersa Ecclesia cum eo compleuit, exuit eum expoliátque per ministros. Deinde cum illum occidentem uersus attendentem, manúsq; porrigentem ad eandem regionem pertinẽtes, collocauit: tum eum iubet tertiò Satanã, ut ita dicam, insufflare,

& præterea quæ defectionis & abrenunciationis sunt, profiteri: eique ter abrenunciationis solennibus uerbis propositis, cum toties illud conceptis uerbis pronunciauit, ipsum ad orientem transfert, intuentémq; in cœlū, & manus tendentem iubet Christo assentiri, omnibúsque sacris uerbis, quæ à Deo tradita sunt. Quod cum fecit, tum ei rursus professionem ter explicat: idémque postea quàm ter rursus professus est, rursus ille cum precatus est, benedicit, manúsque imponit. Cum ei planè uestes ministri detraxerunt, tum sacerdotes sacrum unctionis oleum afferunt: ipse cum inungendi ac perfundendi ter exprimendo signo crucis principium fecit, uirúmq; deinceps perfundendum toto corpore sacerdotibus tradidit, ad matrem adoptionis uenit: eiúsque sacra appellatione inuocationéq; sanctificatis aquis, cum eas trina unguenti perfusione crucis specie perfecit, paríque numero sacrosanctarum unguenti aspersionum, sanctum afflatus prophetarum, qui diuino numine permoti fuerunt, carmen recitauit, uirum ad se portari iubet, cúmque sacerdos aliquis ex tabula professionis, & eum, & sponsorem citat, hic quidem ad aquam à sacerdotibus ducitur, ad hierarchę manum ab eis manu ductus. Hierarcha autē in loco superiore stans, cum rursus sacerdotes ad aquas sub hierarchæ manu, eius qui initiatur nomen citauerunt, ter quidem illum demergit, atque in tribus eius qui initiatur demersionibus emersionibúsq; trium diuinæ beatitudinis personarum nomina appellat & inuocat. Acceptúmque eum sacerdotes & sponsori, & duci uię permittunt: eundémque cū ueste eo digna induerunt, rursus ducunt ad hierarcham. Is cum uirum unguento, quod maximè diuinos efficit, insigniuit, Eucharistiæ quæ uim maximam habet perficiendæ sanctitatis, participem esse pronunciat. Hæc cum ritè perfecit, à suo ad secunda progressu, iterum ad primorum cōtemplationem excitatur, quippe qui nullo tempore aut modo ad aliena aliqua, pręter sua, se conferat, sed à diuinis ad diuina assiduè ac semper diuino spiritu trāsferatur.

Contemplatio.

c. 2. par. 3 HAec quidem sanctæ diuinæque generationis perfectio, ut in signis posita, nihil in se deforme aut fœdum continet, uel earum imaginum, quæ sensu percipiuntur, sed diuinæ cōtemplationis naturalibus dignisque hominibus speculis adumbratas obscuritates. Qua enim in re peccare uideatur, prætermisso tacitóque etiam diuino sermone eorum qui initiantur? cum & persuasione, & diuinis uerbis eius qui accedit, beatam uitam sanctè perficiat, omnisque simul uitij expiationem per uitam uirtuti consentaneam atque diuinam, naturali corporis per aquam expiatione ei denunciet? Hac igitur ex parte, ut nihil in se diuinius mysteriorum, quæ signis perficitur, traditio contineret, tamen ne tum quidem profana & fœda esset, ut mihi uidetur, quæ & probatæ acceptæq; uitæ disciplinam inducat, & perfectā uitiosæ uitæ expia-

pia-

piationem totius corporis naturaliter per aquam expiatione obſcurè ſignificet. Verum ſit hæc quidem rudibus animi inſtitutio,quę & hierarchiæ ſubiectas res, quæque uim coniungendi habent, multitudini ut fas eſt interdicat, & ſingulis ordinibus conſentaneum ad cœleſtia ductum accommodet. Nos autem cum ex ſanctis gradibus myſteriorum initia aſpexerimus, iiſq; ſanctè inſtituti fuerimus:tum denique & quarum figurarum exemplaria, & quarum rerum obſcurarum imagines ſint,intelligemus. Sunt enim,quemadmodum in libro de iis quæ ratione intelliguntur, & quæ ſub ſenſum cadunt, planè dictum eſt,ea quidem ſacra quæ ſenſu percipiũtur, eorum quæ animo cernuntur,imagines,& ad ea uia & introductio:ea autem quæ ratione intelliguntur,eorum hierarchiæ,quæ ſub ſenſum cadunt,principium atque ſciẽtia. Sic ergo ſtatuimus,diuinę beatitudinis bonitatem eſſe,quæ cum ſemper eodẽ modo ſe habeat, beneficos lucis ſuæ radios largè in omnes mẽtis oculos diffundit. Siue igitur à luce,quæ ratione intelligitur,diſcedat liberum arbitrium eorum,quæ mente ſunt prædita, obſcuratis & extinctis uitij amore iis uirtutum quaſi igniculis, quæ ei ut illis illuſtretur à natura inſitæ ſunt,diſſociatum diſiunctúmque eſt à lumine, quod ei adeſt, non abeſt, ſed ei & cæcutienti illucet, & auerſanti benignè occurrit: ſiue dati ſibi modicè exiguéque luminis fines tranſeat, & aduerſos radios, id quod eius aſpectum ſuperat,temerè intueri conetur, lumen quidem nihil præter id quod eſt accommodatum efficiet, ipſum autem liberum arbitrium, quòd perfectis rebus minus perfectè ſtudet,dátque operam, nec ad ea quæ ipſius nõ ſunt,perueniet: nec mediocritatem illam, quòd immoderatè ſe efferat atque iactet, per ſe aſſequetur. Veruntamen & diuinum lumen id quod dicebam, benignè ſemper mentis oculis patet, & eis illud capere licet, cum præſens ſit, paratiſſimúmque ſemper ad ſua communicanda omnia. Ad hãc imitationem diuinus pontifex formatur, dum & diuinæ ſuæ diſciplinæ lucentes radios largè in omnes explicat, & paratiſſimus eſt Dei imitatione illuſtrare eum, qui ad ſe uenit:nec inuidiam,aut infauſtum ſuperioris defectionis aut licẽtiæ odium affert,ſed diuinè ſemper accedentibus doctrinæ ſuæ radiis,ut põtificem decet,collucet,rectè & ordine, ac pro cuiuſque ad ſacra ratione. Sed quoniam Deus ſacroſancti ſtatus eſt principium, quo ſanctæ mentes ſe noſcunt: is qui ſe ad aptam ſuæ naturæ conſiderationem conferet, imprimis quiſnam ipſe ſit, uidebit, ídque primum ſanctum munus ex luminis conſideratione accipiet. Qui autem ſua rectè oculis ab omni perturbatione liberis conſiderauerit: is obſcuras quidem ignorationis tenebras fugiet, Dei tamen perfectiſſimæ cõiunctionis ac communionis rudis ipſe, non per ſe deſiderabit,ſed ſenſim ac pedetentim à primis ſuis ad ea quæ etiam priora ſunt progredietur,& per illa ad prima omnium, túmque numeris omnibus abſolutus ad ſummam diuinitatis ordine ſancteque perueniet. Huius eſt præclari ſanctique ordinis ſimulachrum, & imago eius qui accedit pudor, & eorũ quæ ad ſe attinent, explorata certáque cognitio, quæ uiæ ad pontificem ferentis ſponſorem habet ducem. Eum qui ita deducitur, beata diuinitas in cõ-

munionem sui recipit, eique lumen suum, quasi signum tradit, dum diuino cum numine afflat, sortísque ac ordinis eorum, qui diuino numine permoti sunt, participem facit: quæ quidem omnia significat signum pontificis, quod dat uenienti, sacerdotúmque salutaris illa descriptio, quæ & eum annumerat iis, qui salutem consequuntur, & sacrosanctis monumentis cum illo etiam sponsorem cõsecrat, quasi uitalis ad ueritatem uiæ illum quidem amatorem uerum, diuiníque ducis comitem, hunc autem, certum inerrantémque ductu diuinitus tradito, eius qui sequitur ducem. Verùm fieri non potest, ut eorum quæ maximè contraria sunt, aliquis simul sit particeps, neque ut is, qui cum uno aliquid commercij habuit, diuisas distinctásque uitas habeat, si modo firmam unius communionem societatémque obtineat, sed spoliatus sit necesse est omnibus unius diuisionibus. Id quod signorum traditio præclarè atque obscurè significans, cum eum qui accedit, quasi superiore uita exuit, & ad extremos usque illius habitus expoliauit: tum nudũ eum, nudísque pedibus collocat, occasum aspicientem, manuúmque depulsione obscuri uitij commercium consuetudinémque respuentem, & sibi insitum dissimilitudinis statum, quasi exufflantem, profitentémque se nunciũ remittere ei, qui Deo est contrarius. Sic exutum, priuatúmque omni communione ac societate, ad orientem solem conuertit, ita ut & ei in diuino lumine statum ac mansionem, repudiationémque omnino ac declinationem uitiorum omniũ indicat, & sacra eius, qui unus factus sit, de tota cum uno coniunctione promissa ueritatis studio approbet. Sed illud perspicuum est, iis qui pontificia instituta norunt, perpetua ad unum animi contentione, omniúmque cõtrariorum interitu, ab iis quæ spiritalia sunt, diuini status firmitatem obtineri. Non enim solum ab omni uitio abhorrere, uerùm etiam uirili animo semper duri & interriti ad perniciosam exitiosámque omnem in illud procliuitatem, esse debemus, & nunquam à sacro ueritatis amore deseri, sed dare operã quàm maximã possimus, ut ad eam continenter ac semper nitamur, quærentes semper quod nos ad maiora diuinitatis munera perducat. Vides autem horum certas imagines in iis quæ pontificiis institutis geruntur. Nam diuinus quidem pontifex sacrosanctam unctionem orditur: sacerdotes autem sub eo sacrum perfundendi munus exequuntur, eum qui initiatur ad sacra certamina in figura euocantes, quibus sub Christo Athlotetha collocatur: quandoquidem ut Deus, effector est propositionis præmiorum, ut autem sapiẽs, eius leges tulit: fecit uerò ut pulcher digna præmia iis qui uicerint: quódq; est diuinius, quoniã ut bonus in ipsis athletis fuit, cum eis præclarè pro illorum libertate & uictoria aduersus mortis atque interitus imperium certat & dimicat: in certamen ut diuinum lætus is qui initiatur descendet, stabitque in sapientis decretis ac legibus, atque ex eis nulla uiolata certabit, spe præclarorum præmiorum fretus atque corroboratus, bonóque munerum Domino ac duce. Insistẽs autem uestigiis eius qui pro benignitate sua primus athletarum fuit, cum certationibus quæ ad Dei imitationem accedant, & actiones, & res quę ipsi ne ad diuinitatis societatem

tatem perueniat, aduersantur, luctando superauerit, tum denique unà cum Christo, ut mysticè dicam, in baptismo peccato morietur. Tu uerò prudenter considera, quanta cũ proprietate à sacramentis, signa ipsa continentur. Quoniam enim mors est in nobis, non essentiæ interitus, quemadmodum aliis placuit, sed coniunctarum partium separatio, quæ ad id quod nobis obscurum est, animum quidem ducit, quasi corporis priuatione minimè appareat, corpus autem, quasi in terra occultatum sit, alia quadã mutatione corporea ex hominum aspectu sublatum: aptè ac propriè tota occultatio, quæ fit in aqua, pro mortis ac sepulturæ quæ non uidetur, imagine similitudinéque sumpta est. Itaque eum qui uitali aqua expiatur disciplina, quæ res ipsas signis declarat, docet tribus in aquam immersionibus & emersionibus ex ea, diuinam trium dierum ac noctium sepulturę Iesu uitæ auctoris mortem imitari, quatenus hominibus Dei conceditur imitatio: in quo quemadmodum uerba mysterij plena atque abstrusa tradunt, princeps mundi nihil inuenit. Deinceps eum qui initiatur, illustribus uestibus amiciũt. Virili enim diuináque affectionum, quas aduersarij procurant, uacuitate, animíque cõtentione adhibita cum uno coniunctione, tum id quod ornatu carebat, ornatur, tum id quod deforme erat, pulchrum efficitur, dum illustri omnino uita splendescit. Vnguenti autem illa quæ perficiendi uim habet, perfusio, eum qui initiatus est, suauitate odoris fragrantem facit. Sacra enim diuini ortus perfectio ea quæ perfecta sunt coniungit diuino spiritui. Aduentum uero illum, qui spiritali ui bono odore afficit, & perficit homines, quoniam nulla oratione eum consequi possum, iis intelligendum animo & ratione relinquo, qui sacra diuináque diuini spiritus communione in mente ac spiritu sunt digni iudicati, perfectis autem ritè omnibus, pontifex eum qui sacris nostris initiatus est, ad sanctissimam Eucharistiam uocat, eúmque mysteriorum, quæ perficiendi uim habent, participem facit.

De iis quæ in Synaxi perficiuntur.

Sed bene factum, quòd eius mentionẽ fecimus, qua prætermissa, mihi nefas est aliquid aliud eorum, quæ pontificis propria sunt, ante illam laudibus ornare. Est enim clarissimi præceptoris nostri sentẽtia,* sacramentum omnium præstantissimum. Debétque is, qui eam ante cætera sacra descriptione exposuerit, ex diuina, quemadmodum sancta scriptura tradit, pontificiáque scientia, ad sacram eius contẽplationem cognitionémque diuino spiritu duci & ascendere. Atq; hoc quidem primum sanctè uideamus, cur nomen, quod etiam aliis hierarchiæ sacramentis commune est, ei præcipuè præ cæteris attributum sit, ac prærogatiua quadam, & communio, & synaxis, id est, collectio nominata, cum unumquodque sacramentum etiam diuisas secretásque uitas nostras in unũ illum statum quo Deo coniungimur, colligat, diuináque diuiso-

c. 3. Pag 1.

* τελετῶν τελετὴ, uerbum è uerbo, sacramentorũ sacramentum, quo modo dicuntur sancta sanctorum.

rum connexione nobis eius,quod unum est,societatem &,ut ita dicã,unionem impertiat. Nos quidem sic statuimus, aliorum signorum quæ pontificio muneri attributa sunt, communionibus perfectionem atque efficacitatem ex diuinis huius perficiendíque uim habentibus donis accedere. Neq; enim ferè licet ullum sacramentum perfici hierarchici muneris,nisi diuina Eucharistia,& initio eorum quæ singillatim perficiuntur, eius qui initiatus est,cum uno coniunctionem collectionémq; sanctè efficiat,& diuinitus tradito sacramentorum perficiẽdi uim habentium munere, eiusdem cum Deo operetur societatem ac communionem. Quòd si unumquodque sacramẽtum eorum,quæ pontificis munus attingunt,inchoatum manens, nostri cũ uno coniunctionem cõmunionémque non perficiet,noménque sacramenti quòd minus perfectum sit,amittit,finis autem unicuique propositus, atq; summa est, diuinorum mysteriorum sacramẽtorum cum eo qui initiatur, communio : iure ac meritò pontificia prudentia proprium ei nomen inuenit ex rerum ueritate. Sic etiam sacrosanctum diuinæ generationis sacramẽtum, quoniam homines primi luminis participes facit, principiúmque est omnium diuinarum illustrationum: ex eo quod efficitur, uero illustrationis nomine celebramus.Si enim commune est omnium etiam cæterorum, quæ pontificem attingunt , eos qui initiantur sacri luminis facere participes : attamen hoc mihi primum uidendi munus concessit , eiúsque lumine quod principatum tenet,ad alia sacramenta uidenda illustror. His ita constitutis consideremus,uideamúsque singillatim diligentem & accuratum sanctissimi sacramenti ritum, quídque intelligendum significet.

Sacramentum collectionis siue communionis.

c.3. p. 2.

PONtifex quidem perfecto precum sacro ad Dei altare, cum ab eo incẽdendi odores initium fecit , sacrum obit locum. Reuersus autem ad diuinã aram, sacros psalmos canere incipit , canúntque cum eo omnes Ecclesiastici ordines.Deinceps à ministris sanctorum librorum lectio ordine recitatur. Ea recitata,extra templi ambitum collocantur cathecumeni,& unà cum eis energumeni, atque ij quos superioris uitæ pœnitet:manent autem ij qui diuinarum rerum & aspectu digni sunt , & communione.Ministrorum uerò alij stant pro templi foribus,quę occlusæ sunt:alij autem,aliquid aliud eorum,quæ illorum ordinem attingũt,perficiunt. Præcipui porrò atque selecti ordinis eius, qui ministrat , cum sacerdotibus in diuino altari proponunt panem,benedictionisque calicem,cum antea Ecclesiastici omnes laudem hymnúmque generalem Deo tribuerint: cum quibus põtifex sacras preces ritè perficit , sanctámque pacem omnibus nunciat. Cum omnes se inter se salutauerunt , mystica sanctorum recitatio fit. Cúmque manus aqua abluerunt & pontifex & sacerdotes, pontifex quidem in medio altari collocatur: circunstant autem eum soli cum sacerdotibus

bus ministri selecti. Pontifex laudatis sacris Dei operibus, ea quæ diuinissima sunt, ritè perficit, oculisque subiicit ea quæ propositis ritè signis laudata sunt. Donis diuinorum operum monstratis, ad sacram eorum communionem & uenit ipse, & inuitat cæteros. Accepta datáque diuina communione, in sacram gratiarum actionem desinit: cum interea multi quidem sola diuina signa considerent, ipse autem diuino spiritu semper ad sacra principia eorum quæ perficiuntur, beatis, mentisque contemplationibus, ut pontificẽ decet, in diuini status puritate ducitur.

Contemplatio.

AGe ergo, ueni probe fili, post imagines, rectè & ordine ad diuinam primigeniorum exemplarium ueritatem. Illud iis qui etiam initiantur, commodæ aptæque animorum ipsorum institutionis causa dicam, ne signorum quidem uariam sacrámque compositionem, quæ tantum in iis quæ extra sunt apparet, eis esse inutilem. Nam sanctissimi quidem diuinorum scriptorum cantus atque lectiones eis uitæ uirtuti consentaneæ disciplinam exponunt, & ante hoc, omnium uitiorum, quæ interitum exitiúmque afferunt, expiationem. Sanctissima autem unius eiusdémque & panis & calicis communis pacisque ac tranquillitatis plena communio diuinam eis morum similitudinem concordiámque, ut qui unà educati fuerint, lege sancit: facitque ut diuinã illam cœnam, & quæ primum signũ fuit eorum quæ perficiuntur, sacra memoria recolant: in qua etiam ipse signorum effector & auctor, iure optimo priuat sorte eum, qui nõ sanctè neque concordi animo sacramenta secum sumpserat, docens sanctè simul & diuinè aduentum & accessum ad ea quæ diuina sunt, qui animi habitu & cõstitutione uerus sit, iis qui accedunt dare, cum simili ipsorum cõmunionem atq; societatem. Atque his quidem, quæ ut dixi, in adytorum uestibulis pulchrè depicta, satis sunt iis, qui etiam minus idonei sunt ac perfecti, ad contemplandum, relictis, ingrediamur ab effectis ad causas sacræ nostræ synaxeos instituto, egregiámque eorum quæ sunt, Iesu illustrante, intelligentiam, quæ beata primarum figurarum pulchritudine planè splendescit, uideamus. Sed ô tu diuinum sanctissimúmque sacramentum, obducta tibi per signa obscuritatum, quasi uela & integumenta, patefacta perspicuè nobis ostende, mentisque nostræ oculos singulari, & quæ obtegi non potest, luce comple. Nos igitur, ut arbitror, intra sancta esse debemus, nudatáque & aperta primi signi intelligentia spiritali, diuinam eius pulchritudinem intueri, pontificémque ipsum aspicere à diuino altari usque ad extremum templum cum dignitate profectum, atque ad illud ipsum perficiendi sacri studio reuersum. Diuinitas enim quæ omnia beatitudine uincit, etsi diuina benignitate sanctorum, qui ipsius participes fiũt, communionis causa progreditur, non tamen à naturæ suę stabili firmóque statu discedit, sed omnibus qui di-

uinam ſimilitudinem præ ſe ferant, pro ſuo cuique captu collucet, cum interea per ſe ipſa uerè cohæreat, neque à ſtatu ſuo, qui idem manet, omnino dimoueatur. Eodem modo diuinum ſynaxeos ſacramentum, quanquam unum ac ſimplex, connexúmque principium habens, ſacra ſignorum uarietate hominum ſtudio augetur: & ad omnem diuinæ ſimilitudinis ac figuræ deſcriptionem delineationémque peruenit: attamen unius ſpecie ex his rurſus ſe ad monadem ſuam colligit & cõtrahit, atque in unum redigit eos, qui ad ſe ſanctè ducuntur. Eodem igitur, qui diuinus eſt modo, diuinus põtifex, etſi unam diuinitatis ſcientiam ſuam benignè in eos, qui ei ſubiecti ſunt & parent, deducit, dum ſacrorum ſignorum multitudinem adhibet: tamẽ rurſus, quaſi ſolutus ac liber, & à rebus inferioribus inuictus, ad principium ſuum nõ mancus nec mutilus, ſed integer reuertitur, ſpiritalíque ſuo in unũ introitu perfecto, eorum quæ perficiuntur rationes ſingulares pura mente cernit, dum benigni humaníque ſui ad ſecunda, & inferiora progreſſus finẽ, diuiniorem ad prima facit reuerſionem. Porro autem ſacra pſalmorum modulatio, quæ omnibus ferè pontificiis myſteriis eſſentiæ inſtar, & neceſſario adhibetur, ab eo quod ſanctitate omnibus præſtat, abeſſe non debuit. Nam omnis quidem ſacroſanctæ ſcripturæ liber aut eorum quæ ſunt, à Deo procuratum ortum & ornatum, aut legibus ſancitum ſacerdotum principatũ ac rem publicam, aut hęreditatum populi Dei diuiſiones & poſſeſſiones, aut ſacrorum iudicum, uel ſapiẽtum regum, Deíque ſacerdotum prudentiam, aut ueterum hominum inter multos uarióſque caſus, & calamitates inuictum in patientia ſapientiæ ſtudium, aut prudentiæ Deus, quæ agenda ſunt monita, aut diuinorum amorum cantica, diuináſque imagines, aut prophetarum eorum, quæ futura ſunt, prædictiones, aut fortia & diuina Ieſu opera, aut eius diſcipulorum diuinitus tradita, & ad Dei imitationem pertinentia inſtituta atque uitas, ſanctámque diſciplinam & doctrinam, aut abſtruſam myſteriorúmque plenam diſcipulorum chariſſimi uatíſque uiſionem, ſummámque ac cœleſtem Ieſu Theologiam, iis qui ad diuinitatem adipiſcendã apti ſunt, eáque digni, tum expoſuit, tum ſanctis diuiniſque ſacramẽtorum inſtitutionibus introductionibúſque confirmauit. Diuinorum autem cantuum ſacroſanctus liber, cui hoc unum propoſitum eſt, Dei & uerba & opera omnia laudare, ſanctáque diuinorum uirorum uerba atque facta ornare laudibus: generalem adhibet rerum diuinarum & cãtum, & expoſitionem, atque ad omnia pontificia ſacramenta & adipiſcenda, & mandanda, ſiue cõmunicanda, aptum animum affert iis, qui ipſum diuinè ac ſanctè recitant. Cum ergo hymnorum laudúmque modulatio naturales noſtros habitus aptè ad ea ſacra, quæ paulò pòſt facienda ſunt, affecit, diuinorúmq; cantuum concentu, quaſi una conſentaneáque ſacrorum chorea cõſenſionem, & cum diuinis rebus, & ſecum, & mutuam inſtituit, & lege ſanciuit: tum ea quæ conciſa ſunt paulóque obſcuriora in ſpiritali pſalmorum modulatione, pluribus clarioribúſque exemplis ac repetitionibus, dilatantur ſanctiſſimis diuinorum librorum lectionibus. Hos libros qui ſanctè legerit, in eis unam atque

atque uniusmodi consensionem, & quasi conspirationem animaduertet, ut quæ profecta sit ab uno diuinóque spiritu. Hinc rectè in mundo post antiquiorem illam, ut ita dicam, traditionem nouum testamentum prædicatur, hoc, ut opinor, diuino pontificióque ordine declarante, uetus quidem testamentum diuina Iesu opera dixisse, nouum autem effecisse: atque illud quidem in figuris descripsisse & adumbrasse, hoc autem præsentem monstrasse ueritatem: præsertim cum & illius prædictionum ueritatem huius effectio confirmauerit, & diuinorum uerborum diuina facta sint summa. Horum ij quidem, qui sanctorum sacramentorum omnino ignari sunt, ne figuras quidem & imagines cernunt, quòd & impudenter salutarem diuini ortus disciplinam repudient, & diuinis scriptis hæc exitiosè dixerint, Vias tuas scire nolo. Cathecumenos autem, & energumenos, quique in pœnitentia sunt, sanctæ hierarchiæ mos patitur quidem audire sacram psalmorum modulationem, diuinámque sacrarum scripturarum recitationem: ad sacra autem opera quæ deinceps sequuntur, atque mysteria spectanda, non eos conuocat, sed perfectos oculos eorum, qui digni sunt. Est enim diuina hierarchia sacræ iustitiæ plena, ac unicuique pro dignitate salubriter consentaneam tribuit rerum diuinarum communionem, sanctéque pro modo & captu in tēpore concedit. Ac postremus quidem ordo cathecumenis, id est, iis qui erudiuntur, tributus est. Aditus enim eis ad omne id quod in hierarchia perficit, præclusus est, neque ullis sacris initiati sunt, neque diuinum statum, qui in digno partu ortúque consistit, habent, sed etiam patris uerbis fouentur, uitalibúsque figurationibus & lineamentis finguntur ad beatum illum progressum uitæ lucisque principem, qui à diuino ortu proficiscitur. Vt igitur si inchoati ac nondum figurati pueri, qui ex carne constant, cadant antè quā foueantur, casum illum in terra sine ortu, sine uitę usura, sine lucis aspectu ut abortus, habebunt: nec quisquam, qui sit mentis suæ, id quod apparet intuens, in lucem eos prolatos esse dixerit, quòd sint ab alui tenebris liberati, (dicet enim medicina, perita corporum pręses, lucem uim suam emittere in ea, quæ lucem natura recipere possunt) sic sacrorum sapiēs disciplina & sciētia, primum quidem eos diuinorum scriptorum, quæ formandi uitæq; dandæ uim habent, cibo, qui instituendo & introducendo ualet, fouet: cum autem eorum naturam ad diuinum ortum absoluit, tum denique utiliter eis ordine concedit aditum ad ea quæ illustrant & perficiunt. Nunc uerò ab inchoatis ea, quæ perfecta sunt, separat, quòd & dignitatis sacrorum rationem habeat, & cathecumenorum diuino pontificum loco, educationis atque uitę. Energumenorum autem multitudo à sacris quidem etiam arcetur, sed secundum locum in superiore parte extremitatis cathecumenorū obtinet. Neque enim par est, mea quidem sententia, id quod particeps aliquando sanctissimorum sacramentorum fuit, sed etiam cōtrariis aut uoluptatibus, aut perturbationibus constrictum tenetur, ei quod penitus sacris initiatum non est, nec ulla ex parte est particeps diuinorum mysteriorum. Quinetiam ad eos sacrorum aspectus, & cōmunio contrahitur, idq; iure ac merito. Si enim

uerum est, uirum qui omnino diuinus sit, qui dignus sit, cui ad res diuinas aditus pateat, qui ad summum diuinæ similitudinis speciéique, quam quidẽ consequi possit, gradum, absolutis ac perficiendi uim habentibus modis, quibus ad diuinitatem contendit, elatus sit: ne ea quidem quæ carnis sunt, nisi iis quæ natura necessitatem maximam afferunt, impulsum, quòd si usu-ueniat, quasi aliud agentem perfecturum esse: & templum præterea, affectatorémque fore diuini spiritus in summa illa sua diuinitatis imitatione in simili similem locantem: profectò qui eiusmodi est, nunquam à cõtrariis uisis aut terroribus uexabitur, sed eos ridebit, & si incidant, expugnabit ac persequetur, faciétque potius, quàm uim externam accipiet, & quasi patietur eo animi sui habitu, in quem nulla cadit perturbatio, & qui nulli ipse succũbit: aliísque eiusmodi obsidionum medicus uidebitur. Ego uerò præterea existimo, atq; adeò certò scio, eorum qui hierarchici ordinis sunt, ab omni admixtione liberam & secretam prudentiam, ante hos scire scelestissima & maximè nefaria impulsione agitari eos omnes, qui deserta diuina uita & sententia ac moribus, cum perniciosis dæmonibus consentiunt, quod ea quidẽ quę uerè sunt, & immortaliter possidenda, & semper iucunda uoluptatísque plena per summam ipsísque exitiosam amentiam auersentur: cum materia autem coniunctum plurimísque perturbationibus implicatum, quod alienum est naturæ nostræ, peccatum, pereuntésque ac interitum afferentes uoluptates, & instabiles in rebus alienis, quæ non sunt, sed uidentur, prosperitates & optent & sequantur. Primi ergo hi, & aptius quàm illi, ministri sacramenti huius prudenti uoce secernuntor. Neque enim fas est, eis patere aditum ad ullum aliud sacrum, nisi ad doctrinam scriptorum diuinorum, qua ad meliora perueniant. Si enim cœleste diuinorum sacrificium eos, qui in pœnitentia sunt, etiamsi ei aliquando interfuerint, arcet, quòd id nõ admittat, quod non est omni ex parte sacrosanctum: idémque hoc pudicè pronũciat, Ego nec ab iis etiam, qui aliqua ex parte ad diuinæ similitudinis cacumen euadere non possunt, uideor, nec cum iis me communico: (arcet enim hæc uox omnis admixtionis expers maximè, eos etiã qui unà cum eis, quibus ad diuinas res, ut dignis, patet aditus, precari non possunt,) multò magis profana erit multitudo eorum, qui perturbationibus agitantur, carebitque sacrorum & aspectu & communione. Cum autẽ ex templo Dei expulsi fuerint, & à sacrificio, quod eorum uires superat, ij qui sacris initiati non sunt, ac minus perfecti: & cum eis ij qui à sancta uita defecerunt: conuenientérq; his, ij qui ad aduersariorum & terrores & uisa propter ignauiam procliues sunt, ut qui magna contentáque cum diuinis rebus coniunctione ad diuini habitus constantiam efficacitatémque non peruenerint: deinde cum his ij qui contrariæ illi quidem uitæ nuncium miserunt, nondum tamen à uisis habitu amoréque diuino ac liquido soluti sunt ac liberi: & secundum hos ij qui non planè unius modi sunt, atque ut uerbis legis utar, non sunt immaculati & incontaminati penitus: tum deniq; sancti sacrorum sacrificuli studiosique spectatores sanctissimum sacramentum sancte spectantes, benefi-

cum

cum principium, quod bona largitur, generali laudatione concelebrant, à quo salutaria nobis sacramenta monstrata sunt, quæ sacram diuinitatis similitudinem in iis qui initiantur, perficiunt. Hunc autem hymnũ alij hymni modulationem appellant, alij, religionis signum: nonnulli, ut mihi uidetur, diuinius, põtificis gratiarũ actionem, ꝙ sacra munera, quæ à Deo ad nos perueniunt, contineat. Videtur enim mihi omnium diuinorum operum ac munerum ratio in nos ex eo extitisse, quòd nos quidem pro benignitate sua in lucem protulit, atque in uita manere uoluit, primigeniisque figurarum pulchritudinibus, id quod in nobis diuinam similitudinem pręfert, formauit, diuiniorisque status & ad supera introductionis participes fecit: prouidit autem hoc, ut nos qui negligentia stultitiáq; nostra diuinis bonis ac muneribus spoliati priuatique simus, restauratis renouatisq; bonis in antiquum statum restituat, & perfecta nostrorũ assumptione, nobiscum bona sua perfectissimè communicet, tandémque nobis Dei diuinorúmque bonorũ concedat cõmunionem. Laudata hoc modo diuina humanitate, obtectus quidem diuinus panis proponitur, calixque benedictus: diuina autem salutatio siue osculum adhibetur, sanctorúmque animorum qui scripti sunt, mystica cœlestisque prædicatio. Non enim possunt ad unum colligi, neque unius pacis effectricis cõiunctionis fieri participes ij, qui inter se diuisi sunt, secúmque discordant. Si enim unius contemplatione atque scientia illustrati, cum diuina atque uniusmodi coniunctione unum efficiamur, nunquam nos in diuisas cupiditates delabi patiamur, ex quibus terrenæ existũt, affectionúmque plenæ cum eo, quod natura eiusdem speciei est, inimicitiæ & offensiones. Hanc quidem coniunctionem mea sententia pacis sacrificium sancit, quæ simile in simili collocet, atque ab iis quę diuisa sunt, diuina atque unius modi spectacula secernat. Sãctorum autem animorum, quæ post pacem adhibetur, prædicatio, eos qui piè sanctéque uixerunt, atq; ad uitæ uirtuti consentaneæ perfectionem constanter peruenerunt, laudibus afficit, dum & nos ad beatissimum statum diuinámque sortem eorum similitudine ac imitatione hortatur, & quasi manu ducit, & illos ut uiuos prædicat, non mortuos, ut Theologia ait, sed ut eos, qui à morte ad uitam diuinam maximè migrauerunt. Sed animaduerte eos in sacris etiam memoriis inesse, non quòd more hominum diuina memoria in ea parte memoriæ, quæ uisa recipit, inesse declaretur, sed ut aliquis dicat pro Dei dignitate, preciosam immutabilémque in Deo eorum, qui diuinã speciem perfectè prætulerunt, scientiam significat. Nouit enim, inquit, scriptura diuina, qui sunt eius: &, Preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Morte sanctorum dicta, pro perfectione in sanctitate. Hoc etiam consydera, positis in diuino altari ueneratione dignis signis, per quæ Christus & significatur & percipitur, sine mora præsto est sanctorum catalogus, qui eorum coniunctionem cœlestis atque sacræ cum eo unionis indiuiduè declarat. His autem eo ritu quem diximus, perfectis, stans põtifex corã sanctissimis signis, quæ proposita sunt, manus cum honesto sacerdotum ordine abluit. Quoniam igitur ut scripta diuina

loquuntur. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauet, id est, alicuius alterius lauationis, nisi summorum suorum siue extremorum: ea summa, siue summarum manuum expiatione in pudico diuinæ speciei similitudinísque statu cum ad secunda etiam inferioráque progressus fuerit, pro diuina benignitate solutus erit atque inuictus, ut omnino unius modi effectus: rursúmque ad unum ipsum uno modo reuersus, reditum illum suum ab omni sorde & macula solutum ac liberum reddet, ut qui diuinæ similitudinis perfectionem integritatémque saluam obtineat. Lauatio quidem sacrosancta erat, ut diximus, in legis hierarchia: nūc autē & à pontifice & à sacerdotibus adhibita manuum expiatio, eam significat. Ij enim qui ad sanctissimum sacrificium ueniunt, expiati esse debent etiam ab extremis animi uisionibus, atq; illius similitudine, quoad eius fieri potest, accedere. Sic enim clariore Dei luce illustrabuntur, dum cœlestes splendores in eorū speculorū, quæ similis speciei sunt, lumen maiore copia eáque splendidiore lumen suū effundit. Illa autem pontificis sacerdotúmque lauatio, quæ summis siue extremis digitis adhibetur, corā sanctissimis signis obseruatur: quasi corā Christo spectante omnes occultissimas nostras cogitationes, & summarū partiū expiatione, eius omnia considerantibus inuestigationibus, æquissimísque ac integerrimis, & minime corruptis iudiciis definita & constituta. Ita diuinis rebus pontifex coniungitur, sanctísq; Dei operibus laudatis, ea quæ sunt diuina maximè, perficit, & quæ laudauit, oculis subiicit, & ostendit. Nobis quidem, quę diuina in nos opera ac beneficia esse putemus, deinceps pro uirili parte exponendum est. Neque enim omnia laudare possum, nedum planè intelligere, aliísque tradere. Quę autem à pontificibus, qui diuino numine permoti sunt, conuenienter scriptis diuinis laudantur & perficiuntur, ea, pro captu nostro, implorata primum ea quæ pontificibus datur, animi permotione, dicemus. Genus hominum principio diuinis beneficiis stultè spoliatum ac desertum, uita plurimis casibus miseriísque opportuna excipit, mortísque interitum afferentis exitus. Rectè enim exitiosa à uera bonitate defectio, sacræque legis, quæ in paradiso lata est, uiolatio, eum qui uitale iugum blandis infestísque aduersarij fraudibus illectus detrectauisset, procliuitatibus suis, quæ diuinis bonis cōtrariæ sunt, tradidit. Hinc miserabiliter pro æterna quidem uita mortalem commutauit: principium autem suum cum ab ortu, qui interitui opportunus est, habuisset, ad finem principio consentaneum agebatur: quin etiam cum spōte sua diuinam, summáque spectantem uitam amisisset, ad contrarium extremum pulsum est, id est, commutationem, quam plurimæ calamitates miseriæque excipiunt. Cum uero etiam de recta uia deflecteret, ea quæ ad eum fert, qui uerè est Deus, exitiosisque ac nefariis multitudinibus se abiecisset, non intelligebat se, non Deos, neque amicos, sed hostes obseruare & colere: quibus eo crudeliter pro sua immanitate abutentibus, in status internecionisq; discrimen uenerat. Diuinę autem bonitatis immensa humanitas, prouidentiam curámque nostri, quæ per se curat omnia, pro sua in nos benignitate non abiecit, sed nostrorum omniū

uerè

uerè facta particeps sine peccato, ac cum humilitate nostra una facta & coniuncta, cum suorum nec cõfuso nec imminuto ulla ex parte statu, & secum coniunctionem ac societatem nobis, ut eiusdem generis, deinceps cõcessit, & participes sociósque declarauit bonorum suorum, cum & multitudinis quæ defecit, ut scriptura tradit, imperium quod in nos haberet, dissoluisset, non pro potestate, quòd longè multúmque superaret, sed, ut mysticè tradit scriptura, in iudicio atque iustitia: & nostra in contrarium benignè mutauisset. Nam mẽtis quidem nostræ cęcitatem, beato diuinóque lumine compleuit, quódque forma & specie carebat, diuina ornauit pulchritudine. Animi autem domicilium cum perfecta salute essentiæ naturæque nostræ, quæ fermè collapsa erat & conciderat, maximè detestabilibus perturbationibus, sordibúsque interitum afferentibus liberauit, monstrata nobis uia qua ad supera nitamur, diuináque uita, &, ut ita dicam, conuersatione, in sancta nostra cum illa, quoad eius fieri poterit, similitudine. Diuina autem imitatio quonam modo aliter in nobis imprimetur, nisi sanctissimorum Dei operũ memoria renouetur semper pontificiis & laudibus & sacrificiis? Hoc enim facimus, ut scripta diuina loquuntur, in eius commemorationem. Hinc Dei pontifex in Dei altari laudat sancta diuináque Iesu, quæ diximus, opera diuinæ nostri prouidentiæ, quæ salutis generis nostri causa uoluntate sanctissimi in spiritu sancto, ut loquũtur diuina scripta, perfecit. Postea uerò quàm & uenerationem eorum ornauit laudibus, & spiritalem contemplationem mentis oculis aspexit: ad eorundem sacrificium, quod signis continetur, uenit, atque id quod à Deo proditum sit, facit. Itaque religiose simul, & ut pontificem decet, post sacras diuinorum operũ laudes de sacrificio, quod ipsius dignitatem superat, se purgat dum primò, ad eum clamat, Tu dixisti, Hoc facite in meam commemorationem. Deinde cum rogauit, ut & hoc diuino sacrificio dignus sit, & ipsius Christi imitatione diuina perficiat, & castè distribuat, & ij qui sacramentis participaturi sunt, dignè sumant: perficit ea quę maximè diuina sunt, laudatáque oculis subiicit per signa quæ sanctè proposita sunt. Pane enim qui opertus erat & integer, aperto atque in multas partes fracto, & unico calice diuiso inter omnes: quod unũ est, signis multiplicat & distribuit, atque in his sanctissimum sacrificium perficit. Quod enim in Iesu diuino uerbo unum est & simplex atq; occultum, humanitatis nostræ assumptione, ad id quod cõcretum est, & uidetur sine immutatione, pro sua in nos & benignitate & humanitate, profectũ est, & nostri secum communionem, quæ unum efficit ac coniungit, benignè procurauit, iis quæ in nobis humilia sunt coniunctis perfectè cum iis suis, quę sunt diuina maximè: si modo etiam nos ut membra cum corpore, sic cum eo cohæreamus & cõnectamur, integræ diuinæque uitæ similitudine, non perturbationibus interitum afferentibus mortui, ad diuina maximéque ualentia membra apti simus, & cum eis non conglutinemur, atq; uiuamus. Nobis enim si eius societatis cupiditate ducimur, diuinam uitam quam ut homo egit, proponere debemus, & eius in non peccando imitatione ad diuinum integrúmq; sta-

tum currere. Hoc enim nobis pro captu nostro societatem cum simili concedet. Hæc pontifex iis quæ sanctè perficiuntur, significat, dum obtecta quidem munera ostendit, quòd autem in eis unum est, in multa diuidit, & summa eorum quæ distributa sunt, cum iis in quibus fiunt, coniunctione, illorum socios efficit eos, qui illa sumunt. His enim Iesum Christum, dum eum subiicit oculis, qui est uita nostra, quasi in signis describit & designat sensuū iudicio, ex eo quod in diuinitate abstrusum est, absoluta ac non confusa humanitatis nostræ assumptione pro sua humanitate nostri generis ac speciei factum, & ad id quod diuiduum concretúmque habemus sine commutatione ab eo, quod natura unum est, profectum, ac pro hac sua benigna humanitate genus hominum uocantem ad sui bonorúmque suorum communionem, si modo diuinæ eius uitæ coniungamur, illius quam præstare possimus imitatione: atque hoc modo uerè in Dei diuinorúmque bonorum societatem communionémque ueniemus: sumpta autem datáque aliis diuina communione, in sacra gratiarum actione unà cum sacro Ecclesiæ ordine finem facit. Sumptio enim traditionem communicationémq; antecedit, mysticámque distributionem mysteriorum perceptio. Hæc est enim generalis & catholica rerum diuinarum descriptio & ordo, ut primum pontifex participet, satietúrque iis quæ diuinitus aliis daturus est, deinde ita demum ea etiam cum aliis communicet. Itaque ij qui audacia prouecti diuinis disciplinis ac magisteriis abutuntur, antè uitam & habitum quæ postulant, profani sunt, atque à sacro instituto omni ex parte alieni & abhorrentes. Vt enim in solis radiis tenuiores perlucidioresque res, primæ illabētis splendoris plenę, lucem, quæ per omnes ipsarum partes præter modum fusa est, solis instar in sequentes effundunt: sic nō debet temerè ducem se aliis diuini luminis præstare, is qui non omni statu suo & habitu similimus Deo euaserit, diuinóq; instinctu ac iudicio declaratus sit rector atque moderator. In his omnis sacerdotum descriptio pontificio instituto collecta, cum diuinorum mysteriorum facta fuerit particeps cum sancta gratiarum actione desinit, diuinorum operum pro captu suo agnitis laudatísque beneficiis. Quocirca ij qui diuinorum expertes sunt, eáque ignorant, nunquā ad agendas gratias se conferent, etiamsi gratiarum actione natura sua diuina beneficia digna sint: sed cum id quod dixi ne aspicere quidē unquam diuina beneficia, propter suam ad deteriora procliuitatē uoluerint, ingrati in immensis innumerabilibúsque diuinorum operum beneficiis semper fuerunt. Gustate, inquit scriptura sancta, & uidete. Diuinorum enim sacrorum initio, magna eorum beneficia qui initiantur, agnoscent: diuinámque eorum maiestatem ac magnitudinem in communione sanctè considerantes, grata uolūtate plusquàm cœlestia diuinitatis beneficia laudabunt.

Locus hic perobscurus est in Græco,

De iis

De iis quæ in unguento fiunt atque perficiuntur.

TOt ſunt, támque præclara ſanctiſſimæ ſynaxeos ſpiritalia ſpectacula, quæ noſtram cum eo quod unum eſt, ut ſæpe diximus, pontificio inſtituto efficiũt & communionem & cõiunctionem. Eſt autem ei finitimum alterum ſacramentum, quod præceptores noſtri unguẽti myſterium nominant. Nos quidem ita ad id quod in eo unum eſt, ſingillatim pontificiis contemplationibus euehemur, ſi primũ eius partes ordine ex ſacroſanctis imaginibus ſignîſque contemplabimur. c. 4. Par. 1.

Myſterium ritus unguenti.

EOdem modo, quo in ſynaxi, ordines eorum qui minus perfecti ſunt, excluduntur. Cum ſcilicet & pontificis circum totum templũ odoribus, incẽſis referta profectio, & pſalmorũ recitatio, & diuinorum ſcriptorum lectio anteceſſerit: tum pontifex ſumptum unguentum in diuino altari, duodecim pennis obtectum locat canẽtibus omnibus ſanctiſſima uoce, prophetarum qui à Deo permoti ſunt, uerba quæ diuino ſpiritu dictante exceperunt: perfectáque in eo ſolenni in ſanctiſſimis eorum, qui conſecrantur ceremoniis precatione, illud adhibet in omni ferè pontificio munere. Par. 2.

Contemplatio.

VIa quidem & ratio ad ſuperiora nitendi ſacri huius uim perficiendi habentis quæ inducitur, iis quæ diuino unguento ſanctè fiunt, illud opinor declarat, obtectum & quaſi uelis obductum eſſe, id quod in ſanctorum uirorũ mente ſacrum eſt, refertúmque odoris ſuauitate. Siquidẽ diuinè iubentur ſancti uiri, præclarę atque fragrantis abſtruſi Dei in uirtute ſimilitudinis & imitationis falſæ gloriæ cauſa ſpeciem non habere. Carent enim omni macula & ſorde abſtruſæ Dei, odoratioréſq; quàm mens cogitare poſſit, pulchritudines, ſolíſque ſpiritalibus ſpiritali modo declarantur, quòd conſimiles atque incorruptas in animis uirtutis imagines uelint habere. Diuinæ enim uirtutis incorruptũ præclarè expreſſum ſignum & ſimulachrum, ita ſeipſum figurat & fingit ad pulcherrimam imaginem, ſi ſpiritalem illam fragrantémque pulchritudinem intueatur. Atque ut in imaginibus quæ ſub ſenſum cadunt, ſi primam ſpeciem pictor conſtãter intueatur, neque ad aliud quod oculis ſubiicitur, uiciſſim trahatur, aut aliqua ex parte uim oculorum diuidat, illum ipſum quiſquis ſit qui pingitur, ſi fas eſt dictu, duplicabit exprimétque & ueritatem in ſimilitudine, & exemplar in imagine, utrumque in utroque præter eſſentiæ diſſimilitudinẽ: Par. 3.

ſic egregiis in mente pictoribus intenta in fragrantem abſtruſámq; pulchritudinem, atque non inflexa contemplatio expertem erroris diuinámq; imaginem reddet. Iure igitur ac meritò diuini pictores cum mentem ſuam ad cœleſtem, fragrantem, ſpiritalémque pulchritudinem præter modum exprimunt, uirtutem nullam earum quæ in ipſis inſunt, eo animo gerunt, ut ab hominibus, quemadmodum ſcriptum eſt, uideantur, ſed ſanctè in ſacro unguento, quaſi in imagine ea quæ in Eccleſia obtecta & obducta ſunt, intuentur. Itaque ipſi qui ſanctam diuináq; maximè uirtutem, in mente diuina & imitatione & imagine inſigni recondant primam ſpeciem, & intelligētiam ſolam ſanctè intuentur. Neque enim ſolum diſſimilia non uident, ſed ne ad illorum quidem ſpectaculum & aſpectū trahuntur. Quocirca conuenienter ſibi, neque ea quæ temerè bona & iuſta uidentur, ſed quæ uerè ſunt amant: neque gloriæ quæ à multitudine inconſideratè beata dicitur, rationem ullam habent, ſed bonum aut malum ex ſeipſo Dei imitatione iudicātes, diuinæ ſunt ſuauiſſimi diuiniſſimíq; odoris imagines: qui quidem odor cum in ſe id quod uerè fragrat, contineat, non ad id quod multis diſſimiliter uidetur, ſe conuertit, id quod non eſt fictum, neque ſimulatum in ueris ſuis imaginibus imprimens. Age nunc deinceps, quoniam exteriorem ritus qui planè pulcher eſt, uenuſtatem aſpeximus, diuiniorem eius pulchritudinem uideamus, eúmque per ſe ſublatis uelis contemplemur beatum ſplendorem perſpicuè ex ſe fundentem, nóſque odore bono, qui ſpiritalibus obductus non eſt, perfundentem atque complentem. Neque enim ab unguenti confectionis quæ uidetur, communione aut aſpectu arcentur ij qui præſto ſunt pontifici, ſed contrà ad eos uſque peruadens & ſiſtens, quæ multorum uires ſuperat, contemplationem, ab ipſis ſanctè obducitur, & à multitudine pontificio inſtituto ſecernitur. Diuinis enim uiris ſacrarum rerum radius, quòd ſpiritali cognatione teneantur, ſyncerè ac per ſe re nulla interiecta collucet, mentíſque eorum captum planè bono odore perfundit: ad inferiores autem non item peruenit, ſed eis quaſi obſcuris rei ſpiritalis ſpectatoribus, ut myſterium non enunciatum à diſſimilibus non inquinetur, pennatis ſignis obducitur: quibus ſacris ſignis præclari inferiorum ordines ad ſanctum captū modúmque ſuum deducuntur. Eſt igitur, id quod dixi, myſteriū quod nunc à nobis laudatur, eius ordinis atque poteſtatis, quæ uim habet perficiendi ea quæ pontificem attingunt. Itaque ipſum diuini præceptores noſtri, ut eiuſdem & ordinis, & efficacitatis, cuius eſt ſynaxeos ſacramentum, iiſdem ſæpè figuris atque imaginibus, myſticíſque deſcriptionibus, ac ſanctis uerbis deſcripſerunt. Pontificémque ipſum eodem modo uidebis pręclarum odorem à diuino loco ad ſacra quæ ſequuntur circunferentem, ſuóque ad eundem locum reditu docētem, res diuinas cum omnibus quidem ſacerdotibus pro dignitate communicari, ſed nec minui ulla ex parte, nec moueri earum cōmunionem, atque intra diuini fundamenti ſui proprietate ſine ulla mutatione conſiſtere. Eodem autem rurſus modo ſcriptorum diuinorum & cantus, & lectiones, eos quidem qui minus perfecti ſunt, obſtetricum inſtar fo-

uent & educant ad uitalem adoptioné: eos autem qui à dæmonibus agitātur, sanctè in uiam reducunt, contrariúmque metum & uoluptates demunt iis qui per ignauiam à dæmonibus agitantur, dum summum diuini status gradum eis pro captu suo monstrant, quo terrebunt magis ipsi potestates contrarias, curationísque aliorum præficientur, atque Dei imitatione ex bonis quidem suis detrudi non possunt, aduersus autem contrarios metus non solum uim & efficacitatem habent, uerum etiam largiuntur. Iis autem qui ex deteriore conditione ad mentem sanctam redierunt, sanctum habitum inserunt, ne iterum inuadantur à malis. Quibus uerò aliquid deest ad perfectam numerísque omnibus absolutam pudicitiam & sanctitaté, eos omnino expiant. Sanctos incitant & ducunt ad diuinas imagines, earúmq; & aspectum & societatem. Pascunt porrò eos, qui planè sancti sunt, reficiúntque beatis spiritalibúsq; contemplationibus, explêntque id quod in eis est unius modi, atque unum efficiunt. Quid? nónne ordines qui non planè mundi sunt, quorum iam mentionem fecimus, non adhibitos & admixtos excludit atque arcet, eodem modo quo synaxis, hoc quod nunc tractamus sacrosanctum mysteriū, quod & in solis imaginibus, quæ sacræ uidētur, cernitur, & à solis qui primi nullius interiectu sanctissimi sunt, hierarchicis intelligētiis spectatur ac perficitur? Hæc quidem quæ iam à nobis sæpè dicta sunt, superuacaneum est, ut arbitror, iisdem uerbis repetere, ac non uenire ad ea quæ sequuntur, eos qui uideant pōtificem cum diuinè sanctum unguentū duodecim pennis obductum & obtectum habet, sanctissiméque illud conficit.

Contemplatio.

SIc ergo statuimus, unguenti confectionem concretioné esse quādam rerum bene olentiū, quæ in se magnā uim & copiam fragrantium qualitatum cōtineat, cuius qui facti sunt participes, odorem bonum ex se efflant, pro portione fragrantis communionis, quæ in eis inest. Sed diuinissimum Iesum supra modum & maximè odorū suauitate refertum esse certò scimus, spiritalibúsque distributionibus mentem nostram diuina uoluptate complere. Si enim eorum, quæ sub sensum cadunt ac bene olent, susceptio benè afficit, & alit cum magna uoluptate id quod in nobis odores diiudicat, si modo integrum sit, & ei quod odorū suauitate præstat apta compositione respondeat: eadem etiam ratione dicet aliquis mētis nostrę facultates, si sint incorruptè affectę ad malum, naturali partis quæ iudicat ui constante, pro portione diuinę actionis, accommodatáq; mentis ad Deum conuersione, diuini odoris iucunditatem suauitatémque recipere, sanctáque uoluptate compleri, ac diuino alimento. Vnguenti ergo mystica confectio, quasi in figuratione eorum quæ formari nō possunt, nobis Iesum ipsum depingit, fontem esse copiosum, qui suauitates diuinorum odorum recipiat, diuinísque proportionibus in mentes, quæ diuinitatis spe-

ciem maximè præ se ferant, diuinos liquores infundat, ex quibus mentes suauitate quadam motæ, sacrísque auxiliis refertæ, spiritali cibo utuntur, in bene olētium diuinæ communionis diuisionum ad id quod in eis, uim intelligendi habet, aduentu. Perspicuum est autem, ut arbitror, suauitatis odorum quę à fonte manat, diuisionem uiciniorem esse naturis nobis superioribus, séque magis expromere ac distribuere, & magna in perlucidam earũ benéque affectam mentis recipiendi uim effusione, & multiplici introitu. Ad inferiores autem spiritus, & qui non ita capaces sunt, summa illa contēplatione communionéque integra obducta accommodatis iis qui participant uaporibus pro modo quem Deus constituerit, diuiditur. Sanctorum quidem Seraphim ordo, qui tantum sanctis naturis nobis superioribus præstat, duodecim pennis significatur, quòd & circum Iesum stet, ac locatus sit, & beatissimis eius contemplationibus, atque spectaculis quatenus licet, accommodatus, & spiritalis distributionis in sanctissimis receptaculis sanctè plenus, & diuina uerba, quæ multis laudibus ornāda sunt, ore quod, ut more hominum loquar, tacere non potest, personet. Sacrosancta enim cœlestiũ spirituum scientia, & defatigationis expers est, & perpetuum Dei amorem tenet, uitiúmque omne superat, & obliuionem. Itaque mihi uidetur perpetuus ille clamor declarare æternam earum immutabilémque in omni contentione actionéque gratiarum, diuinarum rerum & scientiā, & intelligentiam. Incorporeas quidē Seraphim proprietates, quæ in scriptis diuinis imaginibus, quæ sub sensum cadunt, & interpretes sunt earum, quæ ratione intelliguntur, expressę sunt, in cœlestium hierarchiarum distinctionibus præclarè, ut puto, spectauimus, tuæq; mentis oculis cōmonstrauimus: Sed quoniam etiam nunc ij qui præsto sunt pontifici, illam ipsam summam distinctionem nobis sanctè exprimunt, paulisper nunc quoque mentis oculis diuinum maximè eorum splendorem uidebimus.

Contemplatio siue intelligentia spiritalis sanctorum Seraphim.

Isai. 6. IGitur infinitæ eorum facies, multíque pedes significant, ut opinor, uim proprietatémque eorum, qua multas diuinas cernunt illustrationes, bonorúmque diuinorũ intelligentiam, quæ sempiterno motu cietur, multáq; peragrat. Pennas autem, ut scripta diuina loquuntur, senas, nō sacrum numerum declarare arbitror, ut aliis placuit, sed summæ naturæ atque ordinis, qui circum Deum est, primas, medias & postremas uirtutes, quę spiritales sint & diuinæ, supera petere, liberas esse penitus, atque cœlestes. Itaque sanctissima diuinorum scriptorum sapientia, pennarum figurationem describens, ad eorum facies, mediáque corpora, & pedes pennas adhibet, perpetuis eorum pennis etiam declarans, uim quæ omnibus modis ad id quod uerè est, feratur. Quòd si facies pedésque obtegũt, mediásque tantum pennas porrigunt, intellige tam præstantem summarum

naturarum ordinem, reuereri ea, quæ altiora profundioráque ſunt, quàm quæ intelligere poſſit: mediíſque alis moderatè ad Dei contemplationem euehi, dum & diuinis lancibus uitam ſuam ſubiicit, & ab eis ſanctè ad notitiam ſui componitur. Quod autem ſcripta diuina dixerunt, Clamauit alter ad alterum, hoc declarare puto, eos ultro citróq; alios cum aliis ea quę ſciant & intelligant, citra inuidiam communicare.

Interpretatio Seraphim.

HOc etiam ſacra memoria dignum cenſebimus, Hebraicum diuinorum ſcriptorum ſermonem, ſanctiſſimas Seraphim naturas plenè ſignificante cognomine ex eo appellare, quòd diuina uita, quæque perpetuo pulſu agitetur, igneſcant, & præter modum ferueant. Quòd ſi ut ij qui Hebraica nomina interpretati ſunt, tradunt, diuini Seraphim, incẽdentium feruentiúmque à ſcriptura appellati ſunt nomine, quod quidem eſſentiam naturámque eorum declarat: profectò diuini unguenti ex imaginum deſcriptione quæ ſignorum eſt, uim habent ad ſupera ferentem, quæ ad eius expreſſionem, & uaporum qui maximam habent efficacitatem, diffuſionem euocat. Eſſentia enim cuius odoris ſuauitas mentem ſuperat, ab igneis mundiſſimíſque mentibus, ſurſum ferri cognitionis cauſa uult, diuinóſque afflatus ſuos in beatiſſimis illis diuiſionibus & effuſionibus iis largitur, qui ipſam ita excellenti modo excitant. Non igitur diuinus cœleſtium ſpirituum ordo diuinum Ieſum, ut ſanctus efficeretur, deſcẽdiſſe ignorauit, ſed ſcit eum ad noſtra aſſumẽda ſeipſum abieciſſe, illúmq; pro diuina, & quæ exprimi non poteſt, benignitate, & à patre, & à ſeipſo, & à ſpiritu ſanctificatum, cum cerneret, cognouit principium ſuum in iis, quæ diuinitus facit, id quod eſſentiæ eſt proprium, ab omni immutatione liberum obtinere. Itaque ſacrorum ſignorum traditio diuino Seraphim unguento, cum conſecratur, Chriſtum exhibet, eum immutabilem ſciens atque deſcribens in uerè tota & integra noſtræ humanitatis aſſumptione. Quódque etiã diuinius eſt, diuinum unguentum in cuiuſuis rei ſacræ conſecratione adhibet, apertè monſtrans eum, qui illum, qui ſanctificatur, ſanctificat, quemadmodum ſcriptura ſancta tradit, ut qui idem ſit ſemper ſuíque ſimilis in omni diuinæ bonitatis munere. Quocirca diuini ortus donum & munus, quod perficit, diuina unguẽti abſolutione perficitur. Hinc etiam, ut opinor, in locum uitalis expiationis unguentum aſperſionibus crucis figura expreſſis infundens pontifex, planè monſtrat mentis oculis, Ieſum etiam uſque ad mortem ipſam quam in cruce pertulit, pro diuino ortu noſtro demerſum diuino ipſo inuictóque deſcenſu, eóſque qui morte ſua, ut abſtruſa ſcriptura ſancta tradit, baptizentur, ex antiqua mortis interitum afferentis, ut ita dicam, abſorptione benignè extrahentem renouantémque ad diuinum æternúmque ſtatum. Quinetiam ei qui ſanctiſſimo diuini ortus ſacro initiatus eſt,

diuini ſpiritus aduentum unguenti dat perfuſio, quòd ſignificet, ut mihi uidetur, ſacra ſignorum deſcriptio diuinum ſpiritũ immutabili diuinæ eſſentiæ ſtatu dari ab eo, qui ut homo cauſa noſtra à ſpiritu ſancto ſanctificatus eſt. Hoc etiam animaduerte, diuini quoque altaris conſecrationem, ſanctiſſimorum myſteriorum more & inſtituto, ſanctiſſimis ſacri unguenti infuſionibus perfici. Eſt autem cœleſtis Dei actio omnis diuinæ noſtræ ſanctificationis principium, eſſentia perficiénſque uis. Si enim Ieſus, qui eſt diuinũ altare noſtrum, diuina eſt diuinarum mentium conſecratio, in quo ut ſcripta diuina loquuntur, conſecrati ac myſticè omnino hoſtiæ, inſtar incenſi acceſſum habemus: cœleſtibus oculis diuinũ ipſum altare cernamus, in quo quæ perficiuntur, ab ipſo diuino unguento & perficiuntur & ſanctificantur omnia. Sanctificat enim ſeipſum pro nobis ſanctiſſimus Ieſus, nóſque omni ſanctitate complet, dum ea quæ in eo diſpenſatione prouidentiáque perficiuntur, ad nos ut à Deo generatos, ſcilicet benignè perueniunt. Itaque mihi uidentur ſancta quadã intelligentia, quæ à Deo tradita ſit, diuini hierarchiæ noſtræ principes, ſanctum hoc unguenti myſterium τελετὴν, ex re quæ perficiatur, nominare, ut aliquis dicat, Dei τελετὴν, id eſt perfectionem, laudantes utraque intelligentia diuinam eius perfectionem. Eſt enim eius τελετὴ, id eſt perfectio, illum & cauſa noſtra ut hominem ſanctificari, & ut Deum tum perficere, tum ſanctificare, quæ perficiuntur omnia. Sacram autem prophetarum, qui diuino numine afflati fuerunt, modulationem, cenſent qui hebraicè ſciunt, Dei laudem declarare, uel, laudate Dominum. Quapropter quoniam ſacra omnis Dei &, ut ita dicam, apparitio, & actio in uaria pontificiorum ſignorum compoſitione deſcripta eſt, non alienum eſt mentionẽ facere laudationis prophetarum, quam Deo docente didicerũt. Docet enim præclarè ſimul & ſanctè, diuina opera digna eſſe ſacris laudibus.

De ſacris ordinibus, eorúmque & uirtutibus & actionibus.

ATque hæc quidem eſt diuina unguenti confectio. Tempus eſt autem, ut poſt diuina opera, ipſos ſacerdotum ordines exponamus, & diſtributiones, uímque eorum, & actiones atque perfectiones, tréſque ordines inferiores, qui eis ſubiecti ſunt, ut hierarchiæ noſtræ deſcriptio id quidem quod inordinatum eſt, indigeſtum, & confuſum, ſine ulla communione atque admixtione improbare excluderéque doceatur: quod autem digeſtum eſt, quod ordinatum, quod bene diſpoſitum, cum rationem ordinum ſuorum habet, oſtendere. Triplicem quidem uniuerſæ hierarchiæ diuiſionem in hierarchiis quæ à nobis laudatæ ſunt, præclarè, ut opinor, expoſuimus, cum diximus ſanctam traditionem noſtram ſequuti, omnem hierarchicam rationem in diuina myſteria, & ſacra diuidi, & in eos qui ea tenent enunciántque aliis, atque in eos, qui ab illis initiãtur. Itaque ſanctiſſima quidem cœleſtium naturarum hierarchia, myſterium habet,

bet,ſuam Dei diuinarúmque rerum,quam poſſunt à materia maximè ſolutam ac liberam intelligentiam & ſcientiam, diuinæq; naturæ integrum habitum & ſtatum,qui diuinitatem quatenus licet,imitatur:illuſtratores autē & ſacræ huius perfectionis duces ac principes, primas eſſentias, quæ præſto ſunt Deo.Hæ in ſubiectos ſacros ordines,benignè atque pro captu cuiuſque data ſibi à perfecta ſapientiæque effectrice diuinitate diuinarum rerū ſcientiam cognitionémque diffundunt. Quæ uerò diſtinctiones primis illis naturis ſubiectæ ſunt, quia ab illis ipſis ſanctè deducuntur ad diuinitatis illuſtrationem:ordines qui perficiuntur, & ſunt,& uerè nominātur. Secundum illam autem cœleſtem mundóque ſuperiorem hierarchiam, diuinitas in noſtra pro ſua in nos benignitate ſanctiſſima dona muneráque ſua depromēs, iis quidē,qui pueri erāt, ut ait ſcriptura ſancta, hierarchiā legis dedit: quod cum fecit,tenuibus uerorum imaginibus, ſimulachríſque ab exemplaribus remotiſſimis,& ſignis quæ non facilè cognoſci poterant,ac figuris quæ non facilem ad diiudicandum contemplationem ſpiritalémque intelligentiam, quæ in eis abſtruſa eſt,continebant, ſimilem lucem ei quæ in eis inerat, quaſi imbecillibus oculis ſine incommodo impertiuit. Huius uerò hierarchiæ legis myſterium quidem,ductus ad cultum ſpiritalem fuit:duces autem ad eum,ij fuerunt,qui ſacri illius tabernaculi ritum à Moſe,primo pontificum legis doctore ac duce didicerant. Qui quidem ad ſacrum illud tabernaculū inſtitutionis cauſa hierarchiam legis deſcribens, ad exemplaris,quod ipſi in monte Sina monſtratum fuerat, imaginem & imitationem omnia quæ in lege ſanctè fiebant,reuocabat. Perficiebātur porrò ij qui à ſignis legis eadem ratione ad perfectiorem abſolutiorémque myſteriorum diſciplinam traducebantur.Perfectiorem autem myſteriorum diſciplinam diuina ſcripta hierarchiam noſtram nūcupat, cum eam illius expletionem, ſacrúmque finem uocat.Eſt autem eadem noſtra & cœleſtis,& ut ita dicam,legalis, quòd medio ſocietate quadam cum extremis comprehendatur, cum illa quidem cōmunes habens ſpiritales cōtemplationes, cum hac autem ſigna quæ ſenſum mouēt,quorum etiam uarietate diſtinguitur,& per ea ad Deum deducitur. Triplicem autem numerum eodem modo habet hierarchicæ diuiſionis, ꝙ & in ſanctiſſima ceremoniarum ſacrificia tribuitur, & in diuinos ſacrorum miniſtros,& in eos qui ab illis pro captu ſuo ad ſacra euehuntur. Porrò autē unaquæque trium hierarchiæ noſtræ partitionum,accommodatè ad legalē hierarchiam,& eam quæ noſtris eſt diuinior,prima,media,poſtremáque, ui & ſacroſanctæ ſimilitudinis ac proportionis, & omnium pulcherrimæ atq; ordine conſentaneo præditæ connectentíſque ſocietatis gubernata ponitur. Ac ſanctiſsimum quidem ſacrorum myſteriorum munus ac miniſterium, prima quidem habet uim diuinæ ſimilem, ſanctam eorum qui nō ſunt initiati,ſúntque ut ita dicam imperfectiſsimi,expiationem: mediam autem illuminatricem eorum,qui iam expiati ſunt,inſtitutionem: poſtremam uero quæ eadem ſuperiores concludit,earúmque ſumma eſt, eorum qui inſtituti doctíque ſunt,ſcientiæ inſtitutionum ſuarum perfectionem. Eorum autem

qui ſacra perficiunt ordo in prima quidem ui, ſacris myſteriis minus perfectos expiat: in media, expiatos illuſtrat: in poſtrema, atque ſumma ui ſacrificiorum, eos qui diuini luminis participes facti ſunt, perfecta uiſarum illuſtrationum ſcientia abſoluit. Eorum uero qui initiantur & perficiuntur, uis prima eſt, quæ expiatur: media, quæ ſecundum expiationẽ illuſtratur, & quę nonnulla ſacra ſpectat: poſtrema, quæ eadem cæteris eſt diuinior, ea quæ ſacrorum luminũ, quæ ſpectauit, perficiẽte illuſtratur ſcientia. Ac ſancti quidem myſteriorum operis, & muneris triplex uis à nobis laudata eſt, ita ut ſacrum quidem ortum à Deo ſcriptorum diuinorum teſtimoniis expiationẽ, illuſtratorémq; ſplendorẽ eſſe demonſtrauerimus: ſynaxim autem unguentíque ſacrum cognitionem ac ſcientiam quæ Dei opera perficiat, qua ſanctè deductio ad diuinitatem quæ unũ facit, beatiſſimáque communio abſoluitur. Nunc autem deinceps ſacerdotum, quæ in ordinem expiantem, illuſtrantem, perficientémque diuiditur, exponenda eſt diſtinctio.

De ſacerdotum perfectionibus.

pars

MOs quidem hic eſt diuinitatis ſanctiſſimus, per prima ſecunda & inferiora ad diuiniſſimam lucem ſuã deducere. An non uidemus elementorũ naturas, quæ ſenſibus percipiuntur, primum ad ea quę eis magis cognata ſunt, uenire, deinde per illa in alia ſuã traducere uim & actionẽ? Iure igitur ac meritò omnis deſcriptionis, & quæ uidetur, & quę non uidetur, principium ac ſedes primum ad eos, qui maximè diuinitatem imitãtur, uult diuinos radios peruenire: deinde per illos, quòd ſint clariores ſpiritus, aptíq; ad accipiendum lumen, aliiſque tradendum, in inferiores pro eorum captu diffundit. Eorum igitur eſt, qui primi Deum cernunt, ſequẽtibus * largè pro illorum modo & captu diuina ſpectacula, quæ ſanctè aſpexerunt, monſtrare. Docere etiam ea quæ hierarchiæ propria ſunt, eorum eſt, qui cum perficiente ſcientia diuina omnia, quæ ſuæ hierarchiæ ſunt, præclarè didicerunt, perfectámque docendi uim acceperunt: tradere quoq; ſacra pro cuiuſq; dignitate eorũ eſt, qui ſciẽter & integrè præditi ſunt ſacerdotũ perfectione atque uirtute. Diuinus igitur põtificum ordo primus quidem eſt eorum ordinum, qui Deum uident: ſummus autem & poſtremus rurſum idem eſt. In eo enim & abſoluitur, & expletur omnis hierarchię noſtræ diſtinctio. Vt enim hierarchiam omnem uidemus in Ieſum deſinere: ſic unamquanque in ſuum pontificem. Vis autem hierarchici ordinis in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, agítque per omnes ſacros ordines hierarchiæ ſuæ myſteria. Ei uero præcipuè præter cæteros ordines ſacra lex diuiniora opera ad munus ſuum tribuit. Hæ autem ſunt perficientes diuinæ potentiæ imagines, quæ diuina ſigna omnia, omnéſque ſanctas deſcriptiones perficiunt. Etſi enim etiam à ſacerdotibus ſigna quædã ueneratione digna perficiuntur: nondum tamen ſanctum à Deo ortum ſacerdos ſine diui-

** .ως, al. ſine inuidia.*

no unguento peraget, nec diuinæ communionis mysteria perficiet, nisi cõmunionis sacramenta in diuinum altare imposuerit: quin ne sacerdos quidem ipse erit, nisi pontificis officiis ac perfectionibus ad id delectus fuerit. Itaque diuinus mos sanctã hierarchicorum ordinum institutionem diuiníque unguenti confectionem, atque sanctam altaris consecrationem diuinorum pontificum efficacibus facultatibus singulari munere attribuit. Est igitur pontificatus, ordo qui perficiente ui præditus munera hierarchiæ, quæ perficiunt secretus à cæteris ac cum delectu exequitur, sacrorúmque disciplinam interpretando tradit, sanctúmque & consentaneum eorum statum atque uim docet. Sacerdotũ autem ordo, qui ad lucem deducit, spectatum diuina mysteria introducit eos qui initiantur, subiectus pontificum ordini, & cum eo propria suáque munera exequitur: atque in iis quidem quę facit, diuina opera sanctissimis signis & sacramentis ostendit, spectatorésque eos qui accedũt, efficit, & in sanctorum mysteriorum societatem communionémque admittit: sed ad põtificem remittit eos, qui disciplinæ mysteriorum quæ aspexerunt cupiditate ducuntur: ministrorũ uerò ordo est qui expiat, & dissimilia ediscerint, antè q̃ ad sacerdotum sacra ueniant: expiat eos qui adeunt, puros à contrariis efficit, dignósque sacrorum mysteriorum spectaculo & communione.

Contemplatio.

ITaque in sancto à Deo ortu, ministri ei qui accedit ueterem uestem detrahunt, atq; tibialia & calceos, occidentéq; uersus remittendi nuncij causa locant, rursúsque traducunt ad orientem. Sunt enim eius ordinis atque loci, qui expiandi uim habẽt, hortantúrque eos qui adeunt, ut omnino superioris uitæ & amictum abiiciant & tenebras, docéntq; eos desertis tenebris se ad ea quæ sunt lucis traducere. Est igitur etiam ui expiandi præditus ordo ministrorum, cum eos qui expiati sunt, ad præclara sacerdotum sacra deducat, & eos qui nondum initiati sunt, expiet, expiantibúsque scriptorum diuinorum splẽdoribus ac doctrinis instituat, & quasi obstetricum more educet, ac præterea prophanos à sacerdotibus secernat. Itaq; sanctis ianuis eum præficit pontificij iuris institutus, quod significat aditum sacrorum in perfectis expiationibus, cõmittítq; introductionem ad sanctum eorum aspectũ & communionem iis qui ui purgandi expiandíque sunt præditi, atque per illos ab omni macula solutos ac liberos admittit. Demonstratum est igitur, pontificum quidem ordinem uim perficiendi habere, ac re perficere: sacerdotum autem illustrandi uim habere, atque lucem afferre: ministrorum uerò, expiandi & secernendi uim habere: quòd scilicet pontificum ordo nõ solum re perficere possit, uerum etiam illustrare simul & expiare, sacerdotúmque ordo in se habeat coniunctam cum illuminandi ui, mũdandi etiam expiandíue scientiam. Nam inferiores quidem ordines ad maiora superiorá-

que munera aſcendere non poſſunt, ac præterea nefas eis eſt, hoc ſibi arrogare & ſumere. Diuiniores autem ordines unà cum ſuis inferiores quoque ſua perfectione ac uirtute, ſanctas ſcientias tenent. Quoniam tamen ſacerdotum deſcriptiones diuinarum actionũ ſimulachra quædam ſunt, quod ornati diſtinctíque diuinarum actionum ordinis certas ratáſque illuſtrationes in ſe declarãt: in primas, medias, poſtremáſque ſanctas actiones & ordines diſtinctionibus hierarchiæ propriis diſtributæ ſunt, exprimentes, ut dixi, in ſe ratum diſtinctúmque diuinarum actionum ordinem. Quoniam enim Deus ipſe mentes in quibus fuerit, expiat primùm, deinde illuſtrat, illuſtratáſq; perficit, ad diuinam ſimilitudinẽ & imitationem: rectè ſacer ordo qui diuinis imaginibus ſimilitudinibúſque præeſt, ſe in diſtinctos ordines atque facultates diuidit: quo planè declarat diuinas actiones in ſanctiſſimis ac non perturbatis confuſiſque ordinibus conſtanter diſtinctéque conſiſtere. Sed quoniam ſacerdotum ordines ac munera, uimque eorũ & actiones pro uirili parte expoſuimus: ſanctiſſimas etiam eorum conſecrationes, ut poſſumus, conſideremus.

Myſterium conſecrationum quæ ſacros ordines attingunt.

in antiqua c. 4. pars 2a.

Pontifex quidem qui ad perfectionem uirtutémque põtifice dignam euehitur, utroque genu flexo ante altare, ſupra caput habet libros à Deo traditos, manúmq; pontificis: atque hoc modo ab eo pontifice qui eum conſecrat, ſanctiſſimis precationibus appellationibúſque conſecratur. Sacerdos autem flexis ante aram genibus, capiti ſuo admotam pontificis manum dextram habet: atque ita à pontifice qui eũ conſecrat, ſanctis precationibus conſecratur. Miniſter uerò genu altero flexo ante altare, dextram manum pontificis qui eum conſecrat, ſuper caput habet, ab eóque conſecratur iis precationibus & inuocationibus, quibus miniſtri conſecrari ſolent. Vnicuique autem eorum ſignum crucis à conſecrante pontifice imprimitur, & ſingulis ſancta prædicatio, perficiénſque ſalutatio adhibetur omnibus Eccleſiaſtici ordinis cõſalutantibus, ac pontifice cõſecratore eum, qui in aliquem ordinem Eccleſiaſticum eorum quos enumerauimus, cooptatus eſt.

Contemplatio.

pars 3.

Communia quidem ſunt & pontificibus & ſacerdotibus & miniſtris cum cooptantur & conſecrantur, acceſſus ad diuinum altare, inflexio genuum, pontificis manus admotio, ſignum crucis, prædicatio ſiue laudatio, perficiens ſalutatio. Pręcipua autem & propria pontificibus quidem, diuinorum librorum ad caput admotio, quod inferiores ordines non habent: Sacerdotibus

tibus autem utriuſque pedis demiſſio,quo caret miniſtrorum conſecratio: miniſtri enim,ut dictum eſt,alterum modo genu inflectunt.

Contemplatio.

ADitus quidem ad diuinum altare, genuúmque flexus ſignificat omnibus,qui inſtituto pontificio conſecrantur, ſubiiciendam Deo ſacrorum auctori, & ad eius nutum agendam omnino eſſe uitam,& mẽtis ſuæ integritatem, caſtiſſimúmque,ac dedicatum aditum,qui ſimilis ſit dignúſque diuino, ſanctiſſimo ac ſacro altari, quod mentes quæ diuinam ſpeciem præ ſe ferant , conſecrat. Manus autem pontificis impoſitio ſimul quidem diuinum præſidium declarat,quo tanquam ſancti pueri patris charitate fouentur,ita ut eis quidem ſtatum uimq́ue Eccleſiaſtici ordinis largiatur : contrarias autem poteſtates procul ab eis fuget . Docet etiam omnia officia & munera ſacri ordinis , exequi eos qui cõſecrati ſunt, ut ſub Deo agentes , eúmque omnium ſuarum actionum habẽtes ducem in omnibus . Signum figura crucis impreſſum ſignificat omnium ſimul corporis cupiditatum ceſſationem,diuinęque uitæ imitationem,quæ conſtanter humanam Ieſu diuinámq; uitam intueatur , qui ad crucem uſq; & mortem cum diuina non peccandi priuatione uenerit, eóſque qui ita uiuant, ut ſimiles, imagine ſimilitudinéq; ſuæ à peccato libertatis, quæ crucis ſpeciem præ ſe fert, inſigniat. Sanctam conſecrationum & eorum,qui conſecrantur prædicationem pontifex recitat, quod quidem myſterium declarat, pontificem cui Deus charus ſit, interpretem eſſe diuinæ creationis ſiue electionis, qui non ſuo munere eos, qui conſecrãtur, ad Eccleſiaſtici ordinis honorem uirtutémque efferat,ſed diuini numinis inſtinctu agitatus in omnibus conſecrationibus quę pontificem attingunt.Sic Moſes ſacrorum legis myſteriorum interpres ac præfectus,ne Aaronem quidem qui frater erat,antè ad põtificiam dignitatem extulit , quem alioqui Deo charum eſſe , ac dignum ſacerdotio exiſtimaret,quàm ad id agitatus,Deo conſecrationis principe,cõſecrationis ritum & munus,ut pontifex exequutus eſt.Quinetiam diuinus ac primus põtifex noſter (hoc enim etiam cauſa noſtra humaniſſimus Ieſus factus eſt)non ſeipſum clarificauit,ut diuina ſcripta tradunt, ſed qui loquutus eſt ad eum , Tu es ſacerdos in æternum loco Aaron ſecundum ordinem Melchiſedec.Itaq; ipſe cum diſcipulos ad ſacerdotij honorem efferret,quãquam erat,ut Deus,auctor ſacrorum, tamen ſanctiſſimo patri ſuo, diuinóq; ſpiritui munus cõſecrationis attribuit, præcipiẽs diſcipulis, ut ſcripta diuina loquuntur,ne Hieroſolymis diſcederent,ſed expectarent promiſſionem patris,quam à me audiſtis,quia uos baptizabimini ſpiritu ſancto. Atque etiam ipſe diſcipulorum facilè princeps cum decem condiſcipulis paribus & põtificibus , cum ad ſupplendum perficiendúmque condiſcipulorum duodecim numerum in pontificio honore ueniſſet , Deo electionem timidè reli-

gioſéque permiſit, cum dixit, Oſtende nobis quem elegeris, atque eum qui diuina ſorte diuinitus declaratus eſt, in ſanctum duodecim numerum, qui pontificum erat, admiſit. De diuina autem ſorte, quæ diuinitus Mathiæ obtigit, alij alia dixerunt, nõ rectè, mea quidem ſententia. Ego uerò meã etiam ſententiam exponam. Videntur enim mihi ſcripta diuina ſortem appellare diuinum quoddam munus, quod illi pontificum choro eum, qui diuino iudicio delectúque eſſet renunciatus, indicaret. Diuinus enim pontifex non ſuo impulſu conſecrationes quæ pontificem attingunt, conficere debet, ſed Deo permouente, eas ut pontifice dignum eſt, diuinitúſque celebrare. Salutatio quæ in extrema ſacrorum ordinum conſecratione adhibetur, ſacram ſignificatioñe continet. Nam & omnes qui adſunt, ſacrorũ ordinũ homines, & pontifex ipſe qui conſecrauit, eum qui cõſecratus eſt, ſalutát. Cum enim ſancta mens ſcientia uíque pontificis, & diuina uocatione atque ſanctimonia ad Eccleſiaſtici ordinis conſecrationem honorémque peruenit, tum charus eſt paribus ſanctiſſimíſque ordinibus: & ad pulchritudinem diuinæ ſimilem perductus, mentes ſimiles amat, atque ab eis ſanctè redamatur. Hinc conſalutatio illa inter Eccleſiaſtici ordinis homines ſeruatur & perficitur quæ ſanctam parium ſimiliúmque mentium ſocietatem indicat, lætitiámque mutuam quæ amore digna eſt, quippe quæ diuinam pulchritudinem ſaluam & incolumem Eccleſiaſtici ordinis formæ conſeruet. Atq; hęc quidem, ut dixi, communia ſunt totius cõſecrationis ſacerdotum. Pontifex autem præcipuam habet ſanctiſſimam diuinorum librorum ſuper caput admotionem. Quoniam enim perficiens omnis ſacerdotij uis & ſcientia à diuina myſteriorum auctore bonitate diuinis pontificibus datur: iure ac meritò in capitibus pontificum ſcripta diuinitus tradita ponuntur, quæ coniunctè ſcienterque interpretantur omnia Dei uerba & opera, omnes Dei ut ita dicam, apparitiones, ſacra uerba & facta, atque ut uno uerbo omnia complectar, omnes diuinas ac ſacras & orationes & actiones, quas hierarchia noſtra habet Dei benefici conceſſu ac munere: quòd diuinus pontifex omni quidẽ facultate quę pontifice digna eſt, præditus eſſe debeat, & omnium ſacrarum interpretationum atque factorum, quæ hierarchiam attingunt, uera atque à Deo tradita ſcientia non illuſtrari modo, uerum etiam aliis ut pontifici conſentaneum eſt, tradere, perficereq; diuinis ſcientiis ac ſummis, ut ita dicam, promotionibus ex pontificis dignitate omnia, quæ in tota hierarchia maximam uim perficiendi habent. Sacerdotibus autem duorum pedum flexus præcipuus eſt præter miniſtrorum ordinem, ut qui unum tantum flectat, & figura hac à pontifice conſecretur. Flexus quidem ſignificat ſubiectum acceſſum eius qui accedit, & ſubiicit Deo id quod ſanctè offertur. Quoniam autem tres, ut ſæpè diximus, eorum qui ſacra myſteria perficiunt deſcriptiones, per tres ſanctiſſimas ceremonias atque facultates, tribus eorum, qui initiantur præſunt, ſalutarémque eorum ſub Dei iugum acceſſum perficiunt: rectè miniſtrorum ordo, ut qui tantum expiandi uim habeat, ſolum eorum qui expiantur acceſſum procurat, eúmque diuino altari proponit, quòd in

eo

eo mentes quæ expiantur, diuino more consecrentur. Sacerdotes uero utrũque genu flectunt, quòd ij qui ab illis sanctè producuntur, non solùm expientur, sed etiam præclarissimis eorum officiis expiata sursum ferendo uita, ad scientiam & facultatem quæ in contemplatione posita est, sacerdotis munere consecrentur. Pontifex autem utrunque genu flectens, diuinis libris caput eius qui initiatur, supponit, eósque qui à ministrorum ordine expiati sunt, & à sacerdote illustrati, ad sacrorum quæ ab eis aspecta sunt, scientiam pro captu eorum pontificio munere efferuntur, eáque perficit eos qui producuntur, ad integram consecrationem.

De ordinibus qui initiantur.

ATque hi quidem sunt sacerdotum ordines, diuisiones, facultates, officia, & perfectiones. Triplex autem genus ordinum initiãdorum, quod eis subiicitur, deinceps exponendum est. Dicimus quidem ordines esse qui expiãtur, multitudines eas quæ à sacris muneribus, perfectionibúsque arcentur, quarum iam mentionem fecimus. Horum trium unus quidem arcetur, propterea quòd tum etiã à ministris scriptis diuinis, quæ uim fouendi habent, ad uitalẽ, ut ita dicã, abrenunciationem & formetur & effingatur: alter autem quòd adhuc ad sanctam uitã à qua desciuit, reuocetur atque retrahatur, scriptorum diuinorum quæ hortando ualent, institutione: tertius uerò, quòd à contrariis formidinibus adhuc per ignauiam terreatur, & confirmetur à scriptis diuinis quæ corroborandi uim habent: alius, quòd etiam ex deterioribus actionibus ad meliores præstantioresq; traducatur: alius, quòd iam traductus quidem sit, sed nondũ constantiam in diuinis immutabilibúsque scientiis sit cõsequutus. Hi enim sunt ordines, qui à ministrorum educatione expiandíque ui expiantur. Eos ministri sanctis suis facultatibus perficiũt, ut cum omni ex parte expiati fuerint, ad illustrantem splendidissimorum mysteriorum spectaculum communionémque transferantur. Medius autem ordo, & qui spectat, sacrorúmque nonnullorum pro captu suo in omni mundicia est particeps: is est qui sacerdotibus illustrationis causa est traditus. Perspicuum est enim, ut arbitror, hunc omni labe nefaria expiatum, castámque ac immobilem mentis suæ sedem adeptam, ad contemplandi scientiam uímque sacerdotum opera traduci, participémque esse diuinorum sacramentorum, quibus ei aditus patet, eorum aspectu & communione, dum & omni sancto gaudio cõpletur, & ad diuinã eorum scientiam sacrosanctis ordinibus, qui uim sursum ferendi habent, adiutoribus euolat. Hunc ego sancti populi ordinem appello, quippe qui per omnem expiationem progressus sit, sanctóque clarissimorum mysteriorum aspectu & communione, ut fas est, dignus sit iudicatus. Summus uero eorum omnium, qui initiantur & perficiuntur, ordo, est sanctorum monachorum, cum & omni piaculo tota ui, omníque actionum

ſuarum ſanctimonia expiatus ſit, & omnis myſterij, quod quidem ei fas ſit aſpicere, ſpectator particépsque ſit factus, traditúſque perficienti pontificum ordini, ac diuinis eorum illuſtrationibus, pontificiíſque inſtitutis diſcat ſanctorum myſteriorum, quæ eum attingũt, ſacra quæ aſpexerit, atq; ſancta eorundem ſcientia pro modo ſuo ad ſummã perfectionem uirtutémque efferatur. Hinc diuini præceptores noſtri ſanctis eos nominibus appellari uoluerunt, alii cultorũ, alij monachorum, à puro Dei famulatu & cultu, indiuiduáque ac ſingulari uita, quippe quæ eos unum faciat ſanctis rerum diuiduarum cõiunctionibus ad diuinam unionem Deóque gratam perfectionem adipiſcendam. Itaque perficiendi eis munus ſancta lex conceſſit, dignatáque eſt eos inuocatione, quæ uim conſecrandi habet, non pontificia quidem (ea enim eſt tantum penes ſacerdotum ordines) ſed ſacerdotali quę à ſanctis ſacerdotibus ſecundo à pontificio munere loco adhibetur.

Myſterium monaſticæ conſecrationis.

c. 6. par. 2. SAcerdos quidem ſtat antè diuinum altare, precationem quæ monachos attingit, recitans ac pronuncians: is autẽ qui conſecratur & initiatur, ſtat poſt ſacerdotẽ, nec utrunque genu flectit, nec alterum, nec caput habet ſuppoſitum diuinis libris, ſed tantùm præſto eſt ſacerdoti, qui myſticam precationem in ipſo recitat. Sacerdos uerò ea perfecta, cum ad eum qui initiatur, uenit, illum rogat primùm, num remittat nuncium non ſolum diuiduis diſtinctíſque uitis, uerumetiam uiſionibus: deinde perfectiſſimam ei uitam exponit hoc pro teſtimonio dicens, eum mediam uitam ſuperare ac tranſilire oportere. Quæ ubi omnia is qui initiatur, continenter profeſſus eſt ſe eſſe facturum, ſacerdos ſigno crucis eum conſignatum tondet, appellans tres perſonas diuinæ beatitudinis: omníque ueſte detracta, eum alia induit, & cum aliis ſanctis uiris qui adſunt, cum eum ſalutauit, participem facit diuinorum myſteriorum.

Contemplatio.

c. 6. par. 3. QVòd neutrum genu flectit, neque habet caput diuinis libris ſubiectũ, præſtóque eſt ſacerdoti precationem recitanti: declarat monachorum ordinis non eſſe alios deducere, ſed in ſe ac per ſe pſtare in ſingulari ſanctóq; ſtatu, ſacerdotum ordines aſſectantem, & ab eis ad diuinam ſacrorum quæ illum attingunt, ſcientiam facilè traduci. Diuiſarum autem diuerſarúmque non ſolum uitarum, ſed etiam uiſionum ut ita dicam, abrenunciatio, perfectiſſimam monachorum philoſophiam ſignificat, quæ in præceptorum quæ unum faciunt ſcientia uim & efficacitatem habet. Eſt enim, ut dixi, nõ medij eorũ, qui initiantur ordinis, ſed ſummi

mi omnium. Itaque multa eorum quæ impunè ac ſine improbatione à medio ordine geruntur, omni ratione ſingularibus monachis interdicta ſunt, quippe qui cum uno coniungi debeant,& cum ſacra monade colligi,atque ad ſacerdotũ uitam,quantũ licet,formari, quòd ei ordini in multis ordo ille ſimilis ſit,& unus ex omnibus ordinibus eorum qui initiantur,ad eum proximè accedat.Signum uerò figuræ crucis,ut iam à nobis dictum eſt,declarat uniuerſarum ad corpus pertinentium cupiditatum priuationem. Capillus autem tonſus puram nulláque figura fucatam uitam indicat, quæ non fictarum figurarum aut colorum inductione deformitatem mentis ornet,ſed per ſe ipſam non humana pulchritudine, uerum ſingulari & unica ad diuinam excitet.Prioris uero ueſtis detractio, & alterius ĩductio ſignificat à media ſancta uita ad perfectiorem traductionem:quemadmodũ in ortu à Deo, ſiue baptiſmo ueſtis uiciſſitudinem ac mutationem à uita quæ expiabatur, ad contemplationis ſapientiæque ſtatum & habitum migrationem ſignificare dicebamus.Quòd ſi nunc etiam,& ſacerdos,& omnes ſancti qui interſunt,eum qui initiatus eſt,conſalutant:intellige ſanctam eorum qui diuinitatem imitantur,ſocietatem, amanter cum diuina lætitia inter ſe gratulantium. Poſtremò ſacerdos ad diuinam communionem inuitat eum qui initiatus eſt,ſanctè indicans illum qui conſecratus eſt,ſi uerè ad monachorum inſtitutum quod ſingulare eſt,peruenerit,non ſolum ſpectatorem ſacrorum quę ei permiſſa ſunt,fore, nec ritu medij ordinis in ſanctiſſimorũ ſacramentorum ſocietatem communionémque uenturum, ſed cum diuina eorum ſacrorum quæ percepit, communione, uenturum eſſe ad diuinæ ſocietatis adeptionem & perceptionem.Itaque cum ſacerdotum ordinibus in ſanctis eorum conſecrationibus ad extremum ſanctiſſima Euchariſtia communicatur à pontifice qui eos conſecrauit,non ſolum quòd diuinorum myſteriorum perceptio uniuſcuiuſque ad hierarchiam pertinentis perceptionis eſt ſumma, uerum etiam quòd ipſius diuini muneris quod cõmunicatur,ſancti omnes ordines pro captu ſuo participes fiunt, ad ſuam ipſorum diuinæ ſimilitudinis traductionem & perfectionem. Ergo hoc à nobis concluſum eſt, ſancta quidem myſteria eſſe expiationem, illuſtrationem ac perfectionem:miniſtros autem,ordinem eum,qui expiandi ſacerdotes,qui illuſtrandi diuinos pontifices,qui perficiendi uim habent: ordinem uerò qui expiatur,eum qui ſancti aſpectus & communionis eſt expers, quòd etiam expietur: ordinem qui ſpectat,ſanctum populum: ordinem qui perficitur, eum qui eſt ſingularium monachorũ. Ita enim hierarchia noſtra ordinibus qui à Deo traditi ſunt ſanctè digeſta, cœleſtibus hierarchiis eſt ſimilis, ſi ſuas Deum imitantes quantum hominibus fas eſt, diuináſq; figuras & notas obtinet.Sed obiicies nõ eſſe omnino in cœleſtibus hierarchiis ordines,qui purgentur.Neque enim fas eſſe dictu,nec uerum eſſe,cœleſtem aliquem eſſe ordinem qui piaculo ſit ac ſcelere cõſtrictus.Ego uerò integros quidem incorruptóſque eos penitus eſſe, ac ſanctitatem eximio modo habere, planè confirmauerim, niſi omnino à ſanctiſſima ſententia intelligentiáque aberrem.

Si quis enim eorum à uitio ſuperatus eſt: is & à cœleſti puráque diuinarum mentium harmonia prolapſus eſt, & in obſcura multitudinis quæ defecit loca delatus. Licet tamen ſanctè fateri in cœleſti hierarchia expiationem eſſe inferioribus naturis eorum quæ interim ignorantur à Deo profectam illuſtrationem, quæ eas & ad perfectiorem diuinarum rerum ſcientiam deducat, & ab ignoratione earum, quarum nondum ſcientiam habebat, purget ac liberet, dum à primis diuinioribúſque eſſentiis ad ſummos clariſſimóſq; diuinarum contemplationum ſplẽdores efferuntur. Sic etiam ordines ſunt, qui illuſtrantur, & qui perficiuntur: ſunt qui purgant, qui illuſtrant, & qui perficiunt in cœleſti hierarchia: quippe ſummæ diuinioréſque naturæ inferiores ſanctos cœleſtéſque ordines omni quidem ignoratione purgent ac liberent ordine & pro portione hierarchiarum cœleſtium, compleant autem eoſdem diuinis illuſtrationibus, abſolutáque ac perfecta diuinarum intelligentiarum ſciẽtia imbuant. Nam & à nobis iam dictum eſt, & à ſcriptis diuinis diuinè expoſitum, non eſſe eoſdem omnes cœleſtes ordines, nec tantundem poſſe in omnibus ſanctis diuinarum illuſtrationum ſcientiis, ſed à Deo quidem primũ ac ſine medio primos, per illos autem rurſus à Deo inferiores pro captu ſuo clariſſima diuini radij luce illuſtrari.

De iis quæ fiunt in iis qui dormierunt.

HIs ita conſtitutis, neceſſario etiam ea dicenda ſunt, ut arbitror, quæ à nobis perficiuntur in iis qui à uita migrarunt. Neque enim hoc commune eſt, iis qui initiati ſunt, cum iis qui non ſunt initiati: ſed quemadmodum aliud eſt uitæ utrorumque genus, ſic etiam cum moriuntur, ij quidem qui ſanctè uixerunt, uera Dei promiſſa ſpectantes, quaſi eorum ueritatem in reſurrectione ei conſentanea uiderint, cum firma ueráque ſpe, diuinæ lætitiæ pleni, ad mortis extremum, tanquam ad finẽ certaminum proficiſcuntur, quòd certo ſciant ſua omnia propter futuram ſuam ipſorum integram reſurrectionem fore in perfecta æternáque uita & ſalute. Nam ſancti quidem animi, cum poſſint in hac uita in peius uerti & mutari, in ſecundo ortu, id eſt, reſurrectione, Dei imitatione ac ſimilitudine mutari non poterunt. Pura autem mundáque ſanctorum animorum corpora quæ paria ſunt, curſúmque uitæ confecerunt, & una cenſa ſunt, atque unà certarunt diuinis ſuis ſudoribus, in animorum immutabili à diuina uita firmitate, unà etiam reſurrectionem propriam ac ſuã habebũt. Quoniam enim in hac uita cum ſanctis animis iuncta unúmque facta, quaſi membra Chriſti fuerunt: diuinum, immortalem, ab omni interitu liberum, beatúmque uitæ ſtatum adipiſcentur. Ac in his quidem ſanctorum eſt ſomnus, & ut ita dicam, dormitio, cum in gaudio ſpéque certiſſima freta ad diuinorũ certaminum ac laborum finem peruenit. Eorum autem qui à ſacris religionis Chriſtianæ abhorrent, partim ſtultè & inconſideratè in nihilum recidere

exi-

existimant, partim corporum cum animis coniunctionem, ut eis in diuina uita beatóque statu minus accommodatam, abrumpi, quòd non intellexerint, nec satis in diuina scientia didicerint, nostram in Christo diuinam uitam, quæ iam cœpta est. Alij uerò animis aliorum corporum coniunctiones tribuunt, in quo quantum in ipsis est, iniuriam, mea quidem sententia, faciunt corporibus, quæ cum diuinis animis labores pertulerunt: nec rectè eadem spoliant priuántque sanctis præmiis, cum ad finem diuini cursus peruenerint. Alij nescio quo modo in cogitationes & sententias, quæ terram & corpus redolēt, delapsi, similem huic uitæ sanctissimum beatissimúmq; statum, qui sanctis promissus est, esse censuerunt: cibósque uitæ mutabili accōmodatos iis qui pares Angelis futuri sunt, nefariè adhibuerunt. Verū Deus prohibeat, ne quis sanctus uir in eiusmodi errores incidat: sed quòd planè sciant se totos iucundam gratámque requiem esse adepturos, cum ad extremum uitæ huius uenerunt, uiam ad immortalitatem suam ferentem, ut uiciniorem iam factam & imminentem, clarius intuentur, diuinitatísque laudant munera, & diuina uoluptate complentur, propterea quòd mutationem in peius nō iam timeant, sed certò sciant bonorum quæ adepti erūt, firmam æternámque sibi fore possessionem. Ij autem qui sceleribus nefariísque sordibus cooperti sunt, si sanctam aliquam doctrinam & institutionem hauserunt, sed eam ex animo suo perniciosè eiecerunt, cum mors appropinquabit, non iam eis diuina lex sanctæ scripturæ æquè contemnenda uidebitur, sed aliis oculis aspectis perniciosis uitiorum suorum uoluptatibus, sanctáq; uita, à qua inconsideratè desciuerunt, beata iudicata, miserè & inuiti ex hac uita excedunt, nulla sancta spe freti propter uitam quam flagitiosissimā egerunt. Quorum quoniam nihil in quiete ac somno mortis sanctorum uirorum contingit, is quidem qui ad extremum, quasi actum suorum certaminum uenit, sancto gaudio completur, & cum magna uoluptate uiam sancti secundi ortus, id est, resurrectionis, ingreditur. Propinqui autē eius qui mortuus est, pro iure diuinæ propinquitatis, ac morū similitudine, & eum qualis est, beatum esse ducunt, quòd ad uictoriæ finem peroptatò peruenerit, & uictoriæ auctori gratias cum cantu agunt, & præterea sibi similem requiem optant. Sumptum eum ad antistitem portant, quasi ad sanctarum coronarū donationem. Ille autem eum libenter accipit, eáque perficit omnia quæ ex sancto instituto fiunt in iis qui sanctè dormierunt.

Mysterium in iis qui sanctè dormierunt.

Conuocato sacro choro diuinus antistes, si is qui excessit è uita, erat ordinis sacerdotum, cùm ante sanctum altare eum posuit, Deum precari incipit, eíque agere gratias. Sin autē sacris monachis, sanctóue populo annumeratus erat, eum ad ueneratione dignum sacrarium ante sacerdotum introitum collocat, deinde perficit sacrū so- c. 7. p. 2.

léne precationis,qua agit Deo gratias pontifex: deinceps ministri promissis ueris quę feruntur in scriptis diuinis,de sancta nostra resurrectione,recitatis, sanctè canunt cantus psalmorum, qui eiusdem rationis sunt atque idem ua lent.Tum ministrorum primus cathecumenos dimittit,sanctósque qui iam dormierunt, prædicat, cum quibus pari laudatione dignũ iudicat eum, qui paulò antè excessit è uita,hortatúrque omnes, ut beatum in Christo finẽ petant. Tum accedens diuinus antistes ei sanctissimas preces adhibet, quibus ritè perfectis & ipse eum, qui à uita migrauit, salutat, & secundum eum omnes unà qui adsunt.Cũ eum omnes consalutarunt,tum antistes oleo mortuum perfundit,sanctáque precatione pro omnibus adhibita in loco honorato corpus cum aliis eiusdem ordinis sanctis corporibus reponit & cõdit.

Contemplatio.

c.7. ‡ 43.

HAec quidẽ si aspexerint aut auditione acceperint, à sacris nostris abhorrentes homines à nobis perfici,magno risu,ut opinor,ea excipient,eósque erroris nostri miserebit:sed hoc nobis mirum uideri non debet.Si enim non crediderint, ut scripta diuina loquuntur, non intelligent. Nos autem sententia eorum quæ perficiuntur perspecta & considerata,Iesu duce dicamus,non sine causa antistitem,ad eiusdem ordinis similémque chorum eum,qui mortuus est,ꝑducere ac proponere.Declarat enim sanctè hoc facto suo, omnes in illis ordinibus fore in secundo ortu,siue resurrectione,in quibus hîc uixerint,uelut si quis hic diuinam sanctissimámque uitam egit,quatenus homini Deum imitari licet, eum in seculo futuro diuinas sedes esse adepturum. Sin inferiorem ea quæ diuinam maximè imitatur,sed sanctam tamen:similia etiam hic sancta præmia consequetur. Pro hac diuina iustitia agens gratias antistes,sanctam precationem adhibet, uenerationéque dignam diuinitatem laudat,quòd & iniustum tyrannicúmque in nos omnes imperiũ deleuerit,& nos ad sua iustissima iudicia transtulerit. Diuinarum autem promissionum cantus & recitationes,tum beatissimas sedes indicant,ad quas ij qui diuina perfectáque uirtute præditi fuerint, in perpetuum deducentur: tum eum qui à uita hac migrauit,sanctè excipiunt:tum eos qui etiam in uita manent, ad similem absolutámque uirtutem hortantur. Considera porrò hoc loco non omnes pro more ordines qui expiantur, dimitti, sed solos cathecumenos ex sanctis choris eiici: propterea quòd hic quidem ordo nullum penitus sacrum mysterium didicit, neque ei fas est quicquam siue paruum, siue magnum eorum quæ sanctè perficiuntur, aspicere, quippe qui ne uim quidem aspiciendi sacra habeat ab ortu à Deo siue baptismo, qui lucis & principium est,& præbitor: reliqui autem ordines, qui expiantur, id quidem quod sanctè traditum est,iam didicerunt,sed inconsideratè ac stultè ad deteriora se retulerunt, cum ad meliora uitæ institutæ rationẽ conferre debuissent : ob eámque causam iure à diuinarum quidem rerum, quæ in sanctis

ctis mysteriis latent, aspectu & communione rationéque arcentur (incommoda enim acciperent, quòd eorum indignè participes fierent, & ad maiorem diuinarum rerum, suíque contemptum peruenirent.) sed non immerito intersunt iis quæ hoc loco perficiuntur, cum perspicuè discant & uideãt, mortis nostræ incertum aduentum, sanctorúmque prçmia à diuinis ueríſque literis laudari, æternáque supplicia,* quç in eis scelestis cõstituta sint. Proderit enim eis fortasse, cum cernent eum qui sanctè mortuus sit, à ministris, quòd uere esset sanctorũ qui à seculo fuerint, socius & particeps, sanctè prædicari: ipsiq; forsitan simili desiderio flagrabunt, ac ministrorum disciplina docebuntur, beatam reuerà esse mortem quæ in Christo oppetatur. Deinde accedens diuinus antistes, ipsi mortuo sanctè precatur: atque post precationem & ipse eum salutat, & ordine omnes qui adsunt. Precibus quidem à diuina benignitate cõtendit, ut & omnia peccata quæ humana fragilitate imbecillitatéque admissa sunt, ei qui excessit è uita remittat, & eum in lucem ac regionem uiuorum, in sinus Abrahæ, Isaac & Iacob deducat, in locum à quo fugit dolor, tristitia & gemitus. Hæc quidem, ut opinor, beatissima sanctorum præmia * declarãt. Quid enim immortalitati, in qua locus nullus omnino dolori est, & lumen est, par esse possit? quanquam promissa ipsa omni mente superiora, quæ maximè nobis accommodatis uerbis significãtur, nomina habent quæ multum absunt, à rerum ueritate. Verum enim esse uerbũ illud diuinum putandum est, Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sinus autem sunt, mea quidem sententia, beatorum patriarcharum, cæterorúmque sanctorum omnium diuinæ beatissimæque requietis sedes, quæ omnes qui Dei speciem præ se ferũt, in perfectionem quæ in ipsis senectutis incommodis caret, & beatissima est, recipiunt. Verùm dices fortassis, hæc quidem rectè à nobis dicta esse, sed te dubitare & quærere, cur diuinam benignitatem roget antistes, ut ea quibus à mortuo peccatum est remittat, eíque det parẽ iis qui Deum imitati sunt, prçclarissimámq; hæreditatem. Si enim præmia à diuina iustitia cõstituta cõsequetur eorũ bonorũ aut malorũ, quæ in hac uita gessit: perfecit autem is qui migrauit à uita, huic uitæ consentaneas actiones: quibus antistitis precibus in aliam quietis sedem migrabit, præter eam quæ eo digna est, & quæ uitæ hìc actæ respondet? Equidem probè scio scriptis diuinis assentiens unumquenque præmium accepturum pro dignitate. Inclusit enim, inquit, Dominus apud se: &, Referet unusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum, siue malum. Sed tamen iustorum bonorúmque etiam preces in hac uita, nedum post mortem, iis tantũ prodesse qui digni sunt sanctis precibus, ea quæ prodita sunt diuinarum literarum monumentis nos docent. Num aliquid à Samuele Saul adiutus est? aut aliquid prophetæ preces populo Hebræorum profuerunt? Vt enim si quis cum sol lumen suum dat integris oculis, petat ut particeps fiat solis luminis oculis suis effossis, nihil proficiet: sic ex inani spe, & quæ fieri non potest, pendet is, qui sanctorum preces exigit, sanctásque eorum actiones quas natura fert,

τοῖς κατ' αὐτὰς ἀνιέροις. αὐτὰς supp. τάξεις, intelligendum puto.

Δηλοῖ lego, & legendum arbitror.

repudiat & abigit diuinorum munerum negligentia, clarissimorúmque ac boni largitorum præceptorum despicientia. Hoc autem statuo cum scriptis diuinis perutiles esse in hac uita sanctorum preces, hoc modo: Si quis sacrorum munerum cupiditate ducitur, & ad ea percipienda bene animo constitutus est, tanquam paruitatis suæ conscius adeat ad aliquem sanctum hominem, petitum, ut se adiuuet, ac pro se roget: ei ille adiumētum omnium maximum afferet. Quæ enim petit, assequetur, diuina munera, probante eum & diuina benignitate, & sua religiosa conscientia, & sanctorum reuerentia, laudabili eorum quæ petita sunt desiderio, & consentanea diuináque animi constitutione. Est enim hoc quoq; diuinis iudiciis sancitum, ut diuina munera iis qui digni sint, qui accipiant, ordine honestissimo dentur ab iis, qui digni sunt tradere. Hanc ergo si quis sanctam disciplinam improbauerit, elatúsq; opinione dignum se diuino colloquio existimauerit, ac sanctos cōtempserit: & tamen ea quæ indigna Deo sunt ac nefaria, petierit, nec desiderium diuinarum rerum intentum habeat, sibíque cōsentaneum: nunquam stultum optatum consequetur. Quod autē nos à diuinis præceptoribus nostris deprecatione, qua antistes, ut dixi, in eo qui mortuus est, utitur, traditū accepimus, necessario exponēdum est. Diuinus antistes, ut scripta diuina testantur, interpres est diuinorum iudiciorū. Angelus enim est Domini Dei rerum omnium præpotentis. Didicit ergo à scriptis quæ diuinitus prodita sunt, clarissimam diuinámq; uitam pro dignitate ac meritis iustissimis lancibus tribui, negligente diuina humanitate pro benignitate sua, maculas quas in eis contraxit humana fragilitas: Quandoquidem nemo, ut scripta diuina loquuntur, mundus est à sorde. Hæc igitur antistes scit promissa esse à scriptis diuinis quæ uera sunt: petit autem ut ea eueniant, & dentur iis qui sanctè uixerunt sancta præmia, ita tamen ut & ad Dei imitationem bonitatis similitudine formetur, aliorúmque dona ut sua beneficia reposcat: & uera promissa sciat futura, iisq; qui adsunt quasi interpres exponat, ea quæ ipse ex sancto more & instituto repetat, planè euentura esse iis qui in diuina uita hinc migrauerint. Neque enim unquam diuinus antistes qui est diuinæ iustitiæ interpres, ea quæ non Deo gratissima esse sciret, quæque ipse diuinè se daturum pollicitus esset, peteret. Itaque mortuis qui non sunt initiati & sunt peccatores, hæc non precatur & optat, non solum quòd in hoc ab interpretis diuinorum munere ac loco discederet, atque aliquid eorū quę iuris pontificij sunt, temerè & arroganter non ab auctore mysteriorum permotus tentaret: uerum etiam quòd non consequeretur id quod non honestè peteret, à iusto illo scriptorum diuinorum loco, quem ipse non immeritò auditurus esset, Petitis & non accipitis, eo quod malè petatis. Quocirca petit diuinus pontifex ea quæ à Deo promissa sunt, eique grata sunt, & planè concedenda: in quo & animi sui constitutionem, quæ bonitatis diuinę speciem præ se ferat, Deo cui boni chari sunt, declarat: & iis qui adsunt, ut interpres munera & bona quæ sanctis euentura sunt, exponit. Sic etiam secernendi uim habēt pontifices, ut interpretes diuinæ iustitiæ, non quòd eorum à ratione auersis

cupidi-

cupiditatibus ſapientiſſima diuinitas,ut honeſto uerbo utar: quaſi miniſtra obſequatur, ſed quòd ipſi Spiritui myſteriorum principi ad interpretãdum permouenti, eos qui à Deo iudicati ſunt, pro meritis cuiuſque ſecernant. Accipite enim, inquit, Spiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis: & quorum retinueritis,retenta ſunt. Ei quoque,cui ſanctiſſimi Patris patefacta erant illuſtratione myſteria, Chriſtus ait, Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram,erit ſolutum & in cœlis: quaſi ille omniſque ei ſimilis pontifex, ex iis quæ illi de Patris iuſtitia enunciata ſunt, ut interpres atque portitor, & Deo charos admittat, & impios excludat. Etenim illud de Deo uerbum non ſuo impulſu ac nutu,ut eſt in Euangelio ſcriptum, nec carnis & ſanguinis patefactione, ſed à Deo qui eius menti ſua myſteria tradiderat, pronunciauit. Ac diuini quidem pontifices, ſecretionibus, omnibúſque pontificiis facultatibus & muneribus ita uti debent,ut eos myſteriorum princeps diuinitus permouerit.Cæteri autem ita pontificibus in iis quæ ut pontifices gerent,ut à Deo permotis parere ac morem gerere debent. Qui enim, inquit, uos ſpernit, me ſpernit. Sed reuertamur ad ea quæ deinceps in ſolennibus precibus ſequuntur. Ea enim perfecta, antiſtes & ipſe mortuum ſalutat, & ordine qui adſunt omnes. Gratus enim honoratúſque eſt omnibus qui diuinam ſpeciem præferunt, is qui in diuina uita hinc migrauit. Secundum ſalutationem,perfundit oleo pontifex eum qui eſt mortuus.Fac memineris, in ſancto ortu à Deo, ante diuinam immerſionem, primam ſancti myſterij communionem ei qui initiatur, inunctionis oleum dari poſt integram prioris ueſtis detractionem: Poſtremò autem, hoc loco eum qui migrauit à uita, oleo perfundi: Ac tum quidem olei perfuſio ad ſacra certamina eum qui initiabatur, uocabat:nunc autem oleum quod infunditur,eum,qui exceſſit è uita,in ipſis certaminibus certaſſe ac deceſſiſſe declarat.His ritè perfectis,põtifex reponit in loco honeſto corpus cũ aliis eiuſdẽ ordinis ſãctis corporibus.Si enim animo & corpore Deo gratã acceptãq; uitã egit is qui deceſſit, in honore etiã & precio erit cũ ſancto animo corpus,quod ſacris ſudoribus cũ eo certauit & dimicauit.Hinc diuina iuſtitia ei cũ ſuo corpore donat æqua præmia,ut comiti ac participi ſanctæ uitę aut cõtrarię.Itaq; diuinũ ſacrorũ inſtitutũ diuinas cõmuniones utriq; cõcedit,animo quidem in pura eorũ quę perficiũtur cõtemplatione ac ſciẽtia:corpori autẽ,dũ & diuino unguẽto,ut quod ſimilitudinis ſignificãdę cauſa infundatur,& ſanctiſſimis diuinæ ſocietatis ac cõmunionis ſignis totũ hominẽ ſãctificat,& totã eius ſalutẽ procurat,& perfectiſſimã eiuſdẽ reſurrectionẽ generalibus expiationibus fore ſignificat.Precationes autẽ quæ in myſteriis adhibẽtur, nefas eſt ſcripto interpretari,& myſticã eorũ intelligentiã,aut uim,quæ in eis Deo auctore efficacitatẽ habet,ex adyto in publicũ efferre:ſed quẽadmodũ à maioribus noſtris traditũ accepimus, cum eas doctrina quæ foras exire nõ debet,hauſeris, & ad paulò diuiniorẽ animi cõſtitutionem uiuendíq; rationẽ diuino amore ductus,ſanctíſq; actionibus perueneris: tum deniq; diuino lumine ad ſum-

mam earũ ſcientiam deducere. Pueros uero etiã, qui nondũ diuina myſteriã intelligere poſſunt, diuini ortus participes fieri, ſanctiſsimorúmq; diuinæ ſocietatis ſignorũ: uidetur quidem, ut ais, non ſanctis hominibus, & à religione noſtra abhorrentibus, meritò riſu digniſsimum, ſi eos qui audire nõ poſſunt, diuina põtifices docent, & nõ intelligentibus fruſtra ea quæ ſanctè tradita acceperũt tradunt: quódq; magis ridiculũ eſt, quaſi pro ſe aliis abrenunciationes dicunt, ſanctáſq; profeſſiones. Pontificia autẽ ſapientia tua iis qui in errore uerſantur, ſuccenſere nõ debet, ſed religioſè pariter ac eorũ illuſtrationis doctrinæq; cauſa, amanter reſpondere ad ea quæ obiiciunt, hoc etiam ex ſancto inſtituto addens, nõ noſtra ſcientia diuina omnia circũſcribi, multáq; eorum quæ à nobis ignorãtur, cauſas habere Deo digniſſimas, quas nos quidẽ ignoremus, cognitas autẽ habeãt nobis ſuperiores ordines: multa etiã ſummæ illæ naturæ ignorant, & ſoli ſapientiſſimæ, ſapientięq; auctori diuinitati planè ſunt cognita. Tametſi hoc quoq; de hac re dicimus, quod diuini noſtri põtifices à ueteribus acceptũ nobis tradiderunt. Aiunt enim id quod etiam uerũ eſt, pueros ſi in ſancto inſtituto ac lege inſtituãtur ad ſanctã animi cõſtitutionem peruenturos eſſe, ab omni errore ſolutos ac liberos, & ſine ullo impuræ uitæ periculo. Hoc cum in mentẽ ueniſſet diuinis noſtris præceptoribus, placuit admitti pueros hoc ſancto modo, ut naturales pueri qui introfertur parentes, tradant filiũ alicui eorũ qui initiati ſunt, bono puerorũ in diuinis rebus informatori: ac deinceps ei puer det operã, ut diuino patri, ſponſoríq; ſanctæ ſalutis. Ab hoc igitur qui puerum in ſancta uita inſtituturum ſe eſſe pollicetur, exigit pontifex, ut ita dicã, abrenunciationum profeſſionem ſanctáſq; profeſſiones, nõ quòd, ut illi ridentes dicunt, alium pro alio diuinis ſacris initiet. Nõ enim hoc ait, Ego pro puero abrenuncio, aut promitto, ſed, puer abrenũciat, & profitetur, id eſt, Profiteor me huic puero ſuaſurum, cum intelligere ſacra per ætatem poterit, diuinis meis inſtitutionibus, ut & nunciũ remittat aduerſariis atq; ab eis deficiat, & profiteatur exoluátque diuina promiſſa. Nõ ergo, ut opinor, abſurdum eſt, ſi puer diuinę uitæ inſtituatur, cum ducẽ ſponſorémq; habeat, qui eum & diuinarum rerum ſcientia imbuat, & ab aduerſariis tutum cuſtodiat. Participẽ uerò facit puerũ ſacrorum myſteriorum pontifex, ut in eis educetur, nec agat uitam aliam, niſi eam quæ diuina ſpectat ſemper, eorúmq; ſocia eſt in ſanctis progreſſionibus, & ſanctum in eis habitum habet, eóque à diuino ſponſore deducitur.

Hæc à me, fili, tam multa, támque præclara hierarchiæ noſtræ ſpectacula quę unum faciunt, aſpecta & animaduerſa ſunt. Ab aliis autem fortaſſe mẽtibus, quæ acrius cernunt, non hæc modo perſpecta ſunt, ſed clariora multo & diuiniora. Tibi etiam, ut opinor, planè collucebunt clariores diuinioréſque pulchritudines, ſi iis quos dixi gradibus ad ſuperiorem radium contendas. Communica igitur tu quoque mecum maiorem perfectiorémque lucem, meíſq; oculis monſtra præſtantiores, & unius ſpeciem magis exprimẽtes formas quaſcunque potueris cernere. Confido enim me iis quæ commemorata ſunt, inſitas tibi diuini ignis ſcintillas excitaturum.

B. DIONYSII AREOPAGITAE ATHENIENSIVM PONTIFICIS DE DIVINIS NOMINIBVS, AD TIMOtheum pontificem Ephesinum liber, Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, Regio interprete.

Quis libri finis, & quæ de diuinis nominibus prodita sunt. Cap. I.

NVNC autem, beate uir, post Theologicas institutiones, ad diuinorum nominũ pro uirili parte interpretationem ueniam. Sit autem nunc quoq; nobis illa diuinorum scriptorum antè præscripta lex, ut ueritatem doceamus eorum quæ de Deo dicuntur, nõ in persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ uerbis, sed in ostensione uirtutis Theologorum, quæ agitata est à Spiritu, qua cum rebus & quæ uerbis exprimi non possunt, & incognitis modo quodam quem nulla consequi potest oratio, eóque incognito coniungimur, coniunctione, & ut ita dicam, unione, quæ sensum nostrum, mentémque & actionem multum superat. Omnino igitur nõ audendum est quicquam de summa abstrusáque diuinitate aut dicere, aut cogitare, pręter ea quæ nobis diuinitus scripta diuina enunciauerunt. Ignorationis enim summæ eius essentię ac naturæ, quæ omnem orationem, sensum, essentiámque uincit, scientiam ei tribuere debemus, eatenúsque ad supera contendere, quatenus diuinorum scriptorum radius se ipse effert, ita duntaxat ut ad superiorem splendorem moderatione & reuerentia quam rebus diuinis debemus, coerceamur. Etenim si qua in re sapientissimæ uerissimæque Theologiæ fides habenda est, profectò diuina pro cuiusque mentis captu & enunciantur & uidẽtur, dum diuina bonitas ab iis quorum mẽsura definita est, iustitia seruatrice immẽsitatem, ut quæ capi non possit, quemadmodum Deo dignum est, secernit. Vt enim neque ea quæ ratione intelliguntur, ab iis quæ sub sensum cadunt, comprehendi cerníque possunt, nec ab iis quæ ficta figuratáque sunt, simplicia & non figurata: nec ab iis quæ corporeis figuris efficta sunt, eorum quæ

corpore uacant,formæ uacuitas quæ nec tractari,nec figurari poteſt:ſic & eſſentias uincit ac ſuperat,quæ termino caret immenſitas,& mentes, quæ mẽte ſuperior eſt unitas,& unum quod cogitationem ſuperat,in cogitationem nullã cadere, & bonum quod orationem uincit,nulla oratione exprimi poteſt. Vnitas unitatis omnis effectrix,eſſentia eſſẽtia ſuperior, & Verbũ quod exprimi nequit,uerbi, intelligentiæ, nominíſque uacuitas & priuatio, quæ nullo modo eſt,quo ea quæ ſunt: cauſa quidem eſt, cur ſint omnia, ſed ipſa non eſt, cum eſſentia omni ſit ſuperior, atque ut ipſa de ſe propriè ac ſcienter enunciauerit.De hac igitur, ut dictum eſt, eſſentia ſuperiore, & occulta diuinitate nefas eſt quicquam,aut dici,aut cogitari,præter ea quæ diuinitus nobis à ſcriptis diuinis patefacta ſunt. Vt enim ipſa de ſe in ſcriptura ſancta benignè tradidit,eius quidem quicquid tandem ſit ſcientia,& cognitio in ea omnia quæ ſunt,cadere non poteſt, aut ab eis comprehendi, quippe quæ ab omnibus eximio ac ſingulari quodam modo ſecreta ſit. Multóſque Theologos inuenies,qui eam non ſolùm quod uideri comprehendíque nequeat, laudibus ornarũt, ſed etiam quod indagari & inueſtigari, quaſi nullum extet ueſtigium eorum, qui ad eius immenſitatem peruenerint. Non tamen ſummum bonum omnino cum re nulla earum quę ſunt,communicari nõ poteſt,ſed cum in ſeipſo conſtanter diuinum radium fixerit,accommodatis unicuique eorum quæ ſunt illuſtrationibus pro ſua benignitate collucet,atque ad ſui cognitionem,communionémque ac ſimilitudinem,quę eſſe poteſt,ſanctas mentes excitat, eas quæ cum ipſo, quantum licet, ſanctéque cohærent,neque ad ſuperiora, quàm diuinum lumen conuenienter datum ferat,cum non poſſint, inſolenter cõtendunt, neque ad inferiora malis ſuccũbentes iactantur,ſed conſtanter & ſine ulla inflexione in radium ſibi lucentẽ aciem mentis intendunt, moderatóque illuſtrationum quæ lucent, amore cum ſacra religione,modicéque ac piè ſurſum uolant.Has ergo diuinas lances ſequuti,quæ etiam ſanctas omnes cœleſtium ordinum deſcriptiones gubernant, cum abſtruſam quidem diuinitatem, quæ mentem eſſentiámque ſuperat,ſanctis mentis uenerationibus, quæ inueſtigari non poſſunt, ea autem quæ uerbis exprimi nequeunt,moderato ſilentio honoramus,ad radios qui nobis in ſcriptura ſancta lucent, nitimur, ab eíſque ad diuinas laudes, ab iiſdem præſtanti modo illuſtrati,atque ad ſacras laudationes inſtituti, quaſi luce deducimur,ut & diuina lumina uideamus,quæ nobis pro captu noſtro ab ipſis conceſſa ſunt, & beneficium illud omnis ſacræ illuſtrationis principium laudibus afficiamus, quemadmodum ipſum de ſe in ſcriptis diuinis tradidit, uelut ſe eſſe cauſam omnium, principium, eſſentiam ac uitam: & eorum quidem qui à ſe decidũt, reuocationem atque reſtitutionem: eorum autem qui in id quod diuinæ ſimilitudinis corrumpendæ uim habet, delapſi ſunt,renouationem,&,ut ita dicam,refictionem:eorum uerò qui immũdo impuróque aliquo motu fluctuant, ſacram confirmationem,eorum qui ſtant,ſecuritatem: eorum qui ad ſe contendunt, deductionem porrecta manu:eorum qui illuſtrantur,lumen:eorum qui perficiuntur,perficiendi principium:

cipium: eorum qui diuinitatis fiunt participes, ac socij, summam diuinitatẽ: eorum qui simplices fiunt, simplicitatem: eorum qui cõiunguntur unúmque fiunt, coniunctionem, & ut ita dicam, unitatem: omnis principij singulari ratione principio superius principium: occulti quatenus licet, benignã partitionem: atque ut summatim dicam, eorum quæ uiuunt, uitam, eorum quæ sunt, essentiam: uitæ omnis essentiæque & principium & causam, pro benignitate sua, quæ facit ut ea quæ sunt, in lucem proferãtur, & in uita maneant. Hæc à diuinis libris didicimus: omnes etiam sanctas Theologorum laudes beneficis diuinitatis progressionibus explicandis atque laudandis diuina nomina inuenies fingere. Itaque in omnibus ferè diuinis libris diuinitatem ipsam sacris laudibus ornari animaduertimus, ut monada quidem & unitatem, propter simplicitatem uacuitatis partium singularis, qua tanquã ui quæ unum facit, unum efficimur, diuiduísque nostris dissimilitudinibus ac diuersitatibus singulari modo cõnexis, in monada quæ diuinam speciem præfert, ac unitatem quæ Deum imitatur, colligimur & cõcrescimus: ut trinitatem autem, propter cœlestis fœcũditatis in tribus personis enunciationem, ex qua trias omnis in cœlo & in terra est atque nominatur: ut causam uerò eorum quæ sunt, quòd ab eius bonitate, quæ essentiæ effectrix est, prolata sunt in lucem omnia. Sapientem & pulchram, quòd quę sunt omnia, & naturæ suæ integra incorruptáque omnia cõseruant, diuinæ omnis harmoniæ sanctæque pulchritudinis plena sunt. Singulari quodam amore hominũ genus complectentem, quòd uerè atq; integrè in una persona cum nostris commercium habuit, reuocans ad se, & iungens secum nostram humilitatẽ, ex qua modo quodam qui exprimi non potest, Iesus simplex constitit, temporísque prorogationem & spacium accepit, qui æternus est, & in naturam nostram uenit, qui omnem totius naturæ ordinem, atque præscriptionem singulari modo transiit, cum immutabili, & non confusa suorum constantia, cæteráque omnia diuina lumina conuenienter diuinis scriptis nobis occultè interpretando præceptores nostri, qui diuino numine permoti erant tradiderunt, ea etiam nos arripuimus & hausimus, nunc quidem pro captu nostro, cùm quasi sacris uelis scripturæ sanctæ pontificiarúmque traditionũ benignitas ea quæ animo cernuntur iis quæ sub sensum cadunt, & quæ essentiam superant, iis quæ sunt obtegit: formásque ac figuras iis quæ formis & figuris carent tribuit: & singularem figuráque carentem simplicitatem diuiduorum signorum uarietate & distinguit & fingit. Cum autem immortales erimus, & ad statum conditionémque Christi similem beatissimámq; perueniemus: tum semper ut scripta diuina tradunt, cum Domino erimus, aspectabilis quidem eius, ut ita dicam, apparitionis sanctissimis contemplationibus pleni, quæ nos splendidissimis radiis illustrabit, quemadmodum discipulos in diuina illa formæ mutatione: eius autem tum illustrationis quæ mente ac ratione intelligitur, mente quæ & ab omni externa ui accipienda libera erit, & materia uacabit, participes, tum coniunctionis quæ mentem uincit, perlucidorum radiorum in cognitis beatísque effusionibus, diuina

cœlestium mẽtium imitatione. Erimus enim ſicut angeli, quemadmodum ſcripturæ ſanctæ ueritas ait, & Dei filij, ut qui futuri ſimus filij reſurrectionis. Nunc uerò, quoad eius fieri poteſt, propriè & accommodatè in diuinis rebus ſignis utimur, ex iiſque rurſum ad ſimplicem & coniunctam ſpectaculorum quæ animo cernuntur, ueritatem pro captu noſtro nitimur, atq; poſt noſtram omnem diuinarum rerum cognitionem, cùm mẽtis noſtræ actiones cohibemus, ad diuinum illum radium, quatenus conceditur, contendimus, in quo omnes omnium cognitionum ſcientiarúmque fines ac termini antè conſtiterunt: qui nec cogitari intelligíque poteſt, nec dici, neque penitus ullo modo cognoſci, quòd ab omnibus rebus ſecretus ſit & incognitus, & cognitionum quidem, quæ eſſentiarum ſunt, atque facultatum fines uniuerſos per ſe ſingulari modo anticipauerit, poteſtate autem quæ comprehẽdi non poteſt, ſupra omnes etiam cœleſtes mentes ſit locatus. Si enim cognitiones ſcientiæque omnes in iis quæ ſunt, uerſantur, & in ea quæ ſunt, deſinunt: qui omni eſſentia ſuperior eſt, ab omni etiam eſt cognitione ſolutus & liber. Quòd ſi ipſa omni ſermone ſuperior eſt, omníque ſcientia & cognitione, ſi mentem omnino eſſentiámque ſuperat, cùm omnia quidem comprehendat & amplectatur, atque anticipet, à nulla autem re prorſus comprehendi poſſit: neque eius ſenſus eſt ullus, neque uiſio, neque opinio, neq; nomen, neque oratio, neque tactus, neq; ſcientia: quonam modo à nobis ſuſcepta de diuinis nominibus diſputatio tractabitur, cùm diuinitas appellari nominaríque non poſſe doceatur, ſed, id quod diximus, cùm informationes Theologicas expoſuimus, unum ipſum, id quod incognitum eſt, quod eſt eſſentia ſuperius, bonum ipſum quid uerè ſit, trinam unitatem dico, quę una Deus eſt, & ſimul bonum, nec dici poſſit, nec cogitari? Quinetiam ſanctarũ uirtutum dignæ Angelis coniunctiones, quæ ſiue effuſiones, ſiue ſuſceptiones plus quàm incognitæ, & perlucidæ bonitatis dici debẽt, nec exprimi uerbis poſſunt, & ſunt incognitæ: atq; in iis ſolis Angelis inſunt, qui præter Angelicam ſcientiam eis ſunt digni iudicati. His diuinæ mentes Angelorum, quoad eius fieri poteſt, imitatione cõiunctæ, quando poſt omnis mentis actionis ceſſationem, mentium diuino numine permotarum eiuſmodi fit cũ diuina lucę coniunctio, lucem ipſam maximè propriis laudibus afficiunt, omnium quæ ſunt detractione, atque hoc ipſum uerè mirabiliterq; illuſtrati à beatiſſima cum ea cõiunctione didicerunt lucem illam diuinam, cauſam quidem eſſe eorum quæ ſunt, omnium, eorum autem nihil eſſe, ut quæ ſingulari ratione ſecreta ſit ab omnibus. Ac diuinitatẽ quidẽ quæ eſſentiã ſuperat, quicquid tãdẽ ſit bonitatis eſſentia, eſſentia omni ſuperior, nec ut Verbũ aut uim, neq; ut mentem aut uitam, uel eſſentiam fas eſt laudare cuiquam ęorum qui ueritatis, quæ ueritate omni ſuperior eſt, amatores ſunt atque ſtudioſi, ſed ut eximio modo ſolutã ac liberam ab omni habitu, aut motu, uita, uiſione, opinione, nomine, ſermone, cogitatione, intelligentia, eſſentia, ſtatu, firmitate, cõiunctione, fine, infinitate, denique à rebus omnibus. Quoniam autem ut bonitatis eſſentia hoc ipſo quòd eſt, eorum quæ ſunt cauſa eſt

omnium,

omniū, diuinitatis prouidentia, quæ boni principium eſt, ex omnibus effe-ctis laudari debet, quandoquidem & circum ipſam ſunt omnia, & ad eam ut finem referuntur, & ipſa omnia antiquitate uincit, & omnia in ea conſtāt, & eo ipſo quòd eſt, omnia in lucem prolata ſunt, ac conſtiterunt: & eum expetunt omnia, ea quidem quæ mente rationéque utuntur, cognitione, quæ autem his inferiora ſunt, ſenſus iudicio: aliáque motu uitali, aut quia eſſentiæ, aut ſtatui accommodata eſt. Hoc enim Theologi cum intelligerēt, eam & ut nomine uacantem laudant, & ex omni nomine: ut uacantem quidem nomine, uelut cum aiūt diuinitatem ipſam in una myſticarum diuinæ demonſtrationis uiſionum obiurgaſſe eum qui interrogaſſet, Quod eſt nomē tuum? & quaſi eum ab omni Dei nominis cognitione abducentem, dixiſ-ſe, Cur quæris nomen meū, quod eſt mirabile? An non nomen hoc uerè planéque mirabile eſt, quod omne nomen ſuperat? quod uacat nomine? quod ſuperat omne nomen quod nominatur, ſiue in hoc ſeculo, ſiue in futuro? Vt autem multis nominibus appellatam laudant, uelut cum rurſus ipſam indu cunt dicentem, Ego ſum qui eſt, uita, lux, Deus, ueritas: & cum iidem Theologi omnium cauſam & auctorem multis nominibus ex effectis omnibus laudant, ut bonum, ut pulchrum, ut ſapientem, ut diligendum, ut Deū deorum, ut Dominum dominorum, ut ſanctum ſanctorum, ut æternū, ut eum qui eſt, ut ſeculorum auctorem, ut uitæ largitorem, ut ſapientiam, ut mentē, ut Verbum, ut cognitorem, ut in quo ſunt theſauri omnis ſcientiæ, ut uim, ut potentem, ut regem regnantium, ut antiquum dierum, ut qui in ſenectutem compelli non poteſt, & immutabilem, ut ſalutem, ut iuſtitiam, ſanctificationem, redemptionem, ut eum qui omnibus magnitudine antecellit, & ut in aura tenui. Quin etiam in mentibus eam ineſſe dicunt, & in animis, atque in corporibus, & in cœlo eſſe atque in terra, ac ſimul in eodem, eandem in mundo eſſe, circum mundum, ſupra mundum, ſupra cœlum, ſuperiorem eſſentia, ſolem, ſtellam, ignem, aquam, ſpiritum, roris nebulam, ipſum lapidem, & petram, omnia eſſe quæ ſunt, & nihil eorum quæ ſunt. Sic ergo cauſæ omnium, & quæ omnia ſuperat, tum nomen nullum conueniet, tum eorum omnium quæ ſunt nomina, ut certè ſit omnium regnum, & circum eā ſint omnia, & ex ea ut cauſa, ut principio, ut fine pendeant, eadémque ſit, ut ſcriptum eſt, omnia in omnibus, ueréque laudatur ut omnia procreans, inchoans, perficiens, & continens cuſtodia ac domicilium, eadémque ad ſe cōuertens, atque hæc coniunctè, inuictè, excellenter. Neque enim complexus modo, uel uitæ, uel perfectionis cauſa eſt, ut à ſola hac, aut alia prouidentia, bonitas quæ omne nomen ſuperat, appellata ſit: ſed omnia quæ ſunt abſolutè atque indefinitè in ſe anticipauit, perfecta abſolutáque unius ſuæ prouidentiæ, quæ omnium eſt cauſa, bonitate: ex iis etiam quæ ſunt omnibus rectè laudatur atque nominatur. Etenim non hęc ſolū diuina nomina Theologi prædicant, quæ à generalibus aut ſpecialibus prouidētiis, aut iis quibus conſulitur, ſumpta ſunt: uerum etiam interdum à nonnullis diuinis uiſis, quæ in ſacris baſilicis aut alibi doctores aut prophetas illuſtrarunt, aliis atq;

aliis de causis & uirtutibus, bonitatem quæ & lucem superat & uacat nomine, nuncupant, formásque ei & figuras uel hominis, uel ignis, uel electri attribuunt: oculósque eius, aures, crines, facies, manus, humeros, pennas, brachia, posteriora, pedésque laudant: coronas etiam, sedes, pocula, crateras ei & alia quædam mysterij plena adhibēt, de quibus in Theologia quæ in signis uersatur, pro uirili parte disseremus. Nunc uerò omnibus quæ huius instituti nostri sunt, ex scriptis diuinis collectis, iis quæ diximus quasi regula quadam, quam intueamur, utentes, ad spiritalia diuina nomina explananda ueniamus, quódque semper nobis in omni disputatione, quæ de Deo instituitur, pontificia lex præscribit, intenta in Deum mente diuina, ut propriè dixerim, spectacula aspiciamus: auréśque sacras sacris diuinorum nominum interpretationibus adhibeamus, sanctis sancta ut scripta diuina tradunt, dātes & inserentes, eámque ab illorum qui initiati non sunt, risu ludibrióque uindicemus aut eos potius, si qui sunt planè huiusmodi homines, à bello quod hac ex parte cum Deo gerunt, liberemus. Tu quidem hæc obseruare debes, Timothee, ex sanctissima interpretatione, neq; diuinas res uel diuulgare iis qui initiati nō sunt, uel enunciare. Mihi autem det Deus, ut pro Dei dignitate multa uariáque nomina diuinitatis, quæ nec uocari potest nec nominari, efferam laudibus: neque ex ore meo uerum sermonem detrahat.

De coniuncta distinctáque Theologia, & quæ diuina coniunctio sit, quæ separatio. Cap. II.

Ipsa quidem bonitas diuinam totam essentiā quicquid tandem sit, definiens atque enuncians, à scriptura sancta laudata est. Quid enim aliud à sacra Theologia licet discere, cum ait diuinitatem ipsam narrātem dixisse: Quid me interrogas de bono? nemo bonus, nisi solus Deus. Hoc quidem aliis etiam locis exquisitum cōsideratúmque à nobis demōstratum est, diuina nomina omnia quæ eo digna sint, semper non singillatim per partes, sed in tota, perfecta, integra, plenáque diuinitate à diuinis scriptis laudari: eáque omnia sine diuisione, absolutè, sine diuisionis obseruatiōe, integrè omni integritati perfectæ, totiq; diuinitati tribui. Etenim quemadmodum in Theologicis institutionibus admonuimus, si quis hoc in tota diuinitate dici negauerit, is temerè etiam unitatē, quæ plus quàm cōiuncta est, audet diuidere. Dicendum est igitur, & Verbum ipsum, quod natura bonum est, dixisse, Ego sum bonus: & quēdam prophetam qui numine diuino permotus fuit, laudare, Spiritū bonum. Rursúsq; illud, Ego sum qui est, nisi de tota diuinitate dictum esse concedent, sed de una parte ipsum circumscribere conentur: quomodo illud intelligent, Hæc dicit qui est, qui erat, qui uenturus est, Omnipotens? atque hoc, Tu autem idem es? & illud, Spiritus ueritatis, qui à patre procedit? Et nisi totam diuinitatem, uitā esse dederint, quomodo uerum est, sacrum Verbum quod dixit, Sicut pater

suscitat

ſuſcitat mortuos,& uiuificat:ita & filius quos uult uiuificat?& præterea,Spiritus eſt, qui uiuificat? Iam uerò dominatum etiam totius mundi habet tota diuinitas. Ac de Deo quidem qui Deum genuit, aut de Deo filio, ne dici quidem poteſt,ut opinor,quot ſcripturæ ſanctæ locis, in Patre & Filio nomẽ Domini celebretur. Atqui Dominus eſt etiam Spiritus. Pulchrum quoque & ſapiens in tota diuinitate laudatur: itémque lux, & quod Deum facit, ac cauſa,& omnia, quæ ſunt totius diuinitatis ad omnem diuinam laudem ſacræ literæ transferunt:ſummatim quidem, ut cum dicunt, Omnia ex Deo: latius autem & fuſius, ut cum ait quidã, Omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt:& illud,Omnia in ipſo conſtant:&, Emittes ſpiritũ tuũ,& creabuntur. Atq; ut aliquis ſummatim dicat,cum diuinũ Verbũ ipſum dixit,Ego & pater unũ ſumus:&,Omnia quæcũq; habet pater,mea ſunt: & Omnia mea tua ſunt,& tua mea: & rurſus,Omnia quæ ſunt patris,eius etiã ſunt omnia,diuino ſpiritui cõmuniter & cõiunctè tribuit, diuina opera, uenerationẽ,primã perpetuámq; cauſam, optimorũ donorum ac munerũ tributionem, neminémque eorũ qui in diuinis ſcriptis non deprauata corruptáque intelligentia educati ſunt, contradicturum eſſe arbitror, quin omnia quæ Deo digna ſunt, in tota diuinitate inſint, ratione abſoluta diuinitatis. His igitur à nobis paucis quidem hoc loco, & ex parte, aliis autem ſatis multis demonſtratis ac conſtitutis, ad qualecunque Dei nomen integrum explanandum aggrediemur,id accipiẽdum erit in tota ipſa diuinitate. Quòd ſi quis hoc obiiciat, nos hac ex parte confuſionem in Deo dignam diſtinctionem inducere: nos ne eum quidem eiuſmodi orationem ueram eſſe docere poſſe arbitramur. Nam ſi is quidem omnino diuinis ſcriptis aduerſatur: procul & omni ex parte à noſtra philoſophia aberit & abhorrebit: ac niſi ei curæ eſt Dei ſapiẽtia quę ex diuinis libris hauritur,quomodo nobis curę erit illius in diuina ſciẽtia inſtitutio? Sin autem diuinorum ſcriptorum ueritatem ſibi habet propoſitam: nos quoq; hac quaſi norma & luce adhibita,cõſtanter ad defendẽda noſtra pro uirili parte ueniemus,dicemúſq;, Theologiam alia cõiunctè alia diſtinctè tradere:nec fas eſſe aut diuidere coniuncta,aut diuiſa & diſtincta confundere:ſed nos eam pro uirili parte ſequuti, ad diuinos ſplẽdores cõtẽdere debemus. Illinc enim diuinis interpretationibus acceptis, quaſi pulcherrima quadam ueritatis regula,ea quæ ibi poſita ſunt,non aucta,non imminuta, non denique mutata & corrupta cuſtodire ſtudemus, dum & diuinorum ſcriptorum obſeruatione conſeruamur, & ab eis eam uim accipimus, ut ea ſeruantes conſeruemur. Coniuncta quidem ſunt & communia totius diuinitatis, quemadmodum in Theologicis inſtitutionibus ex diuinis ſcriptis pluribus demonſtrauimus, quod bono ſuperius eſt, quod diuinitate,quod eſſentia,quod uita,quod ſapientia, quæque ſunt præſtãtis detractionis quibus adduntur ea quæ cauſæ rationem habent omnia,ut bonũ, ut pulchrum, ut quod eſt, ut quod uitam dat, ut quod eſt ſapiens, & omnia quæ ex donis ac muneribus,quæ ea digna ſunt,aut ex bonis omnibus cauſæ nominantur. Diſtincta autem & propria ſunt, patris nomen quod eſſentiam

ſuperat, & res ipſa, filiíque ac ſpiritus, cum nulla prorſus in his reciprocatio inducatur, aut communitas. Eſt præterea propria & diſtincta, noſtra in Ieſu perfecta immutabilíſque eſſentia, quæq; ſunt eius humanitatis eſſentiæ propria myſteria. Sed nobis uidetur altius repetendo perfectus diuinæ & coniunctionis, & diſtinctionis exponendus modus, ut nobis omnis oratio ita plana & aperta fiat, ut uarietatem quidem omnem & obſcuritatē repudiet, diſtinctè autem, & planè, ordinéq; propria quoad eius fieri poteſt definiat. Appellant autem, id quod etiam aliis locis dixi, ſancti Theologicæ noſtræ inſtitutionis pręceptores, coniunctiones quidem diuinas ſtabilitatis quę exprimi oratione non poteſt, & ignoratur, abſtruſas, nec uſquam prodeuntes firmitates: diſtinctiones autem ac proprietates, præclaras diuinitatis progreſſiones atque patefactiones: tradúntque diuinis ſcriptis parentes, & coniunctionis quæ expoſita eſt, propriè, & rurſus diſtinctionis, proprias quaſdā eſſe tum coniunctiones, tum diſtinctiones: uelut in diuina coniunctione, ſiue in eſſentia quę eſſentia ſuperior eſt, coniuncta quidem eſt & communis primæ Trinitati, eſſentia omni eſſentia ſuperior, diuinitas maior diuinitate, bonitas quæ bonitatem ſuperat: totius proprietatis quæ omnes ſuperat, ut ita dicam, identitas præſtans omnibus: unitas quę unum principale ſuperat: quod dici nō poteſt, quod multis uerbis exprimitur: ignoratio, quod omni ex parte intelligitur: omnium affirmatio, omnium negatio, quod omnem & affirmationem & negationem ſuperat: primarum principaliúmque perſonarum, ſi ita dicendum eſt, aliarum in aliis omnino coniuncta, & nulla cū parte confuſa manſio & ſedes, quemadmodum lucernarum lumina, (ut exemplis quæ ſub ſenſum cadunt, & aptis utar) quæ in domo una ſunt, & tota inter ſe ac mutuo in totis ſunt: integram certámque inter ſe quæ propriè cohæret, habent diſtinctionem, cum interim & coniuncta diſtinctione, & cōiunctione diſtincta ſint. Animaduertimus enim cum in eadē domo complures ſunt faces, cum uno lumine omnium lumina cōiungi, unūque ſplendorem ex ſe, qui non diſtinctus eſt, effundere: neminémq; arbitror poſſe huius uel illius facis lumen diſcernere aut diuidere à cæteris ex aëre, qui ambit omnia lumina, nec uidere alterum ſine altero, quòd tota in totis ſine confuſione temperata ſint. Quin etiam, ſi quis unam facem de domo detraxerit, ſimul proprium quoque eius lumen uniuerſum abibit, cum interea nihil de aliis luminibus ſecū trahet, aut aliis aliquid de ſuo relinquet. Erat enim eorum, ut dixi, totorum cum totis perfecta coniunctio, non permixta omnino, & cum nulla parte confuſa, atq; id cum lumen ſit in corpore, id eſt, in aëre, & ex corporeo igne pendeat. Quandoquidem etiam coniunctionem illam eſſentia ſuperiorem, ſuperare dicimus non ſolum coniunctiones quæ in corpore, ſed eas etiam quæ in animis ipſis fiunt, & in mētibus: quas habēt ſine permixtione ac ſingulari quadam ratione, diuina cœleſtiáque lumina tota in tōtis, communione accommodata iis qui participes fiunt omnibus præſtantis coniunctionis. Eſt autem etiam diſtinctio in cœleſtibus Dei nominibus, non ſolum ea quam dixi, id eſt, ipſa cōiunctione

ſine

ſine ulla permixtione ac confuſione unamquanque diuinarum perſonarũ cohærere, uerum etiam ea quæ ſunt diuinæ fœcunditatis inter ſe non reciprocari, ſed ſolum patrem fontem eſſe cœleſtis diuinitatis, ita ut non ſit pater filius, nec filius pater, ſed laudes ſanctè ſuas cuique perſonæ diuinæ proprietates conſeruent. Atque hæ quidem ſunt coniunctione ſtatúque qui exprimi non poteſt, tum coniunctiones, tum diſtinctiones. Quòd ſi etiam diuina eſt diſtinctio præclara diuinæ coniunctionis, coniunctè ſe ipſa bonitate augentis & multiplicantis progreſſio: coniunctæ quidem ſunt diſtinctione diuina inuictæ largitiones, ut eſſentiæ, uitæ, ſapientiæ effectiones, aliáque bonitatis quæ omnium cauſa eſt, munera, quibus ex communionibus, & ex iis quæ illis participant, ea quæ ſine communione participando ſumuntur, laudari ſolent. Atque hoc commune eſt, coniunctúmque atque unum toti diuinitati, eam totam cum uno quoque eorum qui ea participant, communicari, & cum nemine ullã eius partem: quemadmodũ orbis ſiue circuli centrum cum omnibus rectis lineis quæ ſunt in orbe, communicatur, atque eo modo quo ſigni expreſſæ figuræ multæ, aliquid habent commune cum primo ſigno, cum in unaquaque figura expreſſa totum atq; idem ſit, & in nulla ulla ex parte. Sed hęc etiam ſuperat in diuinitate quæ omnium cauſa eſt, cõmunionis priuatio, quòd nec tactus eius ſit ullus, nec ulla alia cum iis quę ea participant, confuſa communio. At dicet quiſpiam, ſignum in totis expreſſis figuris non eſſe totum & idem. Huius autem rei ſignum in cauſa nõ eſt. Totum enim ſeipſum illud atque idem unicuique offert, ſed horũ quæ illo participant diſſimilitudo & differentia diſſimiles facit formas quæ exprimũtur unius eiuſdémque ac totius exemplaris: uelut ſi mollia ſint, & ad figurandũ facilia læuiáque ac figuris uacua, neque reſiſtant, & dura ſint, nec fluxa & nõ cohærentia, figuram certe habebunt, & mundam, & claram permanentem. Quòd ſi quid eorum quæ commoda eſſe diximus, abſit, id cauſa erit, cur & figura non imprimatur, & obſcura ſit, & cætera eueniant, quæ non apta & idonea communione contingunt. Diſtinctum eſt autem à diuinitate cuius in nos beneficia extiterunt, quòd ex nobis omnino & uerè eſſentiam diuinũ Verbum aſſumpſit, fecítque ac paſſus eſt, ea omnia quæ humanæ eius actionis præcipua ſunt, & ſingularia. Hæc enim nulla ratione cõmunia ſunt Patris ac Spiritus, niſi forte quis dicat, conſilij benigni atque humani communitate, omníque diuini beneficij ac muneris ſocietate, quod ſimile nobis factum, immutabile quatenus eſt Deus, & Dei Verbum cõtulit. Sic nos quoque diuina & coniungere ſtudemus, & diuidere, ut diuina ipſa & cõiuncta, & diuiſa ſunt. Sed harum quidem & coniunctionum & diſtinctionum cauſas omnes, quas in diuinis ſcriptis Deo dignas reperimus, in Theologicis inſtitutionibus propriè de unaquaque ut potuimus differentes, expoſuimus, ita tamen ut alia quidẽ uera oratione uerſauerimus & explanauerimus, ſacrámq; ac nitidam mentem deduxerimus ad clara diuinorum ſcriptorum ſpectacula: in alia autem ut myſterij plena incubuerimus, diuino inſtituto, maiore ſtudio, quàm quod in mentem cadat. Diuina enim omnia, quæq;

nobis patefacta sunt, ea ex solis communionibus intelliguntur: ea autem qualiacunque sint, principio suo atque sede, mentem, omnémque essentiam ac scientiam superant. Velut, exempli causa, si obscuritatem illam quę essentiam superat, Deum, aut uitam, aut essentiam, uel lucem, uel rationem appellemus: nihil aliud intelligimus, nisi uirtutes quæ ab illa ad nos prodeunt & proficiscuntur, quæ Deos faciant aut essentias, uel uitam gignant, uel sapientiam largiantur: eam autem omnium mentis actionum cessatione contingimus, nullámque cernimus diuinitatis effectionem, nullam uitam, aut essentiam, quæ planè similis sit causæ, quæ ab omnibus omni præstantia secreta sit. Rursùm à diuinis scriptis accepimus, Patrem quidem esse, ut ita dicam, fontanam diuinitatem, Iesum autem & Spiritum, fœcundæ diuinitatis, si ita fas est loqui, gemmæ seu germina à Deo prodeuntia, & quasi flores, ac lumina quæ essentia superiora sunt: qua autem ratione hæc sint, nec dici, nec cogitari potest, sed intra hunc terminum omnis actionis mentis nostrę consistit progressio, ut intelligat, diuinam omnem patris ac filij rationem à prima & patris & filij ratione, quæ ab omnibus secreta est, & nobis donatam esse, & naturis cœlestibus: à qua & dij, & deorum filij, & deorum patres, mẽtes, quæ Dei speciem gerunt, & fiunt, & nominantur, dum scilicet, spiritali ratione hoc patris ac filij munus expletur, id est, sine corpore, sine materia, sed mente, quòd diuinus spiritus omnem materiæ priuationem quæ animo intelligitur, & diuinitatem superet, pater autem & filius à diuina omni patris filiíque ratione ac natura singulari modo secreti sint. Neque enim perfecta est inter effecta, & causas similitudo, sed effecta quidem causarum quas possunt præferunt imagines: causæ autem secretæ sunt ab effectis suntque principij sui ratione superiores. Atque ut exemplis nostris utar, uoluptates ac dolores facere dicuntur, ut homines lætentur & doleant, sed nec lætantur, nec dolent. Ignis etiam cum calefaciat & comburat, non tamẽ comburi & calefieri dicitur. Nec rectè dicet, mea quidem sententia, si quis ipsam uitam uiuere confirmet, aut ipsam lucem illustrari, nisi fortè hæc alio modo dicat, id est, abundãtius & essentiæ ratione ea quæ sunt effectorum in causis antè inesse. Quinetiã, id quod est omnium quæ de Deo dicuntur clarissimum, Iesu diuina ex natura nostra fictio, nec ulla oratione explicari potest, & mẽti omni est incognita, & ipsi primo Angelo. Atque eum quidẽ uiri figurã naturámq; assumpsisse, mysticè accepimus: sed ignoratur, quomodo ex uirginis sanguine, alia lege, quã quę à natura pręscribitur, formatus fictúsque sit, quóq; modo siccis pedibus, qui corporis molem, & materiæ põdus haberent, in natura liquida & fluxa ambulauerit, aliáque perfecerit, quę præstantem insignémq; Iesu naturam attingunt. Hæc autem & à nobis aliis locis satis multis demonstrata sunt, & ualde celebrata à clarissimo præceptore nostro in Theologicis suis institutionibus, quæ ille siue à sanctis Theologis accepit, siue artificiosa scriptorum diuinorum consideratione & indagatione perspexit, multa in his exercitatione, diuturnóque usu, siue etiam diuiniore quodam instinctu & afflatu hausit, non solum disciplina

adeptus diuinarum rerum sciétiam, uerum etiam iis animo affectus & permotus, atque ex sua cum eis consensione absolutus ad ipsorum quæ doceri non potest, mysticámque coniunctionem ac fidem. Atque ut multa & beata optimæ illius mentis documẽta paucis subiiciamus, hęc de Iesu in Theologicis elementis, quæ ab eo collecta sunt, dicit.

Sanctissimi Hierothei uerba ex Theologicis elementis.

IEsu diuinitas, quæ rerum omnium causa est, eásque cõplet, quæ partes uniuersitati consentaneas accommodatásq; cõseruat, & neque pars est, neque totum, & totum est, atque pars, ut quæ & partem omnem omnéque totum in se comprehenderit, & eis excellat, & præstet: perfecta est illa quidẽ in iis quæ minimè perfecta sunt, ut perfectionis principiũ, sed minimè perfecta in perfectis, ut quæ perfectionem & superet & antecedat: species est effectrix speciei in iis quæ specie carent, ut speciei principium: non est species in formis, ut quæ specie superior sit: essentia in tota essentia sine maculæ cõtagione insidẽs, & cum superior sit essentia, ab omni essentia secreta est: principia omnia ordinésque definit, & principium omne atque ordinem superat, mensura est rerum omniũ & æternitas, æternitatémq; & superat & antecedit: plena est in iis quæ egẽt, effusa in iis quæ plena sunt: dici nõ potest, nõ proferri: mentem, uitam, essentiam superat: quod excellit, habet cum præstantia, quod essentiam superat, eo modo qui essentia est superior. Itaq; quãdo etiam ad naturam pro sua benignitate uenit, ueréque essentiam assumpsit, atque is qui Deum superat appellatus est, (quæ autem hoc loco à nobis laudantur, & mentem orationémque superant, propitia nobis sint) in his quoque habet quod excellit, & quod essentiam superat, non solum quòd sine ulla mutatione & confusione nostri factus est particeps, cum nihil passus esset & accepisset in summa plenitate perfectionéque sua à summa exinanitione: sed etiam quòd (id quod eorum quę noua sunt, est nouum maximè) in iis quæ natura nobis dedit, natura erat superior, in iis quę essentiam attingunt, maior erat essentia. Sed hæc quidem hactenus: ad propositum autem nobis sermonem ueniamus, ut communia & coniuncta distinctionis diuinæ nomina pro uirili parte tractemus. Atque ut planè de omnibus deinceps explicemus, distinctionem diuinam esse dicimus, quemadmodum dictum est, præclaras diuinitatis progressiones. Nam cùm rebus omnibus largitur, magnáque copia omnium bonorum communiones effundit: tum coniunctè quidem distinguitur, amplificatur autem uno modo, multiplexque fit ex uno, neque discedit. Velut quoniam Deus est essentia quæ omnem essentiam superat, iis autem quę sunt statum dat, omnémq; essentiam profert in lucem: multiplicari unũ dicitur illud quod est, dum multa sunt ex eius editione, ita tamen ut ille maneat, & unus in multiplicatione, & coniunctus in progressione ipsa, & plenus perfectúsq; in distinctione, propterea quòd præ-

ſtanti modo ſecretus ſit ab iis quæ ſunt omnibus, tum ſingulari unáque rerum omnium procreatione, tum non imminuta effuſione munerum ſuorum quæ plena manét. Quinetiam cum unum ipſe ſit, ac cum omni & parte, & toto, & uno, & multitudine unum communicet: tamen unum eſt eodem modo qui idem eſſentias ſuperat, quòd neque pars ſit multitudinis, neque totum conſtans ex partibus. Ita neque unum eſt, neque unius eſt particeps, nec unum in ſe continet, ſed procul ab his diſtat, ſuperátq; unũ quod & unum eſt iis quæ ſunt, & multitudo indiuidua, inexplebilis, plus quàm plena & expleta, omnéque unum ac multitudo, quæ res & in lucem proferunt, & perficiunt, & continent. Rurſus diuinitatis effectione quæ ex eo prodit, dum diuina ſimilitudine, & imitatione, quam quiſq; pro uirili parte exprimit, dij multi fiunt: uidetur quidẽ eſſe ac dicitur unius dei & diuiſio & multiplicatio, ſed tamen eſt diuinitatis princeps, Deóque ſuperior ſingulari modo unus Deus indiuiduus in iis quæ in partes diuiduntur, coniunctus ſecũ ac cum multis, non permixtus, nõ multiplicatus. Quod cum mirabiliter intellexiſſet communis noſter ac præceptoris noſtri ad diuinam illuſtrationẽ dux & princeps, qui multum in diuinis rebus exercitatus eſt, & lux eſt mundi, hæc in epiſtolis ſuis diuino numine permotus ſcribit, Nam & ſi ſunt qui dicantur dij, ſiue in cœlo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dij multi, & domini multi) nobis tamen unus Deus, pater, ex quo omnia, & nos in ipſum: & unus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum. Etenim in diuinis rebus coniunctiones diuiſiones & uincunt, & antecedunt, nec minus tamen coniunctæ ſunt etiam poſt unius, non abeuntem ſingularémque diuiſionem. Has nos communes coniunctáſque totius diuinitatis diuiſiones, id eſt, beneficos progreſſus ex diuinis nominibus quę eas in diuinis ſcriptis declarãt, ita laudare pro uirili parte conabimur, ſi hoc primum, ut dictum eſt, conſtitutum fuerit, omne diuinum nomen cuicunque diuinarum perſonarum impoſitum ſit, in tota ipſa diuina Trinitate accipi.

Quænam ſit uis orationis, & de beato Hierotheo, de religione & conſcriptione Theologica. Cap. III.

AC primùm, ſi uidetur, perfectum, omniúmque Dei progreſſionum interpres boni nomen uideamus, appellata inuocatáq; Trinitate, quæ boni principium eſt, bonúmque ſuperat, & omnem prouidẽtiam ſuam optimam explicat. Nos enim precibus primũ ad eam, ut boni principium deduci debemus, túmque ubi propius ad eam acceſſerimus, hoc ipſo optima munera quæ penes eam ſunt, diſcere. Etenim ipſa quidem omnibus præſens eſt, non tamen ei præſentia ſunt omnia, ſed cum eam & ſanctis precibus, & tranquilla mente, & apto ad diuinam coniunctionem animo appellamus: tum deniq; nos etiam ei præſentes ſumus. Ea enim nec in loco ita eſt, ut ab ullo abſit, aut ex aliis ad alia migret. Quin etiam

etiam eam in iis, quæ sunt, omnibus inesse dicere, minus est, quàm ut ex eo infinitas, quæ omnia superat, complexúque suo omnia continet, colligatur. Nos igitur ipsos precibus ad altiorem, diuinorum benignorúmque radiorũ conspectũ contendamus. Vt si funis magna luce nitens è summo cœlo penderet, & huc usque demissum, semper antè nos manibus uicissim succedentibus arriperemus, eum quidem trahere uideremur, re autem uera eum, qui & suprà, & infrà prȩsto esset, non deduceremus, sed nos ipsi ad sublimiores magno lumine fulgentium radiorum splendores eueheremur: aut quemadmodum, si conscensa naui, funes ex saxo aliquo ad nos usque porrectos auxilij causa teneremus: non ad nos saxum, sed nos ipsos reuera, & nauim ad saxum traduceremus. Quemadmodum etiam rursus, si quis stans in naui maris saxum pulset, is nihil quidem saxum, ut quod fixum sit & stabile, uiolabit, sed seipse ab illo repellet: quóq; uehemẽtius illud percutiet, eo longius ab eo remouebitur. Quocirca antequàm aliquid agamus, aut dicamus, maximeque quod ad Deum pertineat, à precibus nobis ordiendum est, non ut uim illam ubique præsentem, & nusquam, trahamus, sed ut diuinis commemorationibus inuocationibúsque nosmetipsos, & tradamus ei, & cõiungamus. Sed hoc fortasse defensionis indiget, quòd cùm Hierotheus clarissimus præceptor noster elemẽta Theologica magna cum laude collegerit, nos tamen quasi illa minus satisfaciant, & alia, & hanc de Deo disputationem cõscripsimus. Atqui si ille quidem ordine, omnia quæ ad Theologiã pertinent, tractare uoluisset, breuissimísque explanationibus totius Theologiȩ summã persequi: profectò nunquàm eo insaniæ aut uanitatis prorupissemus, ut nos uel diligẽtius illo, uel diuinius Theologica assequuturos putaremus: uel iisdem superuacaneo labore repetendis, frustra in eo poneremus orationem, & præterea magistrum amicúmque uiolaremus, nósque qui post diuinum Paulum ex illius scriptis instituti sumus, præclarissimam eius, & scientiam, & interpretationem nobis uendicaremus. Sed quoniam diuina ille grauiter explanãs, breuia nobis decreta exposuit, & quæ uno multa complexa essent, quasi nobis atque iis omnibus, qui ut nos præceptores sunt non ita pridem perfectorum animorum, præcipiẽs ut explicaremus, & distingueremus nobis consentanea accommodatáque oratione, utiles ac singulares spiritalis illius uiri facultatis difficultatum atque obscuritatum nodos: túque nos sæpe etiam ad hoc studium hortatus es, ac librum ipsum, ut insignem remisisti: hac quidem ex parte nos etiam illum quidẽ, ut perfectorum seniliúmq; animorum magistrum iis, qui plerosque superant, secernimus quasi altera scripta diuina: & iis qui à Deo perfusi sunt consentanea, iis autem qui nobis similes sunt, nos pro captu nostro diuina trademus. Si enim perfectorum est solidus cibus: hoc alios pascere, quãtæ sit perfectionis? Rectè igitur hoc quoque à nobis dictum est, eam quidem spiritalium diuinorum scriptorum cõtemplationem, quæ uisa sit, eorúmque breuem doctrinam, senilis facultatis indigere: scientiam autem diuinorum scriptorum, quæ eò ferant, atque disciplinam, inferioribus magistris discipulísque sacrorum mysteriorum con-

uenire. Quanquam hoc à nobis diligenter obſeruatum eſt, ut quæ diuinus idem præceptor aperta expoſitione diſtinxiſſet,ea nullo modo tractaremus, iiſdem repetendis ad eandem ſcripturæ ſanctæ,quæ ab eo propoſita eſſet,explanationem.Nam apud ipſos etiam pontifices noſtros,qui numine diuino permoti erant, cum & nos, ut ſcis, & tu, & multi ex ſanctis fratribus noſtris, corporis,quod auctorem uitæ Deúmque recepiſſet,uidendi cauſa conueniſſemus, (aderat autẽ,& Iacobus frater Domini,& Petrus maximũ antiquiſſimúmque Theologorum columẽ)placuiſſétque eo uiſo, ab omnibus põtificibus, ut quiſque idoneus erat, infinita potentia præditam bonitatẽ diuinæ imbecillitatis laudari: tum omnibus præſtitit ſecundũ Theologos, ut ſcis, doctoribus, cùm totus foris ageret, totus à ſeipſo dimotus eſſet, & ſocietate communionéque eorum,quę laudabãtur,eſſet affectus.Itaque ab omnibus, qui eum audiebant,& uidebant,atque nouerant, aut non nouerant, diuino numine afflatus eſſe,diuinúſque laudator iudicatus eſt. Sed quid tibi ea quæ ibi de Deo diuiníſque rebus dicta ſunt,commemorem?Nam niſi mei etiam oblitus ſum, ſcio me ſæpe abs te diuinarum quoque laudum illarum partes auditione accepiſſe, tanto tibi ſtudio eſt, non negligenter diuina perſequi. Sed ut quæ ibi myſteriorum plena acta ſunt,quòd & à pleriſque oratione exprimi non poſſunt, & tibi ſunt nota, prætermittamus: quotieſcunque cum multis conferri ſermonem oportuit,& quot poterant ad ſanctam diſciplinã noſtram deduci,quàm multum ac longè multis ſanctorum doctorum præſtitit,& temporis uſu,& mentis nitore, & demonſtrandi acumine, cæteríſq; omnibus, quæ ad ſacroſanctorum uerborum pronunciationem pertinent? Quocirca nunquam nos tam magnum ſolem aduerſum intueri conati ſumus. Sic enim nobis ipſi conſcij ſumus,atque ſcimus,nos nec ſatis intelligere diuina,quæ animo & ratione cernuntur,poſſe,neque myſteria diuinę cognitionis,quę explicari oratione non poſſunt,efferre & dicere: ſed cùm procul ab eo abſimus,à diuinis uiris ſcientia,quæ in Theologica ueritate poſita eſt,uincimur,proptereà quòd eò abundantia quadam religionis ac reuerentiæ deducti ſumus,ut ne omnino quidẽ uel audiremus,uel diceremus quicquam de diuina philoſophia, niſi intellexiſſemus, nõ eſſe diuinarum rerum, quæ contingere poſſit,negligendam ſcientiam: atque in hanc nos ſententiã adduxerunt,non ſolùm mentiũ appetitus, qui à natura tributi amanter ſemper cupiunt rerum præclararum,quæ eſſe poteſt,cognitionem & ſcientiam: uerùm etiam ipſa dininarum legum optima præſcriptio, quæ ea quidem, quę ſupra nos ſunt,ne curioſius exquiramus uetat,quòd & merita noſtra ſuperent,& comprehendi non poſſint:ea autem omnia,quæ nobis permiſſa & conceſſa ſunt,tum diligenter diſcere iubet, tum benignè cum aliis communicare.His igitur etiam nos adducti,cùm labore,aut ignauia ab inuentione diuinarum rerum, quæ accidere poteſt, deterriti non eſſemus, ſed eos etiam qui meliora quàm nos intueri & contemplari non poſſent, ſine ſubſidio relinqui non pateremur:ad ſcribendum animum appulimus,ita tamen, noui quidem nihil inducere audeamus, ſed minutioribus quibuſdã partium ſingula-

gularum obseruatoribus, ea quæ breuiter dicta sunt à reuera Hierotheo, distinguamus & explicemus.

De bono, luce, pulchro, amore, mentis è statu suo dimotione, æmulatione: & malum nec esse quicquam quod est, nec esse ex eo quod est, nec in iis quæ sunt. Cap. IIII.

AGe ergo iam ad nomen boni nostra ueniat oratio, quod pręcipuè Theologi ab omnibus secretum diuinitati quę Deum superat, tribuunt, ipsam, ut opinor, diuinā essentiam bonitatem appellantes, quòd hoc ipso quòd bonū est, ut bonū per se, & essentia sua, in ea quæ sunt omnia, bonitatem diffundat. Vt enim sol noster, non cogitatiōe aut uoluntate, sed eo ipso quòd est, omnia illustrat, quæ eius lumen pro modo suo capere possunt: sic etiam ipsum bonum, quod ita præstat soli, ut prima species tenui obscuræque imagini, per se ipsáque essentia sua iis quæ sunt omnibus pro eorum captu, totius bonitatis radios emittit. His constiterunt omnes, & quæ ratione cernuntur, & quæ mente præditæ sunt essentiæ atque uirtutes & actiones. Horum ui sunt, uitámque habent sempiternā, & quæ imminui non potest, ab omni interitu, morte, materia, ortúque solutæ ac liberæ, nec in eas cadit instabilis, & fluxa, & quæ aliàs aliter fertur mutatio: eædémque & ut corpore ac materia uacantes intelliguntur, & ut mentes præstanti modo intelligunt: & eorum quæ sunt rationes discunt diuina sibi accommodata illustratione: rursúsque sua in ea quæ cognata sunt diffundunt. Mansionem quoq; à bonitate habent, earúmque illinc pendet tum firmitas, tum stabilitas, tum cōseruatio, tum bonorum pabulum, ídque expetunt: statúmque, ac rectum integrúmque statum habent. Atque ad eius similitudinem, quoad eius fieri potest, expressę sunt, bonitatísque speciem præ se ferunt: & cum inferioribus, ut diuina lex præscribit, munera, quæ ab ipso bono in ipsas profecta sunt, communicant. Illinc eis diuini ordines, earum inter se coniunctiones, aliarum ad alias ultro citróq; profectiones: non cōfusæ distīctiones: facultates quibus inferiores ad superiores efferūtur: superiorum de inferioribus prouidentiæ: uniuscuiusque uirtutum suarum conseruationes, & circum ipsas immutabiles conuersiones: eadem atque summa summi boni desyderia, aliáque omnia quæ à nobis in libro de Angelorum proprietatibus & ordinibus dicta sunt, quin etiam quæ sunt cœlestis hierarchiæ omnia, expiationes angelis dignissimæ, diuinę illustrationes, totiúsque angelicæ perfectionis efficientia, à bonitate, quæ omnium causa est, & fons, proficiscuntur: à qua etiam boni species eis concessa est, à qua habent, ut in se abstrusam bonitatem enuncient, sintq; angeli, quasi diuini silentij interpretes, & tanquam lumina clara, quę eum qui in adytis latet, indicant. Quinetiā secundum sacras illas & sanctas mentes, sunt animi, animorúmque bona omnia bonitate, quæ bonum superat: quòd mentis sunt compotes, quòd uitā

per se essentiáque sua habent, eámque ab interitu liberam: quòd statũ ipsum habent, possúntque ad angelorũ uitam contendere, & ab eis tanquam bonis ducibus ad bonitatem omnium bonorum auctorem deduci, participésque fieri pro captu suo, & illustrationum, quæ illinc manant, & munerum, quæ boni speciem præ se ferunt, cateráque omnia, quæ in libris de animo diximus. Quòd si de ipsis etiam animis rationis expertibus, siue animalibus dicendum est, quæ aëra diuidunt, quæ in terra gradiuntur, quæ in terram extẽta serpunt, quæ in aquis uitam degunt, aut partim in aqua, partim in terra, quæ sub terra obducta uiuunt, & obstructa: atque uno nomine, quæ animũ sensus participem, aut uitam habent: ea etiam omnia à summo bono animata sunt, & uitæ usuram habuerunt. Ea etiam omnia quæ stirpibus nituntur, ab ipso bono uitam habent, qua aluntur & mouentur loco: omnísq; natura non animata, nec uitæ particeps, ipsius boni benignitate extat, & ab eo statum essentiæ accepit. Quòd si omnibus etiam, quę sunt, præstat, sicuti certe prębstat ipsum bonum: profectò & quod forma caret, forma ornat, & in eo uno tum id quod essentia uacat, est essentiæ præstantia, tum id quod uitæ expers est, excellens uita, tum id quod intelligentiã non habet, præstans sapientia: quæque in summo bono sunt excellentis formarum fabricationis, in iis quæ formam non habent. Si etiam dictu fas est, id etiam quod non est, summum bonũ quod quæ sunt omnia longè multúmq; superat, expetit: idémque conatur quodammodo in summo bono esse, quod reuera essentiæ præstat, omnium rerum negatione. Quin etiam, id quod nobis in medio cursu orationis exciderat, cœlestium principiorum & extremorum causa est summum bonũ, eius essentiæ ac naturæ, quæ nec crescere, nec minui potest, nec ulla ex parte mutari: atq; etiam motuum, qui sine sono in maximo cœli cursu feruntur, descriptionúmque stellarum, atque pulchritudinum, & luminum firmitatúmque, ac quarundam stellarum multiplicis motus quo trãsferuntur, duorúmque luminum, quæ magna scripta diuina appellant, ab iisdem locis ad eadem reuocationis & reuersionis, quæ in orbem circúmque fertur, quibus dies nostri, & noctes definiti, mensésque & anni mensura cõprehensi, temporis atque eorum, quæ in tempore fiunt conuersiones, & definiunt, & numerant, & moderantur, & continent. Quid dicat aliquis de ipso per se solis radio? Ex ipso enim bono lumẽ est, & bonitatis imago. Itaq; lucis nomine ipsum bonum celebratur, quasi in imagine exemplar expressum. Vt enim diuinitatis omnia superãtis bonitas, à summis antiquissimísque naturis ad ultimas pertinet, atque etiam omnibus pręstat, ita ut nec superiores ad eius præstantiam perueniant, nec inferiores complexum transeant, sed & omnia quæ possunt illustrat, & efficit, & uiuificat, & continet, & perficit, éstq; eorum quę sunt & mẽsura, & æternitas, & numerus, & ordo, & complexus, & causa, & finis: sic etiam qui clara expressáque diuinæ bonitatis imago est magnus hic sol totus lucens, ac semper splendidus pro minima ipsius boni similitudine, omnibus etiam, quæ eius lucem capere possunt, collucet, habétque lumen per omnia diffusum, in omnem hunc mũdum, quem cernimus

mus

mus, radiorum ſuorum ſplendorem explicans, & ſurſum, & deorſum: ac ſi quid eſt, quod eo non participet, id eius luminis diffuſi tenuitati aut paruitati non eſt tribuendum, ſed iis quæ, quia apta non ſunt ad capiendum lumen, ad illud capiendum non explicantur. Itaque radius multis eorum, quæ eam uim habent præteritis, ea quæ ſequuntur illuſtrat, nec quicquam eſt eorum, quę ſub cernendi ſenſum cadunt, quò non immenſa ſplendoris ſui magnitudine penetret. Quin etiam ad ortum eorum corporum, quæ ſenſu percipiuntur, conducit: eáque & ad uitam excitat, & alit, & auget, & abſoluit, & purgat, & renouat: ac lumen menſura eſt, atque numerus horarum, dierum, totiúſque noſtri temporis. Lux enim ea eſt, etiamſi tum forma carebat, quam diuinus ille Moſes primos etiam illos tres dies noſtros definiſſe ac diſtinxiſſe commemorat. Atque ut omnia ad ſe conuertit bonitas, primáque ea colligit quæ diſperſa ſunt, quaſi unius principium, unúmque efficiẽs diuinitas, eiúſque deſiderio omnia, ut principij, ut ipſa continentis, ut finis tenentur: ac bonum eſt, quemadmodum ſcripta diuina tradunt, ex quo conſtiterunt omnia, & à quo quaſi cauſa perfecta in lucem prolata ſunt, & in quo conſiſtunt omnia, quaſi in fundo, quod capit omnia, cuſtodiantur atque capiantur, & ad quam omnia conuertuntur, quaſi ad ſuum quicque finem: & quod omnia appetunt, ea quidem quæ mentis ſunt & rationis, cognitione: ea autem quæ ſenſum habent, ſenſus iudicio: quæ uerò ſenſu uacant, inſito motu uitalis appetitionis: quæ uitæ expertia ſunt, & tantummodo ſtatum habent, ui quadam, qua ad ſtatus eſſentię communionem propẽſa ſunt: eadem claræ ſimilitudinis ratione, lux etiam colligit conuertítque ad ſe omnia, quæ uidentur, quæ mouentur, quæ illuſtrantur, quæ caleſcunt, & uno nomine ea quæ ab eius ſplendore continentur. Itaque ἥλιος, id eſt, ſol dicitur, quòd omnia ἀολλῆ ποιεῖ, id eſt, congreget, colligátque diſperſa: eáque omnia eum expetunt, quæ ſenſu percipiuntur, aut quòd cernere cupiant, aut ſentire, illuſtrari, caleſcere, omninóque contineri à lumine. Nec uerò hoc dico antiquitatis fabulam ſequutus, ſolem qui Deus ſit, atque mũdi huius effector, propriè mundum qui uidetur, gubernare, ſed inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta cõſpici, ſempiternam quoque eius uirtutem & diuinitatem. Verùm hæc quidem in Theologia, quæ in ſignis poſita eſt. Nunc autem ſpiritale ipſius boni, à luce ductum nomen nobis laudandum eſt, dicendúmque bonum lucem mentis dici, quòd mentem quidem cœleſtem omnem ſpiritali luce impleat, omnem autem ignorationem errorémque ex omnibus animis, quibus inſitus ſit, expellat, eíſque omnibus ſactum lumen largiatur, & ex mentis eorum oculis caliginem, quæ eis ignoratione offuſa eſt, depellat & diſcutiat, excitétque, & aperiat magno tenebrarum põdere contractos, participéſque faciat primùm modici luminis, deinde cum lumen quaſi deguſtant, & magis expetunt, magis ſe infundat, abundantiúſque illuſtret, quòd multum dilexerint, eóſq; ſemper ad ea quæ antè ſunt, pro ea ratione quam ad contentionem habent, excitet. Lux ergo mentis dicitur bonum, quod lucem omnem ſuperat, quòd quaſi radius fontis, lucíſque ma-

nans effusio, mentem omnem quæ mundum superat, quę circum mundum est, & quæ in mundo uersatur, ex sua, ut ita dicam, plenitudine illustret, omnésque mentis earum facultates renouet, omnes complexu suo contineat, omnibus præstet superiora tenendo, & uno nomine omnem uim rei quæ lucem affert, quasi lucis principium, & luce superius ac præstantius, in se cõprehenderit, præstantiore modo habeat, & prius habeat: eáque omnia quæ mentem rationémque habent, congreget atque colligat. Vt enim eos qui decepti sunt, diuidere solet ignoratio: sic spiritalis lucis præsentia, uim habet colligendi coniungendíque eos, qui illustrantur, & perficiendi, conuertendíque ad id quod uerè est, à multis sententiis & opinionibus, uarióſq; aspectus, aut, ut magis propriè dicam, uisiones, in unam ueram, puram, uniúsq; modi scientiam colligat, denique uno lumine, eóque unius efficiendi uim habente compleat. Hoc summum bonum laudatur à Theologis, & ut pulchrum, & ut pulchritudo: ut amor, & quod amãdum est, & aliis diuinis nominibus, quæ digna sunt pulchritudine, quæ effectrix est pulchritudinis, & uenusta est. Pulchrum autem & pulchritudo diuidenda distinguendáque non sunt in causa, quæ uno comprehendit omnia. Hæc enim in iis quidem quæ sunt omnibus, in qualitates quæ recipiuntur, & in ea quæ illas capiunt diuidẽtes, pulchrum quidem dicimus esse eum, qui præditus est pulchritudine: pulchritudinem autem eius, quod causa est omniũ quæ pulchra sunt, & pulchritudinem efficit. Quod autem pulchrũ essentias superat, pulchritudo quidem dicitur ex pulchritudine, quæ ab eo cum iis quæ sunt omnibus pro captu cuiusque communicatur, & quòd omnium concinnitatis & splendoris causa sit, quæ lucis instar omnibus impertiat pulchritudinis effectrices primi radij effusiones, quódque ad se καλεῖ, id est, uocet omnia, ex quo κάλλος, id est, pulchritudo dicitur, & tota in totis in se colligat. Pulchrum autem appellatur, ex eo quòd omni ex parte pulchrum sit, & plus quàm pulchrum, sitque pulchrũ, quod eodem modo semper se habet, ita ut nec oriatur, nec intereat, nec augeatur, neque minuatur, nec partim pulchrum, partim turpe sit: neque hoc tempore pulchrum sit, illo nõ item: nec ad hoc quidem pulchrum sit, ad illud autem turpe, nec quòd hîc quidem pulchrum sit, illic non item: nec quòd aliquibus pulchrum sit, nonnullis autẽ non pulchrum: sed quòd ipsum per se, secum unius modi pulchrũ sit semper, quódque omnium quæ pulchra sunt, primam pulchritudinem eximiè in se præ omnibus contineat. In simplici enim præstantíque omnium quæ pulchra sunt natura, pulchritudo omnis, & quicquid pulchrum est, uno modo antè causæ ui ac nomine constitit. Ab hoc ipso quod pulchrum est, habent pro suo quicq; captu ut pulchra sint omnia: eóque quòd pulchrum est, cohærẽtiæ omnium contrahuntur, amicitiæ, societates: atque eo quòd pulchrũ est, coniuncta sunt, unúmque facta omnia. Principium est etiam id quod pulchrum, ut causa efficiens, & motum affert rebus omnibus, eásq; cõtinet pulchritudinis suæ amore, omniúmque finis. dignum est etiam amore, ut causa perficiens: eius enim quod pulchrum est causa fiunt omnia: & exemplaris, quòd

quòd ex eo omnia definiantur. Itaque pulchrum idem eſt quod bonũ, quia pulchrum & bonum quauis de cauſa omnia expetunt: nec quicquam eſt eorum quæ ſunt, quod boni, & eius quod pulchrum eſt, non ſit particeps. Nec uerò hoc dubitabimus dicere, id etiam quod non eſt, particeps eſſe pulchri & boni. Tum enim denique eſt ipſum quod pulchrum eſt, ac bonum, cum in Deo omnium rerum negatione atq; detractione modo quodam qui eſſentias ſuperat, ornatur laudibus. Hoc autem unum & bonum, & pulchrũ, unius ui ac nomine omnium multorum, & pulchrorum cauſa eſt, & bonorum: ex hoc ſunt omnes rerum ſtatus qui eſſentiam attingunt, coniunctiones, & diuiſiones, ut ita dicam, identitates, & diuerſitates: ſimilitudines, diſſimilitudines: ſocietates, commerciáque contrariorum: eorum quæ unum facta ſunt, non confuſę res & proprietates, ſuperiorum prouidentię, parium inter ſe connexiones, conuerſiones inferiorum: omnium ſui conſeruatrices, & immutabiles ſtabilitates atq; firmitates: rurſúſque omnium in omnibus congruenter cuique communiones, cohærentiæ, ac non confuſæ cõcordiæ, concentúſque uniuerſi, temperationes in uniuerſo, indiſſolubiléſque rerum cohærentiæ, perpetuæq́ue eorum que oriũtur, propagationes: ſtatus omnes, atque motus, mentium, animorum, corporum. Status enim eſt omnibus, & motus, id quod ſuperius pręſtantiúſque ſtatu omni atque motu, in ſua quicque ratione confirmat, eíque motum ſuum ac proprium, & accommodatum affert. Ac moueri quidem dicuntur diuinæ mentes in orbem, cùm pulchri ac boni illuſtrationibus principio ac fine carentibus coniunguntur. Rectè autem cum inferioribus conſulendi cauſa prodeunt, & recta omnia perficiunt. Inflexo uerò motu cientur, cum etiam inferioribus conſulentes in eodem ſtatu perpetuo manent, circum bonum & pulchrum eiuſdem ſtatus cauſam ſemper ſe uerſantes. Animi autem motus, qui in orbem circúmque fertur, eſt eius ad ſe ab iis quæ extra ſunt introitus, mẽtíſque eius facultatum unius modi inflexio, quæ quaſi in quodam circulo fixum, & ab omni errore liberũ motum ei tribuit, eúmq; multis quæ externa ſunt, cõuertit & colligit primũ ad ſe, deinde quaſi unius modi effectũ cõiunctis uno modo facultatibus cõiungit, atq; ita demũ ad pulchrũ ac bonũ deducit, quod magis q̃ omnia quæ ſunt, & unũ eſt, & idẽ, & principio caret & fine. Inflexo uerò motu cietur animus, quandiu conuenienter ſibi diuinis illuſtratur cognitionibus, nõ ſpiritali quidẽ ſtabiliq; modo, ſed cogitãdo & prętereũdo, quaſi permixtis fluxiſq; actionibus. Recta autẽ linea, cùm nõ ad ſe ingreditur, & unico mẽtis motu cietur. (hoc enim eſt, ut dixi, in orbẽ circũq; ferri) ſed ad ea quę circũ eũ ſunt ꝑdit, & ab iis quæ extrinſecus incidũt, quaſi à ſignis quibuſdã multis ac uariis, ad ea quæ ſimplicia cõiunctáq; ſunt cognoſcẽda deducitur. Horũ igitur triũ motuũ, & eorũ q̃ hoc in mũdo ſenſu ꝑcipiuntur, ac multo etiã prius uniuſcuiuſq; & manſionũ, & ſtatuum, & firmitatum cauſa eſt, & finis, eáque continet pulchrum ac bonũ, quod ſtatum omnẽ & motum ſuperat, quo ſtatus omnis ac motus, & ex quo, & in quo, atque in quod, cuiúſque cauſa fit. Etenim & ex eo, & per ipſum, omnis eſſentia ac uita eſt, & mẽtis, & animi, &

omnis naturæ: paruitates, æqualitates, magnitudines, mensuræ omnes, rerũ proportiones, concentus, temperationes, tota, partes, unum omne, ac multitudo, partium copulationes, omnis multitudinis coniunctiones, siue unitates eorum quæ tota sunt perfectiones, quale, quantum, quotum, infinitum, coniunctiones, diuisiones: omnis infinitas, termini omnes: ordines, præstantiæ: elementa, species: omnis essentia, uis omnis, omnis actio, habitus omnis, sensus omnis, omnis sermo, omnis mentis notitia, omnis tactus, omnis sciẽtia, omnis coniunctio, & uno nomine, quicquid est, ex pulchro ac bono, & in pulchro bonóque est, atque ad pulchrum bonúmque refertur: & quæ sunt ac fiunt, boni pulchríque causa & sunt, & fiunt omnia, ipsúmque omnia intuentur, & ab eo mouentur ac continentur: eiúsque causa, & per ipsum, atq; in eo est omne principium, quod exempli exprimendi, perficiendi, faciendi uim habet, quod speciale est, quódque generale: atque omnino principiũ omne, omnis cohærentia, finis omnis, aut, ut summatim dicam, omnia quæ sunt, ex pulchro sunt & bono, quęque non sunt, in pulchro & bono singulari quadam ratione sunt omnia: éstque omniũ principium ac finis, quæ principium & finem superant, quoniam ex ipso, per ipsum, & in ipso, atque in ipsum sunt omnia, ut diuina scripta tradunt. Est igitur id quod pulchrũ est, & bonum, expetendum, amandum, diligẽdum omnibus: ac propter ipsum, eiúsque causa, & ab inferioribus superiora melioráque relationis cõuersionísque ui ac nomine diliguntur, & societatis causa paria à paribus, prospiciendíque ac consulendi causa inferiora à præstantioribus: & à se ipso quicque conseruandi sui causa amatur: quęque faciunt ac uolunt, eius quod pulchrum est, & boni cupiditate ducta, & faciunt, & uolunt omnia. Audebit etiam hoc uera ratio dicere, ipsum quoque rerum omnium auctorem, pro singulari bonitate sua amare omnia, omnia facere, omnia perficere, omnia conseruare, omnia conuertere. Est etiam diuinus amor & bonus, & boni, & boni causa. Ipse enim bonus auctor eorũ quæ sunt, amor, cùm prius in ipso bono excellenti præstantíque ratione esset, non passus est ipsum in se sterilẽ, & infœcundum manere, sed eum impulit ad agendum singulari abundantia, quæ est procreatrix omnium. Nec uerò nos quisquam putet contra scripturæ sanctæ auctoritatem amoris nomen celebrare. Est enim alienum, ut opinor, & absurdum, non uim instituti attendere, sed uerba: neque hoc proprium est eorum, qui diuina intelligere cupiũt, sed eorum, qui sonos nudos probant, eósque aure tenus non penetrantes extrinsecus continent, nec scire uolunt, quidnam hoc uerbum declaret, ac quonam modo aliis etiam uerbis quæ idem efficiant & declarent, explanandum sit: sed addicti sunt elementis, ac lineis quæ intelligi non possunt, syllabísque, & uerbis incognitis, quæ in mentem eorum non penetrãt, sed extra circum labra & aures eorum perstrepunt, quasi nõ liceat, quatuor per bis duo significare, aut simplices lineas per lineas rectas, aut maternam patriam per eam quæ patris est, aut denique aliquid aliud eorum, quæ idem quod multæ orationis partes declarant: cum intelligendum sit, si rectam rationem audiamus, nos elementis, syllabis, uerbis

bis, ſcriptis, ſermonibus, ſenſuum cauſa uti, quaſi cùm animus noſter mẽtis actionibus ad ea quæ ratione intelliguntur, mouetur, ſuperuacanei, minúſque neceſſarij ſint ſenſus cum iis quæ ſub ſenſum cadunt: quemadmodum etiam mentis facultates, cum animus ad diuinam ſpeciem ſimilitudinémque traductus, per incognitam coniunctionem inacceſſi luminis radios nõ oculorum emiſſionibus aſſequitur. Cum uerò mens rebus quæ ſenſu percipiuntur, ad intelligentias, & cognitiones quæ contemplationis ſunt, impelli ſtudet: tum probandæ ſunt ex omnibus maximè ſenſuum clariſſimæ diffuſiones, planiſſima uerba, apertiſſima ea quæ uidentur. Si enim obſcura ſunt, ea quæ obiiciuntur ſenſibus, ne ipſi quidem ea quæ ſub ſenſum cadunt, mẽti rectè offerre poterunt. Sed ne hæc dicere uideamur, ut diuina ſcripta commutemus, ea audiant, qui amoris nomen criminantur & improbant. Ama eam, inquit, & ſeruabit te: circunda tibi illam, & extollet te: honora eam, ut te amplectatur: omniáque alia quæ in ſcriptis diuinis amatoria celebrãtur. Atqui uiſum eſt quibuſdam ex noſtris, qui de diuinis rebus diſſeruerunt, amoris quàm charitatis nomen etiam eſſe diuinius. Scribit autem & diuus Ignatius, Meus amor cruci affixus eſt: & in primis ſcripturæ ſanctæ inſtitutionibus inuenies quendam hæc dicentem de diuina ſapiẽtia, Amator factus ſum pulchritudinis eius. Nõ igitur hoc amoris nomen timeamus, neque nos ulla ab eo deterrens conturbet oratio. Mihi enim uidẽtur Theologi commune quidem charitatis & amoris nomẽ exiſtimare, ſed diuinis uerum amorẽ tribuere potius, propter abſurdam iſtorum hominum, quæ anteceſſerat, intelligentiam. Nam cùm uerus amor pro Dei dignitate non à nobis modò, ſed etiã à ſcriptis diuinis laudetur, pleriq; qui amorẽ, qui in Dei nomine eſt unius modi, non potuiſſent ſibi cõciliare, ad diuiduum, corporeũ, diuiſúmque delapſi ſunt, qui uerus non eſt amor, ſed imago, aut potius à uero prolapſio. Diuini enim uniúſque amoris cõiunctio, & ut ita dicam, unitas à multitudine capi nõ poteſt. Itaque ut nomen quod moleſtius acerbiúſque multis uidetur, in diuina ſapientia ponitur, ad excitãdos deducendóſque eos ad ueri amoris notitiam. Atque ut à uerbi moleſtia liberentur, ubi etiam ſæpe rurſus licebat abiectis iſtis abſurdum aliquid de nobis ſuſpicari, uerbũ quod honeſtius uideatur, Cecidit, quidam inquit, ἡ ἀγάπησις, id eſt, amor tui in me, ut amor mulierum. Illorum autem qui rectè diuina accipiunt, pro eodem ponuntur à ſanctis Theologis ἀγάπης & ἔρωτος, id eſt, charitatis & amoris nomina, ex diuinis interpretationibus. Atque hoc amoris uerbum uim habet faciendi unum, & colligandi, præſtantíque modo res inter ſe miſcendi, quæ in pulchro & bono propter pulchrum ac bonum antè conſtitit, atque ex bono ac pulchro, pulchri boníque cauſa manat, continétque paria communi inter ſe coniunctione, & ſuperiora ad inferiorum procurationem impellit, inferioráque cum ſuperioribus conuerſione corroborat. Dimouet etiam de ſtatu diuinus amor, nec ſuos eſſe amantes patitur, ſed eorum etiã quæ amãtur: quod declarant & ſuperiora, quæ inferiorum fiunt eis conſulendo, & paria mutua inter ſe cohærentia, & inferiora diuiniore ad ſuperiora conuer-

sione. Itaque Paulus ille magnus iam diuino amore captus, prę̨ditúsque eius ui, quæ hominem è statu suo dimouet, diuino ore, Viuo autem, inquit, iam non ego, uiuit uerò in me Christus: ut uerus amator, & à mentis, quemadmodum ipse ait, statu dimotus, Deo degit, non suam uitam, sed amantis, tãquam ualde diligendã. Audendum est etiam hoc pro ueritate dicere, ipsum quoque rerum omnium auctorem honesto bonóque omnium amore ductum pro singulari bonitate amatoria, extra se fieri rerum omnium procuratione, & quasi bonitate, charitatéque & amore deliniri, atque ex statu quo superat omnia, & ab omnibus secretus est, ad eum quo in omnibus est, demittitur ea ui quæ essentiam superat, & omnia extra se rapit, nec interim ab eo discedit. Itaque ζηλωτὴν, id est, æmulum, ipsum ij qui multũ in diuinis exercitati sunt, appellant, ut magno ac benigno in ea quę sunt amore præditum, excitantémque ad studium amatorij ipsius desiderij, atq; ut singulari amore captũ seipsum præstantẽ, cui nimio amore digna sunt etiã ea quæ expetenda sunt, & quòd ea quibus consulit & prouidet, nimio amore prosequatur. Atque uno nomine quod amandum est, atque amor pulchri est & boni, in bonóque & honesto situs est, ac honesti boníq; causa tum est, tum oritur. Quid uerò sibi uolunt Theologi, qui eum interdum amorem & charitatem dicũt, interdum amore & charitate dignum? Præsertim cùm huius quidẽ auctor, & quasi genitor ac procreator: illud autem ipse sit, & hoc quidẽ moueatur, illud autem moueat, quoniam ipse sui ac sibi & productor, & motor est. Eũ autem hoc ipso charitate & amore dignum uocant, quòd pulcher sit & bonus: amorem rursus appellant, & charitatem, quòd uis sit motum afferens, & ad se deducens atque euehens, id quod solum ipsum per se pulchrum est ac bonum, quódque sit sui ipsius per se expressio, bonáque progressio summæ præcipuæque coniunctionis, motúsque simplex ad amorem impellẽs, qui per se mouet, per se agit, qui antè in bono est, & ex bono ad ea quæ sunt, manat, rursúsque ad bonum reuertitur. In quo & fine & principio se carere diuinus amor eximiè declarat, quasi circulus quidam perpetuus, qui boni causa, ex bono, in bono, & in bonum conuersione ab omni errore libera se uoluit, at que in eodem loco, eadémque ex parte & progreditur semper, & manet, & restituitur. Hæc etiam præclarus noster in sacris initiator & doctor, mente permotus in laudibus amoris exposuit: quas quidem non alienũ erit commemorare, & quasi sacrum quoddam caput nostro de amore sermoni attexere.

Hierothei sanctissimi uiri uerba ex libro de amoris laudibus.

AMorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritalem, siue, ut ita dicam, animalem, siue naturalem, uim quandam coniungentem miscentémque intelligamus, quæ superiora quidem impellit, ut inferioribus prospiciant & consulant, paria autem, ut inter se societate iungantur, inferiora uerò, ut se conuertant ad superiora.

Eiusdem

Eiuſdem uerba ex iiſdem amoris laudibus.

QVando multos amores qui ex uno nati ſunt, deſcripſimus, cùm deinceps dixiſſemus, quæ ſint amorum, & eorum qui in mundo ſunt, & eorum qui in cœlo, & cognitiones & uires, quibus præſtant, inſtituto ſermonis ſpiritalium, atque eorum qui mente intelliguntur, amorum, & ordines, & diſtinctiones: ſecundum quos ij qui per ſe intelliguntur, diuiníque amores, qui ibi reuera honeſti ſunt, præſtant ac ſuperant, & à nobis propriè ſunt aptéque laudati. Nunc etiam altius repetentes, omnes in unum coniunctúmque amorem, & eorum omnium parétem colligamus ſimul, & conferamus ex multis primum in duas eorũ amatorias omninò uires contrahentes, quibus omnibus præſtat & antecedit inuicta amoris omnis cauſa, quòd ſuperior ſit omnibus, ad quam pertinet & aſpirat pro captu uniuſcuiuſque eorum quæ ſunt, uniuerſus amor, qui ex rebus omnibus oritur.

Eiuſdem uerba ex amatoriis hymnis.

AGe uerò his rurſum collectis, dicamus, unam quandam uim eſſe ſimplicem, quæ per ſe ad temperationem quandam coniungentem à bono uſque ad extremum eorum quæ ſunt, mouet & impellit, atque ab illo rurſum ordine per omnia ad bonum ex ſe, per ſe, & à ſe in orbem reflectitur, ſempérque ad ſeipſam eodem modo reuoluitur. Quanquam dicet aliquis, Si omnibus bonum atq; honeſtum amabile eſt, optabile atque diligendum: (expetit enim illud etiam id quod non eſt, ut diximus.) atq; id ipſum eſt, quod formam facit eorum etiam quæ forma carent, in eóque etiam id quod nõ eſt, modo quodam eſſentia ſuperiore & eſt & dicitur: cur multitudo dæmonum bonum honeſtúmque non expetit? ſed materiæ addicta, & ab eodem ſtatu, quem angeli, in boni appetitione obtinent, prolapſa, cauſa eſt malorum omnium, & ſibi, & aliis, quæ peruerti deprauaríque dicuntur? Aut quomodo genus dæmonum, quod à bono planè in lucem prolatum eſt, ſpeciem boni non præfert? aut quomodo bonum à bono factum, mutatum eſt? & quid eſt, quod illud deprauauit? quidnam etiam malum eſt? & quo ex principio cõſtitit? Quomodo bonus illud proferre in lucem uoluit? quomodo cum uoluit, potuit? Si ex alia cauſa eſt malum, quæ alia eorum quæ ſunt pręter bonum cauſa eſt? Quomodo etiam extante prouidentia eſt malum, uel fit, uel omnino non tollitur? Quomodo etiam aliquid eorum quæ ſunt, præter bonum illud appetit? Atque hæc quidem fortaſſis eiuſmodi dubitans dicet oratio. Nos autem ab eo petemus, ut rerum ueritatem aſpiciat, primúmque hoc non dubitabimus dicere, Malum non eſſe ex bono: ac ſi ex bono eſt, non eſſe malum. Neque enim ignis eſt re-

frigerare, nec boni non bona proferre in lucem. Si etiam ea quę sunt omnia, ex bono sunt (natura enim boni est, proferre in lucem, conseruare : mali autem interimere & perdere) nihil eorum quæ sunt, ex malo est, ac ne ipsum quidem malum erit, siquidem etiam sibi malo esset. Quod ni ita est, malum omnino malum non est, sed partem quandam boni qua planè est, habet. Et, si ea quæ sunt, pulchrum siue honestum & bonum expetunt : atque omnia quæ faciunt, boni quod uidetur causa faciunt: omnéque rerum institutum, sibi habet bonum principium ac finem propositum (nihil enim mali naturam intuens facit quæ facit) quomodo erit in iis quæ sunt, malum? aut erit omnino, cùm careat eiusmodi bono appetitu? Et si ea quæ sunt, ex bono sunt omnia, bonúmque ea quæ sunt superat : est quidem in ipso bono id etiam quod nullum est: malum autem, non est. Aliter non planè est malum, nec id quod non est. Nihil enim erit id quod nihil est omnino, nisi in bono ratione quadam essentia superiore dicatur. Bonum igitur erit, & eo quod planè est, & eo quod non est multo prius, & superius locatum. Malum autem nec in iis est quę sunt, nec in iis quæ nulla sunt, sed eo etiam quod non est, remotius est, abéstque plus à bono, & minus est essentia. Vnde igitur est malum? dicet aliquis. Si enim malum non est, uirtus & uitium idem sunt : & uniuersa generalísq; uirtus, idem quod uniuersum uitium, ac uirtus quæ ad partem accommodatur, idem quod uitium eiusdem generis, aut ne id quidem quod uirtuti repugnat, erit malum. Atqui contrariæ sunt temperantia & intemperantia: iustitia atque iniustitia: nec uerò eas dico contrarias esse ex iusto & iniusto, ex temperante & intemperante, sed ante etiam repugnantiam quæ extrinsecus inter eum qui uirtute præditus est, atque cõtrarium existit, multo prius in ipso animo uitia à uirtutibus omnino discrepant, & cum ratione discordant perturbationes : ex eóque necesse est, dari aliquod etiam malum bono contrarium, neque enim sibi bonum contrariũ est, sed ut ab uno principio unáque causa profectum communione, coniunctione, amicitiáque gaudet. Nec minus bonum maiori est contrarium, neque enim id quod minus est calidum aut frigidum, contrarium est ei quod magis est eiusmodi. Est igitur in iis quæ sunt, & est aliquid, repugnátque bono malum. Quòd si interitus & quasi corruptela est eorum quæ sunt, non tamen hoc exterminat malum ex eorum quæ sunt finibus, sed erit etiam illud aliquid, & reuera originem rerum efficit, an non sæpe huius rei interitus, illius ortus est? Pertinebítque malum ad totius absolutionem, & per se faciet ut hæc uniuersitas ne inchoata minúsque perfecta sit. Ad hæc autem respondebit uera ratio, malum quatenus malum, essentiam nullam aut originem efficere, sed tãtum deprauare atq; interimere, quantum in ipso est, eorum quæ sunt essentiam atque naturam. Quòd si quis illud ortus rerum efficientem causam esse dixerit, atque huius rei interitu alteri ortum dare: hoc uerè respondendum, illud nõ quatenus interimit, ortum dare, sed quatenus quidem interitus & malum est, tantum interimere atque deprauare : ortum autem atque essentiam boni causa fieri : & esse malum interitum quidem per se, originis

autem

autem auctorem propter bonum: & quatenus quidem malum est, neque illud esse quicquam, neque bonorum causam efficientem esse, sed boni causa & esse, & bonum esse, & bonorum efficientem causam. Quin ne erit quidem idem eadem ex parte & bonum, & malum: neque eiusdem interitus & ortus eadem ex parte uis, nec ipsa uis, aut ipse interitus. Ipsum enim malum, neque est, neque bonum est, nec originis auctor est, neque eorum quæ sunt & bonum efficiens. Bonum autem in quibuscunque perfectè insit, ea perfecta facit, & simplicia, atque integra bona. Quæ uerò minus eo participant, ea & minus perfecta sunt bona, & permixta propter boni priuationem: nec malum omnino est, aut bonum, aut boni efficiens: sed quod magis aut minus bono uicinum est, id pro portione bonum erit: quãdoquidem perfecta bonitas, quæ per omnia diffunditur, non solùm ad optimas essentias, quæ eam circunstant, peruenit, sed etiam ad extremas pertinet, ita tamen, ut illis quidem omnino præsens sit, his autem, inferiori quodam modo, aliis uerò extremo, ut quicque eorum quæ sunt, eius potest esse particeps. Aliáque bono planè participant: alia autem magis & minus eo priuata sunt: nonnulla uerò obscuram tenuémque habent boni communionem: & aliis minimum bono participant. Si enim nõ pro rata portione in unoquoque inesset bonum: profectò ea quæ sunt diuina maximè, & prima, eundem ordinem & locum, quem ultima, obtinerent. Quî autem etiam fieri posset, ut in boni societatẽ uno modo uenirent omnia, cùm apta non sint ad totam eius communionem? Nunc autem hæc est potentiæ boni præstans magnitudo, quòd & ea quæ priuata sunt, & priuationem sui corroborat, ut omnino in ipsius ueniãt societatem ac communionem. Quòd si non dubitandum est uerum fateri, ea etiam quæ illi contraria sunt, eius ui & sunt, & repugnare possunt, aut potius, ut summatim dicam, ea quæ sunt omnia quatenus sunt, & bona sunt, & à bono: quatenus autem priuata sunt bono, nec bona sunt, nec constant. Nã in cæteris quidem qualitatibus, ut in calore in frigore, ea quæ calefacta sunt, remanent etiam cùm calor euanuit: multa etiam eorum quæ sunt, cum uitæ & mentis sunt expertia: Deúsque ipse cum ab essentia secretus sit, ratione quadam est, quæ superat rationem essentiæ: & uno nomine, in aliis quidem omnibus, etiam si habitus abierit, aut si ne fuerit quidem omnino, res ipsæ sunt, & constare possunt. Quod autem omni ex parte bono priuatum est, id nusquãm ullo modo fuit, aut est, aut erit, uel esse potest. Velut intemperans etsi priuatus est bono cupiditate quæ à ratione auersa est, neque in eo quidem est, neque uerè appetit: est tamen boni particeps exigua quadam parte amicitiæ & coniunctionis. Ira etiam, boni est particeps hoc ipso, quòd mouetur, cupítque ea quæ mala uidentur, ad id quod bonum uidetur, dirigere & conuertere. Is quoque qui deterrimæ scelestissimæq; uitæ cupiditate ducitur, ut qui omnino uitam expetat, etiam quæ ei optima uideatur, hoc ipso quòd expetit, uitamque appetit, & optimã uitam sibi propositam habet, boni est particeps. Ac si planè omníque ex parte bonum sustuleris: nec essentia erit, nec uita, nec appetitus, nec motus, nec quicquam aliud. Quòd ergo etiã

ab interitu ortus fit, non eſt id uis mali, ſed minoris boni præſentia : quemadmodum morbus quoque defectio eſt cóſtitutionis, non omnis quidem, ſi enim hoc ſit,ne morbus quidem ipſe cohærebit: ſed remanet atq; eſt morbus, quòd ſtatum habet minimam conſtitutionem & ordinem , atque in ea cohæret. Quod enim omnino expers eſt boni,id neque aliquid eſt,neque in iis eſt quæ ſunt:quod autem mixtum eſt, propter bonum in iis eſt quæ ſunt, atque hoc ipſo in iis quæ ſunt eſt,& aliquid eſt, quòd boni eſt particeps: aut potius eatenus erunt ea quæ ſunt omnia , magis uel minus , quatenus bono participant.Nam quod ad ipſum etiam ſtatum attinet: quod nuſquam ullo modo eſt,id non erit etiam:quod autem alicubi quidem eſt,alibi autem nó eſt,id quatenus ab eo quod ſemper eſt,deflexit,non eſt: quatenus autem ſtatus eſt particeps, eatenus eſt, atque ſtatus eius omnino, ſtatúſque priuatio & obtinetur,& conſeruatur.Malum etiam quod omni ex parte à bono defecit: neque in iis quæ magis bona ſunt,erit,neque in iis quę minus.Quod autem partim bonum eſt,partim non eſt,id quidem alicui bono eſt contrarium,nó tamen toti,ſed tenetur etiam ipſum boni communione: ſtatúmque dat bonum ipſum etiam priuationi ſui, abſoluta ſui communicatione. Si enim omnino amiſſum ſit bonum , neque omnino quicquid bonum erit , neque mixtum,neque ipſum malum. Si enim malum eſt bonum inchoatũ, & minus perfectum:profectò abſoluta boni abſentia,& minus perfectum,& perfectum bonum erit : túmque demum erit malũ ac uidebitur, cum aliis quidem malum eſt,quibus eſt cótrarium, ab aliis autem ut bonis ſecretum eſt. Fieri enim non poteſt,ut eadem per eadem contraria ſint in omnibus. Non igitur eſt aliquid malum : quin ne in iis quidem eſt , quæ ſunt. Si enim quæ ſunt,à bono ſunt omnia:& in omnibus quæ ſunt,ineſt, omniáque continet bonum:aut non erit malum in iis quæ ſunt,aut in bono erit. Atqui in bono non erit,neque enim in igne frigus ineſt:nec deprauari poterit id,quod etiã malum reddit bonum.Si uerò erit, quomodo erit malum in bono? Si quidé ex eo eſt,id abſurdum eſt,nec fieri poteſt.Non enim poteſt,ut ſcripta diuina tradunt,arbor bona fructus malos facere:nec contrà.Si ex eo non eſt,perſpicuum eſt, id profectum eſſe ab alio principio atque cauſa. Nam aut malum ex bono erit,aut bonum ex malo:aut certè ſi hoc fieri non poteſt, ex alio diuerſóque principio & cauſa,tum bonum erit, tum malum. Nulla enim duo ſunt principium,ſed monas eſt principium duorum omnium. Atqui abſurdum eſt, ab uno atque eodem duo & proficiſci , & eſſe contraria : idémque principium non ſimplex atque unum eſſe, ſed diuiſum, atque duplex, contrariúmque ſibi, & immutatum. Nec uerò duo eorum, quæ ſunt principia, contraria eſſe poſſunt: eorúmque alterum in altero,& utrunque in uniuerſo, ita ut etiam ſint repugnantia. Si enim hoc detur, primum ne Deus quidem ipſe incolumis erit,uacuúſque moleſtia,ſi quidem ſit aliquid,quod eum offendat.Deinde inordinata omnia erunt,ſempérque repugnantia. Atqui bonum cum iis quæ ſunt omnibus amicitiam iungit , ídque ut pax , & pacis largitor laudatur à ſanctis Theologis. Itaque bona inter ſe amicitia coniuncta ſunt

cta sunt omnia, & consona, atque ab una uita propagata sunt, & ad unum bonum ordine quodam disposita pertinent, blandáque sunt alia aliis, & similia atque comia. Non igitur in Deo est malum, nec cum diuinitate ullum habet commercium. Quin ne ex Deo quidem est malum. Aut enim bonus non est, aut bona facit, & bona in lucem profert: atque id non interdum, & aliqua, interdum non item, nec omnia. Isto enim pacto mutatio in eum cadet atque commutatio, in id etiam quod ipsum est, præstãtissimum omniũ, id est, causa. Sin autem in Deo bonum essentia est, Deus etiam ex bono mutatus, aliàs erit, aliàs non erit. Si uerò communicatione bonum habet: id certè, & ab alio habebit, & interdum habebit, interdum non habebit. Non igitur Deus auctor est mali, neque malum est in Deo, nec omnino, nec certo tempore. Quin ne in angelis quidem inest malum. Si enim nũciat diuinam bonitatem benignus angelus: quoniam est communione id secundo loco, quod primo causę ui ac nomine id quod nunciatur: imago Dei est angelus, latentis lucis declaratio, speculum nitidum, perlucidissimum, integrum, incorruptum, non inquinatum, quo recipit uniuersam, si fas est dictu, figuræ diuinæ bonitatis pulchritudinem, atque simpliciter in se, quantum potest, abstrusi silentij bonitatem cum splendore inserit. Non igitur etiam in angelis est malum. At quòd peccatores puniant, mali sunt. Ista ergo ratione ij qui improbos castigant, sunt mali: & sacerdotes qui profanos arcẽt à diuinis mysteriis. Atqui non puniri est malum, sed dignum esse supplicio: nec à sacris pro meritis arceri, sed scelestum profanúmque esse, indignúmque iis quæ sancta sunt. Verùm ne dæmones quidem natura sunt mali. Si enim natura mali sunt, nec ex ipso bono sunt, nec in iis quæ sunt, nec uerò ex bonis mutati sunt, si natura, sempérque mali erant. Deinde num sibi mali sunt, an aliis? Si sibi, se etiam ipsi interimunt & conficiunt. Si aliis, quomodo interimunt, aut quid interimunt? essentiám ne, an uim, an actionem? Si essentiam, primũ quidem non contra naturam. Quæ enim natura interire non possunt, ea nõ interimunt, sed ea in quæ interitus cadit. Deinde ne hoc quidem cuiuis, & omnino malum est: nec uerò quicquam eorum quæ sunt interit, quatenus essentia est, & natura, sed quia deest naturalis constitutio, conuenientię aptęque compositionis ratio eodem modo se habens, manere non potest. Imbecillitas autem perfecta non est. Si enim perfecta esset, profectò & interitum, & subiectum funditus tolleret: essétque interitus eiusmodi, sui etiam interitus. Itaque hoc non est malum, sed bonum quod abest. Quod enim omninò expers est boni, ne iis quidem quæ sunt, erit. Eadẽ est etiã & facultatis, & actionis interitus ratio. Pręterea quomodo dęmones, qui effecti sunt à Deo, mali sunt? Bonum enim bona profert in lucem, facítque ut cohæreant. Atqui mali dicuntur, dicet aliquis, nõ quatenus sunt (sunt enim ex bono) nactíque sunt bonã essentiam: sed qua ex parte non sunt, cum non potuissent, ut scripta diuina tradunt, seruare principium suum. Qua enim in re, quæso, deprauatos malósque esse dæmonas dicimus, nisi quòd diuina bona uelle & perficere destiterũt? Iam uerò si natura mali sunt dęmones, semper sunt mali.

Atqui malum non eſt ſtabile. Si igitur ſemper eodem in ſtatu ſunt, non ſunt mali, ſemper enim idem eſſe, boni eſt propriũ. Si uerò non ſemper mali ſunt, non ſunt mali natura, ſed angelicorum bonorum penuria: nec planè expertes ſunt boni, hoc ipſo quòd & ſunt, & uiuunt, & intelligũt, omninóque ineſt in eis motus quidam appetitus. Mali autem ex eo dicuntur eſſe, quòd in naturali actione imbecilles ſunt. Deprauatio igitur eis malum eſt, & ab eis quæ illis digna ſunt, diſceſſus, repulſa, ceſſatio, & imbecillitas: facultatíſque in eis perfectionem conſeruantis infirmitas, declinatio, prolapſio. Sed quod aliud malum eſt in dæmonibus? Ira auerſa à ratione, amens cupiditas, præceps uiſio. Atq; hæc etſi in dæmonibus inſunt, nõ tamẽ omni ex parte, nec in omnibus, neque ipſa per ſe ſunt mala. Etenim in aliis animantibus non hæc habere, ſed extingui interitus eſt animantium, & malum: ſi autem habeantur atque inſint, conſeruant animalis naturam quæ hæc habeat, facítque ut extet. Non igitur malum eſt dæmonum genus, quatenus ineſt in eo quod eſt ſecũdum naturam, ſed quatenus abeſt, nec mutatum bonum uniuerſum quod eis tributum eſt, ſed ipſi à toto bono quod eis datum erat, deflexerunt: datáque eis angelica munera mutatas eſſe dicimus, ſed ſunt & integra, & nitidiſſima, ipſíque non uident quòd ſuas facultates cernendi cauſa benignè conceſſas obſtruxerint. Ita fit, ut quod ſunt, & ex bono ſint, & boni, pulchrũ-que ac bonum appetunt, cùm ſtatum, uitam, intelligentiam quæ extant, appetant: atque bonorum quæ ipſis accommodata ſunt, & priuatione, & declinatione, & prolapſione, ſunt mali: ſúntq; mali quatenus pulchri nõ ſunt, & quod non eſt appetentes, malum appetunt. Verùm animos aliquis malos eſſe dicit: ſi propterea quòd ſunt antè in malis prouidentiæ conſeruationíſque ui ac nomine, hoc malum non eſt bonum, & ex bono, quod etiam malum bonum reddit. Si quòd deprauẽtur, malíque fiant animi, malos eos eſſe dicimus: quo deprauantur, niſi bonarum affectionum actionúmq; priuatione, quapropter imbecillitatem ſuam non aſſequuntur, ſed ab eis prolapſi ſunt? Etenim aëra etiam qui nobis offuſus eſt, obductum tenebris eſſe dicimus luminis priuatione & abſentia: lumen autẽm ipſum lumen eſt ſemper, quod etiam tenebras illuſtrat. Non igitur aut in dæmonibus, aut in nobis malum ineſt, quaſi ſit aliquid malum, ſed quòd perfectionis bonorũ propriorum & accommodatorum ſit priuatio. Nec uerò in animantibus rationis expertibus ineſt malum. Si enim iram ſuſtuleris, cupiditatémque ac omnia alia quæ dicuntur, nec ſunt omnino mala natura ſua, leo quidem, ſi fortitudinem & ferocitatem amiſerit, ne leo quidem erit: canis autem ſi blãdus ſit omnibus, non erit canis: ſiquidem canis eſt cuſtodire, & domeſticum quidem admittere, excludere autem & fugare alienum. Ita fit, ut non interire naturam, non ſit in malis, ſed interitus naturæ imbecillitas priuatióque & affectionum, & actionum, & facultatum naturalium, nec ſi omnia quæ generantur certo tempore perfecta ſunt, idcirco id quod minus perfectum eſt, contra omnem naturam eſt. In tota etiam natura nõ eſt malum. Si enim naturales rationes ab uniuerſa natura omnes proficiſcuntur: nihil eſt ei contrarium.

trarium. Vnicuique autem naturæ aliud ſecundum naturam erit, aliud non ſecundum naturam. Alij enim aliud eſt contra naturam: quódque huic naturale eſt, illi contra naturam: naturæ porrò uitium eſt, quod eſt contra naturam, eorũ ſcilicet, quæ ſecundũ naturã ſunt priuatio. Non igitur mala eſt natura, ſed hoc naturæ malum eſt, non poſſe ea quæ naturæ ſuæ ſunt perficere. Quin ne in corporibus quidem eſt malum. Deformitas enim & morbus illud pulchritudinis defectus eſt, hoc ordinis conſtitutioníſque priuatio: quod quidem non eſt omnino in malis, ſed minus pulchrum. Si enim planè pulchritudo, forma & conſtitutio naturalis deleantur, corpus etiã ipſum interibit. Corpus autẽ non eſſe mali cauſam animo, hinc perſpici licet, quòd malum ſine corpore eſſe, & cohærere poteſt: ut in dæmonibus. Hoc enim demum eſt malum, & mentibus, & animis, & corporibus, imbecillitas propria accommodatáque bona adipiſcendi, & ab eis prolapſio. Nec uerò tritum & uulgatum malum, in materia eſt, ut aiunt, quatenus materia eſt. Etenim hęc quoque tum ornatus, tum pulchritudinis, tum formæ eſt particeps. Quòd ſi cum horum expers eſt materia, per ſe qualitate & forma caret: quomodo aliquid materia facit, quæ ne patiendi quidem poteſtatem per ſe habeat? Præterea quomodo materia malũ eſt? Si enim nuſquàm ullo modo eſt: nec bonum eſt, nec malum. Si uerò eſt aliquid, quę autẽ ſunt, ex bono ſunt omnia: ipſa etiam ex bono ſit neceſſe eſt: atque aut bonum mali efficiẽs erit, aut malum, bonum, ut quod ſit ex bono, aut malum boni efficiens: aut bonum, ut quod ex malo ſit, malum: aut certe duo rurſus principia erunt, atque ea ab uno capite pendentia. Quòd ſi materiam ad totius mundi expletionem abſolutionémque neceſſariam eſſe dicãt: quî malum eſt materia? Aliud enim eſt malum eſſe, aliud neceſſarium. Quomodo autem bonus ex malo aliqua in lucem profert? aut quo pacto malum eſt id quod bonum requirit? Fugit enim boni naturam, malum. Quomodo uerò naturã & generat & alit materia, ſi mala eſt? Malum enim hoc ipſo, quòd malum eſt, nihil procreat, aut alit, aut omnino facit, aut ſeruat. Quòd ſi dicant, eam quidem non procreare malum in animis, ſed eos trahere: quomodo hoc uerum erit? Multi enim eorum ſibi habent propoſitum bonum: quod quî tandem fieret, ſi eos materia omnino ad malum alliceret? Non igitur ex materia in animis eſt malum, ſed ex inordinato incompoſitóque motu. Si uero hoc afferunt, eos materiam ſequi omnino: éſtque neceſſaria inſtabilis materia iis quæ per ſe conſiſtere non poſſunt: quomodo aut malum neceſſarium eſt, aut quod neceſſarium eſt, malum? Quin ne hoc quidem quod dicimus priuationem, ui ſua bono repugnat. Perfecta enim & abſoluta omni ex parte imbecilla eſt priuatio: quę autem ad partem accommodatur, non quatenus priuatio eſt, uim ullam habet, ſed quatenus priuatio perfecta non eſt. Si enim priuatio boni ſit quæ ad partem accommodatur, nondum malum eſt: & ſi facta ſit, natura etiam mali abiit. Sed ut ſummatim dicam, bonum ex una integráq; cauſa exiſtit: malum autem ex multis ſingularibúſq; defectibus. Scit Deus malũ, quatenus bonum eſt, atque apud eum cauſæ malorum, ſunt bonorum effe-

ctrices potestates. Quòd si malum æternum est, efficit, potest, est, & facit: unde ei hæc omnia? num ex bono? an bono ex malo? an utrique ex alia causa? Omne quod est secundum naturam, ex certa definitáq; causa nascitur. Malum autem si causam non habet, nec definitum est: non est secundum naturam. Neque enim in natura est, quod est contra naturam: neque inscitiæ in arte inest ratio. Num animus causa est malorum, quemadmodum caloris ignis? atque omnia ad quæ accesserit, malis implet? an bona quidem, est animi natura, actionibus autem aliàs ita affectus est, aliàs non item? Si natura quidem, status etiam eius est malus. Sed unde statum habuit? an à causa bona, quæ effectrix est rerum omnium? At si ab ea, quomodo est malum per se, & essentia sua? Eius enim effecta omnia sunt in bonis. Sin autem ipsis actionibus, ne hoc quidem est immutabile. Alioqui unde uirtutes nascerentur, nisi ipse etiam boni speciem præferret? Relinquitur ergo, malum imbecillitatem, atque priuationem boni esse. Causa una est bonorum. Si bono malũ est contrarium, mali causæ erunt multæ, non tamen efficientes sunt malorũ rationes atque facultates, sed imbecillitas, infirmitas, & non apta dissimiliũ compositio: neque immobilia sunt ac semper eodem modo se habent mala, sed infinita sunt & incerta, in aliisque & iis infinitis aliter ferũtur. Malorum etiam omnium principium & finis est bonũ. Boni enim causa sunt omnia, & quæ bona sunt, & quæ mala: quippe cum hæc quoque boni desiderio agamus. Nemo enim proposito sibi malo facit, quæ facit. Itaque non cohæret malum, sed minus quàm cõstat & cohæret, cùm boni causa, non sui fiat. Ponendum est malum esse non per se, sed propter aliud, ac nõ ex causa sua. Itaque cùm fit, rectum illud quidem uidetur esse, propterea quòd boni causa agatur, sed reuera rectum non est, quippe cùm id quod non est bonum, bonum esse existimemus. Demonstratum est aliud esse quod expetatur, aliud quod fiat. Itaque malum deflexit de uia, est cõtra institutum & propositum, contra naturam, præter causam, præter principium: à fine, à termino, à uolũtate, ab hypostasi deflexit. Priuatio igitur est malum, defectus, imbecillitas, aptæ compositionis uacuitas, peccatum, uacuitas propositi, pulchritudinis, uitæ, mentis, rationis, perfectionis, sedis: quod causam non habet, quod interminatum est, quod sterile, ignauum, imbecillum, inordinatum, dissimile, infinitum, tenebricosum, expers essentiæ, quod denique nusquam est ullo modo. Quo nam modo malum aliquid omnino potest? Sui cum bono permixtione. Quod enim planè expers est boni: id neque est aliquid, neque potest. Etenim si bonum ipsum est, si uoluntate appetendum, si est ualens, si efficax: quonam pacto boni contrarium aliquid poterit, cùm & essentia careat, & uoluntate, & potentia, & actione? Non omnibus, & omnino eadem, eadémque ex parte sunt mala. Dæmoni malum est, quòd à benigna mente deflexit, animo, quòd à ratione: corpori, quòd à natura. Quomodo extante prouidentia mala sunt omnino? Non est malum, hoc ipso quòd malum est, aliquid, neque in iis quæ sunt: nec quicquam eorum quæ sunt, prouidentiã effugit. Neque enim est malum, quod non sit admixtum bono. Quòd si ni-

hil

hil est in rerum natura, quod non sit boni particeps· malum autem est defectus boni: nec res ulla omnino bono caret: profectò ad ea quæ sunt omnia diuina prouidentia pertinet, nec res ulla effugit prouidentiam: quinetiam iis qui mali euaserunt, ad eorum, uel aliorum priuatum aut communem usum prouidentia benignè utitur: propriéque singulis rebus consulit. Itaq; inconsideratum uanúmque multorum uerbum non probabimus, qui aiunt oportere prouidentiam inuitos etiam nos ad uirtutem impellere. Neque enim prouidentiæ est, naturam interimere & tollere. Itaque ut prouidentia uniuscuiusque naturæ conseruatrix, ea quæ suis appetitionibus utuntur, ut eiusmodi gubernat & uniuersos, & singulos accommodatè utrisque, quatenus eorũ quæ prouidentia reguntur, natura capit uniuersæ prouidentiæ beneficia, quæ cuique pro captu suo dantur. Non igitur malum est aliquid, nec in iis quæ sunt, malum est. Nusquam enim malum est, quatenus malũ. Nec quòd malum fit, hoc à potestate proficiscitur, sed ab imbecillitate. Ac dęmonibus, id quidem quod sunt, & ex bono est, & bonum: Malum autem quod eis ex prolapsione à propriis bonis contigit, est & eiusdem status habitúsque mutatio, & accommodatæ eis angelis dignæ perfectionis imbecillitas. Expetunt etiam bonum, quatenus statum, uitam, intelligentiámque expetunt: & bonum non expetunt, quatenus id quod non est, optant: neque hoc est appetitus, sed ueri appetitus declinatio. In scientia autem peccantes uocant scripta diuina eos, qui in cognitione boni, quæ latêre non potest, aut in effectione imbecilles infirmíque sunt: atque eos qui uoluntatem sciunt, nec faciunt: eos qui audierũt quidem, sed imbecilles infirmíque sunt in fide, boníque actione. Nolunt etiam nonnulli intelligere, ut bene agant, propter deprauationem, aut imbecillitatem uoluntatis. Atque ut summatim dicam, malum, quemadmodum sæpe diximus, infirmitas, imbecillitásque ac priuatio est aut scientiæ, aut scientiæ quę latêre non potest, aut fidei, aut appetitus, aut actionis boni. Sed dicet quispiam, infirmitati supplicium non deberi, sed contrà, ueniam. Si non suppeteret potestas, rectè se haberet, honestáque esset oratio. Sin à bono potestas proficiscitur, quod dat, ut diuina scripta tradunt, unicuique omnino ea quæ illi accommodata sunt: laudanda non est status ex bono atque bonis suis deflexio, deprauatio, declinatio, & prolapsio. Verùm hæc quidem à nobis in libro de iusto diuinóque iudicio satis pro uirili parte, dicta sunt: in quo quidem sancto instituto scriptorum diuinorum ueritas, sophistarum rationes, & quæ iniquitatem atque mendacium in Deum dicunt, ut stultas refellit. Nunc autem satis pro uirili nostra laudatum est bonum, ut reuera bonum, ut principium finísque omnium, ut eorũ quæ sunt complexus, ut speciei formæque eorum quæ non sunt efficiens, ut bonorum omnium causa, ut mali nullius causa, ut prouidentia, & bonitas perfecta, quæque tam ea quæ sunt, quàm quæ non sunt, superat: & mala bona facit, suíque priuationem: omnibus expetendum, amandum, & diligendum, cæteráque omnia quæ suprà uera demõstrauit, ut mihi uidetur, oratio.

De eo quod est, in quo etiam de exemplaribus. Cap. V.

NVnc ad diuinum quod uerè est eius, qui uerè est, nomen ueniendum est, si tantùm admonuerimus, nobis esse hoc loco propositum, non eam essentiam, quæ omnem essentiam superat, qua ex parte essentiæ præstat, exponere (hoc enim dici non potest, éstq; incognitum, nec penitus exprimi potest, atque ipsam coniunctionē superat) sed laudare diuinæ principatúmque tenentis essentiæ ad ea quæ sunt omnia progressum, qui essentiæ auctor est. Etenim diuinum boni nomen uniuersos omniū auctoris progressus explicās, & ad ea quæ sunt, & ad ea quæ nō sunt, pertinet, atque ea quæ sunt, & ea quæ non sunt superat: eius autem quod est, nomen ad ea quæ sunt omnia pertinet, atque omnibus quæ sunt præstat: uitæ uerò nomen, ad omnia quæ sunt pertinet, atque omnia quæ uiuunt superat: Sapientiæ autem, ad omnia quæ mentem, rationē sensúmq; habent, pertinet, uincítque eadem omnia. Hæc igitur diuina nomina quæ prouidentiā enunciant, sermo noster laudare cupit. Neque enim ipsam diuinitatis, quæ omni essentiæ præstat, bonitatem, essentiam, uitam, & sapientiam, quæ eadē omni essentia superior est, atque in abstruso, ut scripta diuina tradūt, fixa est, se expressurum esse pollicetur, sed patefactam boni efficientem prouidentiam, præstantémque bonitatem, bonorúmque omnium causam laudat, & essentiam, uitámque ac sapientiam, quæ essentiæ atque uitæ & sapiētiæ causa est efficiens earum rerum omnium, quæ sunt essentiæ, uitæ, mentis, rationis, sensus cōpotes. Sed non aliud esse ipsum bonum dicimus, aliud id quod est, aliud uitam, aut sapientiam, nec multas causas, aliásque aliorum diuinitates quæ res in lucem proferunt, tum superiores, tum inferiores, sed unius Dei progressus benignos omnes, diuináque à nobis laudata nomina: atque unum quidem generalem unius Dei prouidentiam, alia autem magis minúsue generalia eadem munera declarare. Verum dicet aliquis, cur, cùm essentia latius pateat quàm uita, & uita quàm sapientia: iis quidem quæ sunt ea quæ uiuunt, iis autē quæ uiuunt, ea quæ sensum habent, & his ea quæ ratione utuntur, atque iis quæ ratione utuntur mentes prȩstant, ac circum Deum sunt, eíque propiores? Atqui ea quæ maiora à Deo munera habuerunt, etiam superiora esse oportuit, cæterísque antecellere. Sed si quis essentiȩ quidem ac uitæ expertia, ea quæ mente prȩdita sunt, esse poneret: hoc rectè diceretur. Sin autem diuinæ mentes & essentia, cætera quæ sunt superant, & uita alia quæ uiuunt antecedunt, & intelligentia cognitionéque uincunt ea quæ sensum ac rationem habent: & præter omnia quæ sunt, id quod pulchrum est ac bonum expetunt, eiúsque sunt participes: profectò eæ magis præsto sunt Deo, quæ abundanter eo participant, pluráque ac maiora ab eo acceperunt munera. Quemadmodum etiam ea quæ ratione utuntur iis quæ sensum habēt, antecellunt, quòd ratione illa uincant, atque hæc sensu, & alia uita. Estque, mea sententia, uerum hoc, ea quæ uno infinitísque muneribus prædito Deo magis

magis participant, ei uiciniora esse atque diuiniora iis qui his rebus uincantur. Quia etiam de his diximus, age ipsum bonum ut uerè est, atq; ut essentiæ omnium quæ sunt, auctorem causámque laudemus. Qui est, uniuersæ totiúsque essentiæ potentia quę essentiam superat, auctor est, & causa, effectórque eius quod est, eius quod cohæret, essentię, naturæ: principium & mensura æternitatis ac temporum: ut ita dicam, entitas, & æternitas eorũ quæ sunt: tempus eorum quæ fiunt: status eorum quæ quoquo modo sunt: ortus eorũ quæ quomodocunque oriuntur. Ex eo enim qui est, & æternitas, & essentia, & quod est, & tempus, & ortus, & quod gignitur, & quæ insunt in iis quæ sunt, & quæ quoquo modo sunt, atque constant. Deus enim non quodam modo est, sed absolutè & liberè sine ullo termino, uniuerso illo quod est esse in se comprehenso & occupato. Itaque rex seculorum dicitur, quòd in eo & circum eum hoc totum esse, & sit, & constet. Idémque nec erat, neque erit: neque gignebatur, neque gignitur, neque gignetur: aut potius non est: sed ipse est status eorum quæ sunt: nec ea modò quæ sunt, sed ipse etiam status eorum quæ sunt, ex eo pendet, qui est ante secula. Est enim seculum seculorum, qui secula antecedit. Altius ergo repetentes dicamus, statum ea quæ sunt omnia & secula, siue æternitatem omnem ab eo qui anteà erat habere: atque omnem quidem ętternitatem ac tempus ex eo esse: omnis autem æternitatis atque temporis, & omnium quæ quoquo modo sunt, eum qui prius est, principium esse atque causam: eóque participare omnia, nec ab eorũ quæ sunt ullo illum discedere: eundémque omnia antiquitate superare, & in eo constare omnia: atque uno nomine, si quid quomodocũque est, id in eo qui antecedit, & est, & intelligitur, & conseruatur. Atque ante cætera quę ipse cũ rebus communicat, status proponitur: éstq; ipsum per se esse, antiquius ipsa uita, ipsa sapientia, ipsa similitudine diuina, cæterísque omnibus, quibus res cum participãt, ante ipsa omnia status sunt compotes: atque adeò ipsa etiam per se omnia, quibus ea quæ sunt participant, ipso per se statu participãt: nec quicquam est, cuius non ipse per se status essentia sit & æuum. Iure igitur ac merito prius quã ex cæteris omnibus Deus ut est, ex suo munere quod aliis antiquitate præstat, laudibus ornatur. Nam cum ipse priorem superiorémque statum prior ac superior haberet: fecit, ut status omnis, ipsum dico per se statum, antè cohæreret, ipsóque statu quicquid quoquomodo est, constitit. Etenim principia eorum quæ sunt, omnia statu participant, & sunt, principiáque sunt, & primo sunt, deinde sunt principia. Quòd si uis eorum quæ uiuunt, quatenus uiuunt, principium dicere ipsam uitam, & similium ut similium, ipsam similitudinem: coniunctorúmque ut cõiunctorum, ipsam coniunctionem: ac eorum quę ordine disposita sunt, ut eiusmodi, ipsum ordinem, & aliorum omnium, quæ hoc uel illo, aut utroque, aut multis participant, & sunt hoc uel illud, aut utrunque, aut multa: ita demum inuenies ea ipsa quæ cum illis communicãtur, primùm statu participare, ac primùm eo ipso quòd sunt manere: deinde huius, uel illius esse principia, atque hoc ipso quòd statu participant, & esse, & cum aliis communicari. Quòd si hæc

eo ipso sunt, quòd cum illis status cõmunicatur: multo certè magis ea quæ ipsis participant. Primum igitur ipsius status donum ac munus excellẽs ipsa bonitas depromens, ex prima & antiquissima communione celebratur. Est etiam ex ea atque in ea, & ipse status, & eorum quæ sunt, principia, & ea quæ sunt omnia, & quæ quomodocunque hoc ipso quòd sunt, continentur: atque id inuictè, copulatè, coniunctè. In monade enim numerus omnis uno modo antè constat: cõtinétque omnem numerum monas in se uno modo: & numerus omnis coniunctus est quidem in monade: sed quatenus à monade proficiscitur, eatenus distinguitur & crescit. In centro quoque omnes orbis lineæ una coniunctione cohærent: punctúmque ipsum omnes habet in se rectas lineas uno modo coniunctas, & inter se, & cum uno principio, à quo prodierunt: atque in centro quidem penitus coniunguntur, sed ab eo paulùm distantes, paulùm etiam diuiduntur, cùm autem longius distant, magis: omninóque quo propinquiores sunt centro, eò magis & cum eo, & inter se coniunctæ sunt: & quo plus ab eo distant, eò plus aliæ ab aliis absunt. Quinetiam in tota rerum omnium natura omnes uniuscuiusq; naturæ rationes colligatæ sunt, una eáque non confusa coniunctione: atque in animo totius corporis facultates, quæ consulere singulis partibus solent, uno modo coniunctæ continentur. Non est igitur alienum, cùm ex paruis imaginibus ac similitudinibus ad causam auctorémque rerum omnium ascenderimus, omnia in rerum omnium auctore diuinis oculis contemplari, & quæ inter se contraria sunt, æquabiliter atque coniunctè. Est enim eorũ quæ sunt principium, ex quo & ipse status est, & omnia quę quomodocunque sunt, omne principium, omnis finis, uita omnis, omnis immortalitas, omnis sapientia omnis ordo, omnis cõcentus, omnis uis, omnis conseruatio, omnis firmitas, omnis distributio, omnis intelligẽtia, ratio, sensus, habitus: omnis status, & motus: omnis connexio, omnis temperatio, omnis amicitia, omnis cõuenientia, omnis diuisio, omnis terminus, cæteráq; omnia, hoc ipso quòd sunt, quæ sunt omnia designant. Ab eadem etiam rerum omnium causa ortum habent, essentiæ diuinorum angelorum, quæ animo intelliguntur, & mentis sunt compotes: animorúmq; ac totius mundi naturæ, & quæ quoquomodo aut in aliis inesse, siue cogitatione esse dicuntur. Etenim sanctissimæ antiquissimæque uirtutes, quæ uerè sunt essentiæ, & quasi in uestibulis diuinæ Trinitatis locatæ ab ea, atque in ea & statum, & diuinum statum habent, ac secundum eas inferiores, inferiorem, ultimæque postremum, ut ad angelos: nostra autem ratione, mundo superiorem. Eadémque ratione & animi, & quæ sunt omnia, & statum, & præclarum statum habent: súntque ac rectè sunt, quòd ab eo qui est ante omnia, statum rectúmque statum habeant: atque in ipso & sunt, & bene sunt: principiúmque ab eodem habent, & in ipso custodiuntur, atque in ipsum desinunt. Ac primas quidem partes status præstantioribus essentiis ac naturis tribuit, quas etiam æternas scripta diuina nũcupant: ipse autem status eorum quæ sunt omnium nunquam relinquitur: atque status ipse tum ab eo est, qui est ante omnia, tum eius est status, non

ipse

ipse status: & in ipso est status, non ipse in statu: eúmque habet status, nõ ipse statum habet. Idémque ipsius status est, & æternitas, & principium, & mensura cùm antiquitate essentiam antecedat, sitque & eius quod est, & æternitatis, & omnium essentiæ efficiẽs principium, medium, atque finis. Ob eámque causam à scriptis diuinis is qui uerè primus est, omni eorũ quæ sunt intelligẽtia multiplicatur & crescit: atque in eo erat, est, erit, fiebat, fit, fiet, propriè laudantur. Hæc enim omnia iis qui diuinè intelligũt, eum omni intelligentia & cogitatione excellentius, quàm essentiam esse declarãt, & eorum quæ quouis modo sunt, causam & auctorem. Etenim nõ & hoc est, & illud non est: sed est omnia, ut auctor omnium, atque in se principia omnia, omnes conclusiones atque fines eorum quæ sunt omnium continens, & ante omnia habens: idémque omnia superat, ut qui ante omnia præstãtiore modo sit quàm essentia. Itaque omnia de eo atque id simul dicuntur, nihilque est omnium: figuráque omni, & omni forma præditus est, cum interea formæ expers sit, ac pulchritudinis: principia, media, & fines eorum quæ sunt liberè ac præcipuè in se occupauit, omnibúsque statũ una eáque simplici causa integrè, & incorruptè impertit. Si enim sol hic quem uidemus, eorũ quæ sub sensum cadunt essentias, & qualitates, quanquam multæ sunt ac dissimiles, tamen ipse qui unus est, æquabilitérque lumen fundit, renouat, alit, tuetur, perficit, diuidit, coniungit, fouet, fœcunda reddit, auget, mutat, firmat, edit, mouet, uitaliáque facit omnia, & unaquæq; res huius uniuersitatis pro captu suo unius atque eiusdem solis est particeps, causásque multorum quę participant in se æquabiliter anticipatas habet: certè maiore ratione in eius atque omnium causa prius constitisse omnium rerum exemplaria concedẽdum est, una quæ essentia superior sit coniunctione, quandoquidem essentias etiam in lucem profert, quòd secretus sit ab essentiis. Exemplaria autem dicimus esse essentiæ rerum effectrices rationes, quæ in Deo coniunctę antè fuerunt, quas scripta diuina prędestinationes appellant, diuinásque ac bonas uoluntates, quæ constituunt & faciunt omnia, quemadmodum Deus qui essentiæ antecellit, ea quę sunt, & antè statuit, & in lucẽ protulit. Quòd si Clemens philosophus uult etiam ad aliquid exemplaria, quæ in rebus ipsis principatum tenent, referri: progreditur quidem non propriis, generalibúsque ac simplicibus uerbis oratio: sed ut concedamus hoc etiam rectè dici, tamẽ meminisse debemus Theologiæ, quæ hæc ait, Non ostendi illa tibi, ut ea sequereris, sed ut horum accommodata & consentanea cognitione ad rerum omnium causam pro uirili parte euehamur. Quæ igitur sunt omnia ei una atque ea secreta ab omnibus coniunctione tribuenda sunt: quippe cùm ipsa quæ à statu ꝓgressus essentiæ effectoris atq; bonitatis exorsa est, & per omnia ambulat, statúmque dat suis omnibus, atque omnibus quæ sunt delectatur: omnia quidem in se ante habeat, una eáq; singulari simplicitate, quæ omnẽ, ut ita dicam, duplicitatem renouat, omnia autem eodem modo contineat sua infinitate quæ longè latéq; pertinet: & cum omnibus uno modo cõmunicetur, quemadmodum etiam una eadémque uox à multis auribus, ut una

percipitur. Eorum ergo quæ sunt omnium principium & finis est is, qui omnia antiquitate antecedit: principium quidem, ut auctor: finis autem, ut cuius causa facta sunt omnia, eorúmque terminus: & infinitas omnis infinitatis, ac termini eorum quæ sunt, ut contraria. In uno enim, quemadmodum sæpè dictum est, quæ sunt omnia, & ante habet, & efficit: præsens est omnibus, & ubique, atq; id uno & eodem, ac eodem toto: ad omnia uenit, & in se manet: stat & mouetur: & nec stat, nec mouetur: nec principium habet, aut medium, aut finem: neq; est in aliquo eorum quæ sunt: nec quicquam est eorum: nihil eorum quæ ex æternitate sunt, aut ex tempore ei cōuenit, sed à tempore, ab æternitate, ab iis quæ in æternitate sunt, & ab iis quæ in tempore, omnibus semotus ac secretus est. Itaque æternitas ipsa mensuræque rerum omnium, & quæ sub mensuram cadunt, per ipsum, & ab ipso facta sunt. Sed de his quidem aliis locis commodius dicetur.

De uita. Caput VI.

NVnc autem nobis laudanda est æterna uita, ex qua ipsa uita, omnísque uita pendet, & à qua in omnia quæ qualemcunque uitam degunt, uita pro modo cuiusque diffunditur. Etenim immortalium angelorum uita, & immortalitas, æternúsque angelorum motus, qui ab omni interitu solutus est ac liber, tum ex ea, tum per eā, & est, & cohæret. Itaque uiuere semper, immortalésque dicuntur: rursúsque non immortales, quòd non à se immortalitatem æternámque uitam habent, sed à causa uitali, & quæ uitam omnem efficit ac continet. Atque ut id quod est dicebamus ipsius status esse æternitatem: sic hoc loco rursus uitam, uita omni superiorem, diuinámque uitam ipsius uitæ uitalem causam esse dicimus, & quæ facit, ut cohæreat. Vita etiam omnis uitalísque motus à uita, quæ uitam omnem superat, & omne totius uitæ principium, proficiscitur. Ab eadem quoque animi immortalitatem habent: animantiáque omnia, & quæ stirpibus nituntur ab extremo uitæ spiritu uitam habent: qua sublata, ut scripta diuina tradunt, uita omnis tollitur: & ad quam, si ea etiam quæ eius communionis imbecillitate desierunt, conuertantur, reuiuiscunt. Ac primùm quidem uita ipsa, & uniuersæ uitæ dat ut sit uita, & unicuique ut sit pro modo suo, quod ut sit, uim habet à natura: cœlestibus etiam uitis materiæ expertem, diuinam, immutabilémque immortalitatem concedit, & sempiternum motum ab omni errore inflexionéque liberam, atq; ad dæmonum etiam uitam pro singulari sua benignitate pertinet. Neq; enim illa ut sit, & uita sit, atque permaneat, ab alia causa, nisi ab ea habet. Atque etiam hominibus angelorum uitam largitur, quam concreti ex multis partibus adipisci possunt: ac pro summa humanitate sua nos etiam auersos & abductos ad se conuertit & reuocat. Quódque multo est diuinius, nos etiam totos, animos dico, & paria corpora, se ad perfectam absolutámque uitam

tam,& immortalitatem traducturũ esse promisit, rem quæ antiquitati quidem cõtra naturam fortasse uideatur, mihi autem ac tibi, ipsique ueritati,& diuina,& supra naturam:sed supra naturã nostrã dico,quæ uidetur, non supra naturam rerum omnium præpotentem diuinæ uitæ. Ei enim ut quæ sit natura cùm uitarum omnium, tum uel maximè diuinarum, uita nulla est contra naturam,aut supra naturam. Quocirca amentissimi Simonis scripti hac de re contradicendi ac refellendi causa libri, procul à choro diuino, & à sancto animo tuo pellantur.Ignorauit ea,mea quidem sententia,atque id cũ sapiens suo iudicio esset,eum qui suæ mentis sit, euidenti sensus ratione adiutrice uti contra abstrusam rerum omnium causam non oportere: atque hoc ei dicendum est,id esse contra naturam dicere. ei enim nihil est contrarium.Eadem uitalia fiunt ac fouentur,& animantia omnia,& ea quæ stirpibus nituntur, siue eam dixeris quæ mentis est, siue eam quæ rationis, siue eã quæ sensus,siue eam qua alimur & crescimus, siue quanuis aliam uitam,aut uitæ fontem ac principium,aut uitæ essentiam: ea uiuit & uiuificat,quæ uitæ omni antecellit, atque in ea causæ ui ac nomine æquabiliter antè constitit. Vita enim quæ uitam superat, uitæque est principium, tum uitæ omnis causa est,tum uitam propagat, complet atque diuidit. Estque ex omni uita laudanda, propter omnium uitarum propagationem & fœcunditatem, ut uniuersa omnísque uita spectatur & celebratur,atque ut nihil requirens, aut potius uitæ plena, ipsa uita dicitur, & ut omni uita, ut ita dicam, uitalior, superiórque uita: aut quemadmodum quis uitam quæ exprimi non potest, more hominum laudauerit.

De sapientia,mente,ratione,ueritate,fide. Cap. VII.

AGe uerò, si uidetur, ueram æternámque uitam, & ut sapientem, & ut sapientiam ipsam laudemus, atque adeo ut omnis sapientiæ procreatricem, & omni sapientia intelligentiáque superiorem. Non enim solùm Deus prætermodum plenus est sapientiæ, & intelligentiæ eius nõ est numerus:uerùm etiam omnem rationem, intelligẽtiam ac sapientiam superat.Quod cum eximiè intellexisset diuinus uerè uir, communis noster ac præceptoris sol:Quod stultum est,inquit,Dei, sapientius est hominibus:non solum quòd omnis humana cogitatio error est quidam,si cum diuinarum absolutissimarúmque intelligentiarũ firmitate stabilitatéque comparetur: sed etiam quòd est hoc in more positum Theologis,ut in Deo ea quę sunt priuationis,contrario sensu dicant.Sic & non aspectabile dicunt scripta diuina lumen splendidissimũ: & eum qui multis laudibus ornandus est,multáque nomina habet, inexplicabilem, carentémque nomine: & qui omnibus præsens est,atque ab omnibus inuenitur, ut ita dicam,incomprehensibilem, inuestigabilem. Hoc igitur modo etiam nũc diuinus Apostolus stultitiam Dei laudare dicitur, dum id quod in ea rationi

contrarium & abſurdum uidetur, ad ueritatem quæ exprimi uerbis nõ poteſt, omníque ratione eſt antiquior, refert. Sed id quod alio loco dixi, cum ea quę ſupra nos ſunt, more noſtro accipimus, ſenſuúmque familiaritate & cõſuetudine implicamur, atque diuina cum noſtris conferimus: tum decipimur, quòd diuinum abſtruſúmque uerbum ex eo quod apparet perſequamur: cùm intelligendum ſit, mentem noſtram uim quidem ad intelligendũ habere, qua ea quæ intelliguntur cernit, ſed coniunctionem præterea, mentis natura ſuperiorem, qua cum iis quæ ipſam ſuperant, cõiungitur. Hęc igitur diuina, non ingenio noſtro, intelligere debemus, ſed ita ut nos toti extra nos ſimus, totíque Dei fiamus. Præſtat enim nos Dei eſſe, quàm noſtros. Ita enim demum diuina nobis tradentur, ſi cum Deo ſimus. Hanc ergo rationis & mentis expertem ſtultámque ſapientiam præter modum laudantes, eam omnis mentis, rationis, ſapientiæ & intelligentiæ cauſam eſſe dicamus: eámque eſſe omne conſilium, & ab ea ſcientiam omnem intelligentiámq; proficiſci: atque in ea omnes theſauros ſcientiæ & ſapientiæ eſſe abſconditos. Etenim congruenter iis quæ iam ſuprà dicta ſunt, ſapientia quæ omni ſapientia ſuperior eſt, & ſapientię ipſius, & uniuerſæ, & uniuſcuiuſque eſt procreatrix: ab ea ſimplices beatáſque mentis perceptiones habent angelicarum mẽtium quæ mente intelliguntur, & mentis ſunt facultates, quæ non indiuiduis, aut diuiduis uel ſenſibus uel rationibus fuſis diuinam ſcientiam comparant, neque alicuius ſocietate, & quaſi contagione cum his cohærent, ſed ab omni materia multitudinéque & admixtione ſolutæ ac liberæ, mente, ſine materia, æquabiliter ea quæ in diuinis intelligenda ſunt intelligunt: eíſque eſt mentis uis & actio, quã puritas, quæ nihil admixtum, nihílque inquinatum habet, illuſtrat: quæ eadem facilè diuina ſenſa perſpicit & contemplatur, partim quòd partibus non conſtat, partim quòd materia uacat: partim quòd coniunctione diuinæ ſimilitudinis ad diuinam ſapientiáque præſtantiorem, & mentem, & rationem exprimitur atque formatur. A diuina etiam ſapientia animi uim ratiocinandi habent: ac fuſè quidem & in orbem in rerum ueritate uerſantur, atque hoc ipſo ſingularibus illis mentibus inferiores ſunt, quòd diuidua omníſque generis uarietate utuntur, ſed multorum in unum collatione & collectione, parẽ etiã cum angelis uim intelligendi, quatenus animis conceditur, aſſequuntur. Quin etiam ſi quis dixerit ſenſus ipſos ſapientiæ quandam eſſe particulam & ueſtigium, is non aberrabit. Atque etiam dæmonum mens, quatenus mens eſt, ab ea proficiſcitur. Quatenus autem mens eſt auerſa à ratione, quæ nec ſcit, nec uult id quod appetit, aſſequi, uerius dicenda eſt à ſapientia prolapſio. Verũ ſapientiæ quidem ipſius, & uniuerſæ, mentíſque omnis ac rationis, & ſenſus omnis diuinam ſapientiam principium eſſe, cauſam, procreatricem, perfectionem, cuſtodem, finémque diximus. Quomodo autem Deus ipſe, qui eſt ſapientia, omni ſapientia præſtantior, atque mens & ratio, atque cognitor, laudatur? Quo enim pacto aliquid eorum quæ animo intelliguntur, intelliget, cùm mentis actionibus careat? aut quomodo ea quæ ſub ſenſum cadunt, cognoſcet

ſcet ac ſciet, cùm omni ſenſu ſit ſuperior? Atqui eum ſcire omnia ſcripta diuina tradunt, nihilque fugere diuinã ſcientiam: ſed id quod ſæpè dixi, diuina pro Dei dignitate accipienda ſunt. Intelligentiæ enim ſenſúſque uacuitas in Deo excellentia & præſtantia ponenda eſt, non priuatione, quemadmodũ etiam rationis expers tribuimus ei qui rationem omnẽ ſuperat, &, ut ita dicam, imperfectionem ei qui omni perfectioni antecellit, atque caliginẽ quæ tractari cerníque non poteſt, luci ad quam aditus non patet, lucis quæ uidetur præſtantia. Quare diuina mens omnia continet ſcientia quæ ſecreta eſt ab omnibus, quòd per cauſam rerum omnium in ſe omnium rerum ſcientiam anticipatam habet, ita ut angelos, antè quàm fierent, cognoſceret proferrétque in lucem, & quæ ſunt omnia ex ſe atque ab ipſo, ut ita dicam, initio, cognita haberet, in lucémque proferret. Idque diuina ſcripta tradere exiſtimo, cum aiunt, Qui nouit omnia antè quàm fierent. Neque enim ea quæ ſunt ex iis quæ ſunt diſcens, nouit diuina mens, ſed ex ſe, & in ſe per cauſam, rerum omnium cognitionem, ſcientiam eſſentiámque anticipatam, & antè cõprehenſam habet, non quòd per ſpeciem ſingula conſideret, ſed quòd uno cauſæ complexu omnia ſciat & contineat: quemadmodũ etiam lux per cauſam in ſe tenebrarum notitiam anticipatam & informatam habet, quòd nõ aliunde quàm ex luce tenebras norit. Seipſam ergo noſcens diuina ſapiẽtia, nouit omnia, ſine materia ea quæ ex materia conſtant, ſine diuiſione ea quæ diuidua ſunt, multa coniunctè, dum ipſo uno omnia, & noſcit, & procreat. Si enim cauſa una Deus rebus omnibus ſtatum largitur, eadem etiam cauſa una omnia, ut à ſe profecta, & in ſe antè cõſtantia cognoſcet: nec ab iis quę ſunt, ipſorum notitiam accipiet, ſed & ſingulis ſui, & aliis aliorum notitiam impartiet. Non igitur propriam ſui notitiam Deus habet, aliam autem, quæ communiter ac generaliter ea quæ ſunt omnia comprehendit. Ipſa enim ſe ipſam omniũ cauſa noſcens, nullo prorſus modo ea quæ à ſe profecta ſunt, & quorum cauſa eſt, ignorabit. Hac ergo Deus ea quæ ſunt noſcit, nõ rerum notitia, ſed ſui. Etenim angelos quoque ſcripta diuina ea quæ in terra fiũt, ſcire tradunt, non quòd ea ſenſibus noſcant, etſi ſub ſenſum cadant, ſed mẽtis ſuæ diuinam ſpeciem præferentis ui atque natura. Hoc autem loco quærendum eſt, quomodo nos Dei notitiam habeamus, cùm nec animo cernatur, nec ſub ſenſum cadat, nec ſit quicquam penitus eorum quæ ſunt. Verè fortaſſis hoc dicetur, Dei nos habere notitiam, nõ ex ipſius natura (eſt enim incognita, omnemq; rationem mentémque ſuperat) ſed ex rerum omnium deſcriptione, ut quæ ab eo prolata ſit in lucem, & imagines quaſdam ſimilitudinéſque diuinorum eius exemplarium in ſe contineat, ad id quod omnia ſuperat, uia & ordine pro uirili parte omnium detractione & præſtãtia, omniúmque cauſa aſcendimus. Itaque in omnibus Deus noſcitur, & ſine omnibus: ſcientiáque Deus cognoſcitur, & ignoratione: éſtq; eius & notitia, & ratio, & ſcientia, & tactus, & ſenſus, & opinio, & uiſio, & nomen, & cætera omnia: & neque intelligitur, neque dicitur, neque nominatur: non etiam eſt aliquid eorum quæ ſunt, nec in quoquam eorum quæ ſunt noſci-

tur:& in omnibus est omnia, atque nihil in quoquam : omnibúsque ex omnibus cognoscitur,& ex ulla re nemini. Hæc enim etiam rectè de Deo dicimus. Atque ex iis quæ sunt omnibus laudatur, omnium quorum auctor est proportione. Est etiam rursus diuina Dei scientia & notitia, quæ ignoratione hauritur, per coniunctionem quæ mentem omnem superat, quando mens ipsa à rebus omnibus abducta primùm, deinde etiã se ipsam deserens, cum splendidissimis radiis coniungitur, atque illinc, & ibi inuestigabili sapientiæ profundo illustratur. Quinetiam ex omnibus, ut dixi, ea cognoscenda est. Hæc enim, ut scripta diuina tradunt, omnium est artifex, & semper omnia componit, éstque causa indissolubilis cohærentiæ & ordinis omniũ: finésque priorum cum sequentium principiis semper cõnectit, & unam uniuersi conspirationem cõcentúmque pulcherrimè efficit. Ratio autem Deus cum laude appellatur à scriptis diuinis, non solùm propterea quòd & rationem, & mentem, & sapiẽtiam suppeditet, sed etiam quòd omnium causas in se æquabiliter anticipatas habet, quódque per omnia uadat, pertingens, ut scriptum est, usque ad finem omnium : & in primis quòd diuina ratio ad id omne quod simplex est, pertineat, secretáque sit ab omnibus præter cætera omnia modo quodam, qui essentiam superat. Ratio hæc simplex est, & quæ uerè est ueritas, in qua ut nitida, & ab omni errore soluta ac libera omnium rerum scientia, diuina fides, stabilis eorum qui crediderunt sedes consistit, quæ hos ipsos in ueritate collocat, & in eis ueritatem, eiusdem sententiæ cõiunctione, quæ dissuaderi non possit, quòd ij qui crediderunt, simplicem teneant ueritatis scientiam. Si enim cognitio uim habet coniungendi ea quæ cognoscũt, & quæ sciuntur : ignoratio autem mutationis semper causa est, eíque qui ignarus est, sui diuisionis ac distractionis : certè eum qui ueritati credidit, ut scripta diuina tradunt, nihil abducet à ueræ fidei domo, in qua immobilis immutabilísque coniunctionis habebit cõstantiam. Probè enim intelligit se bene animo esse constitutũ, is qui cum ueritate coniunctus est, etiam si multi eum castigent, quasi de statu dimotus sit. Ignorant quidem eũ illi per ueram fidem ab errore abductum, cõiunctum esse cum ueritate : ipse autem certò scit se non insanire, ut illi putant, sed ab instabili mutabilíque in omni genere, & uarietate erroris motu, per ueritatem quæ semper eodem modo se habet, liberatum. Sic igitur præcipui diuinæ sapientiæ nostræ duces quotidie pro ueritate moriuntur, testificantes, ut par est, & uerbo & re, ueram unámque Christianorum disciplinam ac scientiam omnium esse, & simplicem maximè, & diuinissimam: atque adeò solam hanc ueram esse, & unam simplicem Dei scientiam.

De ui, iustitia, salute, redemptione, in quo etiam de inæqualitate. Caput VIII.

Sed

SEd quoniam diuinam ueritatem sapientiámque omni sapiētia superiorem, etiam ut uim laudant, atque ut iustitiā Theologi, salutémque eam appellant & redemptionem: age hæc quoque diuina nomina pro uirili parte explicemus. Summā quidem diuinitatem ab omni ui secretam esse, omníque superiorem ac præstantiorem, quæ quomodocunque & sit & cogitetur, neminem eorum qui in scriptis diuinis uersati sunt, ignorare existimo. Multis enim locis scriptura sancta ei cœlestium etiam uirtutum dominatū tribuit. Quomodo igitur eam Theologi etiam, ut uim siue uirtutem laudant, cùm ab omni ui ac uirtute secreta sit? aut quo pacto in ea hoc uirtutis siue potentiæ nomen intelligemus? Dicamus ergo, Deum esse uim ac potentiam, quòd uim omnem in se antè habeat & contineat, potentiæque omnis auctor sit, & omnia ui quæ flecti circunscribíque non potest, in lucem proferat, atque ipsius potentiæ siue uniuersæ, siue uniuscuiusque auctor, infinitáque ui ac potentia præditus, non solùm quòd uim omnem in lucem proferat, sed etiā quòd omnem quoque uim ipsam multum superet, quódque possit etiā infinitè infinitas alias potentias præter eas quæ sunt, in lucem proferre, nec unquam potentiæ infinitæ, & infinitè prolatæ in lucem, effectionem potentiarum effectricis eius potentiæ, quæ omnem infinitatem superat, obscurare & obruere possint: quòd denique nec uerbis exprimi, nec cognosci, nec cogitari intelligí ue possit eius, quæ omnibus antecellit, potentia quæ singulari ui qua prædita est, imbecillitatem etiam corroborat, extremásque eius partes quæ percipi non possunt continet ac uincit, quemadmodū etiam in iis quæ ualentia sunt, & sub sensum cadunt, animaduertimus: lumina enim quæ singulari splendore fulgent, ad obtusos etiam aspectus perueniunt: ferúntque magnos ac uehementes sonos in aures etiam quæ non facilè sonos capiant, penetrare. Quod enim penitus non audit, id ne auris quidem est: nec aspectus, quod non cernit omninò. Hæc igitur Dei quæ infinitè potest tributio ac diuisio, ad ea quæ sunt omnia peruenit: nec quicquam est in natura rerum, quod uim aliquam penitus habere non possit, sed aut intelligendi, aut ratiocinandi, aut sentiendi, aut uiuendi, aut cohærendi uim habet: atque etiā status ipse, si dictu fas est, uim cohærendi habet à ui, quæ omnem essentiam superat. Ex eadem sunt diuinæ uirtutes angelicarum descriptionum: ab ea, & statum immutabilem habent, & omnes mentis, atque immortales æternósque motus habent: ipsámque constantiam & boni cupiditatem quæ minui non potest, à ui quæ infinita bonitate prædita est, acceperunt, cuius concessu ac munere & possunt, & hæc sunt, & statum semper expetunt, & semper posse cupere possunt. Proficiscuntur autem inexhaustæ uirtutis munera ad homines, ad animantia, ad ea quæ stirpibus nituntur, ad omnem denique naturam huius uniuersitatis: confirmátque ea quæ coniuncta & concreta sunt ad mutuam amicitiam & societatem: quæ autem secreta diuisáq; sunt, ut sint pro suo quicque modo atque termino, & non confusa, & non permixta: mundi ordines atque descriptiones in bono suo conseruat: immorta-

les angelicarum coniunctionum uitas saluas & integras tuetur: cœlorúmq; ac luminum, & stellarum naturas atque ordines immutabiles: facítque ut possit esse æternitas: temporísque conuersiones diuidit quidem progressionibus, colligit autem reuocationibus: facit ut & uis ignis restingui nō possit, & aquæ fluxiones exhauriri: aëris diffusionem determinat: terram in nihilo firmat, uitalésque eius partus integros custodit: mutuum elemētorum concentum, temperationémque ab omni confusione ac diuisione liberum conseruat. Animi etiam corporísque uinculum cōtinet, ac eorum quæ terra ex se fundit, alendi crescendique facultates excitat, uimq; omnium quæ essentiam attingit, tenet: ac mundi indissolubilem constantiam tuetur: diuinum statum donat, atque iis qui ad diuinum statum transferuntur, dat eò perueniendi facultatem: nihilque est omnino eorum quæ sunt, quod non præpotens rerum omnium Dei uis tueatur & contineat. Quod enim nullā uim prorsus habet, neque est, neque aliquid est, neque est ulla penitus eius eminentia. Quòd si, inquit Elymas Magus, præpotens rerum omnium est Deus, quomodo aliquid nō posse à Theologo uestro dicitur? Maledictis autem uexat diuinum Paulum, qui ait, Deum seipsum negare non posse. Hoc autem proposito, pertimesco, ne etiam amentię nomine me ridendum pueris ludentibus præbeam, qui ędificia & in arena constructa & infirma coner euertere, studeámque huius loci Theologi sententiam, quasi aliquod signū quod attingi non possit, assequi. Negatio enim sui, est à ueritate prolapsio. Veritas autem est: & à ueritate prolapsio, est ab eo quod est prolapsio. Si ergo ueritas est: negatio autem ueritatis, est prolapsio ab eo quod est: Deus ab eo quod est, prolabi non potest: neque id est, quod non est, ut aliquis dicat, ac non posse non potest: atque non intelligere per priuationē non potest: quod cùm sapiens iste non intellexerit, imitatur athletas uincendi imperitos, qui cùm sæpè aduersarios iudicio suo imbecillos esse finxerunt, & cum eis adumbrata pugna fortiter dimicant, aëráque inanibus plagis audacter percutiunt, aduersarios suos se uicisse arbitrantur, séque prædicant, cùm ne uires quidem illorum norint. Nos autem qui Theologi sententiam pro uirili parte inuestigamus, Deum laudibus afficimus, ut prępotētem rerum omnium, ut beatum, ac solum potentem, ut æternitati in imperio suo dominantem, ut eum qui nulla re ab iis quæ sunt prolapsus sit, aut potius qui omnia quæ sunt, ui essentia superiore singularia & anticipata habeat: & iis quæ sunt omnibus, ut & possunt esse, & hoc uel illud sint summa ut uirtute, larga effusione dedit. Iustitia autem rursum Deus laudatur, quòd sua cuique pro dignitate tribuat: ꝗ modum, pulchritudinem, ordinem, ornatum, omnésq; distinctiones & ordines termino, qui uerè æquissimus est, unicuique definiat: & omnibus suæ cuique actionis auctor sit. Diuina enim iustitia omnia disponit, & determinat: omniáque non confusa inter se, nec permixta custodiens, iis quæ sunt omnibus quod cuique accommodatum est tribuit, pro ea quæ unumquodque eorum quæ sunt, attingit, dignitate. Quæ si rectè dicimus, omnes qui diuinam iustitiam reprehēdunt, semetipsos iniustitiæ planè con-

condemnare ignorant. Aiunt enim in mortalibus inesse oportere immortalitatem, in iis quæ minimè perfecta & absoluta sunt, perfectionem: in iis quę liberos suos appetitus ac motus habent, necessitatem, qua ab aliis moueātur: in iis quæ commutantur, eundem statum: in iis quæ imbecillia fragiliáque sunt, uim perfectam: æterna esse, quę ad tempus durant: immutabilia & immobilia ea, quæ natura mouentur: æternas esse uoluptates quæ ad tempus durant, omninóque alia aliis tribuunt, cùm hoc intelligere deberent, diuinam iustitiam hoc ipso ueram esse iustitiam, quòd sua omnibus & accōmodata tribuit pro cuiusque dignitate, ac uniuscuiusq; naturam in suo ordine uiq́ue conseruat. Sed dicet aliquis, non esse iustitiæ & æquitatis, pati sanctos uiros, sine auxilio à malis affligi. Cui respondendum, si ij quos sanctos appellat, chara habent ea quæ in terra sunt, quibus terreni homines student: illos planè amisisse diuinum amorem: ac nescio quî sancti appellentur ij, qui iniuriam faciant iis quæ uerè amanda sunt, atque diuinis rebus, dum illa iis quæ studio esse non debent, neque amari ab ipsis non honestè obscurantur. Sin ea quæ reuera sunt, amant: lætari debent ij qui aliqua expetunt, cùm ea quæ cupiebant assequuntur. An non propius accedunt ad angelicas uirtutes tum, cùm pro uirili parte diuinarum rerum cupiditate ducti, à terrenorum bonorum studio secedunt, atque ad hoc fortiter exercentur in iis periculis & malis quæ honesti causa perferūt? Itaque hoc uerè dici potest, potius esse diuinæ iustitiæ proprium, non demulcere & dissoluere uirilem optimi cuiusque animum terrenorum bonorum largitionibus: nec si quis hoc facere conetur, auxilio præsidióque desertos esse sinere, sed confirmare eos in præclaro immutabiliq; statu, eisq́ue qui eiusmodi sint, tribuere pro dignitate. Hæc etiam diuina iustitia, ut omnium salus laudatur, quòd suam cuiusque & ab aliis solutam ac liberam essentiam atque ordinem conseruet atque tueatur, causáque sit suæ cuiusque rei actionis. Si quis uerò salutem etiā laudet, quòd omnia à deterioribus conseruando liberet & eripiat: hunc etiam nos laudatorem multiplicis uariæque salutis probabimus: petemúsque ut hanc & primam omnium salutem statuat, eam, quæ ita omnia tuetur, ut nec in se mutentur, nec secum discordent, nec in deterius peiusq́ue uertantur: & omnia sine inimicitiis & bello, suis quicque rationibus descripta, custodit: omnémque inæqualitatem, & alienam actionem ex omnium finibus exterminat: & suum cuiusque modum ita constituit, ut in contraria neque mutari possint, neque transferri. Nec uerò hanc salutem extra institutum sacræ Theologiæ laudauerit, quòd ea quæ sunt omnia pro sua conseruatrice omnium benignitate à bonorum suorum amissione redimat, quatenus uniuscuiusque eorum quę seruantur, natura fert. Itaque redemptionem eam Theologi appellant, quatenus ea quæ uerè sunt in nihilum recidere non patitur: & quatenus si quid in errorem lapsum sit, & ab ordine deflexerit, diminutionémque cumuli bonorum suorum senserit: id etiam à detrimento, ab imbecillitate, à priuatione redimit, id quod deest supplens, paternóque studio imbecillitatem firmans, & à malo excitans, aut potius in bono constituens, quódq; bo-

num effluxerat resarciens, quod in eo inordinatum erat & deforme, disponens & ornans, ita ut integrum absoluat, & ab omni labe liberum dimittat. Sed de his quidem dictum est, ac de iustitia, quæ omnium æqualitatem dimetitur,& definit, omnémque inæqualitatem quæ à priuatione æqualitatis singulorũ sumitur, exterminat. Inæqualitatem enim si quis accipiat & interpretetur differentias,quibus res omnes inter se distinguũtur:huius etiam custos & conseruatrix est iustitia, cùm omnia in omnibus permixta confundi minimè patiatur,sed ea quę sunt omnia uniuscuiusque speciei,in quo natura ea esse uoluit,custodiat.

De magno, paruo:eodem,alio:simili,dissimili:statu,motu: æqualitate. Caput IX.

QVoniam autem magnum & paruum omniũ auctori tribuitur,idémque & aliud,simile, dissimile, status, & motus:age hæc etiam diuinorum nominum signa, quæ nobis clara erunt,uideamus. Magnus quidem Deus in scriptis diuinis laudatur, & in magnitudine, & aura tenui, quæ diuinam declarat paruitatem. Idem quoque ut in illo scriptorum diuinorum loco, Tu autem idem ipse es: & alius ac diuersus, ut cùm multarum figurarum ac formarum à scriptura fingitur:& similis, ut similium ac similitudinis conditor: & dissimilis omnibus, ut cui non sit similis:stans etiam,& immobilis, sedénsque in seculum: ac mobilis,ut per omnia penetrans: omniáq; alia diuina nomina, quæ idem quod hæc efficiũt, & à scriptis diuinis laudantur. Ac magnus quidem Deus dicitur,tum ex sua magnitudine,quæ se & cum omnibus quę magna sunt communicat,& per omnem magnitudinem diffundit atque extendit:locum omnem continet, omnem numerum superat,omnem infinitatem transilit: tum ex summa ui, actionísque magnitudine,ac muneribus,quę ipso quasi fonte manant,quatenus cum omnibus infinita profusione communicata, tamen integra manent,eandémque habent multitudinis exuperantiam,nec communionibus minuuntur,sed potius etiam redundant, & superant. Magnitudo hæc tum infinita est,tum quantitate uacat,tum numero: atque eadem est præstantia, quæ ex absoluta ac præter modum extenta natura magnitudinis quæ comprehendi non potest,sumitur. Paruum autem uel minutum ac tenue, in eo dicitur, id quod ad omnem molem interuallúmque accedit: & quod per omnia liberè graditur. Atque etiam quod paruum est, causa est omnium,elementi uim obtinens: nusquam enim parui formam non communicatam inuenies. Sic ergo in Deo parui nomen accipiendum est,ut quod in omnia, & per omnia liberè gradiatur, efficax sit, atque pertingat usque ad diuisioné animæ & corporis,compagum quoque & medullarum, & discernat intentiones & cogitationes cordis, aut potius ea quæ sunt omnia. Non enim est creatura inuisibilis in conspectu eius. Paruum hoc quantitatis & qualitatis

est expers,inuictum,infinitum, interminatum : omnia comprehendit, cum ipsum comprehendi nō possit.Idem uerò,quod æternum est,superiore modo quàm essentia: quod mutari non potest,quod in se manet: quod semper eodem modo se habet:quod omnibus eodem modo præsens est, atq; ipsum per se, & in seipso constanter , atque sine labe in pulcherrimis finibus unius eiusdémque naturę, quæ essentiam superat,locatū: ab omni mutatione prolapsionéque ac inclinatione & commutatione solutum ac liberum,non admixtum,materiæ expers,maximè simplex,nihil requirens,non augetur, nec minuitur : ingenitum , non quòd nondum genitum sit, aut inchoatum sit, aut quòd ab hoc,aut hoc non sit genitum,aut quòd nusquam ullo modo sit, sed quòd omne id quod genitum non est , superet , absolutéque ingenitum sit,& semper sit,ac per se sit perfectum,idémque per se & à se uno eodémque modo definitum sit : atque id quod idem est , ex se & cum iis omnibus quæ naturæ ui capere possunt communicet : & alia cum aliis copulet eiusdem naturæ abundantia atque causa , & in se etiam contraria eodem modo anticipata habeat una totius eiusdem naturæ causa,quæ superior sit, & uim unū faciendi habeat. Aliud autem,quòd Deus omnibus prouidendi studio præsens est, omniáque in omnibus salutis omnium causa fit , ita ut in se ipso interim maneat , & sine eiusdem naturæ suæ amissione , actione una atque ea perpetua cohæreat, séq; ipse ui immutabili, & inuicta ad Deos efficiēdos eos qui conuersi sunt tradat. Variarum autem Dei per multiplices uisiones figurarum diuersitate, alia quædam iis quæ uidentur,præter id quod apparet, significari putare debemus.Vt enim si animum corporeum fingere uellemus, partésque corporeas ei qui indiuiduus est,affingere : alio modo in eo partes quæ illi attributæ essent,intelligeremus,conuenienter partium animi priuationi: & caput quidem mentem, ceruicem autem opinionem, ut quæ inter facultatem rationis participem,& eiusdem expertem, sita esset, pectus iram, uentrem cupiditatem,crura & pedes naturam, partium nominibus pro facultatū signis utentes,diceremus:sic, ac multo etiam magis,in eo qui omnia superat,formarum figurarúmque dissimilitudo sanctis,Deóq; dignis ac mysticis interpretationibus à nobis explicanda . Quòd si uis tres corporum figuras Deo, qui nec tractari nec figurari potest,attribuere : latitudo quidem diuina dicenda est immensa Dei ad omnia profectio : longitudo autem uis quæ ad omnia pertinet:profundum uerò, obscuritas & ignoratio, quæ à rebus omnibus comprehendi non potest . Sed ne imprudentes ex diuersarum dissimiliúmque,& figurarum,& formarum interpretatione,incorporea Dei nomina cum iis quæ ex signis sensus mouentibus ducuntur,confundamus: idcirco de his quidem in Theologia,quę in signis uersatur, dictum est.Nūc autem ipsam diuinam diuersitatem non commutationem aliquam naturæ eiusdem immutabilis esse suspicemur , sed eius ex uno multiplicationem, æquabilésque fœcunditatis ad omnia profectiones . Similem porro Deum si quis ut eundem dicat,ut totum omnino sibi constanter & indiuiduè similem:non erit nobis similis in Deo nomen improbandum. Theologi autem

Deum qui omnia ſuperat, quatenus idem eſt, nulli ſimilem eſſe aſſerunt, ſed eum diuinam ſimilitudinem iis dare, qui ad ipſum, omni & termino & ratione ſuperiorem, conuerſi ſunt, imitatione quam adhibere poſſunt: eſt etiã diuinæ ſimilitudinis uis, quæ omnia quæ prolata ſunt in lucem, conuertit ad cauſam. Hęc quidem Deo ſimilia dicenda ſunt, & ad diuinam imaginem ſimilitudinémque ficta: neque enim eis Deus ſimilis dicendus eſt, quòd ne homo quidem ſimilis eſt ſuæ imagini. Nam ea quidem quæ ſunt eiuſdem ordinis, fieri poteſt, ut & inter ſe ſimilia ſint, & utrinq; reciprocetur ſimilitudo, & ſint ambo ſimilia æquè ex principali ſpecie. In cauſa autem & effectis, non approbabimus reciprocationem. Neq; enim ſolis his aut illis dat Deus, ut ſimilia ſint: ſed cauſa eſt, cur ſimilia ſint omnia quibuſcum ſimilitudo eſt communicata: idémque eſt etiam ipſius ſimilitudinis conditor: & quod in omnibus eſt ſimile, id ſimile eſt ueſtigio quodam diuinæ ſimilitudinis, eorúmque explet coniunctionẽ. Sed quid de hoc dicendum eſt? Theologia enim ipſa, id eſt, ſcriptura diuina, eum diſſimilem eſſe prædicat, ex omnium ordinibus eiicit, ut diuerſum ab omnibus: quódque admirabilius eſt, ne eſſe quidem aliquid ei ſimile tradit. Nõ tamen ſimilitudini, qua res ei ſimiles dicuntur, hæc noſtra aduerſatur oratio. Eadem enim & ſimilia ſunt Deo, & diſſimilia: ſimilia quidem, communione quæ eſſe poteſt eius, qui communicari poteſt cum nemine: diſſimilia porrò, quòd effecta à cauſis diſtãt, infinitíſque ac non comparandis menſuris ab illis uincũtur. Quid uerò etiam de diuino ſtatu, ſiue ſede dicamus? quidnã aliud, niſi Deum in ſe manere, & conſtanter in una eadémq; natura, quæ ſit immobilis, fixũ eſſe, ac firmiter locatũ? eodémque modo, & in eodem agere? atque per id quod ipſum immutabile eſt, & quod ipſum immobile eſt, ab omni ſui mutatione ac motu omnino ſolutum eſſe & liberum, atque id ratione quadam quæ eſſentiam ſuperat? Is enim omnium & ſtatus & ſeſſionis auctor eſt, qui omni ſeſſioni atque ſtatui antecellit: in eóque omnia conſtant, dum ex ſuorum bonorum quiete atq; conſtitutione immota ſeruantur. Quid etiam dicemus, cùm rurſus Theologi, & ad omnia proficiſci, & moueri dicunt eum, qui eſt immobilis? an non hoc quoque pro Dei dignitate intelligẽdum eſt? Moueri enim eum piè exiſtimare debemus, non interitu, aut commutatione, aut uariatione, non mutatione, non mutatione loci, non motu recto, non conuerſione, non eo qui ex utroque cõſtat, non motu mentis, non animi, nõ naturali: ſed quòd Deus in lucem proferat & cõtineat omnia, omnibúſq; proſpicit modis omnibus, & præſens eſt omnibus, tum complexu omnium, qui uitari non poteſt, tum prouidentiæ ſuæ progreſſionibus, tum actionibus. Quinetiam motus Dei, qui moueri non poteſt, ut Deo dignum eſt, licitum eſſe debet laudibus ornare. Ac recti quidem nomine, intelligenda & accipienda eſt immutabilis actionum progreſſio, ortúſque rerum omnium, qui ab ea prodiit: inflexi autem, & obliqui nomine, ſtabilis progreſſio, ſtatúſque fœcundus: conuerſionis uerò nomine, eiuſdem, mediorum atque extremorum quæ continent & continentur complexus, atque eorum qui ab ipſo prodierunt, ad illum cõuerſio.

uersio. Quòd si quis diuinum eiusdem aut iustitiæ nomen, quo scripta diuina utuntur, pro æquali accipiat: dicendum est, æquum esse Deum, non solum quòd partibus non constet, nec usquam deflectat, uerùm etiam quòd ad omnia, & per omnia æquè perueniat, & quòd ipsius æqualitatis sit auctor, qua efficit, & omnium, aliorum per alia similem progressionem, & eorum quæ participant, æqualem communionem, pro captu cuiusque, & parē largitionem, quæ cuique fit pro dignitate: quódq; omnem æquabilitatem, eam quæ animo cernitur, eam quæ mentis est, quæ rationis, quæ sensus, quæ essentiæ, quæ naturæ, quæ denique uoluntatis præcipuè, & coniunctè in se anticipatam habet ui & potentia omnis æquabilitatis effectrice, quæ omnibus antecellit.

De præpotente rerum omnium, antiquo dierum, in quo etiam de æternitate & tempore. Cap. X.

Sed tempus est, Deum qui multa habet nomina, ut rerū omnium præpotentem, & ut antiquum dierum ornare dicendo. Illud enim dicitur, quòd ipse est sed esquæ tenet omnia, quę omnia & cōtinet & complectitur, & firmat, & fundat, & constringit, & uniuersum in se indissolubile absoluit, & ex se omnia, quasi ex stirpe quæ omnia teneat, in lucem profert, & ad se ut ad profundum quod omnia capit, conuertit omnia, eáque continet, quasi sedes capax omnium, & omnia quę continentur uno complexu qui omnia superat, munit, nec sinit ea ab se tanquam perfecta domo delapsa, agitatione, & impulsu perire. Dicitur etiam præpotens rerum omnium prima illa diuinitas, quòd omnia superet, quòd iis quæ gubernantur, sine ulla admixtione præsit, quòd expetenda amandáque sit omnibus, & iugo uoluntario omnia coërceat, eísque dulces partus diuini ac præpotētis rerum omnium, & indissolubilis bonitatis suæ amoris offundat. Antiquus autem dierum Deus dicitur, quòd omnium sit & æternitas, & tēpus, quódque dies, æternitatem, atque tempus antecesserit. Atque etiam temporis, diei, oportunitatis, & ęternitatis nomine ex Dei dignitate appellandus est, quòd omni motu immutabilis sit, & immobilis, quódque dum semper mouetur, in se maneat, & quòd æternitatis, temporis, dierúmque auctor sit. Itaque in sacris mysticarum uisionum apparitionibus antiquus nouúsque fingitur: quorum prior quidem ueterem, & eum qui est ab initio, iunior autem eum qui in senectutem compelli non potest, significat: aut utrunque eum ab initio ad finem per omnia progredi docet: aut, quemadmodum is quē nos in sacris rebus audiuimus, ait, utrunque diuinam antiquitatem indicat, ita tamen, ut senex id quod primum est ordine temporis: iuuenis autem siue nouus, id quod numero est antiquius, contineat: quandoquidem monas, & quæ ei uicina sunt, in numeris qui progressi sunt longius, principatum obtinent. Temporis autem & æternitatis naturam ex scriptis diuinis

cognoſcendam eſſe exiſtimo. Etenim non ea quæ planè & abſolutè ingenita ſunt, & reuera ſempiterna, ubique æterna dicunt: & ea quæ interire non poſſunt, & quæ immortalia ſunt, quæque commutari non poſſunt: ut illo in loco, Eleuamini portæ αἰώνιοι, id eſt, æternales, & in ſimilibus. Sæpè autem etiam antiquiſſima αἰῶνος, id eſt æternitatis, nomine deſignant & notant. Interdum rurſus totam noſtri temporis longitudinem, αἰῶνα, id eſt ſeculum, uocant: quatenus etiam proprietas eſt temporis, antiquum eſſe ac immutabile, & ſtatum rerum totum metiri. Tempus autem appellant illud, quod in ortu, in interitu, atque in mutatione uerſatur, & aliàs aliter ſe habet. Itaque nos, quos hîc tempus definit ac circunſcribit, ęternitatem conſequuturos eſſe ſcripta diuina tradunt, cùm ad æternitatem quæ non interit, ſed ſemper eodem modo ſe habet, peruenerimus. Nonnunquam uerò ſcripta diuina & αἰῶνα, id eſt ſeculum, in tempore eſſe dicunt, & tempus αἰώνιον, id eſt æternum: quanquam ſcimus ab eis ſæpius, & magis propriè ea quæ ſunt, αἰῶνι, id eſt æternitatis, & quæ oriuntur, temporis nomine declarari. Non igitur omnino eiuſdem æternitatis eſſe, cuius Deus eſt, qui æternitatem antecedit, αἰώνια, id eſt, ea quæ æterna dicuntur, putare debemus: ſed ſanctiſſima diuina ſcripta conſtanter ſequuti, æterna quidem, & quæ ſunt in tempore, iis modis accipere, quos approbarunt: media autem eorum quæ ſunt, & quæ fiunt, ea quæ partim æternitate, partim tempore participant: Deum uerò & ut æternitatem, & ut tempus laudare, quòd tẽporis omnis, & æternitatis ſit auctor: antiquúmque dierum, quòd tempus antecedat, & tempus ſuperet, mutétq; & opportunitates, & tempora: ac rurſus quòd æternitates ac ſecula antecedat, quatenus & ante ſeculum eſt, & ſeculum ſuperat. Et regnum eius, regnum omnium ſeculorum. Amen.

De pace, & quid ſibi uelit ipſe ſtatus, quæ ſit ipſa uita, quæ uis ipſa, & quæ ita dicuntur. Caput XI.

AGe uerò diuinam conciliandíque principem pacem, pace dignis laudibus ornemus. Ea enim eſt, quæ omnia cõiungit, atque inter omnia concordiam connexionémque & gignit & abſoluit. Itaque eam omnia expetunt, quòd diuiduam ipſorum multitudinem ad totam coniunctionem traducat, inteſtinúmque bellum huius uniuerſitatis ad eiuſdem generis domicilium coniungit. Diuinæ pacis communione ac ſocietate primæ uirtutes conciliatrices, & ſecum ipſæ, & inter ſe, & cum una mundi pace prima, coniunguntur: inferioráque tum ipſa ſecum, tum inter ſe coniungunt, tum cum uno eóque perfecto omnium pacis principio & auctore, qui ad omnia indiuiduè cum uenit, quaſi clauſtris ac ſeptis quibuſdam, quæ diuiſa quæ ſunt copulãt, omnia definit, determinat, & munit: nec ea quæ diuiſa ſunt, ſine ordine, ſine firmitate ac ſede, à Deo deſerta, & à coniunctione ſua dimota, cõfuſáq; alia cum aliis infinitè, & in immenſum

fundi.

fundi patitur. Ac ipsa quidem diuina pax, & tranquillitas, quam sanctus Iustus silentium appellat, & ad omnem progressionem quæ cognoscitur, uacuitatem motus, quid sit, quóque modo quiescat, & quo in se ac intra se sit, atque secum tota coniuncta sit, nec cum in se ingreditur, séque amplificat, suam deserat coniunctionem, sed prodeat ad omnia, manens intus tota singulari, quę omnia superat, coniunctione: nec dicere, nec cogitare aut intelligere cuiquam licet, aut idem potest. Verùm hoc quoque, ut quod exprimi non possit, nec cognosci, ei attribuentes, quòd omnia superet: eius communiones quæ intelligi dicíque possunt, atque id ut homines possunt, nósque ipsi possumus, qui multis bonis uiris concedimus, consideremus. Ac primũ quidem hoc dicendum est, diuinam pacem ipsius pacis, tum uniuersæ, tum singularis esse procreatricem, omniáque inter se non confusa eorum cōiunctione temperare, qua sine diuisione, & interuallo coniuncta, tamen in sua quicque specie integra permanent, ita ut nec perturbata sint contrariorum temperatione, nec quicquam obscurent, & obruãt certæ sanctæque coniunctionis. Vnam igitur ac simplicem coniunctionis pacis naturam uideamus, quæ omnia sibi ipsi ac sibi ipsis, & inter se coniungit, omniáque in non confuso omnium complexu & immixta, & temperata conseruat. Hac diuinæ mentes coniunctæ cum suis notitiis & perceptionibus, cōiunguntur etiam cum iis quæ intelliguntur, rursúsque ascendunt ad incognitam eorum quæ mente superiora sunt, coniunctionem. Hac animi suas omnium generum rationes coniungentes, & ad unam mentis puritatem colligentes, progrediuntur congruenter sibi uia & ordine per materiæ expertem indiuiduámque intelligentiam ad intelligentia superiorem coniunctionem. Hac denique una atque ea indissolubilis omnium coagmentatio diuino eius cōcentu cohęret, perfectóque concentu, concordia, & consensione conuenit, ita ut & sine confusione cogatur, & contineatur sine diuisione: penetrat enim perfectæ pacis integritas ad ea quæ sunt omnia, simplici maximè & liquida potentiæ suæ, unius effectricis potentia, coniungens omnia, colligánsque extrema per media cum extremis, coniuncta una eáque cognata amicitia. Eadem se dat fruendam etiam ultimis uniuersi finibus, omniáque unitatibus, rebus iisdẽ, coniunctionibus & collectionibus cognata efficit, cùm interim diuina pax indiuidua manet, atque in uno omnia ostendit, & per omnia penetrat, nec naturam suam exuit. Progreditur enim ad omnia, séque cum omnibus pro captu suo communicat, fœcunditatísque pacis copia redundat, & coniunctionis præstantia tota cum tota, ac per se totam secum coniuncta permanet. Sed quomodo, dicet aliquis, omnia pacem expetunt? Multa enim mutatione & diuisione gaudent, nec unquam sponte uolunt quiescere. Si mutationem quidem & diuisionem qui hæc obiicit, dicat uniuscuiusque eorum quæ sunt proprietatem, atque eam nihil eorum quæ sunt, quicquid ipsum sit, unquam uelle amittere: ne nos quidem repugnabimus, sed hunc pacis appetitum approbamus. Omnia enim secum in pace esse & coniungi cupiunt, & à se atque suis non posse dimoueri: est etiam perfecta pax uniuſ-

cuiusque liquidæ proprietatis custos, seruátque omnia nulla sua prouidentia quæ pacem concedit integra ab omni discordia & confusione, & omnia stabili firmáque potentia ad suam ipsorum pacem & tranquillitatem corroborat. Quòd si ea quæ mouentur omnia, non quiescere, sed cieri semper suo motu cupiunt: hoc etiam diuinæ omnium pacis est appetitus, quę omnia in se integra à prolapsione custodit, & omnium quæ mouentur proprietatem motricémque uitam immobilem constantémque seruat, dum ea quæ mouentur secum pace iuncta, & eodem modo se habentia sua exequuntur. Si uerò mutationem dicens à pace prolapsionem, confirmet non esse omnibus pacem expetendam: maximè quidem nihil est in natura rerum, quod ab omni penitus coniunctione prolapsum sit. Quod enim omni ex parte instabile est, infinitum, infirmum & interminatum, id neque est aliquid, neque est in rebus ipsis. Quod si eos dicat paci pacísque bonis aduersari, qui contẽtionibus, furoribus, mutationibus, seditionibúsque delectantur: hi quoque obscuris paruísque desiderij pacis imaginibus tenentur, dum uariis perturbationibus agitati, eas inscienter sedare & cohibere cupiunt, séque perturbatos quòd uoluptatibus à quibus uincuntur, non potiantur, in pace & trãquillitate fore sperant eorum, quæ semper effluunt expletione. Quid uerò dicet de Christi pacem diffundente humanitate, qua docemur non iam bellum gerere nobiscum, nec inter nos, nec cum angelis: sed unà cum ipsis diuina pro uirili parte perficiemus Iesu prouidentia, qui omnia operatur in omnibus, facítque pacem, quæ uerbis exprimi non potest, & ex omni æternitate præfinita est, nósque sibi in spiritu, & per se atque in se patri reconciliat? De quibus eximiis muneribus in Theologicis institutionibus satis multa dicta sunt, nostra confirmantibus etiam libris diuinis, qui spiritus sancti instinctu scripti sunt. Sed quoniam me aliquando per epistolam interrogasti, quidnam dicam statum ipsum, uitam ipsam, sapientiam ipsam, téque dixisti tecum dubitasse, cur Deum interdum uitam ipsam esse dicam, interdum uitæ ipsius conditorem: equidem te sancte uir Dei, ab hac dubitatione, cui causam dedimus, necessario duximus explicandum. Ac primum quidem, ut ea quæ milies dicta sunt, nunc quoque repetamus, non pugnantia dicuntur, cum Deus uis ipsa, aut uita ipsa, ac uitæ ipsius aut pacis, aut potentiæ auctor dicitur. Nam illa quidem ex iis quæ sunt, ac maximè ex iis quæ primo loco sunt, ut causa omnium quæ sunt esse dicitur: hæc autem, ut omnibus etiam quæ primo loco sunt, modo quodam singulari superior. Quid uerò, inquis, omnino statum ipsum dicimus, aut uitam ipsam, aut cætera omnia, quæ absolutè ac principio esse, atque à Deo primo loco cõdita esse ponimus? Quod autem dicimus, non est inflexum, sed rectum, simplicémque habet explicationem. Nam nec essentiam quandam diuinam, aut angelicam esse dicimus statum ipsum, qui causa sit, cur sint quæ sunt omnia (principium enim essentiáque ac causa cur sint quæ sunt omnia, solus est status ipse, qui essentiæ omni antecellit.) nec uitæ procreatricem aliam diuinitatem præter uitam illã Deo superiorem, quæ omnium quæ uiuunt atque uitæ ipsius causa est:

nec, ut ſummatim dicā, principales illas eſſentias, effectrices, & auctores eorum quæ ſunt dicimus: quas quidam & deos eorum quæ ſunt, & effectores inconſideratè pronunciarunt, quos quidem uerè ac propriè dicere nec ipſi potuerunt non extantes, nec eorum patres: ſed ſtatum ipſum, uitámq; ipſam ac diuinitatem ipſam aſſerimus, primò quidem ac diuino modo, cauſæque ui primum omniū principium, & auctorē, qui principio omni & eſſentiæ antecellit: communicando autem uirtutes prouidentiæ, quæ à Deo qui cōmunicari non poteſt, dantur, ut ſtatus ipſius, uitæ ipſius, diuinitatis ipſius largitionem, quibuscum ea quæ ſunt pro captu ſuo participant, & eſſe, & uiuere, & diuina eſſe dicuntur, aliáque eodem modo. Itaque primorum ipſorum Deus benignus conditor eſſe dicitur, deinde eorū quæ tota ipſa ſunt, tum eorum quæ partes ipſæ ſunt, tum eorum quæ omnino iis participant, poſtremò eorum, quibuscum illa ex parte communicantur. Sed quid attinet de his plura dicere, cùm nōnulli ex diuinis noſtris præceptoribus, & bonitatis ipſius, & diuinitatis auctorem dicant Deum, qui bonitatem omnem ac diuinitatem ſuperat: cùm aiunt bonitatem ipſam, & diuinitatē eſſe munus à Deo profectum, quod bonos deóſque efficiat, & pulchritudinē ipſam, profuſionem, effectricem pulchritudinis, totámque pulchritudinem, & pulchritudinem quæ ad partem accommodatur, & ea quæ omnino pulchra ſunt, quæque ex parte pulchra ſunt, aliáque omnia quæ eodem modo dicta ſunt atque dicentur, quæ declarant procurationes & beneficia, quæ cum rebus ipſis communicantur, profecta à Deo qui communicari non poteſt, larga profuſione ac redundantia, ut auctor omnium omnia perſpicuè ſuperet, & quod eſſentia naturaque ſuperius eſt, planè iis quæ quauis eſſentia & natura continentur, antecellat.

De ſancto ſanctorum, rege regum, Domino dominorum, Deo deorum. Cap. XII.

QVoniam autem ea quæ de his etiam dicenda erant, debitum finem ac terminum habuiſſe exiſtimo: Deus qui infinita habet nomina, ut ſanctus ſanctorū, ut rex regnantium, & regnans in ſeculum, in æternum & ultra: ut Dominus dominorum, & Deus deorum nobis laudandus eſt. Ac primùm quidem dicendum eſt, quidnam eſſe ſanctitatem ipſam putemus, quid dominatum, quid diuinitatem, quídque declarare uelint ſcripta diuina, geminatione nominum. Sanctitas quidem eſt, ut noſtra ratione dicam & ſententia, ab omni ſcelere libera, perfectáque ac omni ex parte incontaminata puritas. Regnum autem omnis termini, ornatus, iuris, ordiníſq; tributio. Dominatus uerò non ſolùm in inferiores præſtantia, ſed omnis etiam & pulchrorum, & bonorum perfecta poſſeſſio, ueráque ac certa conſtantia. Itaque κυριότης παρὰ τὸ κῦρος, καὶ τὸ κύριον, καὶ τὸ κυριεῦον, id eſt, dominatus ab eo quod ratum eſt, & Dominus, & quod dominatur, dicitur.

θεότης δὲ, ἡ πάντα θεωμένη, id eſt, diuinitas autem eſt omnia contemplans prouidentia, atque id, perfecta bonitate, καὶ πάντα περιθέουσα, id eſt, & omnia undique luſtrans atque complexu ſuo continens, ſéque complens, iiſq; omnibus quæ ipſius prouidentia fruuntur, antecellens. Atque hæc quidem in cauſa quæ omnia ſuperat, abſolutè laudanda ſunt: eadémque appellãda eſt præſtans ſanctimonia, dominatio, & regnum excellentiſſimum, maximéque ſimplex diuinitas. Ex ea enim ſimul ac ſemel nata eſt, ac diſtributa omnis ſimplex uniuerſæ ac ſincerę munditiæ perfectio: omnis rerum & ordo & deſcriptio, quæ inconcinnitatem, inæqualitatem, ac nõ aptam compoſitionem exterminat, gaudétque uno eodémque aptè rectéque diſpoſito ordine, & omnia quæ ipſam adipiſci meruerũt, continet: perfecta omnis & omnium quæ pulchra ſunt poſſeſſio: omnis denique diuina prouidentia, quæ contemplatur & cõſeruat ea quæ curat, ſéque benignè offert ad formandã in eis, qui ad ipſam conuertuntur, diuinitatem. Quoniam autem omnium auctor, rerũ omniũ pleniſſimus eſt: ex una exuperantia, quæ omnibus antecellit, ſanctus ſanctorum dicitur, atque cætera ex redundante cauſa, præcipuáque præſtantia: ut ſi quis dixerit, quantum præſtãt ea quæ ſancta ſunt, aut diuina, aut quæ dominantur, aut quæ regia poteſtate præſunt, iis quæ non ſunt eiuſmodi, ac communiones ipſæ, iis quæ illis participant: tantum omnia quæ ſunt ſuperat is qui ſuperior eſt ac præſtantior naturis omnibus, eáque omnia quæ participant, ductor qui communicari non poteſt. Sanctos uerò & reges, dominóſque ac deos ſcripta diuina appellant gradus & ordines, qui in ſingulis primas obtinẽt, quorum opera ſecundi ſiue inferiores munera quæ à Deo proficiſcuntur accipientes, tributionis diuiſioníſque illorum ſimplicitatem in ſuis diſtinctionibus multiplicant & augent, earúmq; uarietatem primi ordines utiliter, & diuinè ad unitatem ſuam contrahunt.

De perfecto & uno. Caput XIII.

AC de his quidem hactenus. Reliquo autem ſermone ſi uidetur, ad id quod eſt potentiſſimum, ueniamus. Scripta enim diuina de auctore omniũ, & omnia dicet, & ſimul omnia eúmq; ut perfectum unúmque laudat. Perfectus quidem eſt non ſolũ, quòd per ſe perfectus ſit, & à ſe uno modo æquabilitérque definiatur, ac totus per omnia ſit perfectiſſimus: uerum etiam quòd perfectionem ſuperet, ut qui omnibus antecellat ac omnem quidem infinitatem determinet, & ultra omnem terminum explicatus ſit: nec ab ullo capiatur aut comprehendatur, ſed ad omnia, & ultra omnia pertineat, perpetuis progreſſionibus interminatíſque actionibus. Perfectus rurſum dicitur, quòd nunquam augeatur, ſempérque ſuis omnibus numeris ſit abſolutus, quódque minui nõ poſſit, ut qui omnia in ſe anticipata habeat, & redundet una & eadem perpetua atque cumulata, & quæ minui non poteſt erogatione, qua perfecta omnia & perficit, & perfectione

fectione sua explet. Vnum autem dicitur, quòd singulari eximióque modo sit omnia una unitatis præstantia, causáque sit omnium, sine unius amissione. Nihil enim est eorum quæ sunt, quod unius nō sit particeps: sed quemadmodum numerus omnis est particeps unitatis, unáque duernio, & decas dicitur: & dimidium, unum, tertia pars & decima unum: sic omnia, omniúmque particula unum in se continent, atque hoc ipso quòd unum est, in rerū natura sunt, quæ sunt omnia: nec unum illud quod est causa omniū, unum est de multis, sed ante quàm esset omne unum & multitudo, omne unum omnémque multitudinem determinat. Neque enim est multitudo quæ non sit unius particeps, sed id quidem quod multa est partibus, toto unum est: & quod multa est accidentibus, unum est subiecto: quódq; multa est numero, uel potest esse, id unum est specie: & quod formis est multa, genere unum est: quod denique multa est eruptionibus, unum est principio: nec quicquam est, quod non aliqua ex parte unius sit particeps, quippe quod hoc ipso quòd est omni ex parte singulare, omnia & quæ tota sunt, & contraria singulari etiam modo antè in se comprehenderit. Ac sine uno quidem multitudo non erit: unum autem erit sine multitudine: ut etiam monas omnem numerum multiplicatum & auctū antecedit. Quòd si quis cū omnibus omnia coniuncta esse ponat, toto unum erūt omnia. Præterea hoc quoque intelligendum est, ea quæ coniuncta sint, coniuncta dici, uniuscuiusque specie, quæ prius intelligatur: atque unum ipsum esse elementum omnium: ac si unum sustuleris, nec totum, nec partem, nec aliquid aliud eorum quæ sunt, futurum. Omnia enim in se unum æquabiliter & anticipata habuit, & comprehendit. Hoc igitur modo scripta diuina totam diuinitatē, ut omnium causam laudat, & appellat unius nomine: unúsque Deus & pater, ac unus Dominus Iesus Christus, unúsque etiam spiritus sanctus dicitur, ex præstanti totius diuinæ unitatis uacuitate partium, in qua singillatim collecta & coniuncta sunt omnia præstāti modo, & antè eximiè insunt. Itaque ad eam rectè referuntur, eíq; tribuuntur omnia, à qua, ex qua, per quā, & in qua sunt omnia, & ordine quodam disposita sunt, manéntque ac continentur, & perfecta sunt, ad eámque conuertuntur: nec quicquam inuenire possis, quod non uno, ex quo omnis diuinitas nominatur, & sit id quod est, & absoluatur, & custodiatur. Nos etiam debemus à multitudine ad unum diuinæ unitatis ui conuersi, coniunctè laudare totam unámq; diuinitatem: & unum illud, quod est causa omnium, quod est omni uno & multitudine, omni parte, & toto, omni termino & determinationis priuatione, omni fine ac infinitate antiquius: quod ea quæ sunt omnia, atque statum ipsum determinat: quod & omnium, & totorū omniū, & simul, & ante omnia, & super omnia, & singillatim causa est, atque unum ipsum superat, idémq; determinat: quandoquidem unum id quod inest in iis quæ sunt, numeri rationē habet: numerus autem essentiæ est particeps. Vnū uerò quod essentia superius est, quódq; unum est, numerum etiam omnem definit: idémq; est & unius, & numeri & omnis naturæ principiū, causa, numerus & ordo. Itaq; diuini-

tas, quæ omnia ſuperat, unitatis & Trinitatis nomine celebrata, non eſt ut unitas & Trinitas aut à nobis, aut ab aliquo alio eorũ quæ ſunt, cognita: ſed ut etiam ſingularem eius unionem & coniunctionem, diuinámq; fœcũditatem uerè laudemus, Trinitatis unitatíſq; nomine, diuinitatem quæ omni nomini antecellit, exprimimus, & in iis quæ ſunt, eandem quæ omnẽ eſſentiam ſuperat. Nulla autem monas, aut trias, neq; numerus, neque unitas, aut fœcũditas, nec quicquam aliud eorum quæ aut ſunt, aut cognita ſunt, arcanum illud ſummæ omniáq; ſuperátis diuinitatis, quod rationẽ omnẽ mentémq; uincit, enunciat: neq; eius nomen eſt, neq; ratio, ſed in iis ad quæ aditus non patet, ſecreta eſt. Quin ne ipſum quidem bonitatis nomen ei accommodantes proferimus, ſed deſiderio aliquid rectè & intelligendi, & dicendi de natura illa quæ uerbis exprimi non poteſt, nomẽ omnium auguſtiſſimũ ſanctiſſimúmq; ei primùm conſecramus. In quo etſi idem quod Theologi ſentimus, tamen ab ipſa rerum ueritate aberramus. Itaque ipſi aſcenſum qui per negationes fit antepoſuerũt, ut qui animum à ſibi cognatis familiaribúſque rebus abducat, & per diuinas omnes notitias atq; perceptiones ambulet: à quibus exemptũ ſecretúmq; eſt id quod nomen omne rationémq; ac ſciẽtiam ſuperat, ad extremum autem ei illum coniungat, quatenus nos etiã illi coniungi poſſumus. Hæc nos diuina nomina, quæ ratione intelliguntur, congeſta, quoad eius fieri potuit, explicauimus, non ſolum eorum accuratæ interpretationi impares (hoc enim uerè etiã angeli dicant) aut laudibus quas ei angeli tribuant (etenim poſtremis concedunt clariſſimi noſtri Theologi) aut Theologis ipſis, aut eorum auditoribus uel ſectatoribus, ſed etiam inferiores iis qui noſtri ſunt ordinis. Itaq; ſi præclarè quidem habent quæ dicta ſunt, ac pro loco & ordine noſtro uerè interpretationis diuinorum nominũ ſententiam aſſequuti ſumus & tractauimus: res ipſa bonorum omnium auctori tribuenda eſt, qui primùm dicendi, deinde bene dicendi munus conceſſit: ac ſi quid eorum quæ idem efficiunt, prętermiſſum eſt, illud etiam nos eadem uia & ratione accipere intelligeréq; oportebit. Sin hæc aut non recta ſunt, aut inchoata ſunt, & à ueritate uel omnino, uel ex parte aberrauimus: erit humanitatis tuæ non ſponte ignorantem corrigere, ſcientiámq; tradere roganti ut doceatur, & non ſatis per ſe munito ſubuenire, curaréq; ægrotare nolentem: & alia quidem à te, alia ab aliis excogitata, omnia autem à bonitate accepta, ad nos etiam mittere: nec te pigeat in amicũ beneficia conferre. Nos enim etiam, ut ſcis, rationem nullam earum quæ nobis de ſacris traditę ſunt, intra priuatos parietes continuimus, ſed eas ueras atque incorruptas & tecum, & cum aliis uiris bonis communicauimus, cõmunicabimúſq; quatenus & nos dicere poterimus, & ij quibus dicetur, audire, nec iniuriam iis quæ tradita accepimus, faciemus, niſi fortè eis intelligendis, aut exponendis impares erimus. Sed hæc quidem ut Deo gratum erit, ita & habeant, & dicta ſint: atque hunc habeant à nobis finem & terminum diuina nomina quæ animo intelliguntur. Ad Theologiam autem quæ in rerum ſignis uerſatur, Deo duce ueniemus.

B. DIONYSII AREOPAGITAE DE MYSTICA THEOLOGIA LIBER, A IOAchimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, Henrici Regis Gallorum interprete conuersus.

Quæ diuina sit caligo. Caput I.

TRINITAS, essentia, diuinitate ac bonitate superior & præstantior, Christianorum Theologiæ dux, dirige nos ad ignotissimum splendidissimúmque ac summum mysticorum scriptorum diuinorum cacumẽ, in quo simplicia & absoluta, immutabiliáque Theologiæ mysteria abstrusa sunt, præfulgente silentij obscura docentis caligine, quæ & eo quod obscurissimis tenebris offusum est, id quod est splendidissimum, maxima luce illustratum ostendit ac prodit, & eo quod tractari cernique penitus non potest, pulcherrimis splendoribus mentes, quæ aspectu carent, præter modum cõplet. Atque hæc quidem optauerim. Tu autem, Timothee charissime, pro maxima mysticorum spectaculorum exercitatione, qua uales, prætermitte, & sensus, & mentis actiones, eáque omnia, quæ & sub sensum cadunt, & animo cernuntur, & quæ non sunt, & quæ sunt omnia, téque ad eius, qui omnem essentiã omnémque sciẽtiam superat, coniunctionem & unitatem, pro uirili parte clam excita. Libero enim, solutóque ac liquido à te & ab omnibus discessu, ad diuinarũ tenebrarum radium, qui omni essentia superior est, contendes, cum & omnia dempseris, & ab omnibus solutus fueris & liber. Vide autem, ne quis eorum qui non sunt initiati sacris nostræ religionis, hæc audiat. Eos uerò dico, qui in iis quæ sunt, commorantur, nec quicquam iis quæ sunt, præstãtius esse existimant, sed eum qui posuit tenebras latibulũ suum, scientia sua se intelligere arbitrãtur. Quod si hos superat diuinorum mysteriorum disciplina, quid dicendum est de iis omnibus, qui multo imperitiores sunt? qui naturam illam quæ omnibus antecellit, ex postremis etiã naturis effingunt, eámque nihil præstare censent, impiis uariísque formis & simulachris, quæ à se finguntur? Cum ei, ut causæ omnium ea etiam omnia, quæ in naturis dicuntur, tribuenda sint, eadémque omnia magis proprie ac uerius nõ tribuenda sint, ut quæ omnia multum ac

longè ſuperet: nec putandæ ſint negationes oppoſito nomine contrariæ eſſe affirmationibus, ſed ipſa exiſtimanda ſit multo prior & antiquior priuationibus, cùm omni & negationi & affirmationi antecellat. Hoc quidem modo diuinus Bartholomæus ait, & magnam eſſe Theologiam, & minimam: atque Euangelium amplum, & magnum: rurſúſque compendiarium. Quibus uerbis illud mihi eximiè intellexiſſe uidetur, bonam omnium cauſam & multis uerbis, & paucis, ſimul & nullis exprimi: quippe quæ nec rationẽ habeat, nec intelligentiã ac notitiã, quòd omnibus ſingulari modo præſtet, iíſque ſolis ſine integumentis ueréque colluceat, qui & immunda omnia, & munda tranſeunt, omnémque omnium ſanctorum faſtigiorum aſcẽſum ſuperant: & diuina omnia lumina, ſonos rationéſque cæleſtes relinquunt, & in caliginẽ ingrediuntur, in qua re uera eſt, ut ſcripta diuina tradunt, is qui eſt ſupra omnia. Non enim fruſtrà diuinus Moſes mundari expiaríque ipſe iubetur, rurſúſque ab iis, qui non ſunt eiuſmodi, ſecerni, ac poſt omnem expiationem audit tubas, quæ multos ſonos edebant, cernítque multa lumina puros ac diffuſos radios iacientia: deinde à multis ſecernitur, & cum ſelectis ſacerdotibus ad diuinorum graduum cacumen peruenit: atque in his, non cum Deo quidem uerſatur, uidet tamen non ipſum (neque enim cerni poteſt) ſed locum in quo ſtetit. Hoc autem mihi ſignificare uidetur, ea quæ diuiniſſima ac ſumma ſunt, in iis quæ cernuntur & intelliguntur, ſubiectas eſſe rationes eorum, quæ ei, qui omnia ſuperat, ſubiecta ſunt, quibus eius præſentia, quæ omnem cogitationem intelligentiamq́ue ſuperat, & in ſpiritalibus ſanctiſſimorum eius locorũ cacuminibus inſidet, oſtenditur: túmque demum & ab iis quæ cernuntur, & ab iis quæ cernunt, liberatur, & in uerè myſticam ignorationis caliginem irrepit, in qua omnia cognitionis ſubſidia deponit, atque in eo fit, qui penitus tractari uideríque nõ poteſt, totus eius qui ſuperat omnia, nec ullius, nec ſuus, nec alterius, ſed ei qui omnino incognitus eſt, omnis cognitionis ceſſatione præſtãtiore modo coniunctus, atque hoc ipſo, quod nihil cognoſcit, mentẽ etiam cognoſcendo uincit & ſuperat.

Quomodo oportet & coniungi, & laudes tribuere auctori omnium, & qui ſuperat omnia. Cap. II.

IN hac clariſſima caligine eſſe optamus, atque aſpectus priuatione & ignoratione cernere ac cognoſcere eũ qui omnem aſpectum atque ſcientiam uincit, hoc ipſo, quòd minimè uideamus & ſciamus. Hoc enim eſt reuera uidere & cognoſcere: eúmque, qui eſſentia ſuperior ac pręſtantior eſt, diuino more laudare, omnium quæ ſunt negatione: ut ij qui natiuum ſignum faciũt, tollunt ea quæ obſcurãt & impediũt formæ latentis aſpectũ, ipſámque in ſe pulchritudinẽ quæ abſtruſa eſt, explicant ſola detractione. Sed mihi detractiones ſiue negationes

gationes contrà, ac affirmationes laudādæ uidentur. Illas enim à primis orſi, & ad extrema per media deuenientes, ponebamus: hîc autē ab extremis ad prima & principalia aſcendentes, omnia tollimus, ut ſine integumentis cognoſcamus ignorationē illam, quæ ab omnibus rebus quæ ſcientia comprehenduntur, in iis quæ ſunt occultata eſt, caliginémque illam cernamus eſſentia ſuperiorem, quæ ab omni luce, quæ in rebus ineſt, occulitur.

Quæ affirmantes de Deo orationes, quæ negantes. Cap. III.

IN Theologicis quidē inſtitutionibus, ea quæ aientis Theologiæ maximè propria ſunt, diximus: id eſt, quomodo diuina bonáque natura unica dicatur, quomodo trina: quod nā ſit ex hac dictum Patris & Filij nomen: quid diuinum Spiritus ſancti nomen declaret: quomodo ex incorporeo & indiuiduo bono, in intimo corde bonitatis exorta ſunt lumina: quomodo in eo, ac in ſeipſis & alia in aliis manſione, quæ eiuſdē eſt, cuius propagatio, ęternitatis, nō amiſſa permāſerint: quomodo denique Ieſus omni eſſentia maior, & ſuperior, ueram humanæ naturæ eſſentiam acceperit, aliáque omnia, quæ à ſcriptis diuinis enunciata in Theologicis inſtitutionibus celebrata ſunt. In libro autem De diuinis nominibus, quomodo bonus appelletur, quomodo eſſe dicatur, quomodo uita, ſapientia, uis, cæteráque omnia, quæ ſunt diuinorum nominū, & animo intelliguntur. In Theologia uerò, quæ in ſignis uerſatur, expoſuimus, quæ ſint ab iis quæ ſub ſenſum cadunt, ad diuina nominum traductiones, quæ diuinæ formæ, quæ figurę diuinæ, partes, inſtrumenta: quæ diuina loca, qui ornatus: qui furores, quæ triſtitiæ, iræ, quæ ebrietates, crapulæ: quod iuſiurandum, quæ maledictiones: qui ſomni, quæ uigiliæ, omnéſque aliæ effictæ formæ, quæ ad diuinam figurationem ſignificandi cauſa comparatam pertinēt. Te etiam intellexiſſe arbitror, extrema pluribus uerbis, quàm prima exprimi. Etenim Theologicæ inſtitutiones, diuinorúmque nominum explanatio, breuiore ſermone, quàm Theologia quæ in ſignis uerſatur, tractari debuerunt. Quo enim ad ſuperiora contendimus, eò magis uerba aſpectu rerum, quæ ſub mentē cadunt, contrahuntur. Quēadmodum etiam hoc tēpore in caliginem quæ mentē ſuperat, introeuntes, non breuem orationem, ſed ſilētium & intelligētiæ priuationem reperiemus. Atque ibi quidem à ſummo ad extremū delabens oratio, pro modo deſcenſus ad latitudinem ei reſpondentem porrigebatur. Nunc autem ab infimis ad ſummum aſcendens, pro modo & ratione aſcenſus contrahitur: atque poſt omnem aſcenſum unita erit, & coniungetur cum eo, qui uerbis exprimi nō poteſt. Sed cur, inquies, à primo poſitis diuinis affirmationibus, ab ultimis incipimus diuinis adimere & negare? Quia cum poſuimus & aſſeruimus id quod omnem affirmationē ſuperat, ab eo quod ei cognatius erat, affirmatio, quæ eſſe ponitur, ponēda fuit. Cum autem id detrahimus, quod omni detractione ac ne-

gatione ſuperius eſt, ab iis, quæ ab illo remotiora ſunt, detrahi oportuit. An non magis Deus eſt uita & bonitas, quàm aër ac lapis? magíſque non crapulatur, & non iraſcitur, quàm non dicatur, aut intelligatur?

Nihil eſſe eorum, quæ ſub ſenſum cadunt, auctorem omnium quæ percipiuntur ſenſibus. Caput IIII.

DIcimus ergo, cauſam omniũ & quæ omnia ſuperat, nec eſſentia, nec uita carere, nec rationis, nec mẽtis expertem eſſe: nec corpus eſſe, nec figuram, nec formam: nec qualitatem, nec quantitatem, nec magnitudine eſſe præditam: nec in loco eſſe, nec cerni, nec ſenſum tangendi habere, nec ſentire, nec ſub ſenſum cadere: nec ordinis uacuitatẽ habere, nec perturbationem à perturbationibus corporeis agitatam: nec imbecillam eſſe, opportunam incõmodis quæ accipiũtur ſenſibus: nec egere luce: nec mutationem aut interitum, aut diuiſionem, aut priuationem, nec quicquam aliud eorum quæ ſub ſenſum cadunt, uel eſſe, uel habere.

Nihil eſſe eorum, quæ ratione intelliguntur, auctorem omnium quæ animo cernuntur. Caput V.

RVrſum aſcendentes, profitemur eundem nec animũ eſſe, nec mentẽ, nec uiſionem, aut opinionem, uel rationem, uel mentis notionem habere: nec rationem eſſe, nec mẽtis perceptionẽ: nec dici, nec intelligi: nec numerum eſſe, nec ordinem, nec magnitudinẽ, nec paruitatẽ, nec æqualitatẽ, nec ſimilitudinẽ, nec diſſimilitudinẽ: nec ſtare, nec moueri, nec quieſcere, nec uim habere, nec uim eſſe: nec lucem eſſe, nec uitã, nec eſſentiam eſſe, nec æternitatem, nec tempus, nec eius eſſe aut tactionem, quæ mente fiat, aut ſcientiam: nec ueritatem eſſe, nec regnũ, nec ſapientiam, neque unum, neque unitatem, neque diuinitatem aut bonitatem: nec ſpiritum eſſe, ut nos ſciamus, nec filij aut patris rationem, nec aliquid eorum, quę nobis aut cuiquam naturæ ſunt cognita: nec quicquam eſſe eorum quæ non ſunt, nec aliquid eorum, quæ ſunt: nec ea quæ ſunt, eam noſcere, quatenus eſt: neque eam cognoſcere ea quæ ſunt, qua ex parte ſunt: neque eius rationem eſſe, neque nomen, neque ſciẽtiam: nec eam tenebras eſſe, nec lucem, nec errorem, nec ueritatem: nec eſſe eius affirmationem omnino, nec negationem, ſed eorum quæ illam ſequuntur, affirmationes negationéſque facientes, eam nec dicimus eſſe, nec negamus: quippe cum & omnem affirmationem ſuperet perfecta illa & ſingularis cauſa omnium: & omni negatione ſuperior ſit præſtãtia eius, qui & ab omnibus omnino ſecretus eſt, & uniuerſa multum ſuperat.

B. DIONYSII AREOPAGITAE EPISTOLAE DECEM.

Dionysius presbyter Caio monacho.

TEnebræ luce fugantur, eóque magis, quo lux maior est. Ignorationem scientiæ dispellunt, & magis maiores sciẽtiæ. Hæc excellenter, non per priuationem accepta, uerè enuncia: propterea quòd lucem ueram ignorant ij, qui eam habent, & Dei ignoratio rerum scientiam: tenebræque quæ ei obductæ ac offusæ sunt, & tectæ sunt omni lumini, & fugiũt omnem scientiam. Ac si quis est, qui uiso Deo, id quod aspexit, intellexit, non eum uidit, sed aliquid ipsius, quod est & cognoscitur: ipse uerò qui mentem omnem essentiámque superet, hoc ipso, quòd omnino neque cognoscitur, neque est, & est excellentius quàm essentia, & eius notitia mentis captum longè superat: perfectáque in bonam partem ignoratio, notitia eius est, qui superat quæ noscuntur omnia.

Dionysius presbyter Caio monacho.

QVomodo is qui omnia superat, diuinitatem quoque & bonitatem ipsam superat? Si diuinitatem & bonitatem cogites rem ipsam muneris, quod bonum deúmque efficit, & quod sub imitationem non cadit, eius quod deo bonóq; superius est, quo & dij & boni efficimur. Etenim si hoc ipsum principium est, quo dij boníque euadunt ij, qui fiunt dij ac boni: is qui omni principio, ut principium antecellit, diuinitati etiam præstat, quæ ita dicitur: quemadmodũ diuinitatem bonitatémque ipsam superat, quatenus is qui sub imitationem non cadit, nec habetur, & imitationes, & species, & res quæ imitãdo exprimuntur, & eos qui eis participant, superat.

Dionysius presbyter Caio monacho.

REpente est, quod præter spem, & ex eo quod alioqui obscurum est, profertur in lucem. In Christi autē humanitate, hoc etiam diuina scripta significare arbitror, ex occulto eum qui omni essentiæ præstat, hominem effectum, in nostrum conspectum prodiisse. Occultus autem est etiam post ipsam declarationem, aut, ut diuinius dicam, in ipsa declaratione. Hoc enim Iesu etiā abstrusum est, nec cuiquam rationi & menti, eius enunciatum est mysteriū: sed & cum dicitur, inexplicabile manet: & cum intelligitur, incognitum.

Dionysius presbyter Caio monacho.

QVæris tu quidem, quomodo Iesum qui omnia superet, omnibus hominibus per essentiam annumeratū esse dicam. Non ut auctor hominum hoc loco homo dicitur, sed ut homo uerè est tota essentia: nos uerò Iesum nō humanitatis ratione definimus. Non enim tantùm est homo, neque essentiæ antecellit, aut solùm homo est: sed reuera homo, qui pręcipuo quodam hominum amore captus, supra homines, & more hominum, ex hominum essentia, cum essentiæ præstaret, essentia hominis factus est. Veruntamen illius præstantię quę essentiam superat, plenissimus est ipse, qui semper essentiæ antecellit, uidelicet eius abundantia. Idémque cum ad essentiam assumendam uenisset, essentiam accepit, qui omni essentia superior est: & quæ hominis sunt, supra hominē gerebat: quod declarat & uirgo, quæ supra naturam parit: & aqua profluens, quę pedum ex materia terráque cōcretorum grauitatem onúsque sustinet, neque cedit, sed ui naturam superante conglobata fuit, ut ne diffunderetur. Quid uerò aliquis cætera quæ plurima sunt, persequatur, ex quibus diuinus ea supra mentis captum cernens, ea etiam cognoscet, quæ de humanitate Iesu dicuntur, & in se uim excellentis negationis continent? Nam ut summatim dicamus, ne homo quidem erat, non quòd non esset homo, sed quòd ex hominibus natus, homines longè superaret, & supra hominem uerè homo factus sit: & diuina non quatenus Deus est, perfecit, neque humana, quatenus homo, sed cum nobiscum uersatus est, Deus homo factus nouam quandam Dei uiríque actionem.

Dionysius sacerdos Dorotheo ministro.

DIuina caligo est lux, ad quā aditus non patet, in qua Deus habitare dicitur, quæ quidem nec cerni potest præ excellenti claritate, nec adiri eadem, propter singularem diuini luminis effusionem. In hac uersatur omnis qui Deum nosse & uidere meretur, hoc ipso quòd non cernit, neque cognoscit, uerè in eo quod aspectum & cognitionem superat,

perat,uersans, atque hoc ipsum noscens,quod est supra omnia,& quæ sensu percipiuntur,& quę ratione intelliguntur:dicítq; illud prophetæ,Mirabilis facta est scientia tua ex me : confortata est, & non potero ad eam. Vt etiam diuinus Paulus cognouisse Deum dicitur, cùm eum cognouisset omnē intelligentiam cognitionémque superantem : ob eámque causam & inuestigabiles eius uias esse dicit, & inscrutabilia eiusdem iudicia, & munera inexplicabilia,& pacem omnem sensum superare,quasi eum qui omnibus antecelleret,inuenisset,eundémque notitia quæ mētis captum uinceret,cognouisset,quòd superet omnia,omniúmque causa sit.

Dionysius presbyter Sopatri sacerdoti.

NOli putes in hoc esse uictoriam,Sopater,si in religionem & sententiam dicas,quæ non bona uideatur. Neq; enim si eam iudicio coarguas,cōtinuò res Sopatri præclarè habent. Fieri enim potest,ut & tu, & alij in multis quæ falsa sunt,atque uidentur,uersantes,uerum id quod unum est, & abstrusum,ignoretis. Non enim si quid non rubrū est, id propterea est candidum : nec si quis non est equus, is homo sit necesse est. Itaque si me audias,ita facies:abhorrebis ab eo,ut in alios dicas : pro ueritate autem ita dices,ut omni ex parte refelli non possit oratio.

Dionysius presbyter Polycarpo pontifici.

EQuidē haud scio me dixisse in Græcos,aut in alios, quòd putem bonos uiros contentos esse debere,si uerum ipsum per se,& sciri, & dici possit, quatenus uerè habent. Hoc enim quicquid est lege ueritatis rectè demonstrato,& integrè stante : omne quod aliter se habet, uerique speciem prę se fert,& aliud esse atque id quod uerè est,& dissimile, & uideri magis quàm esse coarguetur. Superuacaneum est igitur,ueri interpretem cum his illísue pugnare. Ait enim unusquisque regium se numum habere, & habet fortassis particulæ alicuius ueræ adulterinū quoddā simulacrum:quòd si hunc conuiceris,alter,& rursum alius de eodem contendet. At uerò posita rectè ueri ipsius defensione,in primísque ita constante & manente,ut refelli nō possit:omne quod omni ex parte ita se non habet,ipsum per se inuictę stabilitati eius quod reipsa uerū est,concedit.Ac cùm hoc quidem rectè,ut mihi persuadeo, statuissem, mihi studio non fuit cum Græcis aut cum aliis disputare:sed satis est mihi,id quod utinam det Deus,primùm id quod uerum est,scire,deinde cum intellexero,ut decet,dicere. Tu autem ais me ab Apollophane Sophista inuadi, & parricidam appellari, quòd in Græcos impiè Græcorum utar sententiis. Atqui uerius ac iustius ei obiicere poteramus,Gręcos diuina testimonia non religiose contra diuina usurpare,

qui Dei ſapientia diuinum cultum atque religionem tollere conentur. Neque hoc loco multorum opinionem ſententiámque dico, qui in poëtarum fabulis corpore & uoluptate acquieſcunt, reſque creatas potiùs quàm conditorem colunt: ſed Apollophanem etiam ipſum dico diuinis teſtimoniis nefariè in diuina uti. Rerum enim ſcientia, quæ ab eo rectè philoſophia dicitur, & à diuino Paulo Dei ſapientia appellata eſt, ad auctorem & rerum ipſarum & ſcientiæ, ueri philoſophi excitari perducíq; debuerunt. Ac ne aliorum potius, quàm eius ſententiam cõtra inſtitutum refellam: intelligere debebat Apollophanes, qui ſapiens eſſet, nihil unquam in ordine motúq; cœleſtium aliter atque eſt mutari potuiſſe, niſi eum qui ipſum, & in ſtatu continet, & procreauit, habuiſſet, cuius motu ac nutu eò deductus eſſet, qui, ut eſt in diuinis libris ſcriptum, facit & mutat omnia. Cur igitur nõ colit eum, quem ex hoc quoque uerè omnium Deum eſſe cognouimus, eius potentiæ, quæ omnium cauſa eſt, nec uerbis exprimi poteſt, admiratione? cùm ab eo ſol & luna ui ſtatúque natura ſuperiore cum hac rerum uniuerſitate ad id quod omni ex parte immobile eſt, definiuntur, atque toto die in iiſdem pũctis inſiſtunt omnia: aut quod maius eſt, quando omnibus quæ & præſtantiora ſunt, & continent, ita in orbem motis, ea quæ illorum complexu continebantur, non unà in orbem circúmque ferebantur: & cum alius quidam dies continuatione ferè triplo longior effectus eſt etiam uiginti totis horis: aut uniuerſitas tanti temporis curſum contrarium repetit, atque reuertitur tam mirabilibus contrariis cõuerſionibus: aut ſol curſu ſuo uarium motum ſuum horis decem contractum, rurſus regrediendo (eundem totum nouum aliis decem conficit. Hoc quidem Babylonios, & iure ac meritò terruit, & ſine pugna Ezechiæ quaſi pari & ſimilis Deo eſſet, hominibúſque præſtaret, ſubegit. Nõ dico magna opera, quæ in Aegypto edita ſunt: aut quædam alia Dei ſigna, & portẽta quæ alibi contigerunt: ſed communia & cœleſtia, quæ & in uniuerſo, & omnium ore celebrata ſunt. At hæc planè uera eſſe negat Apollophanes. Maximè quidem hoc apud Perſas ſacerdotes fama ferunt, & prætereà Magi ſacra memoriæ triplicis ſolis perficiunt: ſed liceat ei ſanè his propter ignorationem aut imperitiam fidem non habere. Ab eo autem quære, quid ſentiat de defectione ſolis, quæ cùm ſeruator in crucem actus eſt, extitit. Eramus enim una ambo, & ſtabamus ad Heliopolim, ac cernebamus necopinato, cùm luna ſe ſoli obiiciebat: neque enim coniunctionis tempus erat: rurſúſque, cùm eadem ab hora nona ad ueſperum ſe mediæ ſolis lineæ præter naturæ ordinem opponebat. Redige autem etiam aliquid aliud ei in memoriam. Scit enim etiam obiectum ipſum à nobis uiſum eſſe oriri ab ortu ſolis, & ad ſolis extremum peruenire: deinde euaneſcere: rurſúſq; non ab eadem parte ſolis & obiectum, & receſſum euenire, ſed ab ea quæ, ut ita dicam, ex diametro erat contraria. Hęc ſunt mirabilia illius tẽporis, quæ Chriſtus auctor rerum omnium efficere ſolus poteſt, qui facit magna & mirabilia, quorum non eſt numerus. Ea ſi fas tibi eſt, & ſi potes, Apollophanes, refelle, etiam contra me, qui tum ſcilicet tecum & adfui, & aſpexi, & exquiſiui omnia,

ui omnia,cum ſumma admiratione. Tum quidem etiã diuinare, haud ſcio unde, Apollophanes cœpit, & mecum quaſi ea quæ fiebant, conferens, hæc dixit,Sunt iſtæ,Dionyſi,diuinarum rerum uiciſſitudines.Hęc à nobis quantum epiſtolæ ratio poſtulabat,dicta ſint.Tu uerò & quę deſunt ſupplere potes,& perfectè offerre conſecraréq; Deo uirum,qui magna ſapientia eſt præditus,& qui forſitan non grauatè ſuſtinebit placidè ſapientiſſimam religionis noſtræ ueritatem diſcere.

Dionyſius presbyter Demophilo monacho.

HEbræorum hiſtoriæ tradunt,Demophile, ſanctum etiam illum Moſem propter magnam clementiam Dei aſpectu dignum eſſe iudicatum:ac ſi quando diuino aſpectu priuatum eum fuiſſe ſcribunt, non eum antè quàm à manſuetudine,à Deo excludunt: ſed commemorãt Deum ei grauiter ſuccenſuiſſe cum nimium inſoleſceret, obſiſterétq; diuinis conſiliis.Cum autem eum diuinis honoribus illuſtrant:ex prętanti ac diuina boni imitatione prædicatur Erat enim admodum manſuetus & clemens: ob eámq; cauſam famulus Dei dicitur,& Dei aſpectu omniũ prophetarum digniſſimus fuit.Quinetiam cum proterui quidam,& impudentes cum ipſo & Aarone de ſacerdotij gentíſque principatu contenderẽt: præſtabat ille quidem omni honoris ambitione ſtudióque principatus, & ei quem Deus delegiſſet populi præfecturam concedebat: poſtea uerò quã coorti eſſent in ipſum atque coniuraſſent, & primum locum ei obiicientes minati eſſent,ac iam ferè impetum feciſſent:tum denique clemens quidem ac mitis Deum magna uoce ut ſibi ſaluti eſſet, rogabat: fiducia autẽ magna erat quòd ſumma cum innocẽtia ſuis præfuiſſet.Intelligebat enim eum,qui cum Deo,qui bonus eſſet,uerſaretur,ad maximam ſimilitudinẽ,quoad eius fieri poſſet, expreſſum effictúmq; eſſe oportere, & conſcium eſſe quæ bono gratæ ſint actionum. Quid uerò Dauidem Dei patrem cum Deo amicitia coniunxit?nempe benignitas,& in hoſtes charitas. Inueni, inquit optimus, & bonorum amans,uirum ſecundum cor meum.Atqui lege bona ſanctum erat, ut etiam iumenta inimici curæ eſſent. Iob etiam innocentia præditus, iuſtus eſt iudicatus: & Ioſeph fratrum qui ſibi inſidias paraſſent, non eſt ultus in ſe iniurias: Abel quoque ſimplici ac minimè ſuſpicioſo animo, cum fratricida proficiſcebatur: & diuina ſcripta omnes bonos prædicãt eos, qui nec mala proſpiciunt, nec diſſimulant, ſed ne aliorum quidem malitia bonum uirtutémque deſerunt: contráque Dei imitatione malos etiam bonos efficiunt, effundúntque in eos magnam benignitatis ſuæ copiam, & benignè ad ſimilia prouocant.Sed ad maiora ueniamus,non uirorum bonorum manſuetè clementérque facta, non homines amantium angelorum benignè facta exponentes,qui in gentes miſericordia commouẽtur, qui Deum pro eis rogant, qui pernicioſas maleficáſque multitudines obiurgant: qui

dolorem quidem ex malis, uoluptatem autem ex ſalute eorum, qui ad bona conuerſi ſunt, capiunt: neque omnia, quæ diuina ſcripta de beneficis angelis tradunt: ſed Chriſti qui uerè bonus eſt, & optimus, beneficos radios cũ pace accipientes, ab eis ad diuina benignitatiſque plena eius opera deducamur. An non eſt bonitatis, quæ nec uerbis exprimi, nec mente cogitari poteſt, quòd facit, ut ſint, quæ nulla erant, eadémque omnia in lucem protulit, omniáq; uult ſemper ſibi ſimilia eſſe, & in partem uenire bonorum ſuorum pro uniuſcuiuſque captu? Quid uerò, quòd cum iis etiam, qui ipſum deſerunt, amanter hæret, contendit, & rogat, ne indigni habeantur & repellantur? deliciis diffluentes, & temerè eos accuſantes fert, atque ipſe defendit, aut potius curationem pollicetur? eis cum procul abſunt, tamen accedentibus occurrit, & prodit obuiam, totóſque complexus oſculatur, nec ſuperiora maleficia exprobrat, ſed ea bona quæ adſunt, diligit, feſtum diem agit, cõuocat amicos, id eſt, bonos, ut ſit omnium lætãtium habitatio? At uerò Demophilus, & ſi quis alius bonos odit: is & iure obiurgatur, & diſcit quę bona ſunt, & probus euadit. Quomodo enim, inquit, nõ debebat is qui bonus eſt, ex eorum qui perierant, ſalute, & eorum qui mortui erant, uita lætari? Denique & in humeros impoſitam ouem fert eam quæ uix ab errore reſipuerat: & angelos ad lætitiam gaudiúmque inuitat, & benignus eſt ingratis, & oriri facit ſolem ſuum ſuper bonos ac malos: & ipſam uitam ſuam pro transfugis profundit. Tu autem, ut literæ tuæ declarant, eum etiam qui ſe ad ſacerdotem ſubmiſiſſet, & abieciſſet ad eius genua, impium, ut ais, & peccatorẽ, haud ſcio quomodo* cõtra te præſens, calce detruſiſti. Deinde ille quidem rogabat, ſéque medicinæ peccatorum cauſa ueniſſe fatebatur. Tu autem nõ modo non exhorruiſti, uerùm etiam bonum ſacerdotem prouectus audacia maledictis uexaſti: miſerum eum appellãs, qui pœnitentem atque facinoroſum iuſtum efficeret: & ad extremum, Exi, ſacerdoti dixiſti, cum tui ſimilibus: quódque nefas eſt, in adyta ingreſſus es, & ſancta ſanctorum uiolaſti: & tamen ſcribis nobis, te ſacra quæ futurum erat ut uiolarentur, tua diligentia conſeruaſſe, atque etiam inuiolata tueri. Nunc igitur noſtra accipe. Nefas eſt ſacerdotem à miniſtris, qui te ſuperiores ſunt, aut à tui ordinis monachis corrigi & reprehendi, ſiue aliquid impiè in diuina facere uideatur, ſiue aliquid aliud eorum quæ uetant leges, feciſſe arguatur. Si enim inſtitutorum legúmq; uiolatio, quædam diſtinctionis ordiníſq; in diuinis confuſio eſt: nullam habet rationem, Dei cauſa & nomine diuinitus traditum ordinem peruertere. Neque enim in ſe Chriſtus diuiſus eſt. Quomodo enim eius regnum ſtabit? Et, ſi Dei eſt, ut ſcripta diuina loquuntur, iudicium: ſacerdotes autem nuncij atque interpretes, ſecundum pontifices, ſunt diuinorum iudiciorum: ab eis rectè & ordine tu per medios interiectóſque miniſtros, cum tempus poſtulabit, diuina diſce, à quibus etiam, ut monachus eſſes, habuiſti. An non hoc clamant etiam ſacra myſteria? Neque enim planè omnibus aditus ad ſancta ſanctorum interdictus eſt, ſed proximè ad ea accedit põtificum ordo, deinde ſacerdotum, tum ſecundũ hos, miniſtrorum.

* καθ' ἑαυτῷ fortaſs. καθ' ἑαυτὸν, id eſt per te.

Iis

Iis autem qui monachi instituti sunt, ualuæ adytorum occlusæ sunt, ad quas & initiantur, & assistunt, non ut eas custodiant, sed ut agnoscant & se & ordinem suum: propiúsque ad populum quàm Ecclesiastici ordinis homines accedunt. Itaque sancto sacrorum instituto sancitum est, ut ipsi diuinorum participes fiant, aliis scilicet qui illis interiores ac propiores sunt, ea tradendi permissa potestate. Ij enim, qui mysticè semper ad diuinũ altare præsto sunt, cernunt audiúntque diuina, quæ eis apertè ostenduntur: & cùm rectè & ordine ad ea quæ extra diuina uela & integumenta sunt prodeunt, monachis morem gerentibus, sancto populo, & ordinibus qui expiantur, sacra enunciant pro dignitate: quæ ritè inuiolata seruata sunt, quoad tu tyrannorum more in ea impetu facto, sancta sanctorum tibi inuita & recusantia enunciari coegisti: & tamen te sacra habere ais, & tueri, cum neque aspexeris, neque audieris, neque habeas ullam particulam eorum, quæ digna sunt sacerdotibus: quemadmodum nec ueritatem diuinarum scripturarũ nosti, cùm quotidie eas oppugnes uerbis, eorum peruertendorum causa qui audiunt. Si quis gentis præfecturam non sibi à rege mandatam attẽtaret, iure in eum animaduerteretur: &, si principe aliquos absoluente aut condemnante, quispiam qui adesset, eorum qui ei parerent, iterum rem exquirere non dubitaret: non dico eum conuiciis afficere, sed etiam ex imperio deturbare uideretur. Tu autem ita audax & temerarius es in iis quæ clementis benignique Dei sunt, & pontificium eius institutum attingunt. Atque hæc quidem dicenda essent, si quis maiora & superiora, quàm pro dignitate attentans, tamen æqua afferre uideretur. Etenim ne hoc quidem cuiquam licet. Quid enim absurdum Ozias fecit, cùm odores Deo incendit? quid Saul, cùm sacrũ fecit? quid uerò tyrãni dæmones uerè de Iesu, ut Deo, disserentes? Sed à diuinis scriptis non prædicatur omnis, qui aliena appetit & usurpat: & unusquisque erit in muneris sui ordine, solúsque pontifex in sancta sanctorum intrabit, & semel in anno, atque id in omni expiatione, quam pontifex ex lege procurat. Sacerdotes quoque sancta ornant & tuentur: & Leuitæ nõ tangent sancta, ne moriantur. Et furore exarsit Dominus in Oziam ob eius temeritatem: elephantiáque infecta est Maria, quæ legem latori legis ferre minimè dubitauit. In Sceuæ etiam filios dæmonia inuasere. Non mittebam, inquit, eos, & ipsi currebant: & nõ loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Et impius qui immolat mihi uitulum, ut is qui occidit canem. Atq; uno nomine, non fert ea quæ contra legem sunt, perfecta Dei iustitia. Cum autẽ dicunt, In nomine tuo multas uirtutes fecimus, etiam, Non noui uos, respõdet: Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Quapropter nefas est, ut scriptura sancta loquitur, etiam quæ bona sunt, non ex dignitate tractare, sed unusquisque sibi debet attendere: nec maiora altioráque se intelligere, sed de iis solis quæ ipsi pro captu suo permissa sunt cogitare. Quid ergo? inquis. Nonne debent Sacerdotes cum impiè sceleratéque uiuunt, & conuincuntur flagitij, reprehendi & corrigi? sed licebit solis iis qui in lege gloriantur, per præuaricationem legis Deum inhonorare? Quomodo autem Sacerdotes sunt Dei inter-

pretes? Quo enim pacto Dei uirtutes enunciant populo, cum earum uim non nouerint? aut quomodo illustrabunt ij quibus offusæ sunt tenebrę? quomodo uerò Spiritum sanctum impartient, qui sit'ne Spiritus sanctus, nec uerbo, nec re crediderunt? Ad hęc tibi respondebo. Neque enim inimicus est Demophilus: nec patiar te à Satana circumueniri. Etenim unusquisque ordo qui est circum Deũ, diuinior eo est, qui ab eo longius distat: clarioráq; sunt pariter & illustrandi maiorem uim habent ea, quæ ueræ luci propinquiora sunt. Nolim autem ex loco accipias propinquitatem, sed ex captu diuinarũ illustrationum. Quòd si sacerdotum ordo illustrãdi uim habet: profectò penitus abhorret à sacerdotum ordine atque facultate is, qui illustrandi ui nõ est præditus, ac multo etiam magis is qui illustratus non est. Ac mihi quidẽ uidetur audax & temerarius, si quis ea sibi sumat quæ sunt propria sacerdotum, neque metu & pudore à diuinorum tractatione præter captum ac meritum deterretur, putátq; Deum ignorare, quæ ipse sibi est conscius, & sperat se decepturum eum, qui à se falso nomine appellatur pater, audétque scelestas suas, ut ita dicam, maledictiones, (neque enim preces dixerim) in diuinis mysterij Christi imitatione proferre. Nõ est iste sacerdos, non est: sed inimicus, fallax, irrisor sui: lupúsque in gregem Domini ouina pelle armatus. Non tamen fas est Demophilo hæc corrigere. Si enim scripta diuina iustè iusta uult tractari: est autem iusta tractare, cùm uult aliquis iustè unicuique tribuere pro dignitate: hoc omnes tractare debent non præter suam dignitatem & ordinem. Angelis enim etiam æquum est tribui omnia, quæ sunt dignitatis, & definiri, non tamen à nobis, Demophile, sed per eos nobis ex Deo, & ipsis ab angelis præstantioribus. Atque ut summatim dicã, in omnibus rebus per primas secundis tribuuntur, quæ sunt cuiusque dignitatis à recta æquissimáque omnium prouidentia. Atq; ij quidem, qui aliis à Deo prępositi sunt, secundum se etiam inferioribus, quæ sunt dignitatis tribuunt. Demophilus autem & rationi, & furori, & libidini ea quæ sunt dignitatis constituat, nec uiolet ordinem suum, sed præsit lex superior inferioribus. Si enim in foro famulum in Dominum, ac in seniorem adolescentiorem, aut etiam in patrem filium dicere uideremus, atque facto impetu plagas ei infligere, flagitiosè facere uideremur, nisi currẽtes superioribus opem ferremus, etiamsi forsitan illi priores iniuriam acceperint: quid est, quamobrem nos non pudebit, si negligamus rationem ab ira, & cupiditate uiolari, atq; ex eo imperio quod à Deo ei datum est, eiici, excitantes in nobis nefariam & iniquam ordinis perturbationem, seditionem, distinctionísque confusionem? Iure quidem ac merito legislator, qui nobis à Deo datus est, non uult Ecclesiæ Dei præesse, eum qui non domui ac familiæ suæ iam antea præclarè præfuerit. Etenim qui se ipse rexerit, alterum etiam reget: & qui alterum, etiam domum: qui domum, & ciuitatem: qui ciuitatem, etiam nationem. Atque uno nomine, Qui in modico fidelis est, ut est in libris diuinis scriptum, & in magno fidelis est: & qui in modico infidelis, & in magno est infidelis. Ipse ergo cupiditati iracundię, & rationi modum dignitatis statue: tibi autem Dei

ministri,

ministri, & his sacerdotes, pontifices uerò sacerdotibus, atque pontificibus Apostoli, successorésque Apostolorum. Quòd si quis etiam in illis desit officio, à sanctis eiusdem ordinis corrigetur: atque ita ordo in ordinem non cōmutabitur, sed in suo quisque erit ordine. Atq; hæc quidem tibi à nobis dicta sint, ut scias & geras quæ sunt muneris tui. Quod autem attinet ad inhumanitatem & crudelitatem, qua usus es in hominē impium, ut ais, & pestiferū, haud scio quomodo deplorare debeā eius, qui mihi charus est, ut ita dicam, contritionem. Cuius enim te putas à nobis cultorem, siue monachum constitutum? nisi enim Dei qui benignus est, profectò planè & à nobis & à toto nostro cultu abalienatus sis necesse est: tibíque iam Deus alius quærendus est, aliíque sacerdotes, & apud illos ferarum mores induendi, potius quā perficiendus sis, atque euadas gratæ tibi crudelitatis implacabilis minister. Vtrum enim nos ipsi omni ex parte sancti, & perfecti sumus, nec diuinę clementiæ & humanitatis indigemus: an duplici peccato, ut scripta diuina loquuntur, impiorum instar peccamus, quòd non intelligamus in quo peccemus, sed & nosmetipsos iustos ac bonos efficiamus, & nos cernere putemus, cùm reuerà minimè cernamus? Cœlum ex hoc obstupuit, & ego inhorrui, mihíque ipsi non credo: ac nisi literas tuas legissem, quas utinā non legissem, scito me nunquam persuasurū fuisse, si aliqui alij me rogassent, ut hoc mihi de te persuaderem, Demophilum in ea esse sententia, ut putet Deū, qui * in omnes benignus est, non esse etiam humanum, nec se eius & misericordiæ & salutis indigere, sed etiam sacerdotes abdicare imperio, qui digni habiti sint, qui clementia sua populi ignorationes ferrent, & qui intelligant se etiā circundatos & indutos esse infirmitate. At diuinus pontifex alia uia profectus est, atque id, ut est in diuinis libris scriptum, à peccatoribus segregatus. Atque pro nostræ in se charitatis documento accipit benignissimam ouiū rectionem: & malum quidem seruum appellat eum, qui conseruo suo debitum non remisisset, neque eum in partem benignitatis, & clementiæ quam maximam acceperat, uenire uoluisset: iure autem decernit, ut suis fruatur: Id quod necessariò metuendum est & mihi & Demophilo. Nam & iis qui multa in ipsum impiè nefariéque faciebant, in ipsa passione remissionem à patre impetrat: & discipulos obiurgat, quòd ut Samaritanos, qui ipsum exagitassent, impietatis crudeliter condemnaret, rogassent. Hoc quidem milies dictum est, in temeraria audacíque epistola tua. Perturbatè enim ac confusè iactas multis locis, te nō teipsum ultum esse, sed Deum. Dic mihi sodes, Benignum propter mala non habemus pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, sed innocens etiam est, & misericors? non contendet, nec clamabit: & ipse est mansuetus, idémque propitiatio pro peccatis nostris. Quapropter conatus tuos quos nemo imitari debet, non approbabimus, ne si milies quidem Phinees & Heliam repetas. Hæc enim audienti Iesu, discipuli, qui tum clementi benignóque spiritu carebant, minime placuerunt. Námque noster etiam diuinissimus præceptor, in mansuetudine docet eos, qui Dei doctrinæ aduersantur. Doceri enim ij qui ignorant, non supplicio

*ἐπὶ πάντα est in Græco. fortè πάντας legēdum est. ἐπὶ alij super interpretantur. Dionysius ὑπὲρ πάντα in hac re solet dicere.

affici debent: quemadmodum etiam cæcos non punimus, ſed manu ducimus. At tu uirum, qui ad lucem etiam aſpirare & contendere incipiebat, colapho capiti infracto repellis: & cum magno pudore accedentem, impudẽter calce pulſas: quod quidem magno horrore dignum eſt. Chriſtus, qui benignus ſit, in montibus errabundum quærit, & fugientem accerſit, uíxque inuentum in humeros imponit. Ne, quæſo, ne tam malè de nobis conſulamus: neque in noſmetipſos gladium pellamus. Nam ij quidem qui uiolare aliquos, aut contrà bonis afficere conabantur: non illis planè quę uoluerant, fecerunt, ſibi autem malum aut bonum cum parauerint, aut diuinarum uirtutum pleni erunt, aut tormentorum pœnarúmque crudelium. Atq; illi quidem angelorum bonorũ ſectatores & comites, & hîc & illic cum omni pace & tranquillitate malorúmque omnium liberatione in perpetuum beatiſſimas ſedes conſequentur: quódque maximum eſt omnium, ſemper erunt cum Deo. Hi autem diuinam pariter, & ſuam pacem amittent, & hîc & poſt mortem ſemper erunt cum ſceleſtis dæmonibus. Itaque nobis magna cura & diligentia adhibẽda eſt, ut cum Deo qui benignus eſt, uerſari, & cum Domino ſemper eſſe poſſimus, nõ cum malis à iuſtiſſimo noſtra culpa pro meritis ſecerni ſuſtineamus. Id quod unum ex omnibus maximè pertimeſco, optóque ut à malis omnibus liberer. Quòd ſi placet, diuinam etiam cuiuſdam ſancti uiri uiſionem commemorabo: nec uelim rideas. uera enim dicã. Cum aliquando in Cretam ueniſſem, me Carpus hoſpitio excepit, uir, ſi quis alius, propter magnam mentis puritatem ad cernendum Deum aptiſſimus. Neque enim ſacros myſteriorum ritus aggrediebatur, niſi prius ipſi in iis precibus, quæ antea perfici ſolent, ſacra & læta apparuiſſet uiſio. Is quidem narrabat, cum à quodam, qui à fide religionéque noſtra abhorreret, fortè offenſus eſſet (triſtitiæ autem cauſa erat, quòd ille ab eccleſia quendam ad impium cultum traduxerat) ſe qui tum cum etiam hilaria agerentur, debuiſſet benignè pro utroque Deum rogare, Deóque ſeruatore adiutore adiuncto illum quidem conuertere, hũc autem uincere benignitate, nec deſiſtere admonere per omne uitæ tempus uſque ad illum ipſum diem, atque ita demũ eos ad Dei notitiam deducere, quaſi iam ea, de quibus antea dubitarẽt, diiudicata eſſent, & eorum quæ inconſideratè auſi eſſent, legitimè pœnas dare cogerẽtur: tum tamẽ id quod nunquam ſibi uſuueniſſet, haud ſcio quomodo magno quodam & acerbo animi dolore confectum, quieti dediſſe: ac ſe quidem dormiſſe ita malè affectum (erat enim ueſperus) media autem circiter nocte (ſolitus enim erat hoc tempore per ſe ad diuinos hymnos uigilare) ſurrexiſſe quidem, cùm nec ſomnum ipſum qui altus fuiſſet, & ſemper interruptus, ſine conturbatione cepiſſet, ſtantem tamen ad diuina colloquia, non rectè doluiſſe, & acerbè tuliſſe, dicẽtem, non eſſe æquum uiros impios uiuere, & qui uias Domini rectas peruerterent: hęc dicentem, precatum eſſe à Deo, ut utriuſque uitam ſemel ſine miſericordia turbine aliquo extingueret. Quæ cum dixiſſet, commemorabat ſe uiſum eſſe uidere repentè domum in qua ſtaret, agitari primùm, deinde à uertice in duas partes dimidias diui-

di,

di,& ante se rogum quendam magni luminis,eúmque(sub dio enim locus ille esse uidebatur)è cœlo usque ad se ipsum deferri:cœlũ uerò apertum, & in eius cardine Iesum assistentibus innumerabilibus angelis,hominum figura & specie. Atque hæc quidem à cœlo uideri summa cum sua admiratione. Cum autem ipse deorsum oculos conuertisset, cernere se dicebat etiam terram ipsam ita discessisse, ut obscurus quidam & tenebricosus hiatus existere uideretur: atque homines quidem illos quibus malè precatus esset, ante se ad os hiatus stare trementes & miseros,& qui ferè præ pedum suorum instabilitate demergerentur:ab inferiore autem loco ex hiatu angues sursum serpere,atque ad eorum pedes,cum sensim mouerentur,interdum quidem trahere complicatos simul & deprimentes,atque retrahentes:interdum autem dentibus aut caudis incendentes, uel demulcentes, omníq; ratione agentes, ut eos in illam immensam uoraginem præcipites darent: fuisse etiam uiros quosdam in medio, qui unà cum serpentibus in homines illos inuaderent, exagitatione,pulsu,& percussione: uisos autem esse uiros illos decidere,partim inuitos,partim sponte,quòd à malo sensim cogerentur. Narrabat porrò Carpus se uoluptatem capere solitum,cùm inferiora aspiceret,superiora uerò negligere: grauiter autem ferre & negligere, quòd nondum decidissent: atque in hanc rem cum sæpè incubuisset,nec profecisset, & acerbè tulisse, & malè precatum esse: cùm uix tãdem cœlum aspexisset, uidisse quidem illud rursum,quemadmodum etiam antea uidisset:Iesum autem,quem ad misericordiam id quod gerebatur cõmouisset, surrexisse ex cœlesti solio, & cum ad eos descendisset,manum benignam porrexisse,& angelos qui unà auxiliũ ferrent, uiros alium alia ex parte retinuisse, dixisséque Carpo Iesum porrecta iam manu: Feri me iam, paratus sum enim rursum salutis hominũ causa mortem perpeti: mihíque hoc pergratum est, dum alij homines non peccent.Sed uide,num tibi utile sit hanc in hiatu & cum serpentibus mansionẽ mansioni cum Deo & benignis hominúmq; amantibus angelis anteponere.Hæc sunt,quæ ego audita uera esse credo.

Dionysius pontifex Tito pontifici.

Timotheus quidem, optime Tite, cum discessit, num aliquid eorum quæ de signis Theologicis constitui, nõ didicisset,ignoro:sed in Theologia, in qua de signis disputatur,omnia scriptorum diuinorum, quæ de Deo plerisque monstra uerborum uidẽtur esse, ei accuratissimè explanauimus. Etenim ex animis minus perfectis scrupulum molestum euellunt, cùm occultæ sapiẽtiæ patres per abstrusa quædam & obscura ænigmata diuinam & mysterij plenam profanísque non patentem ueritatem enunciant.Itaq; uerbis,quæ de diuinis mysteriis fiunt,pleriq; non credimus. Intuemur enim ea solùm per signa quæ sub sensum cadunt, & eis coniuncta & cognata sunt,cùm etiam eis detractis ipsa per se nuda &

pura aſpicere debeamus. Si enim ita aſpiciamus, fontem uitæ in ſe influentem, & in ſe ſtantem uenerabimur, cernentes etiam unam quandam uim, ſimplicem, per ſe mobilem, per ſe agentem, ſe non deſerentem, ſed ſciẽtiam quæ eſt ſcientiarum omnium ſcientia, & ſemper ſe per ſemetipſam intuetur. Quare & ei & aliis formas uarias ſacroſanctæ ſcientiæ fingendi Dei ſignificandi cauſa, nobis pro uirili parte explanandas putauimus. Ea enim quę extra eam ſunt, quantis, quæſo, incredibilibus commentitiíſque portẽtis referta ſunt? uelut cum in Dei quidem generatione quę eſſentiam omnem ſuperat, uentrem Dei corporis inſtar, Deum generantem effingit, & Verbum in aëra fuſum ex uiri corde quod illud eructat: Spiritúmque ex ore prodeuntẽ ſcribit, & ſinus qui Deum generant, corporeo more conflectentes ulnis Deum Ieſum, nobis laudat: aut cum eadem, eorum quæ oriuntur è terra ritu effingit, & arbores quaſdam, germina, flores, radices profert: aut fontes aquarum manantes, aut ſplendorum quæ uim gignendi habent procreationes, aut aliquas alias interpretes & indices cœleſtium, aut diuinarum rerum deſcriptiones. In ſpiritalibus autem Dei adminiſtrationibus, aut donis, aut expreſſionibus, aut uirtutibus, aut proprietatibus, aut ſedibus; aut manſionibus, aut emanationibus, aut diſtinctionibus, aut unitatibus, ſiue coniunctionibus, cum hominis figuram, beſtiarum, aliorúmque animalium, ſtirpium & arborum, atq; lapidum uariam formã affingit: aut ornatum ei muliebrem, aut barbarorum arma attribuit, fictiliáque omnia & fornacem ut opifici uulgari adhibet: eíque equos currus, & ſolia ſubſternit, & rationes quaſdam cibi coquendi comparant: bibentémque, & ebrium, ac dormientem, & crapula diſtẽtum fingit. Quiſnam commemorabit iras, triſtitias, iuraiuranda omnium generum? quis pœnitentias, imprecationes, furores? quis multiplices & obliquas non ſeruatorum promiſſorum artes & aſtutias? quis illam Gigantum pugnam quæ in Geneſi exponitur, in qua inſidias metu coactus facere dicitur uiris illis potentibus, atque id cum ædificationẽ non aliquibus aliis nocendi, ſed ſuæ ipſorum ſalutis cauſa moliebantur? quis cõſilium illud, quod in cœlo fallendi Achab cauſa captum eſt? quis multas illas & corporeas amatoriáſque affectiones, quæ in canticis canticorum exprimuntur: aliáſque omnia audentis diuinæ effictionis ſacras cõpoſitiones, quę uidentur rerum occultarum uela eſſe, earum quæ ſimplices ſunt, & indiuiduæ multitudines & diuiſiones: figuræ atque formæ earum quæ formis & figuris carent? quorum ſi quis poſſit pulchritudinem & dignitatem quæ intus latet, aſpicere: is myſterij plena & diuina, magníq; ac Theologici luminis plena inueniet omnia. Non eſt enim quòd effictiones, quæ uidentur propter ſe perfectas eſſe putemus, ſed propter occultã, & eam quæ à multis cerni non poteſt ſcientiam, obtectas tamen, ne ſacra à profanis & ſceleſtis facilè caperentur, ſed ſolis uiris ſanctitatis ſtudioſis & amatoribus aperirentur, ut qui omnẽ puerilem ſpeciem in ſacris ſignis & myſteriis deponerẽt, mentíſque ſimplicitate, ac contemplandi facultate peruenire poſſent ad ſimplicẽ & eximiam ſummámque ſignorum ueritatem. Hoc etiam præterea intelligen-

gendum est, duplicem esse Theologorum traditionem: alteram quidem occultam & mysticam, alterã planam & notiorem: & illam quidem signis cõtineri, atque perficiendi uim habere, hanc sapientiæ studiosam esse & demonstrandi habere uim. Iunctum etiam & connexum est, id quod apertum est, cum eo quod occultum: atque illud quidem probat, & confirmat eorum quæ dicuntur ueritatem, hoc autẽ efficit, & collocat in Deo obscuris, & quæ doceri non possunt, modis & institutionibus. Nec uerò in sanctissimis etiam perficiendis mysteriis sacrosancti nostræ aut legis traditionis præceptores à diuinis abstinuere. Quin & sanctissimos angelos per ænigmata res diuinas mysticè proferre in lucem cernimus: & Iesum ipsum in parabolis de diuinis rebus disserere, & per figuratũ mensæ apparatum diuina tradere mysteria. Consentaneum enim fuit, non solùm inuiolata à multis sancta sanctorũ seruari, sed etiam ipsam hominum uitam, quæ & indiuidua est, & diuidua, pro modo suo illustrari diuinis notionibus: & eam quidem animi partem, quæ est impatibilis, ad simplicia & intima diuinorum signorum spectacula secerni, eam autem quæ patibilis est, cognata sibi ratione & curari & ad diuina duci ante elaboratis typicorum signorũ simulachris. Nam cognata & naturalia eiusmodi integumenta solent esse, ídque declarant omnes, qui audita apertè sine integumentis Theologia, in se fingunt simulachrum quoddam, quod eos ad Theologiæ quam dixi intelligẽtiam perducit. Atque etiã ipsa mundi qui cernitur fabrica, diuinarum rerum quæ non uidentur est integumentum, quemadmodum dicit & Paulus & uera ratio. Itaque Theologi alia ciuiliter & legitimè considerant, alia autem purè & sanctè: atque illa quidem more hominum, & medio interiecto: hæc autẽ more humano superiore, & efficaciter. Et interdum à legibus quæ uidentur, interdum ab institutis quæ non uidentur, conuenienter propositis sacris rebus, animis atq; mentibus. Non enim historiam nudam, sed uitalem perfectionem continet & omnis, & ubique oratio. Nos ergo etiam debemus prætermissa populari de eis opinione ad sacra signa ut decet, peruenire, nec ea debito honore fraudare, cùm sint diuinarum figurarum germina & expressa simulachra, claréque abstrusorum mirabiliúmque spectaculorum imagines. Etenim non solum lumina quæ essentiam superant, animóque cernuntur, atque uno nomine, diuina figuratis signis distĩguũtur: ut Deus qui omni essentiæ præstat, ignis dicitur, & Dei eloquia quæ ratione intelliguntur, ignita: uerum etiam angelorum qui & animo cernuntur, & mente sunt præditi, diuini ordines tũ uariis formis depinguntur, tum multiplicibus & igneis figuris. Alióq; modo ipsa ignis species cum in Deo, qui intelligentiã superat, dicitur, accipienda est, alio cum in spiritalibus eius prouidentiis aut sermonibus, aliter cum in angelis: ac prima quidem ex causa, altera ex essentia, tertia ex communione: & alia alio modo, ut eorum contemplatio, & à scientia profecta distinctio constituit: non sacra signa fortè, temere & casu confundenda, sed explananda, congruenter causis, aut essentiis, aut facultatibus, aut ordinibus, aut dignitatibus earũ rerũ, quarũ sunt interpretes indicésq; imagines. Ac ne mo-

dum & fines epiſtolę tranſeamus, ad ipſam iam poſitam quęſtionem ueniẽdum eſt. Dicimus quidem, cibum omnem perficere ea quæ aluntur, quòd abſoluit & explet id quod in eis minus perfectum eſt, & indigentiam, infirmitatem & imbecillitatem curet, eorúmque uitam tueatur, faciátque ut refloreſcant & renouent, & uitalem eis cõſenſionem impertiat, ac planè, & triſtitiæ atque eius quod minus perfectum eſt, expultrix ſit, & lætitiæ ac perfectionis ſuppeditatrix. Rectè igitur ſapientiſſima benigniſſimáque ſapientia à ſcriptis diuinis laudatur, quòd & myſterij plenum cratera ponat, & ſacrum eius poculum profundat, & magis quòd ante hæc firmos ſolidóſque cibos apponat, & cum excelſo præconio ipſa eos qui ſe egent, benignè inuitet. Duplicem ergo cibum diuina ſapientia apponit, alterum firmum & ſtabilem, alterum liquidum atque profluentem: atque in cratere & calice benigniſſimæ prouidentiæ ſuæ præbet munera. Calix quidem cum rotundus ſit, & patente apertóque ore, patentem & omnia obeuntem omnium prouidentiã, quæ principio & fine caret, ſignificat. Sed quoniam cùm ad omnia progrediatur, tamen in ſe manet, atque in eodem ſtatu perſtat immobilis, nec ab eo penitus diſcedit: fit ut eius ita ſtabilis, crater & calix ipſe conſtanter maneat. Aedificare etiam ſibi domum diuina ſapientia dicitur, atque in ea & ſolidos firmóſque cibos, & poculum atque calicem proponere, ut ſit perſpicuum iis qui diuina pro dignitate Dei conferunt, prouidẽtiam etiam perfectam eſſe, eum qui ſit cauſa cur ſint, & benè ſint omnia, & ad omnia peruenire ac pertinere, & in uniuerſo eſſe, & continere omnia: ruſúſque eundẽ qui ſit in eodem excellenter, nihil in ulla re, ulla ex parte eſſe, ſed ſecretum eſſe ab omnibus, cum in ſe ipſe eodem æternóque modo ſit, perſtẽtque & maneat, atque ſemper idem ſit, eodémque modo habeat, nec ullo modo ſe ipſe deſerat, neque ſedem ſuam immobilémque manſionem & quaſi larem relinquat: ſed & in ea omni perfectáque prouidentiæ ſuæ munera perficiat: & procedat ad omnia, & in ſe maneat: & inſiſtat ſemper, & moueatur: & neque inſiſtat, neque moueatur: ſed ut ita dicam, & prouidentiæ actiones in ſtabilitate atque inſtitione, & inſtitionem manſionémque habeat naturaliter, & præter naturam in prouidendo. Sed quis eſt ſolidus, quis liquidus & fluctuãs cibus? hos enim quòd det, atque prouideat, diuina laudatur ſapiẽtia. Solidum quidem cibum ſignificare arbitror, mentis participem ſtabilémque, ac eodem in ſtatu manentẽ perfectionem, qua diuinarum rerum participes fiunt ſenſus illi mentis per ſtantem, potentem, ſingularem indiuiduámque ſcientiam, quibuscum diuinus Paulus à ſapientia acceptum reuera ſolidum cibum communicat. Liquidum autem, fluxionem quæ uim habet diffuſionis, & foras excurrere ſtudet, uariiſq; etiam ac multis & diuiduis eos, qui educantur, pro captu & modo ſuo ad ſimplicem, ſtabilémque Dei ſcientiam benignè deducit. Itaque & rori, & aquæ, & lacti, & uino, & melli diuina ſpiritaliáq; ſcripta, & uerba comparantur, ſimiliáque dicuntur eſſe, propter uim & procreãdi, ut aqua, & augendi, ut lac, & recreandi, ut uinum, & purgandi pariter & tuendi, ut mel, habent. Hæc diuina ſapientia dat iis, qui ad ipſam accedunt,

ipſis

ipſis largè perpetuorum conuiuiorum affluentes ſuppeditans profundénſque copias. Hoc quidem eſt uerè epulari: ob eámque cauſam laudatur, quòd & generet, & paruulos educet, & renouet, & perficiat. Ex hac autem ſacra conuiuij interpretatione ipſe etiam bonorum omnium auctor Deus, ebrius eſſe dicitur, propter redundãtem, & quæ mentẽ ſuperet, Dei εὐωχίας, id eſt, in cõuiuio, aut ut uerius dicam, ἀνοχίας, id eſt, infirmitates perfectúmque, & incredibilem modi tranſitum. Vt enim in nobis in malo ebrietas, & immoderata expletio eſt, & mentis ſenſuúmque dimotio: ſic etiam in bono in Deo ebrietas nihil aliud intelligenda eſt, niſi redundãs per cauſam foras excurrẽs in eo omnium bonorum immenſitas. Quinetiam dimotio mentis & ſenſus, quæ ebrietatem comitatur, Dei excellentia quæ omnem mentem ſuperet, accipienda eſt, qua ab intelligentia ſecernitur, cum totum hoc, quod eſt intelligere & intelligi, & ipſum eſſe longè ſuperet: ac planè omnibus quæ bona ſunt, ebrius pariter, & dimotus eſt Deus, quippe cum & eorum omniũ ſit pleniſſimus omnis immoderationis exuperantia, & rurſum ſecretus ab omnibus. His quidem adducti, ſanctorum etiam in Dei regno conuiuia eodem modo interpretabimur. Tranſiens enim, inquit ipſe rex, faciet eos recumbere, & ipſe miniſtrabit eis. Hæc autem declarant communem quandã concordémque ſanctorum in diuinis bonis ſocietatem, & eccleſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, iuſtorúmque ſpiritus, qui & bonis omnibus perfecti ſunt, & bonis omnibus referti. Accubationem etiã requietem eſſe cenſemus multorum laborum, uitam tutam, diuinúmque uiuendi genus in lumine ac regione uiuorum plenum omnis ſanctæ uoluptatis: largámque omnis generis, & beatorum bonorum ſuppeditationem, per quam omni gaudio complentur: atque id Ieſu eos & exhilarante, & in menſa collocante: eíſque & miniſtrante, & æternam quietem largiente, & perfecta bona tribuẽte & infundente. Scio etiam te poſtulaturum eſſe ſomni Dei, qui celebratur, & uigiliæ explanationem: & cum dicemus diuinũ quidem ſomnum eſſe Dei ſecretionem ab iis quæ prouidentia gubernantur, & communitatis priuationem: uigiliam autem prouidendi iis, qui inſtitutionis & ſalutis indigent attentionem: ad alia Theologica ſigna uenturum. Itaque ſuperuacaneum rati eadem iiſdem uerbis repetendo, alia uideri dicere, cõſciíque nobis nos in iis quæ bona ſunt, parêre: epiſtolæ quidem hoc loco finem facimus, quod plus reddidimus, quàm quantum literis noſtris debitum eſſet: ipſam autem totam de ſignis differentem Theologiam mittimus, in qua inuenies cum ſapientiæ domo & columnas ſeptem diligenter explanatas, & ſolidum eius cibum, qui in hoſtias & panes diuiſus eſt, & quæ ſit uini temperatio & mixtio, ac rurſus quæ Dei ex ebrietate crapula. Ea etiam quæ modò breuiter dicta ſunt, in ea fusè ac diſtinctè tractauimus: éſtque, ut opinor omnium quæ de diuinis rebus ſignis exprimuntur inuentrix bona, ſacríſque diuinorum librorum traditionibus ac ueritatibus conuenit.

Dionysius Ioanni Theologo, Apostolo & Euangelistæ exulanti in Pathmo insula.

SAluto te, sancta anima, charissime. Est hoc mihi apud te magis proprium quàm multis. Gaude tu qui uerè charus es ei qui uerè amandus est, expetendus & diligendus. Quid mirum, si Christus uera dicit, & iniqui discipulos ex urbibus expellũt, qui sibi ea quæ meriti sunt tribuunt, & à sanctis scelesti ac nefarij homines disiunguntur atq; discedunt? Sunt reuera ea quæ uidentur, eorum quæ sub aspectum non cadunt, certæ claræque imagines. Neque enim in seculis quæ uetura sunt, causa erit Deus iustarum à se secretionũ, sed ij, qui se penitus à Deo secreuerint: quemadmodum etiam alteros hîc iam cum Deo uersari: quãdoquidem cũ ueri studiosi sint, ab omni quidem rerum corporearum uoluptate abducuntur, liberi autem ab omnibus malis, Deíque amore impulsi, omnium bonorum pacem diligunt, & sanctimoniam: atque ab hac uita principium futuræ faciunt, cum inter homines angelorum uitam imitentur, cum omni animi tranquillitate, Dei nominis appellatione, benignitate, cæterísque uirtutibus. Te quidem nunquam ita amens sim, ut aliquid pati arbitrer, sed corporis mala, hoc tantùm quòd ea diiudices, sentire credo. Eos autem, qui tibi iniuriam inferunt, & à se exterminari te Euangelij solem non rectè putant, cum iure reprehendam, opto, ut iis prætermissis, quæ in se faciũt, ad bonum ipsum se conferant, & te ad se alliciant, fiántque participes luminis. Nos uerò ne cõtrarium quidem Ioannis clarissimo radio priuabit, quòd futurum est, ut nunc quidem ueræ Theologiæ tuæ colamus memoriam & renouationem: post uerò (uideo enim hoc, etsi audax est) tecum coniungamur. Sum autem planè dignus, cui fides habeatur, cum id quod tibi antè cognitũ est, & didicerim à Deo, & dicam, te liberatum iri ex Pathmi ergastulo, & in Asiã redíturũ, in qua facturus sis benigni Dei imitationes, ac posteris proditurus.

FINIS.

SCHOLIA, SIVE COMMENTARIUS INCERTI AUCTORIS IN LIbrū B. Dionysij Areopagitæ De Ecclesiastica Hierarchia, à Ioachimo Perionio Benedictino Cormœriaceno, Henrici Gallorum Regis interprete, conuersus.

Diuinos efficientis scientiæ) Deum efficientem appellat eam, quæ ex Deo agit & operatur, siue quæ hominibus datur. Christianorum etiam hierarchiam ait Deos facere & absoluere, atque Ecclesiastici ordinis scientiam se accepisse traditione. Enuncies) ἐξορχήσῃ, id est, non ridiculè & irreuerenter ostendes omnibus profanis, qui ad occasionē risus diuinas & mysterij plenas res transferunt. Cum iis solis qui sancti erunt) Non esse sacra profanis enuncianda, nec margaritas suibus proiiciendas. Fol.16.pa.1.

Qui mens est) Notandum est contra Nestorianos, mentem etiam in Deo dici.

Tum sanctitatis) siue puritatis & purgationis ad sanctitatem. Nostras etiā) Ipsarum essentiarum quæ mēte sunt prædita, & quæ per potestatem intelligi possunt. Neque enim Iesus per potestatem & uirtutem suam. Est enim rerum omnium præpotens, cum sit etiam Deus. Coniungit) Interpretatio horum est in primo capite libri De diuinis nominibus. Quæ multæ sunt dissimilitudines) Multas diuersitates siue dissimilitudines dici arbitror multa genera solicitudinum ad carnem siue corpus pertinentium cupiditatum, quas Dominus uetat. Vnius autem modi atque diuinam uitam, primùm quærere regnum Dei, & iustitiam eius: id quod significauit Dominus in precatione, cum dixit, Vt sint unum. Sic autem factum esse animum, sacrum habitum & statum nominauit, qui etiam maximè consecratos homines decet. Scientiæ: tum consecrari) id est, Verborum de Deo, & præceptorum siue documentorum cognitione scientiæ propria. Neque enim usque ad nudam uerborum diuinorum auditionem aut pronunciationem sacræ doctrinæ tantum pertinent, sed perceptione sententiæ, & intelligentia eorum quæ laudantur, continetur. Sic enim ij qui Deo aduersantur, primùm ei cōsecrantur: deinde cæteris eiusmodi rem tradunt: perficiuntur, atque rursus perficiunt. Angelorum quidem) Nō diuinos ordines nunc dicit, quos prius in libro De cœlesti hierarchia nominauit. Et eam quæ nunc à nobis laudatur) Fol.16.pa.2. Quæ uis sit diuinæ hierarchiæ docet. Vt & ipse) id est, episcopus. Eisque qui ipsi parent) De promotionibus, quas uocat, dicit. Et inferiores) Presbyteros, diaconos, & reliquos intelligit. Sed cœlestes quidem) Cōparatio cœlestis hierarchiæ, & eius quæ sub sensum cadit. Signorum quæ sub sensum cadunt) Signa quæ sub sensum cadunt, sunt sacramenta, quæ deinceps exponuntur, id est, baptismus, siue illustratio, synaxis, siue communionis sacramentum, & cætera. Qui unius modi sunt, expetunt,) scilicet Deus, ἑνοειδεῖς dixit pro θεοειδεῖς, id est, pro iis qui Deum imitantur.

Eius quod unum idémque est) Vno atque eodem modo. De iis quæ animo intelli-

guntur) Notandum est, librum quem scripsit de iis quæ intelligentia continentur, & quæ sub sensum cadunt, apud nos non inueniri. *Fusius)* διεξοδικώτερον dicit, pro, latius & pluribus. *Est quidem hierarchia)* Hierarchia est, inquit, qua ueneratione digna nostra traditio ea quæ generaliter & uniuerse uidentur, aut dicuntur de sacris rebus quæ propositæ sunt, id est, quæ subiectæ sunt, siue etiam quæ aguntur, proponit. συγκεφαλαίωσιν enim, potius summam uocat: quemadmodum etiam ἀνακεφαλαίωσιν dicimus repetere paucis ea quæ antè dicta sunt. *Vniuersáque)* Generalia sunt ea quæ magis continent. Ait ergo cum fortasse omnis ordo hierarchia dicatur, tamen hierarchiam propriè esse omnis hierarchiæ principalem generalémque summam. Vt presbyterorum hierarchiæ, id est, ordinis hierarchiam esse episcopum, qui scire debet expiare, illustrare & perficere: diaconorum hierarchiæ hierarchiã esse archidiaconum, qui cognita habere debet officia ministrorum: atque ita reliquos ordines.

Summa) Sacrorum summa & complexio est omnis Ecclesiastici ordinis scientia.

Principium) Notandum est, eum hoc loco finem, siue scopum uniuscuiusque hierarchiæ & angelicæ, & humanæ dicere, esse Dei rerúmque diuinarum amorem, & quæ deinceps enumerata sunt. Illud autẽ, Quæ uno modo sacra efficitur declarat, planè & solo modo eiusmodi cultum cernere. Quodnam sit hierarchiæ principium, & de Trinitate dicit. *Cognitum habet, uoluntas.)* Nota sanctam Trinitatem habere pro eo quod de ipsa cognoscitur, essentiæ suæ notitiam: Vt nunc dicimus propriam essentiam, hæc sola cognoscitur. *Sed omni hierarchiæ)* Nota angelos & homines rationis participes esse naturas. *A contrariis)* Tradit, quis sit finis omnis hierarchiæ, quæque hierarcha tractare debeat. *Et quæ rationis sunt participes)* Notandum est, quomodo Deus permouet uirtutes quæ sub intelligẽtiam cadunt, & quomodo nos illustramur. *Neque enim extrinsecus)* Homines quidem extrinsecus, id est, à creatæ naturæ contemplatione, uerbisque decentibus, & aliis eiusdem generis uerã cognitionem scientiámque hauriunt: angeli autem intus per mentis suæ uim illustrantur, diuináque uoluntate insigniuntur, id est, exprimuntur, & ad Dei imitationem, & ad eorum quæ sunt quatenus sunt, cognitionem. *Deus ad res diuinas)* Considerandum, quomodo intrinsecus, non foris, & extrinsecus Dei illustrationes diuinas mentes permoueant. Ait enim Deum mente eas illustrare. Quoniam mentis est compos, id quod intelligit, & sub intelligẽtiam cadit, id quod intelligitur: cibus autem & quasi robur est, id quod intelligitur: iure ac merito Deus, cum mentes sint ea quæ incorporea sunt, ipse qui & sub intelligentiam earum cadit, & ab eis intelligitur, quatenus possunt, intrinsecus eas illustrat, mente intelligente, & quasi cibo alta. *Diuiduorum distinctorúmq; signorum)* Signa diuidua hoc loco scripturæ doctrinas dicit, quæ maximè quidem uerbis obscuris atque mysterij plenis diuinę naturæ, & essentiarum quę mentis sunt participes, contemplationem explanant, sed interdum etiã actionem emendant & corrigunt: uelut legis præcepta, quæ ad moralem allegoriam referuntur: sed multò etiam magis sacramentorum ceremoniæ ac ritus in signis figurisque cernuntur. Notandum est autem quænam sit uis & natura nostræ hierarchiæ, quæque eloquia diuina. *Præceptoribus)* ἱεροτελεστὰς, id est, præceptores, Apostolos dicit, quos etiam καθηγεμόνας, id est, duces uocauit: Theologicas autem δέλτους, libros ueteris & noui testamenti: doctrinam uerò à materia uacuam, scientiam sensuum scripturæ,

Fol.17.pag.1

quam

quam Apostoli à Spiritu habuerunt, quos etiam corporeum sermonem nominauit: ex qua doctrina noui etiam testamenti præcepta constant: uicinam etiam cælesti hierarchiæ dixit Spiritus illustrationem, quæ ei parti quæ principatum tenet, fuit insita.

Ex mente in mentem) Vide ea quæ medio uerbo agantur, & uerbo non scripto mysteria esse tradita. Communiter autem accipiendum est uerbum hoc, Quæ tradita sunt. Signa uerò sacra dixit, propter mysteria quæ deinceps posita sunt, quæ etiam à contemplatione anagogica discedunt. Non scriptis institutionibus) Notandum est etiam, non scriptis * Ne signa quidem fas est contingere & tractare) Hoc est quod ait, Non nudè res ipsas diuinas tractamus, sed signis perficimur, ut calice benedictionis, quemadmodum ait Apostolus, & pane quem frangimus, & ceteris. Sunt Fol. 17. pa. 2. tamen apertæ) id est, notæ sunt, & quarum rerum mysteriorúmque sint, indicant. Cum alio non communicabis) Quia sine periculo ac tutò mystica dicenda sunt.

Scholia in secundum caput.

QVodnam est igitur, &c.) Principium, inquit, & uia ad diuinam coniunctionem cœlestémque hæreditatem diuinus est baptismus. Etenim nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non uidebit regnum Dei. Itaque formatur interior homo ad meliorem statum atque habitum, & cœlestem, & salutarẽ, Deíque & uerborum & rerum, ut ita dicam, aptitudinem. Hanc autem) scilicet, diuinã similitudinem & coniunctionem, siue unionem. Quodnam est igitur principium) Tria quædam necessaria esse dicit ad præceptorum principium: diuinorum scriptorum approbationem, institutionem diuinæ fidei, diuiníque baptismi, ut ita dicam, regenerationem. Probauit ergo & docuit, atque id firma ratione, præstantissimum præcipuúmque mentis motum esse Dei charitatem, & quasi principium quoddam esse charitatis Dei, diuinam nostri effectionem, id est, secundum ortum qui baptismo procuratur, quo diuini esse incipimus. Nostri enim effectio, quam semen procurat, etsi est ex Deo operante, tamen naturalis est: Ea autem, quæ à baptismo proficiscitur, diuina. Non enim ex sanguinibus est, nec ex uoluntate uiri. Vt igitur in naturali ortu esse primùm in rerum natura debent, deinde tum demum facere atque pati ea quæ accommodata sunt, ut homines quidem, propria, quæ autem sunt expertia rationis, eodem modo utilia: sic in baptismi regeneratione primùm Deus esse debet, deinde eius charitas operari, & cætera ad bene uiuendũ. Vt enim clarissimus) Beatum Hierotheum intelligit. Prima motio) Quisnam sit præcipuus mentis motus, exponit. Diuino ortu, & ut ita dicam, generatione) id est, regeneratione quæ baptismo procuratur. Esse debemus) Quia statum naturæ eius sequitur actio. Diuinæ originis generationísque) id est, baptismi. Vt enim) splendores, quos sol emittit: significat autem radios. Quæ & Oziam) Notanda sunt ea, quæ Oziæ, Core & Nadam acciderunt. Ex ueris Euangeliis, Deum) Quænam reuera Euangelia Fol. 18. pa. 1 dicit? notandum est de dispensatione. Quotquot enim receperunt) scilicet, per fidem, ut deinceps. Qui autem horum) Eum qui nuper ac recens credidit, illustraríque uult, dicit. Initiatum autem, Christianum, & qui perfectè credit. Ipse autem se omnino) De spõsore eorum, qui recèns illustrati sunt, dicit. Suscipiat) Eum qui

rogatus est, ut sponderet, unde etiam sponsor dicitur. Ipse autem omnino) Ex illo, *quod in lege dictum est,* Per *omnia audiemus uocem* Domini. *Viros) Sic iungendum est uerbum hoc, Viros, quasi in humeros oue imposita, sponsoris dico, & eius qui in templum ingressus est, qui accepit eum, quasi ouem quæ perierat, eum ipsum ab errore conuersum. Sponsor enim fidelis erat, nec ei necesse erat admitti. Nũc gratias agit sacerdos. Si enim ita construatur, Virorũ accipiens & admittẽs, planè solœcismus erit: ποιεῖν uerò gratiarum actionem dicit tacitam, & quæ mente fit. Corpore autem uenerationem exhibentem gratiarum actionem dicit eam, quæ caput demittit, & adorat* Deum. *Ecclesiastico)* Notãdum *est, ex omni scriptura posse hymnum, & laudem offerri* Deo, *non ex solo* Dauide. *Præterea, hymnum aliquem, aut canticum* Mariæ Mosis *sororis,* Cantemus Domino: *uel psalmum* Dauidis, *qui dicitur, aut eius partem,* Accedite *ad eum, & illuminamini. Perfectam)* Totum *accessum & aduentum dicit eum, qui toto animo fit. Imperat sacerdotibus) Obseruandum est, eum appellare sacerdotes eos, qui uirum & sponsorem descripserunt, qui inferiores sunt* Episcopis, *id est, presbyteros, diaconos etiam ipsos, ita nominans. Ipsi enim eorum qui nuper & recens illustrati erant, scribebant nomina.* Notanda *est etiam descriptio siue professio eius qui baptizabatur, apud sponsorem. Cum eo Ecclesia compleuit) id est, cum* Amen *dictum erit. Hoc loco non omnem uestem detrahit, sed unam tunicã, quemadmodum deinceps declarat. Per ministros) id est, diaconos* * Hoc *loco precantem & petentem eum facit. In eo autem habitu quo occasum spectat, ut deponentem abiicientémque opera tenebrarum. Obseruandum est, tum diaconos solos detrahere solitos fuisse uestes iis, qui baptizabantur: presbyteros autem fecisse reliqua, quæ nunc diaconi faciunt ut * in priore * sic etiam in iis quæ sequuntur infrà, ministros eum uocare diaconos inuenies: presbyteros autem sacerdotes. Matrẽ adoptionis) Matrem adoptionis piscinam uocat. Sanctum) Sic construenda oratio est, Sacram modulationem inspirationis prophetarum, qui diuina mente permoti sunt: ut sit, Et deinceps* Episcopus *cum dixit sacrum carmen sancti* Spiritus, *qui* Spiritus *sanctus instinctus est prophetarum, uirum accipit. Neque enim prophetæ omnes unum atque idem canticum. Est autem 28 psalmus,* Vox Domini *super aquas, &* Alleluia. *Quod maximè diuinos efficit) Is qui rationes Ecclesiasticæ hierarchiæ legit, non debet ab hoc patre abalienari, si præter eum ordinem, qui nunc in Ecclesiis ualet, in sacramentorum ritibus ac ceremoniis mutata aliqua dicit: quemadmodum etiam hoc loco post unguenti perfusionem sanctæ communionis, ut ita dicam, participationem fieri inducit. Verisimile est quidem hæc statui, & conditioni temporum conuenire, nunc autem accuratius obseruari in diuinorum mysteriorum perfecto mißæ ministerio, in quo etiam ij qui recens illustrati sunt, communicare debent. Cum autem ait,* Rursus *ad primorum contemplationem reuocatur, uel precationem post hoc fieri significauit, aut post hoc pontificem ad diuinam missam uenire. Ad primorum)* Quod *ait, est huiusmodi,* Episcopus *qui* Dei *omnium personam sustinet, ut* Deus *in uno eodémque statu manens, & in seipso fixus, nunquam se deserens, salutis omnium causa prouidentiæ suæ progreßionibus ad omnia bonitatis illustrationes effundit & extendit, omnibúsque præsens est, nec à stabilitate firmitatéque sua discedit: sic etiam* Episcopus, Dei *quam præstare potest significandi causa imitatione in statu suo manẽs,* id

Locus corruptus est ὡς ἄγνως ἐν τῷ προτέρῳ καταβατῷ. legendum puto, ὡς ἄνω ἐν προτέρῳ κεφαλαίῳ id est ut supra in superiore cap. Fol. 18 pa. 2.

id est, in Ecclesiastico principatu, prodit prouidentia humanitatis ad secundā: id est, descendit ad eum qui se conuertit, & docet cum, ungit & insignit siue signat, eique donum impertit baptizando. Hæc autem cùm ministerij ac muneris sint, secūda sunt ab eius imperio & magistratu. Perfectis ergo secundis omnibus, ad altare reuertitur, proponens Deo per signa, etsi salutis eius, qui accessit, causa profectus sit, se tamen officium facere, & in officio esse non destitisse, id est, in summo gradu diuinæ contemplationis. Sed à diuinis) pro, à sancto munere quod in iis, qui recèns illustrati sunt, expletur, ad diuina, id est, ad diuinæ contemplationis uerticem rursus conuertitur, ad id quod sancto spiritui uideatur, impulsus atque traductus. Hæc etiam paulò post dicit in mysterij communionis contemplatione.

Finis scholiorum capitis secundi.

PEr aquam) Aquâ enim ea quæ immunda sunt expiantur. Obscurè significet) Apud eos qui audiunt oportere etiam fieri interpretationes: & plerosque nō audire solitos eiusmodi mysteria, quod dicit esse multitudinis. Quæque uim coniungendi habent) Vim coniungendi habere ea quæ dicit, diuina imitantur: multitudinem autem, multos atque profanos. Sunt enim) De rebus quæ ratione intelliguntur, & quæ sub sensum cadunt, librum ab ipso scriptum esse, & quid contineat. Fol.19.pag.1

Eorum quæ mente prædita sunt) Earum naturarum quæ mentis sunt compotes duo mala dicit. Aut enim planè à diuino lumine discedunt, & aberrant, amātes malum, aut quòd neglexerint illustrationis modum, qui eis datus est, atque eum temerè transire conatæ sint, & quod earum uim superat, comprehendere non potuerint: amittent omnino etiā modum qui eis datus est, diuini luminis, quod ubique manet eiusmodi, ut consumi non possit. Nota autem omnem qui mentis est aspectum, & uim siue angelorum, siue hominum, suæ esse & uolūtatis & potestatis, siue liberi arbitrij, & quomodo in ecclesia fiat. ἀπηρτῆσθαι τοῦ παρόντος) Vt συνηρτῆσθαι significat copulari, sic etiam ἀπηρτῆσθαι aberrare & excidisse à copula & cōiunctione. Interdum autem etiam suspensum esse ac pendêre declarat hoc uerbum. Hoc tamen loco in priore significatione acceptum est. Siue dati sibi modicè) Hęc uerba, ex imagine & similitudine lucis quæ sensus mouet, ad modum aptum diuinarum intelligentiarum conuenient, quandoquidem scriptum est, Altiora te ne quæsieris: quæ tibi præcepta sunt, hæc cogita: modum enim his in uerbis, aptum modum dicit. τῶν μὲν ἀνοικείων, id est, ad ea quidem quæ ipsi accommodata non sunt) ἀνοικείων, τῶν μὴ ἁρμοζόντων αὐτῇ, id est, quæ ei non conueniunt, quæ eam non decent, ut quæ superent. Ad hanc) Cuius sit figura episcopus. Accedentibus) Hoc ex loco perspicuum est, eum apud auditores docere. Se noscunt) Declarat aliquem primum hoc munus ex accurata diligentíque disciplina consequi, ut noscat seipsum, ut illud quod in lege scriptum est seruet, Attēde teipsum: quemadmodum etiam diuinus Basilius ait. Sic enim interea angelos imitatur, qui noscunt seipsos. ὁρατὸν ἀνατρέχων, id est, ad contemplationem recurrens) ὁρατὸν hoc loco, τὸ θεωρητὸν, ἤγουν ἐπιστητὸν, id est, contemplationem, siue scientiam dicit. Recurrens autem, id est, ratio quæ mouetur & impellitur ad uidendum. Sacrū uerò donum & munus dicit, seipsum noscere. Huius est) Explanatio, quid

Fol.19.pag.2 *sit per sponsorem ad hierarcham uenire.* πρὸς αὐτῷ) *pro, cum ipso.* συνοπαδὸν ἡγεμόνος) *id est, assectatorẽ. Sed spoliatus sit necesse est) Quòd nullam rationem habeat ad uitam superiorem, neque annumeratus sit diuisionibus eius, quod est uniusmodi. Vnum enim in omnibus, quatenus est unum, sui simile est: multitudo autem, ut quæ in peccatorum diuisione sit, dissimilis. Notandum est autem quid sit catechumenos, ut ita dicam, insufflare diabolo. Indicat) scilicet, signorũ traditio. De tota cum uno coniunctione) Totam coniunctionem cum uno, accipe ex illo Domini uerbo, Vt sint unum: id est, unum intuentes quod uerè est, id quod gratum est Deo: contentionem autem, rationis ad Dei sublimitatem, & humilium ascensum. Firmitatem obtineri) Quomodo & unde immutabilis fiat mentis status & habitus.* ἀμάλθακτον) *inuictũ, indomitũ, fortem, durũ, qui inclinari non potest ad ullam submissionẽ. Sciendum est autem, quomodo de mulieribus fortibus, & quæ mares apparent, dictũ sit. Perfusionem) De unctione. Eum qui initiatur) Hyperbato constat huius loci structura, interposita longa collatione. Sic ergo construendum est, per quę certamina sub Christo, qui præmia proposuit, in certamina quædam, ut diuina lætus incumbet: & quæ sequuntur.*

CHRISTVS,

Vt Deus	Vt sapiens	Vt pulcher	Vt bonus
præmia proponit.	*leges fert.*	*certamina honestat.*	*unà certat.*

Munerum Domino) *de baptismo dicit.* Certationibus) *Athletarum primum Dominum dicit, qui sola sua benignitate ductus, cum mortis imperio potentiáque certauit. Actiones &) Actiones quidem dicit peccata, turbulentásque cupiditates & motus: essentias autem dæmonum naturas, quæ uim agendi habent. Improbæ enim actiones non in sua essentia naturáque spectantur.*
Fol.20.pag.1 *Quoniam enim mors est) Quid sit mors dicit, conglutinationémque nostri esse cõiunctionem & unionem. Ad id quod nobis obscurum est ducens) Hoc ipsum quod non uidetur, quidã inferos esse dixerunt: id est, discessum separationémque animi, quæ nõ uidetur nec apparet, ad loca quæ uideri non possunt ab iis qui sub sensum cadunt. Mutationem ex) Sæpè enim dissoluitur, & recidit corpus, non solùm in uermes, sed in alia quoque animantia. Vide etiam ut mutationem eiusmodi,* ἀλλοίωσιν, *id est, commutationem appellat, & mortem nõ esse essentiæ nostræ cõsumptionem: & animum cum discessit à corpore, non apparere, nec uersari circum corpus, ut nonnulli dixerunt: immersionémque in aquam, rectè acceptam esse pro morte. Diuinam) Diuinam mortẽ eum uocare trium dierum Domini sepulturam: uerbáque illa Domini, Venit princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquam, Verbi esse dicere: principem autem mundi, & diabolicarum uoluntatum quæ in hominibus sunt, Satanam dicit, qui mortis imperium habet, Apostoli sententia: qui in Christo nihil suæ uiolationis inuenit. Peccatum enim non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, ut ait Esaias. Itaque teneri ab inferis nõ poterat, ut ait Petrus, sed factus est in mortuis liber, Dauidis sententia. Tũ id quod ornatu carebat, ornatur) Quoniam tenebræ quiddam sunt, quod maximè ornatu caret Apostoli sententia, quæ sunt uita sordida: & sine forma sunt, cum formam*

mam & speciem diuinæ prudentiæ non habeant (obscuratio enim sunt uirtutis, & obstructio: iure ac merito illustratio ornatur, & speciem formámque lucis accipit is qui ad baptismum accedit, factus lucis filius, & semine Dei, *quod lux est, accepto, ut ait diuinus* Ioannes. *Deforme autem hoc loco, id quod forma caret, appellauit, non id quod formæ planè expers est.* Iis *intelligendum animo & ratione)* Equidem *existimo modestiæ causa quasi ignorantem scilicet tacuisse magnum* Dionysium. *Se enim spiritu prænotionis dignum iudicatum esse, planum fecit in epistola ad* Ioannem Euangelistam. Hoc *tamen mihi significare uidetur, cum* Christi *bonus odor sint ij, qui diuinū* Spiritum *acceperunt, & coniuncti ei sint puritate,* Apostoli *sententia, ipsos eius præsentiam sentire, quòd linguis loquantur, aut propheticum munus habeant, aut curent morbos, & omnia faciant, quæ in* Actis Apostolorum *declarantur, & apud beatissimum* Paulum. Aliter. *Qui ut spiritales ea quæ* Spiritus *sunt, intelligunt, & spiritualibus comparant: ij diuinam etiam spiritalémque odorem suauitatis ita intelligent.* Christi *enim bonum odorem dicit omnes esse, qui* Euangelica *prædicant, quippe qui ex uita fidei ad uitam perducant, & remissionem quæ fit per baptismum, sancti* Spiritus *largitionem, regnúmque cœlorum per opera diuina eorum, qui boni odoris sunt, declarant.* Hinc *phialas incensorum odorum plenas, preces iustorum, diuinus* Ioannes *in* Apocalypsi *uidet.* Teter *autem diaboli odor sunt opera peccati, ut etiam in psalmis dictum est:* Putruerunt *& corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. id est, peccati mei.* Itaque Christus *unguētum effusum uocatus est, & odoratus est odorem suauitatis* Dominus *in iusti* Noe, *ut ita dicam, oblatione & sacrificio.* Hinc *etiam* Euangelium *aliis quidem odor est mortis, pro, perfidis & impiis: odor rursum mortis est coarguens opera, condemnans pœna gehēnæ: quemadmodum etiam eximium unguentum eadem ex parte, & homine suauitate mouet, & sues interimit, quæ summā odoris suauitatem non ferant.* Hæc *fusius ac pluribus dicit infrà in quarto capite de unguento ex* Apostolicis *constitutionibus atque decretis.* Est *ergo baptismus morti* Domini *loco datus: aqua pro sepultura: oleum, pro* Spiritu *sancto: signum, pro cruce: unguentum, confessionis confirmatio.*

Finis *scholiorum in* Contemplationem.

PRæceptoris, *sacramentorum)* Sanctum Hierotheum *intelligit.* ἱερογραφικῶς) *id est, sacra descriptione eorum, quæ sanctè efficiuntur.* Sacramentis, *ei præcipuè)* Est *per præsentis omissionem.* Perfectionem *ex)* Non *posse quicquam perfici, sine communione.* κεφαλαίῳ) ἐν κεφαλαίῳ, *id est, maximè necessaria ratione.* Fol. 20. pa. 2.

Principium) Nullam *synaxin perficere sine communione.* Atque *hoc etiam loco* τὸ κεφάλαιον, *id est caput, pro necessario & rato acceptum est.* Illustrationis *cognomen)* Cur *illustratio dicatur, & rectè ita dici.* Pontifex *quidem)* Ordo *hic patris huius temporibus obseruabatur fortassis in loci* Ecclesiis. Sanctorum *librorum)* Sanctè *scriptos libros uocat uetus nouúmque testamentum.* Energumeni) *id est, ab immundis spiritibus.* Ministrorum *autem alij)* Ministros *dicit diaconos, & eos qui nunc hypodiaconi uocantur.* Præcipui *porro & selecti)* Hoc *respondet consuetudini quæ* Romæ *tenet.* Illic *enim septem solùm diaconi in altari ministrant, quos sele-*

ctos, ut puto, nũcupat: alios autem, aliquo alio dicit fungi munere. Nota etiam hic patris antiquitatem, & cum diaconis panem presbyteros solitos proponere. Hoc autem etiam ubique fit, quòd pauci sint diaconi. Romæ uerò planè rectè fieri arbitror, propterea quòd soli septem selecti in altari ministrent: fortaßis autem septem à uita aliorum selecti sunt. Selecti cum) Selecti primi diaconi: sacerdotes autem, presbyteri.

Ecclesiastici omnes) Tum etiam fidei symbolum quoddam antè dici solitum fuisse, quemadmodum nunc quoque doctrina. Recitatio fit) Sic apud nos non prima sanctorũ nomina: Apud autem patrem hunc, post salutationem sanctorum nomina recitabantur, quemadmodum etiam in Oriente. Ministri selecti) Eos dicit, qui primi erant in diaconis, solos præsto fuisse diuino altari: fortaßis autem erant ab eis selecti & secreti pro uitæ dignitate. Subiicit oculis) id est, aperit, &, ut ita dicam, manifestat ea quæ laudata sunt, uelut, hoc, & illud Christi est, & hoc, atque illud Christi. Ostendit autem etiam diuina dona & munera, ut ea ualere ad peccatorum remißionem, & uitæ æternæ adeptionem, quæque sunt mystica eiusdem generis. Illud autem, Oculis subiicit, fortasse hoc declarat, tum aperiri detegique sancta dona post preces, manere autem obtecta usque ad tempus communionis: aut forsitan ut ita dicam, leuationem exaltationemque unius benedictionis diuini panis intelligit, quem extollit sacerdos, cum sancta sanctis recitat id quod est uerius, quemadmodum in fine capitis dictum inuenies.

Fol. 21. pag. 1

Finis scholiorum in sacramentum collectionis.

POst imagines, rectè & ordine) Imagines uerorum uocauit ea, quæ nunc perficiuntur in synaxi. Ne signorum quidem) Signa hec esse, non ueritatem. Nã sanctißimi quidem) Quid psalmi, & recitationes. Facitque ut diuinam cœnam) Quòd post cœnam accipiens panem, & quæ sequuntur: quòdque mors eius annunciatur, donec ueniat, Apostoli sententia, & Christi dicentis, Hoc facite in meam commemorationem: & quæ sequuntur. Nota etiam, eum dixisse primum mysteriorum quæ nũc sunt, signum, mysticam Domini cœnam: atque ei qui indignè panem & calicem capit, nihil prodesse sumptionẽ, sed potiùs ad iudicium condemnationémq; sui capiet, Apostoli sententia. Ex iis autem quæ sequuntur, rectè aliquis dicat, Christũ posteaquàm à cœna Iudas surrexisset, discipulis tradidisse sacramentũ. Cõcordi animo) Iudam dicit. Notandum est etiam eum quoque à Domino participem factum esse mystici panis & calicis: mysteria autem siue sacramenta data esse discipulis, cum à cœna Iudas, ut illis indignus, surrexisset. Qui animi habitu) καθ' ἕξιν, in his uerbis, ex scientia & quasi conscientia declarat, id est, animo ita affecto & constituto esse, ac non solo corporis accessu, sed etiam mentis per fidem & sensum spiritalẽ. Ab effectis) id est, ab iis quæ aspectus iudicio fiunt, ad ea quæ non uidentur, & ad mystica, quæ causæ sunt & exemplaria eorum quę sub sensum cadunt. Causæ autem dicuntur ea, quæ aliunde habent, ut quoquo modo causa sint: aut ab effectis ad causas, id est, à signis quæ sensus mouent, ad ea quæ mente comprehenduntur, aut sunt spiritalia: siue ab iis quæ minus perfecta sunt, ad perfectiora: uelut à figuris ad imaginem, & ab hac ad ueritatem. Vmbra enim sunt ea quæ sunt ueteris testamenti: imago ea

quæ

quæ noui: ueritas status rerum futurarum. Signorum) Signa quidem dicit, eorum quæ non uidentur, & mysticorum imagines, id est, ea quæ per signa perficiuntur. Primum autem horum synaxis sacramentum uocauit, à quo id quod intelligendum est, siue id quod contemplatione declaratur, nudum promittitur. Diuinitas enim) Est unus hic modus contemplationis, siue sensus spiritalis huius capitis. Notandum est autem essentiæ statum immobilem esse, & Dei figuram esse Episcopum. Hoc quoque obseruandum est, ad tres modos ea quæ de incendendis odoribus dicuntur, redigi atque reuocari: pontifex enim ab altari incipit, omne templum ambit, & iterum ad ipsum altare proficiscitur. Modo, diuinus) Tertium genus propositæ cõtemplationis, etiã ab inferioribus Episcopum non posse quidem obtineri, siue Episcopum commercium non habere cum deterioribus: ab uno autem multiplicari. Porrò autem sacra psalmorum) Quid psalmi. Notandum est etiam hoc uerbum, Necessarius, sed ferè adiunxit. Neque enim hæc inter se nexa, & iuncta sunt per essentiam, sed hoc ipso, quòd omnia ad unum finem pertinent, id est, ad hominum salutem, dixit hoc uerbum σωχσιωμῶν. Itaque statim ferè subiecit, corrigens uerborum repugnantiam. Paulò infrà ait, unam ὁμόνοιαν, id est, unam σύμπνοιαν, id est consensionem, siue cõspirationem, quod declarat, unum finem esse omnium. Nam omnis quidem sacrosanctæ) Omnium librorum ueteris testamenti breuis, & per transennam commemoratio. ἀνιώντων) Tristitiam & dolorem afferentium, ut in Iob. Amorum cantica) De amore Cãticorũ. Aut fortia) Hinc similiter illa noui inducit. Charissimi) Eum existimo Ioannis Theologi Apocalypsim dicere, & eius Euangelium, quod etiam est uerius. Diuinorum autem) Scopus, inquit, & finis psalmorum est, Deum laudare, ac ueros eius famulos, qui psalmi hæc iubendi & continendi habẽt uim, quæ, inquit, necessario in iis, qui perficiuntur siue initiantur Ecclesiastico more accipitur, stabilémque eorum quæ canuntur memoriam in iis, qui canunt gignit. θεουργίας) μεγαλειότητας, id est, magnitudines. Diuinorúmque) Notandum est, cantus psalmorum consensionem & conuenientiam, concordiæ cum Deo ac secum esse disciplinam.*

Τῆς νέας. s. διαθήκης legendũ est, uel in articulo τὰς, πράξεις intelligere debemus.

Ea quæ concisa sunt) Ea quæ concisa sunt, siue obscura, signis quæ perficiuntur, explicari. Hoc enim declarat uerbum illud, dilatantur. Hos libros qui legit) Notandum est, patrem hunc ea quæ adumbratè & obscurè in psalmis dicuntur, scripturarum lectione explanari dicere. In his scripturis, inquit, scilicet, is qui acriter aspicit, intelligit unum eundémque Spiritum omnes dixisse. Nouum testamẽtum) ut quod per se uetus explanet. Vetus quidem) Quòd ἡ μὲν, id est uetus testamentum, dixit: ἡ δὲ, id est nouum autem perfecit. Theologiæ) Notandũ est, eum ueterem scripturam, Theologiam, id est, Dei uerba uocare: nouam autem θεουργίαν, id est, Dei operationem. Omnino ignari) Qui omnino ac planè horum rudes manere, nec audire sponte constituerunt. Salutarem) id est, salutaris baptismi. Catechumenos autem) De catechumenis, energumenis, & iis qui sunt in pœnitentia dicit, & quorum sunt participes. Ac postremus quidem) Catechumenos postremos esse dicit.

Fol. 22. pa. 1.

ἀμέθεκτοι) ἀμέτοχοι, id est, non participes, siue expertes. Qui finguntur) renati. Abortus) partus mortui. ἀτελὴς) ἀτέλεστος, id est, is qui non est perfectus, siue initiatus. Contrariis) Notandum est, eum in numerum Energumenorum ascribere etiam eos qui in corporis illecebris sine animi mutatione, & pœnitentia manent: ue-

lut ſcortatores, ſtudioſos ſpectaculorum, & eos qui ſimilia tractant: quos nominans diuinus Apoſtolus, ſubiicit, Cum eiuſmodi nec cibum ſumere. Hæc etiam in iis quæ ſequuntur, magis explanat. Intelligendum eſt autem, huic talium rerum differentiæ & diſtantiæ diligentiæ nunc non eſſe locum. Qui eiuſmodi eſt) Notandum eſt, eum qui Deo coniunctus ſit, non uexatum iri ab immundo Spiritu. Maximè nefaria impulſione) Superari dicit à libidinoſis eos, qui à dæmonibus obſidẽtur. Poſsidẽda, & ſemper) Virtutes dicit ueras eſſe poſſeſsiones. Cum materia autem coniunctũ) Quoniam etiam materia multa patitur, & accipit, commutatur. Quod alienum eſt) Notandum eſt, peccata aliena eſſe nobis. Neq; enim naturale eſt peccatũ: ſed * *ad omne opus bonũ, Apoſtoli ſententia: & Dauidis illo in pſalmi loco, Ab alienis parce ſeruo tuo. Hinc etiã intelliges id quod à Domino dictũ eſt, Si uerò in alieno fideles nõ inuenti eſtis: ueſtrũ quis uobis dabit? Ob eámq; cauſam aliena hæc, non eſſe dicuntur. Non enim naturę ſunt, ſed adulterina. Actio autẽ eius quod eſt ſecundũ naturã, eſt, & noſtrũ eſt. Aliter, Aliena dixit ea quæ ad mundũ pertinent, quòd non cuiuſquã propriè ſint, ſed ab aliis ad alios tranſeant, & transferantur: aut etiã quòd non ſit poſita in his penitus noſtra uiuendi ratio, ſed aliam uitã ſpectet, cuius etiã cauſa nati ſumus.*

Miniſtri) id eſt, ne quis eorũ qui agitãtur pturbationibus, ut deinceps dicit. Eorũ qui pturbationibus agitãtur) Ratio & probatio euidens. Cum autẽ) De ordine eorũ, qui dimittuntur, dicit. Ii qui initiati nõ ſunt) Catechumeni: libidinoſi. Ad aduerſariorũ & terrores) Notandũ eſt, unde dicat aliquẽ fidelẽ à dæmonibus agitari. Habitu amoréq;) id eſt, quaſi pœnitẽtia. Sancti) Fideles qui cum Deo & inter ſe cõiuncti ſunt. Fol. 23. pag 1 *Generali) Generalẽ ſiue uniuerſalẽ dixit laudũ recitationem, aut ꝙ ab omnibus fiat, aut ꝙ pro uniuerſorũ gratia. Hymnũ autẽ hunc) Obſeruandũ eſt, ab eo appellatũ eſſe hymnũ, ſymbolũ, profeſsionẽ, & gratiarũ actionẽ. Videtur enim mihi) Quę ad finẽ ſpectet ſymbolũ. Omniũ diuinorum operũ) Ex Apoſtoli ſiue uerbo, ſiue ratione, qui ait, Omnia enim ueſtra ſunt. Primigenias autẽ uenuſtates appellat, eas quæ in diuina natura uidentur, quarũ homines pro captu, & modo ſuo, Deus pro ſua benignitate participes fecit: aut certè dicit id ad cuius imaginẽ & ſimilitudinẽ facti ſunt. Reſtauratis) id eſt, bonis, quę nobis ab eo reſtituuntur, aut reſtaurata ſunt. Perfecta) Notandũ eſt quid de Chriſto dicat, ſiue de perfecta eius aſſumptione humanitatis. Diuinus panis) Animaduertendũ eſt, nõ ſolum diuinum panem obtectũ proponi ſolitũ fuiſſe, uerũ etiã ſanctũ calicem: quod nunc minimè obſeruatur. Diuina autẽ ſalutatio, ſiue oſculũ) Notandũ eſt, cur ſalutatio fieret. Cupiditates, ex) Obſeruandũ eſt, cupiditates carnis & corporis, uim habere diuidendi, cum & à Deo nos, & nos inter nos diuidant, fortaſsis autẽ & à nobiſmetipſis. Cũ eo quod eiuſdẽ ſpeciei eſt) id eſt, cum ſimilibus hominibus. Animorũ) Cur poſt ſalutationem ſanctorũ nomina recitentur. Qui piè ſanctéq;) Notandũ eſt, mortuorũ tantũ, eo pontifice, recitari ſolita fuiſſe nomina. Theologia ait) Hæc ex Salomonis ſapiẽtia quæ dicitur. Nota etiã hunc ſanctũ patrẽ, ea uſum fuiſſe. Memoria nõ) Hoc ait, id quod in prophetis dicatur, recordari corã Deo, nõ ita accipiendũ & intelligẽdũ eſſe, quaſi Dei memoria renouetur in ea parte animi, in qua obiectarũ oblatarúmque rerũ memoria cõſignatur: id quod iis qui mẽtis cõpotes in carnis carcere alligati ſunt, id eſt, nobis cõtingit: ſed ꝙ memoria Dei recte dicatur, Dei ſciẽtia, qua perfectos cognoſcit*

gnoscit, qui similitudinẽ Dei expresserunt uita uirtuti cõsentanea, & qui digni fuerũt habere eius notitiã, quę deleri obliterariq; nõ potest. Signis, per) corpore & sanguine. Aqua) Quid sit abluere manus, & quãdo abluẽdæ sint, exponit. Loquuntur, Qui lotus est) Notandũ est, quomodo hic pater hæc Domini uerba accipiat, Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauet. Structura autem eorum quę proposita sunt, ad uerbum Significat, relationem habet, ut sit horum uerborum sententia, Significat hoc & illud esse, peluim quidem in legis cultu & religione, in nostra autẽ, manuum lauationem. Illud autẽ totũ, Solutus & liber, declarat eum inferiorẽ ac deteriorẽ uitã & animi constitutionem non esse sequuturũ. Quoniã igitur, ut diuina scripta loquuntur) Aliter lectio huius structuræ quæ hyperbato cõstat, sic copulabitur, Quoniã igitur, ut scripta diuina loquuntur, Qui lotus est, nõ indiget expiatione, nisi summarũ siue extremarũ suarum partiũ lauatione, ea summa expiatione in sanctißimo diuinæ similitudinis habitu & statu, nõ inquinatam nec contaminatã faciet cõuersationẽ suã: & cum ad secũda prodierit benigni Dei imitatione, ut diuinæ similitudinis perfectionem integritatẽmq; retinẽs, solutus erit ac liber, quasi uniusmodi, & ad unũ uno singulariq; modo reuertẽs. Docet quid sit eum, qui lotus & ablutus sit, nõ egere alia, nisi extremarum ac summarum partiũ lauatione. Secunda uocat ea quę sub sensum cadunt, ad quæ animus specie ac uisis afficitur. Lauatio quidẽ sacrosancta) Notandũ est lauationẽ in lege fuisse: & librũ hũc cõtinere aliud de hierarchia quæ in lege erat, quod nõ feratur. A põtifice) Notãdus est diuini numinis afflatus in sacerdote. Ad sacrificiũ, expiati esse) scilicet, diuino sacrificio. Speculorum splendorẽ) Specula appellat sanctorũ animos, quòd diuinæ sint lucis capaces, uimq; eam habeãt, ut melioris cõditionis similes sint. ἱεμένων δίκαι) Hoc etiã loco atticè loquẽs, ut Atheniẽsis uerbum hoc cõstruxit, dicẽs. τῶν μαρμαρυγῶν ἱεμένων .i. splẽdoribus cupiẽtibus, cũ debuisset dicere per fœmineũ, ἱεμένων. Quinetiã suprà in libro De cœlesti hierarchia, ca. 7. fusius genus dicẽdi Atticorũ esse docuimus. Ibi legito. Illa autẽ põtificis) Notãdum est, cur põtifex in altari, siue in sanctis, id est, ante illa, abluatur. Et summarũ partium) Summæ, siue summarũ partiũ lauationis. Et oculis) Diutius tũ obtecta diuina dona, & munera manebãt, usq; ad tempus sanctæ cõmunionis: idq; paulò pòst explicat. Ex quo perspicuum est, tũ pontificem attollentem sanctũ panem, calicem benedictionis mõstrasse, dicendo sancta sanctis. Quæ in nos) Dei in nos beneficia pauci norũt, aut forsitan ne pauci quidem: & cuius oblatio fieri debet. Humanã) De hominũ casu & peccato. παραβασία) .i. παραβασία .i. uiolatio, suis & proprijs procliuitatibus .i. uoluntarijs. Cõstructio ad ea quæ supra dicta sunt, pertinet. Dixit enim, Humanã naturam uita multis malis & perturbationibus opportuna excipit. Ab hoc enim uerbo, ἀκολούθως γάρ .i. cõuenienter enim & cõgruenter, usq; ad illud, ἔνθεν ἐλεεινῶς .i. hinc miserè, cohæret. Principio) Quia principiũ cõglutinationis à terra habemus: corpus enim nostrũ ex ea cõstat: iure ac meritò post uiolationẽ, finem etiã principio cõsentaneũ habemus. In terrã enim recidimus: quandoquidem dictũ est, Terra es, & in terrã reuertêris: αἰώνιον autẽ uitã dicit, eã quæ superiora quærit, & ad Deũ spectat. ἀλλοίωσιν) Quid sit ἀλλοίωσις .i. cõmutatio, in corporibus, in libro De diuinis nominibus diximus.

In status internecionisq; discrimẽ) In status autẽ priuationis periculũ, propter peccatũ. Qui enim peccat, is nõ est quodã modo. Malũ enim nullũ statũ habet. Quæ per

Fol. 23. pa. 2.

Auctor incertus scripsit scholia in omnia B. Dionysii opera, quæ uidi ego in Bibliotheca Dionysiana.

se curat) Nota euidentiã decretorũ, quæ in multitudine uerborũ dicitur, expugnátq; omnes hæreticos. Nã Dei de nobis prouidentiã per se quidẽ fecisse, ipsum Deũ uerbum fuisse declarat, nõ tamen aliũ in alio, ut quidã cũ Nestorio insaniũt. Illud autẽ, Eundẽ uerè participẽ fuisse omniũ quæ nostra sunt sine peccato, id & Manichæos, & Eutichianos, & Apollinarios, & Acephalos, & uno nomine omnes hæreticos refellit.

Fol.24.pag 1 ἕξεως, τὴν) ἕξεως nomẽ hoc loco, nõ stabilis cuiusdã permanẽtísq; qualitatis esse intelligendũ est, sed firmitatis, stabilitatis, & cõstitutionis. *Nõ pro potestate)* Notandũ est Christum nõ ui, & potẽtia uicisse diabolũ, sed iudicio & iustitia. Hoc etiã Gregorius Nyssenus pontifex docet in oratione, siue sermone, quo Christianos instituit. *Quódq; forma & specie carebat.)* Diximus etiã suprà hoc modo, eũ id quod specie caret ignorationis tenebras dicere. Significat autẽ libertatẽ nostrã. *Essentiæ nostræ quæ fermè collapsa erat & conciderat, maximè detestabilibus perturbationibus)* * *Semper pontificiis)* diuinæ bonitatis, ut dixit in principio capitis. *Ornauit laudibus)* .i. cũ panẽ & calicẽ, quæ sunt diuina dona, cõsecrauit. Obseruandũ est, eum ubique diuinũ sacrificiũ signa cõtinere dicere, & sancta dona signa esse cœlestiũ uerarúmq; rerum.

Hic deest huius loci interpretatio in Scholiis.

Pane enim qui opertus erat) Sic etiã paulò ante dictũ est, diuinũ donũ opertũ manere solitũ fuisse usq; ad tempus cõmunionis, nisi fortè opertum dicitur, id quod multis & iis qui extra stant, & uno nomine Laicis reconditũ est. *Quod enim)* Quia & animũ mentis participẽ, & corpus terrenũ accepit, ex nobis εἶδο πιήσαμενος. i. cum speciẽ nostrã siue naturã sumpsisset. Notandũ est autẽ, nos socios fieri & participes diuinæ naturæ, cùm Christo cõiungimur. Obseruanda sunt etiã ea quæ dispensationẽ attingunt: notãdúmq; est, quis apparuerit, quæ sit fractio panis, & diuisio. κατ' ἄκρον). i. summa cõiunctione, & perfecta, atq; essentiali per uerã personã. *Nobis enim)* Notandũ est, quis sit finis Christianæ religionis. *Dum eum oculis subiicit)* De Domino nostro Iesu Christo hoc loco dicit, nõ per signa, quem etiã spiritalem uitam nostrã esse dixit. Verbũ autem hoc, absoluta, adhibet, propterea quod & animũ mẽtis participẽ, & terrenum corpus assumpsit. Rectè etiã hæc uerba posuit, nõ cõfusa humanitatis assumptione. Mãsit enim Deus, qui homo uisus est, seruatis utriusq; naturæ proprietatibus: quod cõtra Apollinarios notandum est. ἐξ ἡμῶν εἶδο πιήσαμενον) id est, speciem nostrã, siue naturã cum assumpsisset. *In Dei diuinorúmq; bonorum societatẽ)* Notandum est, quomodo coniuncti Deo diuinæ naturæ participes fiamus. *Communione)* De Eucharistia dicit. *Traditionẽ cõmunicationémq; antecedit)* Cõmuniter ἡγεῖται pro προηγεῖται. i. antecedit, positũ est. Primũ enim, inquit, sacerdos sumere atq; ita dare debet. Sũptio igitur & cõmunio eius qui sacrũ fecit, mysticã in reliquos diuisionẽ antecedit. *Ii qui temere diuinis disciplinis)* Quod ait est eiusmodi, Vt sacerdos qui nõ primus capit ea quæ obtulit, profanus & scelestus est: sic ij qui audẽt docere alios, nec faciunt quæ docẽt, profani sunt atq; scelerati. Faciendũ est enim, atq; ita docendũ, ex illo quod à Domino dictũ est, Qui fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur. Ἁρμοστὴν) Ἁρμοστὴν dicebãt Lacedæmonij eum, qui præfectus erat ab ipsis urbibus & oppidis, quæ eorum ditionis erãt: ἀπὸ τοῦ ἁρμόζειν, id est, ab accõmodando eos qui parent, ut uiuãt ex legibus. Hinc etiã ἁρμοστῆρας rursum appellabant Athenieñses eos, qui ad bene uiuendũ alios dirigebant, ut planè dicit in dramate, cui nomen est Legati, Plato Comicus. Hoc igitur etiã loco Dionysius ἁρμοστὴν Episcopũ, Ecclesiæ principem nominauit.

Fol.24.pa.2.

Scholia in quartum caput.

AD id quod in eo unũ eſt, ſingillatim) id eſt, ad id quod intelligentia continetur, & per ſpiritale. Odoribus incenſis) pro, cum epiſcopus totum templum incẽſis odoribus compleuerit. Prophetarum qui à Deo permoti ſunt) Sanctus ſcilicet, aut etiam Alleluia. In eo ſolenni) per eum enim omne quod ſanctum eſt, perficitur. Fol.25.pag.1

Via ad ſuperiora nitendi) ſacrificij uidelicet ad ſuperiora perductio. Sancti) Notandum eſt uerè diuinum uerbum, diuinos uiros uirtutis actiones, à falſa inaníque gloria abhorrentes & occultatas habere debere. In imagine) Etſi abſolutam atque omni ex parte perfectam ſimilitudinem habet imago & ſimulachrũ ad exemplar: tamen diſsimilis eſt, inquit, eſſentia. Imago enim inanimata eſt, exemplar animatũ: & hoc quidẽ, uerum eſt animal reſpirans, illa autem pictoris opus ex cera & coloribus. Cum igitur in hoc differentia cernatur, diuerſa eſt ſimilitudine in utroq; ut ita dicã, identitas. Sed ſanctè) Notandũ eſt, quomodo accipiat, nõ eſſe nobis efferẽda & palam prædicanda rectè facta noſtra. Suauiſsimi diuiniſsimíque odoris) id eſt, Dei. Is enim eſt odoris ſuauitas, iis quæ uere bona ſunt, omnes afficiẽs. Se non cõuertit) id eſt, rationẽ non habet inani gloria ductus, eorũ qui interdũ ſua iudicia non approbãt, neque ſtudet gloriã ab hominibus aucupari & habere. Qui ſpiritalibus obductus nõ eſt.) Sæpe in libro De diuinis nominibus explanauimus, quid ſit νοητὸν & quid νοερὸν, id eſt, quod intelligentia continetur, & ſpiritale eſt, & quod mẽtis eſt particeps. Hoc igitur hìc etiam dicit, epiſcopo qui ſanctus ſit, ut qui ſpiritalis luminis cognatione teneatur, Deum patefacere, nõ per aliũ doctorẽ, ſed eum ipſum illuſtrantẽ in myſterio cõtemplationis, id eſt, ſpiritalis ſenſus, & unguenti. Itaq; ipſi, epiſcopo uelum & integumentũ nõ adhibetur in diuino unguẽto, ſed reuelata apertáq; facie, Apoſtoli ſententia, contemplatur myſteria. Iis autẽ, qui minus perfecti ſunt, ſignis opus eſt. Quocirca pennis obductũ eſt ſanctũ unguentũ, cum ſequeſter adhibetur pontifex in iis quæ ad Deũ & populũ pertinent, & interpretatione ſigna enunciat. θεωρῶν.) θεωροὺς, id eſt, cõtemplatores & ſpeculatores uocat epiſcopos: quia etiam apud Græcos θεωροὶ appellabantur qui propoſiti erant ab omnibus, ut de rebus futuris Deum conſulerent, & hoſtias pro ipſis immolarent, propitiúmque ipſis Deũ facerent. Diſsimiles autẽ uocat rudes & minus perfectos in populo. Is enim ei mos eſt. Signis) Per ænigmata, inquit, & ſigna hi ordines accõmodatè ad eorum imbecillitatẽ & infirmitatem illuſtrantur. Fol.25.pa.2.

Vim habet perficiendi ea quæ pontificẽ attingũt.) Perficit, inquit, omnia diuinum unguentũ cum effunditur, quẽadmodũ diuinorũ ſacramentorũ ſancti corporis & ſanguinis ſumptio. Res diuinas) Qui enim planè perfuſi ſunt bono odore, diuini ac myſtici odoris ſuauitate pro captu ſuo participant. Eos autem qui à dæmonibus agitantur) Energumenos appellat eos qui à dæmonibus agitantur, & ad libidinẽ ſe cõtulerunt: de quibus etiã in ſuperiore capite dicit. πτοίαν autẽ dicit quaſi tumultũ, metũ, terrorẽ. Iis autẽ, qui) propter eos, quos ſuperioris uitæ pœnitet, hæc dicit. Rectè diſpoſita conſequentia, & aſcenſus ſanctis conſentaneus. τὸ ἑνοειδὲς.) τὸ ἑνοειδὲς, id eſt, ut uocant, uniforme, dicit mentẽ ipſam, quæ unũ, id eſt, Deum uidet: quam etiã cõiungi ait cum uno ipſo, atque eius explere coniunctionẽ & unionem. Si enim eorũ, quæ) Bonũ ſuauémque odorẽ qui ſenſu percipitur, ſenſum alere dicit, & facere, ut benè ſit Fol.26.pa.1.

affectus. κριτικοῦ) *τὸ κριτικὸν uocat eam animi partẽ quæ uim habet iudicandi, siue eam quæ intelligit: quæ nisi à procliuitate in deterius liberetur, nunquã, ut ait, diuini odoris qui suauitate præstat, sensum habebit.* Ἡδυνόμενοι) *ἡδυνόμενοι, id est, suauitate moti, dicit pro, suauitate odoris affecti.* Mentis, *recipiendi uim)* Illud *uerbũ,* Mentis, *in angelis intelligendũ est.* Duodecim *pennis)* Cuius *rei figuræ erant duodecim alæ.*

Fol.26.pag.2 Notãda *est autẽ Seraphim magnitudo.* Diuina *uerba)* id *est* Sanctus, *sanctus, sanctus.* Vitiúmque *omne superat)* Obseruandũ *est patrem hunc non solum uitij, sed etiam obliuionis expertes cælestes uirtutes esse dicere.* Et *sciẽtiã &)* Recte *cum sciẽtia coniunxit intelligentiã. Certa enim & accurata cuiusuis rei cognitio, eius scientiam gignit.* Incorporeas *quidẽ)* Quę *sit Seraphim proprietas exponit, seq; de ea antè dixisse.* Cælestiũ) *in libro De cælesti hierarchia.* Igitur *infinitæ)* Notandus *est totus locus, ut ex illo ea quæ in prophetis de cælestibus illis naturis scripta sunt, intelligamus.* Ἑξαπλῇ θέσει) *ἑξαπλῇ θέσει, sex alas dicit.* Primas *& medias)* Dictũ *est* * *suprà in superiore capite, quomodo accipiendæ sint primæ, mediæ, postremæq; naturæ mentis compotes.* Primas *& medias)* Non *enim ueras pennas habent.* Pennarum) Notandũ *est, quomodo acceperit alas Seraphim, eáque uolasse tota ui sua, nec quicquã habuisse humile atque submissum.* Quòd *si facies)* Notanda *est hoc loco pulcherrima cognitio & noua, cur Seraphim ora & pedes alis obtegant, & uolẽt mediis.* Hoc *etiam)* Ipsorum *Seraphim interpretatio.* Quod *essentiam)* In *libro* De *cælesti hierarchia expositum est, quid sit in angelis essentiam attingens habitus, atque id in septimo capite.* Non *igitur ignorauit)* Angelos *etiam scire, Iesum qui sanctos faciat, & sanctum esse factum, & quando, & quomodo.* A *patre)* Hoc *ait, propterea quòd una sit sanctæ* Trinitatis *actio.* Nota *autem incredibilem quæ recta sit* Magni *Dionysii de nostra religione sententiam: & quomodo seruauit diuinitatis, carnísque* Domini *Iesu distinctionem.* Iesus *enim, qui ut* Deus, *sanctificat omnia, idẽ etiam ut homo, tum à patre, tum à se sanctus factus est: quandoquidem etiam* Deus *Spiritus sancti suorum cælestiúmq; ordinum proprium principium, id est,* Iesum *eorum auctorem & effectorem: qui etsi sanctus efficitur, tamen quoniam* Deus *est, essentiam naturámque suam immutabilem retinet.* * Obseruandum *est autem* Iesum *scire principium suum, ex sua diuina actione.* Seraphim *exhibet)* Notandum *est, cur sex alæ diuinum unguentum obtegant.* ἀπαράλλακτον *autẽ, id est, non dissimilem & differentem* Iesum *dixit, aut quòd per omnia naturæ nostræ similis factus sit sublato peccato, aut quòd non pertulerit mutationẽ uel uicissitudinis obũbrationẽ in diuinitatem, cum naturam humanã assumpsit.* Declarat *porrò totã naturæ humanæ assumptionem, propter eos, qui illum mẽtis expertem esse dicunt.* Qui *sanctus efficitur)* Tũ *magis hoc modo ferebatur in epistola ad* Hebræos, Qui *enim sanctificat, & qui sanctificatur.* Vnguẽtũ *in)* Cur *crucis specie unguẽtũ in baptismo effunditur.* Pro *diuino ortu nostro demersum)* Excitatus *est enim tertio die, non detentus aut uictus à morte.* Eos *qui in morte)* Est *enim abstrusa multis causa mysterij, cur* Christi *baptismus detur, quòd in eius morte baptizamur.*

Fol.27.pa.2 Vt *homo.)* Notãdum *est etiam hoc loco,* Christum *& ut hominem accipere* Spiritum *sanctum, dum sanctus efficitur, & ut* Deum, *eum dare.* Obseruanda *est etiam essentiam attingens diuinitas, notandúmque est eam mansisse immutabilem.* ἕξει, *id est, statu, diuinum)* Si *cum in angelis*

ἕξεις,

Margin notes:

* ἐν τοῖς πρὸ τούτου, *potest intelligi de libro cælestis hierarchiæ, potius quàm de superiori capite.*

Fol.27.pa.1.

* Interpretatur *hæc de* Christo, *quæ* Dionysius *de angelorũ ordine intelligit.*

ἕξεις, id est habitus essentiæ proprios, siue essentiales, ut uocant, audimus, non qualitates aliquas extrinsecus casu accedentes intelligimus, quemadmodum & paulò antè dictum est, & in libro De cælesti Hierarchia capite septimo: multò magis in Deo, qui etiam propriè statum essentiæ superat, habitum non qualitatem accipiemus, quæ in concreta conuenit, sed habitum essentialis, ut uocăt, diuinitatis qui naturaliter ab ea habeat ea quæ sunt bonitatis omnia. Interim autem nota etiam diuinitatem non esse essentiam ipsam Dei, sed essentiæ gloriam. Altaris) Altare etiam unguento consecrari, & quamobrem. Altare Iesu) Iesu esse altare: nota etiam eiusmodi altaris altitudinem & magnitudinem, quod quidem Christus est. Mysticè omnino hostiæ instar incensi) Finis significatur quinquagesimi psalmi. Vnguenti πλετὴ) Vnguenti πλετὴν, id est confectionẽ uocatam esse, & cur. Vt Deum) Quod ait, est eiusmodi: Quoniam omnis diuina apparitio & actio signis ostenditur, consentaneum est quid Alleluia, quod cantus prophetarum est signum declaret, uidere. Cẽsent qui) Notădum hoc contra Acephalos. Diuinæ apparitionis &) Quis psalmus dicitur? perspicuum est unum esse eorum qui inscribuntur, Alleluia.

Scholia in quintum caput.

Distributiones, uirtutes) Distributiones hos uocat, quòd unusquisque ordo Ecclesiasticus separatim habeat ecclesiastica ministeria & munera ut sibi attributa, quæ nõ potest præterire. Hoc enim animaduerti licet in diaconi officio, aliorúmque simili modo. Virtutes autem & actiones in his licet quidem in uno sensu accipere, cùm idem declarent. Vim enim purgandi & illustrandi docendo habere dicuntur ij qui consecrantur ut hæc efficiant. Possunt autem alio etiam modo diuidi & distingui, ut uirtutes quidem accipiamus spiritualia dona & merita: actiones autem, ministeria. Ea enim perfecturas prius, ut in creationibus id est, ordinationibus, exposuimus. Triplicẽ quidẽ) Deinceps aperit quæ sit triplex diuisio, quæque sit ternio superiorũ ordinum, de quibus etiam paulò antè dixit in primo capite libri huius. Nota etiam, in Ecclesiastica hierarchia triplicem diuisionem esse, quæque sit.

Sacra nostra traditio diuiditur

In mysterium.		
Hoc enim est sacrum.	In doctorem.	In eos qui docentur.

Itaque sanctissima quidem) Quæ sit in cælis hierarchia dicit, & teleten cælestis hierarchiæ esse Dei pro uirili parte scientiam & habitum: doctores autem eius, ordines qui Deo assistunt. Qui docentur, ordines esse secundum hos, qui ab eo docentur. Secundum illam autem) Quæ sit hierarchia: de hierarchia quæ in lege erat. No- Fol.28. pag.1 ta eum non facilem intellectu, nec distinctam dicere ordinum qui in lege erant, contemplationem & allegoriam. Doctore ac duce) Mose uidelicet. Describens) Ex eo quod ei dictum est, Vide fac omnia ad exemplar quod ostensum est tibi in monte. Perfectiorem) De noua hierarchia Ecclesiæ dicit, eam esse legis perfectionem. Hæc autem Apostolus in epistola ad Hebræos dicit, & Dominus, Nõ ueni soluere legem, sed

adimplere. Medio) *Nota mediam esse cælestis hierarchiæ, & legis,* Ecclesiasticam *hierarchiam: & quomodo utriusque est particeps, illius quidem,* Spiritu: *huius autem litera, id est, signis.* οἱ οἰδεῖς τῶν ἱερῶν) *id est, ad sacram scientiam doctores & discipulos.* Nostris) *hoc est, angelorum.*

Diuiditur sacra teletarum actio.

In purgationem,	*doctrinam,*	*perfectionem.*

Eorum qui sacra perficiunt, ordo

In purgationem eorum qui rudes sunt.	*In illustrationem eorum qui expiati sunt.*	*In perfectionem eorum qui illustrati sunt.*

Eorum qui initiantur diuisio,

In eos qui purgantur.	*In eos qui illustrantur.*	*In eos qui perficiuntur.*

Vim, *sanctam) In his considera & uide rectè ostensam triplicem hierarchiæ diui-*
Fol.28.pa.2 *sionem.* Eorum autẽ qui sacra faciunt) *de iis qui initiant & perficiunt.* Expiat) *Quid sit expiare, quid illustrare, quid perficere, dixit in libro* De *cælesti hierarchia, capite tertio, extremo, & hoc loco in progressu orationis.* Perfecta *scientia) primã, expiare eos qui non sunt initiati: mediam, qua alios docẽt, & initiantur: postremã, perfici tantum.* Vis *prima est)* Pro, Tres *inferiores ordines.* Triplex) *Quæ uis triplex sacerdotum.* Ἀποδειχθείσης) ἐπὶ κοινοῦ, *id est, communiter accipitur participium hoc,* ἀποδειχθείσης. Nunc *uerò)* Diuinis *enim scripturis purgamur, & illustramur ad sacram* Dei *generationem: unguenti teletè, scienter perficimur.*

Diuiditur Ecclesiasticus *ordo,*

In eum qui expiat.	*In eum qui illustrat.*	*In eum qui perficit.*

An *non etiam.)* Vt *in uitro quod solem recipit, quod etiã suprà dixit: atque ut in igne aut lumine perspici licet, cum illud quidem per tenuia & perlucida corpora colluceat & crassis, & obscuris: ignis autem per materiam quæ facilè comburi potest, etiam minus aptas ad eum recipiendum naturas exurat.* Eorum *igitur est)* Verbum *hoc est,* ἐπὶ κοινοῦ *accipiendum est.* Accipitur *enim prætereà in uniuersis quæ in loco sunt.*

Deum *cernunt.)* Nota Pontificem *primò diuina uisione collucere, deinde eam largiri iis quibus præest: postremò eos quos illustrat, perficit.* Primus *quidem est)* Notandum *est, eũdem ordinem & primum esse & postremum.* Vis *autem hierarchici ordinis)* De *ui ordinum dicit.* Sic *autem ea quæ nobis hoc loco proposita sunt, intelligi debent,* Omnia *quidem quæ* Ecclesiastico *more perficiũtur, ad* Pontificem, *ut qui ea rebus ipsi subiectis gerat, referuntur: quibus etiam uim eius qui hæc operatur, tribuit: sed tamen præcipuè pontifici ut ipse peragat, non per aliorum munus, tributa est unguenti & altaris consecratio, &* Ecclesiasticorum *creatio : quæ quidem omnia effectrices imagines diuinæ potestatis uocauit.* ὁλότητα δὲ, *id est, uniuersitatem autem & summam dicit uniuersos ordines, ut statim exponit.* Hæ *autẽ sunt) id est, quæ conficiunt & conuertunt sanctum panem in corpus* Christi, *& calicem in sanctum sanguinem,*

guinem, & aquam in sanctam expiationem, & eum qui non est illustratus, in adoptionem: cateráque omnia eodem modo. Etsi enim etiam) Nota & consecrare & conficere unguentum, non esse presbyterorum, quos etiã sacerdotes appellat: quin nec altare consecrare, etiamsi in eo offerant, nec uerò ordinare, ut uocant. Hæc enim solus Pontifex perficiet, extra quæ, presbyter nec baptizabit, nec offeret, sed in iis quæ prius à Pontifice consecrata fuerint, sacrum faciet. Ἁγιστείαν) siue ordinationem, id est, ordi- Fol. 29 pag. 1 *num creationem uel institutionem. Ἐνιαίως) μονομερῶς, id est, priuatim ac propriè.*

Scientias) Vim & facultatem docendi mysteria Pontificibus conuenire. Sacerdotum autem) Quis sacerdotum, siue presbyterorum sit ordo. Ministrorum uerò) Quis sit ministrorum ordo, id est, diaconorum. Expiat) Quomodo diaconi expiãt. Itaque in sancto à Deo ortu) Nota diaconorum esse detrahere uestes & tibialia iis qui baptizãdi sunt, & ad occasum sistere, ac rursus ad ortum. Itaque sanctis) Nota diaconos tum fores habuisse custodiendas: nunc autem hypodiaconi hoc faciũt. Demonstratum est igitur) Repetitio & conclusio. Scilicet quòd pontificum) Episcopum ea etiam quæ inferiorum sunt, facere, primósque munera secundorum & eorum qui hos sequuntur, exequi: sed non contrà, secundos illa quæ sunt primorum. Hoc si- Fol. 29 pa. 2. *bi arrogare) Vnumquẽque non debere sibi ea quæ sunt maiorum, sumere. Simulachra quædam sunt) Cuius sint figuræ Ecclesiastici ordines, qui ea quæ Dei sunt inter homines gerunt. Ordinatio, ut uocant, siue creatio episcopi, presbyteri, & diaconi.*

Vtroque pede) Hoc nunc alio modo perficitur. Minister uerò.) Incertum est, utrũ pedem dicat. Sancta prædicatio) Notandum est, eum qui ordinetur, ut uocant, ab omnibus Ecclesiastici ordinis debere salutari. Salutatio) ἀνάῤῥησις, quasi prædicatio siue recitatio nominis. Consignans enim eum Pontifex is qui creat & ordinat, nomine eum appellans, dicit, Cõsignatur hic talis, è presbytero in episcopũ, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. ὑπόπτωσις) id est, genu inflexio ἀνάῤῥησις autem, id est, Fol. 30. pa. 1. *recitatio, quod quidem nunc uocant ἐπικήρυξιν, ἢ ἀνακήρυξιν, id est, annunciationem, uel renunciationem. Humanam) Nota humanam Iesu uitam, & diuinam peccandi priuationem. Recitationem) Quænam sit recitatio. Ne fratrem quidem) Pulchrũ est & ualde necessarium ac tutum, quòd ne fratrem quidem quisquam sine Dei uoluntate faciebat. Pontifex) Vt homo etiam Pontifex factus est Christus. Nota hoc contra Acephalos & Nestorianos. Itaque idem.) Nota quando ordinati sunt discipuli: & Iesum, etsi Deus erat, nõ tamen ipsam eos creauisse & ordinauisse: sed pollicitum esse missurum se spiritum sanctum à patre, quando igneæ linguæ eis apparuerunt.*

Auctor Sacrorum) Sacrorum auctorem Dominum ex diuinitate dicit. Discipulorum) Sanctus Petrus scilicet, cum cæteris, quãdo Mathiam Apostolum delegit. Notandum est quid dicat de sorte quæ Mathiæ obtigit, & quid eam esse intelligat. Quod in Actis Apostolorum de his scriptum est: in nonnullis quidem libris, ita habet. Et dederunt eis sortes. in quibusdam autem, & dederunt sortes eorum. Dandi quidem casus, Eis, facit pro eo quod dictum est à diuino Dionysio, quasi sors signum quoddã designaret, patefactione fortassis aut actione & opera Spiritus sancti, quæ sors cecidit in eum qui sortiebatur. Itaque de Iscariote etiã dicit sanctus Petrus, Qui sortitus erat sortem ministerij huius. Quanquam in more posita sors, non fuit adhibita à Christo, cum delegit Apostolos. Pontifex autẽ) De episcopo intelligit. Cur ei soli sancta euã- Fol. 30 pa. 2.

gelia imponantur. Dei opera) Subaudiendũ est, insunt. Prætermissione enim uerbi sæpè est constructio. Nota autem, quot & quanta diuina munera præ aliis habeat Episcopus. ἱεϱολογιῶν τε καὶ) id est, interpretationum. Sacerdotibus autem) de presbyteris. Flexus quidem) Quid flexus declaret. Tres) id est, pontificũ, sacerdotum, atq; ministrorũ. Tribus eorum qui initiantur) id est, iis qui expiantur, illustrantur, & in contemplatione perficiuntur. De diacono, inflectente unum pedem.

Fol.31 pag.1 *Sacerdotes uerò) Quid sit presbyteros utrunq; pedem inflectere. Vtroq; pede) Quid sit pontificem, inflectere duos pedes: & cur scripturæ super caput ponantur.*

Scholia in sextum caput.

Triplex autem genus) Tres esse ordines qui consecrantur. Qui sint ij qui expiãtur, & quomodo, id est, catechumeni, ij qui sunt in pœnitentia, & qui à dæmonibus agitantur. Differentiam autem inducit eorum quos uitæ malè actæ pœnitet, in iis quæ sequuntur. Alter autem) Eorum qui in pœnitẽtia sunt, & post baptismũ peccant. Tertius uerò) Eorum qui agitantur, & energumenorũ. Alius) Eorum qui ab hæresibus & libidinibus. Alius quòd iam traductus sit) Eorum qui non planè à libidinibus & sceleribus redierunt ad sanctimoniam, uel catechumenorum. Medius autem ordo) fidelis populus.

Ordines qui purgantur & expiantur, diuiduntur

In eos qui ex templis expelluntur.	*In fidelem populum.*	*In monachos, siue cultores.*

Sancti populi) Notare debemus ab eo appellari medium ordinem, fidelem populũ, siue eos qui in Laico ordine integritatem seruant, siue carent reprehensione & crimine. Monachos uerò, siue cultores, eum qui altissimus est omnium. Fines & termini status monachorum. Cultores quidem) Cur monachi cultores appellati sint. Et singulari) Quid indiuidua singularísq; uita.

Fol.31.pa.2. *Sanctis rerum diuiduarum) Diuiduas autem appellat eas, quæ ad mundum pertinent. Ad diuinam unionem) Quomodo consecretur is qui monachorum institutum sequitur: & cur propriam cõsecrationem, & precationem siue inuocationem & statum habeat monachus. Sacerdos quidẽ) Notandum est, eum sacerdotem dicere, non pontificem: atq; ex his patris huius uerbis non Episcopum, sed solum presbyterum monachi habitum dare debere. Diuiduis) quæ ad mundũ pertinent, & in multas partes diuisæ sunt, ut sunt mercaturæ, & alij contractus quos uocant. Visis autem) id est, mentis cupiditatibus, & perturbationum motuúmque imaginibus. Diuinæ) Quomodo monachus tondeatur. Triplicem) Nota tres personas. Monachorum ordinis) Cur monachus dicatur, & quis sit ordo monachorum, quódq; studium & institutum. Itaq; multa) Hoc notandum est*

Fol.32.pa.1. *contra Lampetianos, siue Messalianos, uel Adelphianos, aut, quod idẽ ualet, Marcianos, qui quidem cum triẽnium tantummodo duriter in monachorum uita consumpserunt, postea per reliquum uitæ suæ tempus adeò sunt dissimiles, ut impunè ac liberè omnia scelera admittãt. In stupris enim, & libidinibus, in ingluuie, & mutuis adulteriis, atq; uno nomine in omnibus flagitiis uersantes & uolutati, se eiusmodi sine uoluptate*

ptate corporis agere falso dicunt: & cùm sine sensu, morbo perturbationis ac uoluptatis affligentur, ac sine dolore à se ipsi patiantur, & à dæmonibus qui in eis insident, tamen more eorum qui phrenesi laborant, lætantur potius, non ægrè ferũt. Hoc etiam *obserua, multa monachis interdicta esse, quę* Laicis *impunè licet facere, ut coniugium, & in militia mercaturáq; uersari, & in aliis, quæ* Laico *non dantur crimini.* Capillus autem tonsus) *Quænam esset detonsio.* Prioris uerò) *Quid mutare eius uestem.* Et omnes) *Quid salutatio.* Adeptionem & perceptionem) *Cur ij qui in ordines cooptantur, siue ordinantur & creantur, statim mysteriis participent.* Communicatur) Omnes enim *æquè post quàm creati sunt, diuinis dignantur mysteriis: id quod cum* Deo *coniunctionem unionémq; declarat.* Sancta quidem mysteria esse expiationem) *Quid teletæ, id est mysteria significent.* Ordinem uerò qui expiatur) Hoc etiam loco *planius docuit hic pater, qui sint inferiores ordines, quorum suprà fecit mentionem.* Sed obiicies) Non *esse in cœlo, qui expietur: & de angelis.* Cœlestẽ aliquem esse) Nota *nõ esse ullam labem in quauis naturarum cœlestium: quod putat* Origenes, *atq; ij qui sunt in eadem sententia, qui aiunt pro ratione auersionis unumquenq; cœlestium ordinum, tale etiam nomen & ordinem consequutum esse, minutísque corporis uinculis alligatũ, supplicij causa, & castigationis suæ ad deteriora auersionis.* Sed *sanctißimi sunt profectò incorporeíque spiritus, quemadmodum initio procreati sunt.* Corpore *autem uacare cœlestes uirtutes, lege excellenter in iis quæ suprà dicta sunt, & aliter in eandem sententiam.* Verùm *nulla mens cœlestis unquam deprehẽsa est in peccato dæmonum.* Hoc *enim neq; ex diuina scriptura cognouimus, neque quisquam ex primis* Theologis *dixit.* Hic *autem sanctus uir, per conceßionem hoc ipsum ait,* Vt *aliquis dicat, sanctißimos quidem eos eße, & integros, nec expiationis indigere: sed si demus in aliquo eorum labem fuisse, planè ad cõtrarias uirtutes aliquæ se contulerunt.* Ita *fit, ut reliquæ sine labe eodem modo habeant, & similiter non indigeant expiationis.* Atq; *ita esse, planè docuit.* Cum *enim ad id quod obiectum erat, id quod sentiebat, uerúmq; erat respondisset, subiecit illud,* Si *quis enim, pro,* Quòd *si quis etiam det, aliquẽ deprauatum & auersum fuisse: is certe ex horũ choro decidit: quod quidẽ ego non dico, inquit, sed cõtrà, eos sanctos in perpetuum permanere,* nisi* aberrem à ꝓposito.* Ne *quis ergo* Origenis *discipulorũ putet hęc uerba eius falsam & peruersæ fidei sententiam defendere, dicens, semper casum, & declinationẽ, mutationémque fieri cœlestium mentium, ut ait* Origenes *quidem in primo libro* De *principiis, hoc modo,* Omnis *ergo, ut arbitror, ratio docet, omne quod rationis est particeps, ab omni quod rationem habeat, posse oriri.* Paulo *infrà subiicit hæc uerba,* Post *finem omnium, rursus fluxio & casus existit.* Euagrius *autem in septuagesimo octauo capite secundę centuriæ, sic dicit,* Vnusquisq; *ordo uirtutum cœlestium, aut totus ex inferioribus, aut totus ex superioribus, uel ex superioribus & inferioribus cõstat.* In *nonodecimo etiam quintæ centuriæ scribit his uerbis,* Ex *angelorum & archangelorum ordine animorũ status existit ex animorum genere, dæmonum, & hominum: ex hominum autẽ genere, angeli rursus dæmonésq; fiunt.* Esse inferioribus naturis) *Quænam sit cœlestiũ purgatio & distinctio.* Aliter. Esse *dicit purgationem cœlestium uirtutũ ad perfectiorem scientiæ illustrationem.* Nota *etiam eas in scientia progressus facere, & dæmonas* Dionysium *nõ dicere purgari, propter eos qui etiam ipsos in ea restitutione & re-*

** εἰ μὴ legendum est hoc loco ex uerbis* Dionysii.
** al. de statu dimouear.*
Fol. 32. pa. 2.

ſtauratione quæ ab illis fingitur, cum ſanctis ſalutem adepturos eſſe dicunt. Sic etiã *ordines ſunt qui illuſtrantur)* Nota quomodo illuſtrentur & perficiantur angeli.

Scholia in ſeptimum caput.

Eorum qui ſentiunt eſſe reſurrectionem & iudicium,

Alij quidem in iiſdem corporibus animũ excitatum iri dicunt, ut Chriſtiani.	Alij autem ſine corpore.	Alij uero cum aliis corporibus nouis, & uitam habere, ut nunc.

Eorum qui dormierunt,

Alij quidem ſunt ſancti & ſacri.	Alij autem profani.

Sic etiam) Non ad eadem loca proficiſci omnes qui è uita excedunt: & de reſurrectione. *Integram reſurrectionẽ)* eam ſcilicet, quæ fit cũ corpore. *Nam ſancti quidem)* De iuſtis dicit. *Pura autẽ mundáq;)* De reſurrectione corporũ. *Iũcta)* Cõiungi cum animis corpora. *Eorũ autem qui à ſacris)* De morte ſceleratorũ, quídque Ethnici poſt mortem fieri euenireq; exiſtiment, quorũ opiniones exponit. Eorum enim qui magis à ratione auerſi ſunt, nõ immortalem animũ fatentur, in iis etiã Bias, non ille Prieneus, ſed quidã alius, ſed mortalem, eúmq; diſſolui, quemadmodũ etiã corpus, & in nihilũ occidere. Alij autẽ, qui ſcilicet his rationi congruẽtius atq; de animi immortalitate diſſeruerũt, ut Plato & tales, corpus quidem non etiam conflatũ iri dicunt, ſed nunquàm in perpetuum ad eam quam habuit redíturũ eſſe coagmentationem. Hoc enim eſt, quod ait, ὡς ἅπαξ, pro, non iam coagmentatũ iri, quòd indignũ eſſe dicant, corpus quod ex materia conſtet, eiuſdem eſſe cuius animũ, æternitatis, ſed animũ tantummodo eſſe immortalem. Hæc etiam hæretici diſsimiliter dicũt, ut ij qui à Simone Mago, qui à Menãdro, à Valentino, à Marcione, à Montano, atq; etiam nũc ab Origenis fabulis (non enim ſententiis) oriũtur. Videte quibus annumerari uelint: quáſq; abſurdas ſententias integræ incorruptæq; Chriſtianorũ fidei affingant, ij qui
Fol. 33. pa. 1. inuiſi ſunt Deo, & hominibus qui rectè ſentiũt. *Partim corporũ)* id eſt, ſolorũ animorum reſurrectionem exiſtere ſine corporibus. *Quæ iam cœpta eſt)* Quod ait Apoſtolus, arram & argumentum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fuiſſe generalis cum corpore reſurrectionis: & cum eo nunc abſconditam eſſe uitam noſtram in Deo, quæ ſit apparitura in ſecundo ortu. *Animis coniunctiones)* Hæretici quidam tum exorti ſunt, ut Simon Magus, & qui eum imitati ſunt, qui ętheriũ corpus animis fore dicerent. Sciendum eſt autem, Origenem quoq; idem dicere in quodam libro ſuo, quod tamen in aliis penitus negat, docens omnem corpoream naturam in nihilũ occidere. Lege Methodij ſancti martyris, & Olympij Adrianipolitani Epiſcopi Lyciæ libros, quos in eum ſcripſerunt de reſurrectione, & Antipatri Boſtrani Epiſcopi: túmq; eius & fabularũ plenas, & monſtri ſimiles nugas intelliges. *Beatiſsimũ)* Hęc ait, obſcurè ſignificans, opinor, Papiã qui Hierapolis Aſiæ tum fuit Epiſcopus, & diuini Ioannis Euangeliſtæ temporibus floruit. Hic enim Papias libro quarto Dominicarum ſuarum explanationum ſcripſit fore in reſurrectione uoluptates, quæ percipiuntur, ex cibis,

*cibis, quod quidem decretum postea probauit Apollinarius, quod appellant nonnulli millesimum annum. Quomodo igitur Apollinari * sancti Dionysii libros ex quorũdam nugis, qui Apollinariũ refellunt. Atq; etiam Irenæus Lugdunensis Episcopus in quinto libro aduersus hæreses, idem dicit, producitq; testem eorũ quæ à se dicta sunt, Papiam quem diximus.* Cupiditates) *Horribilis est atq; metuendus peccatorũ finis.* Aliis oculis) *Alios oculos appellat, mẽtis, quæ deinceps purior est, & inferos intuetur, atq; angitur gehennæ expectatione.* Conuocato) *De iis, qui in Ecclesiastico ordine moriuntur.* Sin autem sacris) *De monachis iustis.* Diuinis) *Nota quid legatur, & quid canatur pro monachis, & Laicis qui dormierũt. Consentaneos autem cantus, qui idem ualent: quod lectæ quæ non falsæ sunt, de resurrectione promissiones, canere eos dicit, qui ministrãt.* Iesu illustrante) *Pro uita quam quisq; egerit, etiam loc atribui mortuis.* Pro hac diuina) *Iustitiæ esse pro uita quæ acta sit, dare etiam locum.* Precationem sacram) *Cur precatio adhibeatur.* Cantus autem) *Cur cãtus & lectiones. Notandũ est autem qualis esset uetus comitatus & ordo in iis qui à uita migrauerant.* Vide autem nunc) *Ad mortuorũ sepulturam, nec energumenos, nec eos quos actæ uitæ pœnitebat, exire solitos, sed solos catechumenos, & quare.*

Locus corruptus & mutilus in Græco.

Fol. 33. pa. 2.

Catechumenos) *Nihil quidem paruum & exiguũ est in nostris mysteriis, sed magna omnia. Ea tamen si inter se conferantur, in magnitudine dissimilitudinem habebunt. Iis enim, quæ perficiuntur in mortuis, maiora sunt, nec comparari possunt, diuinorum lauachrorũ & illustrationum, communionúmq; mysteria. Itaq; parua dixit ea quæ perficiuntur in mortuis. Veruntamen ne eis quidem digni sunt ij, qui etiã sunt catechumeni.* Incommoda enim acciperent) *Hæc consonant iis quæ scripta sunt in priore ad Corinthios epistola ab Apostolo, de iis qui indignè communicant. Hìc autem etiam contemnere eos dicit diuina mysteria.* Precibus quidem) *Nota quid precetur.* Humana fragilitate) *id est, parua, & leuia peccata.* ἀναλόγοις) *id est, nobis notis & assuetis, & quæ intelligentiam nostram non superant: & uerbis, & nominibus significata.* A rerum ipsarum ueritate) *id est, quatenus intelligere possumus: atque ex nobis notis uerbis ac nominibus uoluptates quæ illic sunt, appellauit, cũ dixit, non esse ibi dolori locum, non morbo, non labori, non gemitui, sed lumini: non tamen hæc sunt quæ illic abundant bona, sed reuera nobis sunt incognita, neq; ea comprehẽdere possumus. Quæ enim oculus non uidit, & quę sequuntur. Sed exẽpla & signa quæ nouimus, nobis dant beatitudinem. Nota autem, quomodo accipiat illud, In sinus Abrahæ, Isaac & Iacob.* Cur diuinam) *Dubitat de precibus, quæ adhibentur à pontifice, in iis qui in peccatis à uita migrauerint.* Iustorum bonorúmq; etiã preces) *Nota, iis solis, qui Dei misericordia digni sunt, siue uiuant, siue mortui sint, bonorum preces prodesse, non etiam peccatoribus, & iis qui digni sunt condemnatione, & hìc & post mortem.* Num quid) *Neque enim Saulem scelestissimum regem iuuit precibus suis Samuel, neq; Hebræos qui peccatores erant Moses. Dixit enim ei Dominus, Noli orare pro populo isto.* Cum sol lumen) *Vide, ne existimes eum dicere, solem dare radios suos: (quomodo enim ipse qui inanimatus est, dare possit? uoluntatis enim & propositi est donatio) sed id quod propositum est, quasi morum quadam fictione dicit. Vt enim si quis ponat Solem dicere, Ego ualentibus oculis lucem largior: deinde aliquis qui sit imbecillibus oculis, dicat, Da etiã mihi, Valeo enim: tum accepta lu-*

Fol. 34 pag. 1

ce, etiam id quod uidebat, amittat: eodem etiam modo peccator affectus est, cum rogat uirum bonum, ut pro se precetur. Cæcutit enim peccator, accipiénsque precum uiri boni radium, non patitur eum, ea quæ naturæ ipsius sunt, facere & illustrare: sed tenebras sibi contrahit, dum nec rationem habet per puram & integram uitam Dei munerum, & tamen à Dei præceptis quæ illuminant, discedit, siue secedit. Qui enim peccat, legem Dei contemnit, nec quicquam uiri iusti & boni precibus iuuabitur. Se autem ea quæ de sole narrat, ita intelligere, in libro quoque De diuinis nominibus, quar-

Fol.34.pa.2. *to capite tantum declarat.* Perutiles esse) *Quomodo & quando prosint ei tātùm qui in uita manet, iusti uiri preces, dicit, cū subit eum pœnitētia, & sentētia Apostoli,* Flet cum flētibus, *& cum uerbū illud scripturæ complet,* Multū ualet deprecatio iusti, *aßidua, eius scilicet, qui preces desiderat, pœnitentia. Si enim unus ædificet, id est, iustus uir, & alter, id est, peccator destruat & diruat, inchoatum opus manet: quemadmodum in Saulis & Samuelis exemplo perspeximus.* ἕξιν ἱερὰν ἔχων) ἕξιν, *id est, habitum sanctum hoc loco, propriæ uitæ ad uirtutem affectionem dixit.* συλλήπτορα δὲ, *id est, qui ei sit adiutor.* Colloquio) *Non in totum nos hic pater diuino colloquio interdicit, aut uetat, ne à* Deo *per nos meliora & salutaria petamus, qui sciret* Apostolum *præcipere, ut sine intermißione oremus: sed ne quis gloria & opinione quadā uictus, sanctos cōtemnat, eorúmque preces pro nihilo ducat.* Optatum. Quod autem) *Ab hoc loco incipit exponere, mortuó ne preces prosint: declarátque hanc etiam ante illa tempora positam esse quæstionem.* Negligente) *Quodnam peccatum nostrum* Deus *negligat, propter preces sacerdotis.* Petit autem) *Quid petat sacerdos. Iisq; qui adsunt, quasi interpres) id est, iustis ac piis.* Qui in diuina) *id est, Quæcunque iustè atque rectè iustus ab Episcopo petet, accipiet, sed in iustus. Dictum est enim sancto Petro, Quæcunque ligaueris super terram, & quæ sequuntur. Sancti autem Petri imitatione sunt Episcopi, quemadmodum paulò pòst dicit.* Pontifex) *Nota pōtificij muneris magnitudinem, altitudinem, & puritatem.* Qui non sunt initiati, & sunt peccatores) *Notandum est, eum hæc peccatoribus non optare, aut precari.* Non ab auctore mysteriorū permotus) *id est, diuino* Spiritu. Petitis, & non accipitis) *Hæc uerba sumpta sunt ex* Iacobi *epistola, quæ nos docent non esse pro malo aliquo homine uel re petendum.* Sic etiam secernendi uim) *De consuetudinis priuatione & separatione, quæ à pontifice habētur: potestates enim dicit approbationes & diiudicationes in cognoscendo, quas* Dei *concessu ac munere habēt, quibus malos à bonis, aut cōtrà bonos à malis secernunt.* A ratione auersis cupiditatibus) *Notandum est, si præter* Dei *uoluntatem secernat pontifex,* Dei *iudiciū eum non sequi.* Diuino enim iu-

Fol.35.pag.1. *dicio, non sua uoluntate hæc debet concludere.* Ei quoque, cui, & cætera) Diuino Petro. Accipite, inquit, Spiritum) *Notandum est, quid* Apostolis *tribuerit* Spiritus *sanctus, qui eis datus est post resurrectionem* Domini, *ut ita dicam, insufflatione, & flatu.* Quasi ille) *Quomodo accipiendum sit dictum illud* Euangelij, *Quodcunque ligaueris, & quæ sequuntur.* ἱερὰν τὴν θεολογίαν, *id est,* Etenim illud de Deo uerbū) Sacram Theologiam *dicit uerbum illud,* Tu es Christus filius Dei uiui, *quod notandum est aduersus* Basilidianos, Nestorianos, Paulinianos, *& similes.* ὅπως ἂν ἡ πλετάρχης) *id est,* καθὼς, *id est, quatenus.* ἱεραρχικῶς) Aduerbium hoc ἱεραρχικῶς *hoc loco minimo cum periculo, atque firmißima cum probatione dixit.* In sancto ortu

à Deo

à Deo) *In iis qui baptizantur, primum esse sanctum oleum, in iis autem qui excesserunt è uita, ultimum.* Ac tum quidem) *Cur olei perfusio, & iis qui baptizantur, adhibeatur, & iis qui à uita migrarunt.* Cum suo corpore) *Vniuscuiusque animi proprium esse corpus, cum quo etiam pręmia accipiet. Itaque unumquodque eorũ sanctitatis est particeps: sed communiter quod utriusque est conceditur.* Diuinas communiones) *Diuinum scilicet decretum & institutum.* Nota autem eum appellare totum hominem eum, qui ex animo mentis participe, & corpore concretus est, ut declarant hæc uerba, In pura & liquida contemplatione ac scientia: atque uniuersam salutem dicere, animi & corporis salutem. Ob eámque causam hoc obseruandum est, ut, cum dixerit aliis uerbis, omnino essentiam nostram accepisse Iesum, qui omnem essentiam superat, intelligas ex animo & corpore constare assumptam humanitatẽ. Precationes autem quæ in mysteriis) *Perficientes inuocationes dicit preces, quæ in ordinũ creatione adhibentur. Nota autem, cur has, siue sanctas inuocationes, & actiones reticuerit.* ἐξάγειν) *id est, palam & in uulgus dicere.* Pueros uerò etiam) *Notandum est quid dicat pater hic de baptizandis infantibus. Hæc autem sancto Timotheo scripsit, ut qui interrogasset, ut sit perspicuum, antea eum alia scripsisse ad eos qui rogabant.* Sacras) *Tum etiam fuisse, qui mysteria nostra irriderent, ut etiam quòd infantes baptizarentur: qui quoniam loqui non possunt, ij qui eos offerunt, pro eis abrenunciant, & fidei sacramenta profitentur, de qua irrisione purgat, cum addit, nobis planè cognita nõ esse omnia.* ὠδισητὰς) *id est,* γνωσομένας, *id est, cognitas.* Aiũt enim, id quod) *Nota, quomodo accepit ex eis qui ante ipsum de pueris dixerant.* καθηγεμόσιν εἰς) καθηγεμόνας, *id est, duces & præceptores dicit Apostolos.* Bono in diuinis) *Nota, cui tradatur puer à parentibus, quando baptizatur, id est, sponsori qui diuina didicerit, ad sacram sponsionem.* καθηγεμόνα) *Nota* καθηγεμόνα, *id est, ducẽ, & magistrum ab eo etiam sponsorem uocari.* Est, in sanctis) *Vitam scilicet.*

Fol. 35. pag. 2

FINIS.

Philippus Hispaniæ episcopus creatus a Clemente. In Dionysii vita.
Dionysius Marcellum socium in Hispaniam mittit. ibidem.

Cur rerum incorporearum figuræ corporeæ compositæ in Scriptura. fol. 1. pag. 2. et. 2. 1.
Decet obscuritas scripturam. neque enim omnium est fides & scientia. 2. 1.
Expressio duplex, ex similibus, et ex dissimilibus imaginibus. 2. 2.
Verbi, mentis, rationis, lucis, essentiæ nomina, quatenus Deo competant. 2. 2. item quomodo immensus, invisibilis, incomprehensibilis dicatur. ibidem.
nihil esse in natura rerum quod omni ex parte boni sit expers. 2. 2.
ira, cupiditas, impotentia, etc. quomodo in divinis, quomodo in humanis accipienda. 3. 1.
Deum sanctis quibusdam visum ac ostensum esse quomodo accipiendum. 5. 1.
Humanitatis Iesu mysterium, per angelos manifestatum hominibus. 5. 1.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm